SOSIALE OG ØKONOMISKE STUDIER 77

NORSK HOTELLNÆRING 1950 -1990

JAN-ERIK LYSTAD

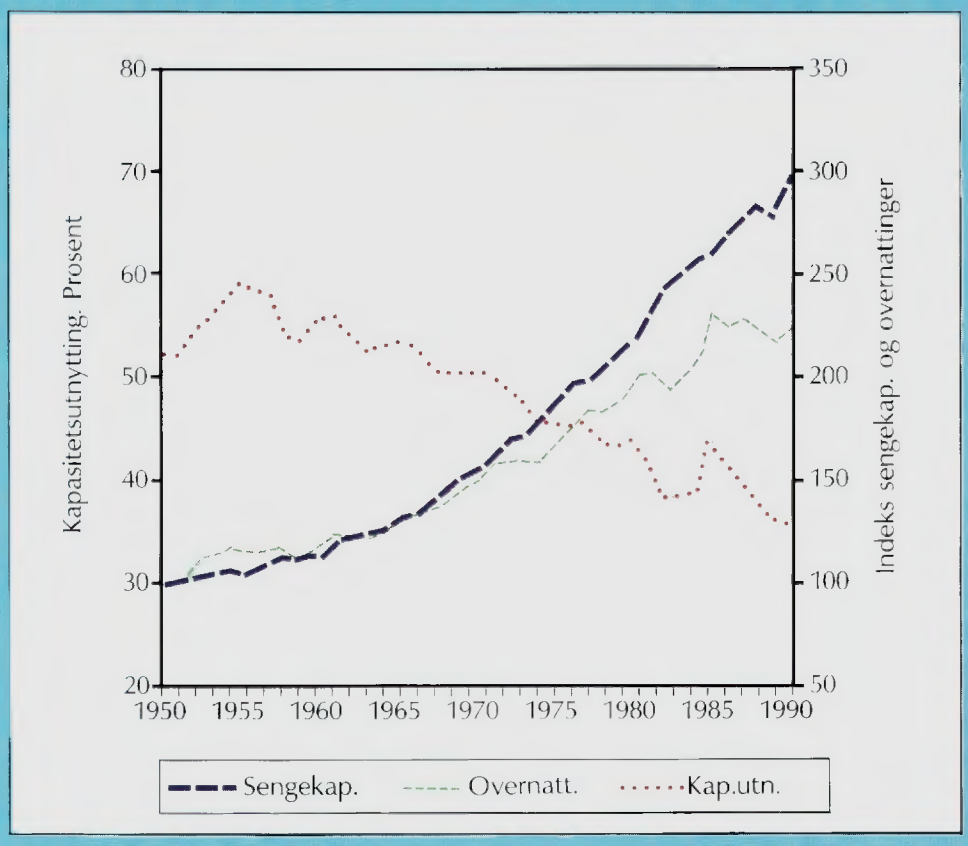

STATISTISK SENTRALBYRÅ

Akademika – avdeling for offentlige publikasjoner
Møllergt 17
Postboks 8134 Dep
0033 Oslo

Tlf.: (02) 11 67 70
Telefax: (02) 42 05 51

SOSIALE OG ØKONOMISKE STUDIER 77

NORSK HOTELLNÆRING 1950 -1990

JAN-ERIK LYSTAD

STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO - KONGSVINGER 1992

ISBN 82-537-3677-0
ISSN 0801-3845

EMNEGRUPPE
46 Samferdsel og reiseliv

EMNEORD
Hotellkapasitet
Hotellovernattinger
Reiselivsnæringen
Turisme
Utviklingstrekk

Grafisk produksjon:
PDC Printing Data Center as, 1930 Aurskog

FORORD

På oppdrag fra Næringsdepartementet har Statistisk sentralbyrå utarbeidet en analyse av de langsiktige utviklingslinjene i norsk hotellnæring. Resultatene av analysen legges fram i denne publikasjonen.

Reiselivsnæringen er pekt ut som et satsingsområde for den økonomiske utviklingen i Norge. På denne bakgrunn er man opptatt av å vurdere næringens framtidsmuligheter og hva som skal til for å stimulere til vekst framover. Det er imidlertid viktig at disse vurderingene gjøres på grunnlag av en realistisk forståelse av næringens situasjon i dag. Kunnskap om de historiske utviklingslinjer er en forutsetning for å se dagens situasjon i et riktig perspektiv.

Reiselivsnæringen er et sammensatt næringsområde. Hotellenes virksomhet er imidlertid en meget viktig komponent. Statistisk sentralbyrå har utarbeidet hotellstatistikk siden 1950. Statistikken gir opplysninger om hotellenes kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. Siktemålet med denne analysen har således vært å utnytte dette statistikkgrunnlaget til å sette dagens situasjon i norsk hotellnæring inn i et historisk perspektiv.

Norske hoteller konkurrerer med internasjonal reiselivsnæring både på hjemmemarkedet og på utenlandsmarkedet. OECD har utarbeidet internasjonal reiselivsstatistikk for årene tilbake til 1974. For denne perioden har det derfor også vært mulig å sette utviklingen i norsk hotellnæring inn i et internasjonalt perpsektiv.

For storparten av perioden finnes statistikken bevart bare i form av tabellpublikasjoner. Som en del av arbeidet har det derfor vært viktig å tilrettelegge dette materialet også i maskinell form. Fordi det har vært gjort endringer i statistikkens omfang opp gjennom perioden, har det dessuten vært en målsetting å bygge opp et datagrunnlag som gjør sammenlikninger mulig for hele tidsrommet 1950-90.

Resultatene av analysen viser at de samlede hotelloverna ttingene økte med gjennomsnittlig 2,1 prosent årlig i perioden 1950-90. Den relative veksten var sterkest i 1970-årene og svakest i 1980-årene. I siste halvdel av 1980-tallet var det en markert svikt i trafikken ved hotellene, og 1985 var året med flest overnattinger i perioden. Hotellenes kapasitet har vokst sterkere enn overnattingene. Kapasitetsutnyttingen har dermed blitt redusert gjennom perioden.

Fram til begynnelsen av 1970-årene økte den utenlandske turismen sterkt. Deretter var oppgangen på utenlandsmarkedene meget svak. På innenlandsmarkedet var utviklingen motsatt. I 1965 hadde hotellene bare ubetydelig flere norske overnattinger enn i 1950. Deretter var det meget sterk vekst på innenlandsmarkedet i 1970-årene, og også på 1980-tallet var det sterkere vekst i de norske enn i de utenlandske overnattingene.

Den detaljerte analysen viser at utviklingen har variert mye på de ulike utenlandske markedene. På flere av de viktigste utenlandsmarkedene har det imidlertid vært en markert svikt i løpet av den siste halvdelen av perioden. Den regionale delen av analysen viser videre at utviklingen har variert mellom landsdelene. Nord-Norge har hatt den sterkeste veksten. Trøndelag har hatt den svakeste utviklingen.

Sammenlikningene med internasjonal statistikk viser at Norge har tapt store markedsandelen av den internasjonale turismen siden første halvdel av 1970-årene. I denne delen av perioden har den utenlandske turismen i Norge økt klart svakere enn i resten av Europa og også svakere enn i resten av Norden. På den annen side har nordmenn økt sitt reiseomfang til utlandet meget sterkt. Resultatet har blitt en sterk forverring i reisevalutabalansen.

Nedgangen i hotellenes overnattinger og kapasitetsutnytting i siste del av 1980-årene gjenspeiles i deres økonomi. Både lønnsomhet og egenkapital er sterkt svekket i disse årene.

Hensikten med denne analysen har vært å beskrive, ikke å forklare. En detaljert beskrivelse er imidlertid et nødvendig grunnlag også for årsaksforklaringer. Kanskje kan dette arbeidet derfor være et utgangspunkt også for å studere drivkreftene bak hotellnæringens utvikling.

Prosjektet er finansiert av Reiselivsseksjonen i Næringsdepartementet.

Statistisk sentralbyrå, Oslo/Kongsvinger, 26. mai 1992

Svein Longva

INNHOLD

Side

1. Bakgrunn og formål ... 8
1.1. Bakgrunn ... 8
1.2. Formål ... 8
1.3. Begrensninger ... 9
1.4. Regionale inndelinger ... 10
1.5. Opplegg ... 10

2. Oversyn ... 11
2.1. Hovedlinjer ... 11
2.2. Nordmenn og utlendinger ... 12
2.3. Hotelltype ... 13
2.4. Sesongmønster ... 15

3. Gjestenes nasjonalitet ... 20
3.1. Hovedmarkedene ... 20
3.2. Nye markeder ... 22
3.3. Oppsummering ... 23

4. Kapasitet og kapasitetsutnytting ... 25
4.1. Oversyn ... 25
4.2. Sesongmønste ... 27
4.3. Regionale perpsektiver ... 29
4.4. Landsdeler og fylker ... 30

5. Regionale perspektiver ... 44
5.1. Oversyn ... 44
5.2. Det indre Østlandet ... 48
5.3. Resten av Østlandet ... 49
5.4. Sørlandet ... 50
5.5. Vestlandet ... 51
5.6. Trøndelag ... 53
5.7. Nord-Norge ... 54

6. Internasjonale perspektiver ... 62
6.1. Utlendinger i Norge og i Europa ... 62
6.2. Nordmenn i Norge og i utlandet ... 64
6.3. Oppsummering ... 66

7. Økonomiske perspektiver ... 70
7.1. Noen langtidslinjer ... 70
7.1.1. Sysselsetting ... 70
7.1.2. Bedriftsstruktur ... 70
7.1.3. Produktivitet ... 71
7.2. Kriseår mot slutten av 1980-tallet ... 72
7.2.1. Sysselsetting og omsetning ... 72
7.2.2. Lønnsomhet ... 72
7.2.3. Oppsummering ... 74

Innhold (forts.)

Side

8. De enkelte nasjonaliteter 76

8.1. Danmark 77
8.1.1. Hovedlinjer 77
8.1.2. Hotelltype 78
8.1.3. Sesongmønster 79
8.1.4. Regionalt mønster 81
8.1.5. Valutakurs og overnattinger 84

8.2. Vest-Tyskland 87
8.2.1. Hovedlinjer 87
8.2.2. Hotelltype 88
8.2.3. Sesongmønster 89
8.2.4. Regionalt mønster 91
8.2.5. Valutakurs og overnattinger 94

8.3. Sverige 97
8.3.1. Hovedlinjer 97
8.3.2. Hotelltype 98
8.3.3. Sesongmønster 99
8.3.4. Regionalt mønster 101
8.3.5. Valutakurs og overnattinger 104

8.4. USA 107
8.4.1. Hovedlinjer 107
8.4.2. Hotelltype 108
8.4.3. Sesongmønster 109
8.4.4. Regionalt mønster 111
8.4.5. Valutakurs og overnattinger 114

8.5. Storbritannia 117
8.5.1. Hovedlinjer 117
8.5.2. Hotelltype 118
8.5.3. Sesongmønster 119
8.5.4. Regionalt mønster 121
8.5.5. Overnattinger og valutakurs 124

8.6. Frankrike 127
8.6.1. Hovedlinjer 127
8.6.2. Hotelltype 128
8.6.3. Sesongmønster 129
8.6.4. Regionalt mønster 131
8.6.5. Valutakurs og overnattinger 134

8.7. Nederland 137
8.7.1. Hovedlinjer 137
8.7.2. Hotelltype 138
8.7.3. Sesongmønster 139
8.7.4. Regionalt mønster 141
8.7.5. Valutakurs og overnattinger 144

Innhold (forts.)

Side

8.8. Finland 147
8.8.1. Hovedlinjer 147
8.8.2. Hotelltype 148
8.8.3. Sesongmønster 149
8.8.4. Regionalt mønster 151
8.8.5. Valutakurs og overnattinger 154

8.9. Andre land 157

9. Sammendrag 159
9.1. Oversyn 159
9.2. Hotelltype 159
9.3. Sesongmønster 159
9.4. Gjestenes nasjonalitet 160
9.5. Valutakurs og hotellturisme 160
9.6. Kapasitet og kapasitetsutnytting 161
9.7. Regionale perspektiver 161
9.8. Internasjonale perspektiver 162
9.9. Økonomiske perspektiver 163
9.10. Hoteller og campingplasser 1970-90 163

10. Kilder og datagrunnlag 165
10.1. Kilder 165
10.2. Datagrunnlag og beregninger 165
10.2.1. Hotellstatistikken 165
10.2.2. Internasjonal statistikk 168
10.2.3. Økonomisk statistikk 169

Vedlegg 1. 170
Utkommet i serien sosiale og økonomiske studier (SØS) 171

TABELLREGISTER

Side

Oversyn

2.1. Hotellovernattinger etter hotelltype og sesong. 1950-90 17
2.2. Hotellovernattinger etter sesong og nordmenn/utlendinger. 1950-90. 1 000 overnattinger . . . 18
2.3. Hotellovernattinger etter hotelltype og nordmenn/utlendinger. 1950-90. 1 000 overnattinger 19

Gjestenes nasjonalitet

3.1. Utenlandske hotellovernattinger etter gjestenes nasjonalitet. 1950-90. 1000 overnattinger . . 24

Kapasitet og kapasitetsutnytting

4.1. Kapasitet og kapasitetsutnytting etter hotelltype. 1950-90 38
4.2. Kapasitetsutnytting etter sesong og hotelltype. 1950-90. Prosent 39
4.3. Kapasitet. Fylke. 1960-90. 40
4.4. Kapasitetsutnytting. Fylke. 1960-90. Prosent 42

Regionale perspektiver

5.1. Hotellovernattinger i alt. Fylke. 1960-90. 1000 overnattinger 56
5.2. Norske hotellovernattinger. Fylke 58
5.3. Utenlandske hotellovernattinger. Fylke 60

Internasjonale perspektiver

6.1. Utenlandske hotellovernattinger[1] i europeiske land. 1974-90. 1 000 overnattinger 68
6.2. Norske hotellovernattinger[1] i europeiske land. 1974-90. 1 000 overnattinger 69

Økonomiske perspektiver

7.1. Hotellbedrifter. Bedriftes sysselsetting og omsetning. 1085 - 89 75
7.2. Hotellforetak. Regnskapsstatistikk. 1986-89 75

De enkelte nasjonaliteter

8.1.1. Danske hotellovernattinger etter hotelltype og sesong. 1950-90. 1000 overnattinger 85
8.1.2. Danske hotellovernattinger. Landsdel. 1960-90. 1000 overnattinger 86
8.2.1. Vest-tyske hotellovernattinger etter hotelltype og sesong. 1950-90. 1000 overnattinger 95
8.2.2. Vest-tyske hotellovernattinger. 1960-90. 1000 overnattinger 96
8.3.1. Svenske hotellovernattinger etter hotelltype og sesong. 1950-90. 1000 overnattinger 105
8.3.2. Svenske hotellovernattinger. 1960-90. 1000 overnattinger 106
8.4.1. Hotellovernattinger fra USA etter hotelltype og sesong. 1950-90. 1000 overnattinger 115
8.4.2. Hotellovernattinger ra USA. 1960-90. 1000 overnattinger 116
8.5.1. Hotellovernattinger fra Storbritannia etter hotelltype og sesong. 1950-90. 1000 overnattinger 125
8.5.2. Hotellovernattinger fra Storbritannia. 1960-90. 1000 overnattinger 126
8.6.1. Franske hotellovernattinger etter hotelltype og sesong. 1950-90. 1000 overnattinger 135
8.6.2. Franske hotellovernattinger. 1960-90. 1000 overnattinger 136
8.7.1. Nederlandske hotellovernattinger etter hotelltype og sesong. 1950-90. 1000 overnattinger . . 145
8.7.2. Nederlandske hotellovernattinger. 1960-90. 1000 overnattinger 146
8.8.1. Finske hotellovernattinger etter hotelltype og sesong. 1950-90. 1000 overnattinger 155
8.8.2. Finske hotellovernattinger. 1960-90. 1000 overnattinger 156

1. Bakgrunn og formål

1.1 Bakgrunn

Reiselivsnæringen er omfattet av stor interesse. Mange mener at næringen har et betydelig vekstpotensiale, og at den kan være viktig for å skape valutainntekter og økt sysselsetting. Ved midten av 1980-årene ble næringen da også pekt ut som et satsingsområde for den økonomiske utviklingen i Norge.

Reiselivsnæringen er imidlertid meget sammensatt. Den omfatter bl.a. drift av hoteller og restauranter, transportnæringer som persontransport med fly, jernbane og skip i innenriks- og utenriksfart mv., reisebyråer og annen tjenesteyting (skiheiser, fornøyelsesparker mv). Denne analysen omfatter i hovedsak bare hotellnæringen. Det er således ingen analyse av reiselivsnæringen i sin fulle bredde. Hotellnæringen er imidlertid en meget viktig komponent i reiselivsnæringen. Utviklingen i hotellene kan derfor brukes som en viktig indikator på utviklingen i reiselivsnæringen.

I den aktulle samfunnsdebatt legges det stor vekt på å vurdere reiselivsnæringens framtidsmuligheter og hva som skal til for å stimulere til vekst. Det er imidlertid viktig at denne debatten har som grunnlag en realistisk forståelse av næringens situasjon idag. For å ha et riktig perspektiv på dagens situasjon, er det dessuten viktig å kjenne de historiske utviklingslinjene som har skapt den.

Statistisk sentralbyrå har utarbeidet statistikk for hotellnæringen siden 1950. Statistikken gir opplysninger om hotellenes kapasitet og overnattinger. Dette gir grunnlag for å beskrive viktige utviklingslinjer for hotellnæringen for praktisk talt hele etterkrigstiden. Siktemålet med denne analysen har vært å utnytte dette statistikkgrunnlaget til å sette dagens situasjon i norsk hotellnæring inn i et historisk perspektiv. Dette er gjort ved å trekke opp de viktigste utviklingslinjene for perioden 1950-90. Datagrunnlaget har imidlertid satt begrensninger for hva som har vært mulig. F.eks. har det ikke vært mulig å følge utviklingen i næringens økonomi gjennom perioden. Det har vært nødvendig å konsentrere oppmerksomheten rundt hotellenes kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting.

For storparten av denne perioden er materialet bevart bare i form av tabellpublikasjoner. For Statistisk sentralbyrå og for Næringsdepartementet som oppdragsgiver, har det vært viktig å tilrettelegge dette materialet også i maskinell form. Det er gjort i forbindelse med denne analysen.

1.2 Formål

Formålet med analysen er således å belyse hovedlinjene ved hotellnæringens utvikling i perioden 1950-90. Hovedvekten er lagt på å beskrive utviklingen for landet samlet. Det er imidlertid bygget inn regionale perspektiver for landsdeler og fylker i en del av kapitlene. Selv om datagrunnlaget gjør det mulig, ville en mer fullstendig analyse på regionalt nivå sprenge rammene for dette arbeidet. Regionale analyser må eventuelt bli en framtidig oppgave.

Hensikten med denne analysen er altså å beskrive, ikke å forklare. En detaljert beskrivelse er imidlertid et nødvendig grunnlag også for årsaksforklaringer. Kanskje kan dette arbeidet derfor være et utgangspunkt også for å studere drivkreftene bak hotellnæringens utvikling.

Kapittel 2 trekker opp de mest sentrale hovedlinjene i utviklingen. Perspektivene fra dette kapitlet vil bli brukt som referanseramme for resten av analysen. Vi skal se at bak en tilsynelatende jevn vekst i overnattingene gjennom storparten av perioden, har det vært stor forskjell i utviklingen for nordmenns og utlendingers overnattinger. Dessuten skal vi se at utviklingslinjene for de forskjellige hotelltypene har vært meget varierende. Til slutt i kapitlet belyses sesongmønsteret i overnattingene.

Kapittel 3 beskriver nærmere de utenlandske overnattingene etter gjestenes nasjonalitet. Dette kapitlet gir et oversyn over hovedtrekkene, mens kapittel 8 gir en mer detaljert beskrivelse av utviklingen for de enkelte nasjonaliteter. Vi skal se at gjester fra de forskjellige land har hatt tildels svært ulik utvikling. Det er mulig å skille ut vekstland og stagnasjonsland i de forskjellige deler av perioden. Dette betyr at det har vært store forskyvninger i den betydningen gjester fra de ulike land har hatt for norske hoteller etter 1950.

Kapittel 4 beskriver utviklingen i hotellenes kapasitet og kapasitetsutnytting. Vi skal se at kapasiteten har vokst sterkere en overnattingene. Dermed har kapasitetsutnyttingen gått ned. Utviklingen har imidlertid vært forskjellig for de ulike hotelltypene, og kapasitetsutnyttingen har variert med sesongene. Likeledes skal vi se at balansen mellom kapasitetsutbyggingen og trafikkutviklingen har vært forskjellig i de ulike landsdeler og fylker. Dermed finner vi også store regionale variasjoner i utviklingen i kapasitetsutnyttingen.

Kapittel 5 summerer opp en del av de viktigste regionale perspektivene. Vi ser her på utviklingen i de samlede overnattinger og overnattingene for

nordmenn og utlendinger i landsdeler og fylker. Dette kapitlet bør ses i sammenheng med de regionale perspektivene som kommer fram også i enkelte andre kapitler. Dessverre kan den regionale utviklingen bare følges tilbake til 1960.

Kapittel 6 setter utviklingen ved norske hoteller inn i et internasjonalt perspektiv. Internasjonal statistikk over hotellovernattingene er av OECD bearbeidet for årene tilbake til 1974. Dette gir grunnlag for å analysere i hvilken grad den stagnasjonen som norsk hotellnæring har opplevd siden begynnelsen av 1970-årene var et særnorsk fenomen eller om vi delte skjebne med resten av Europa. I dette kapitlet bruker vi dessuten den internasjonale statistikken til å se på utviklingen i nordmenns overnattinger utenlands. Dermed får vi undersøkt i hvilken grad de norske hotellene har vunnet eller tapt på hjemmemarkedet. Videre kan vi belyse hvordan norsk utenlandsturisme har utviklet seg i forhold til den samlede utviklingen i internasjonal turisme i perioden.

Kapittel 7 beskriver enkelte sider ved hotellenes økonomi. Hovedvekten er lagt på å utnytte den økonomiske statistikken som er bygd opp de siste årene til å undersøke om svikten i hotellenes overnattinger i siste del av 1980-årene gjenspeiler seg i næringens økonomi. Dessuten er det forsøkt å trekke opp noen langtidslinjer over hotellenes sysselsetting og bedriftsstruktur.

Kapittel 8 gir en mer detaljert analyse av utviklingen på de enkelte nasjonale markeder. Her følges utviklingen etter hotelltype og sesong. I tillegg belyses hvordan overnattingene fra det enkelte land fordeler seg på landsdeler og fylker, og hvordan den regionale utviklingen har vært. Vi skal se at det er mulig å finne fram til både vinnerområder og taperområder i de siste 40 årenes konkurranse om turismen fra de ulike utenlandsmarkedene. Kapitlet er delt inn i like avsnitt for de forskjellige nasjonaliteter.

Kapittel 9 summerer opp de viktigste resultatene i analysen. For den som bare ønsker å skaffe seg en oversikt over hovedresultatene, vil det derfor være tilstrekkelig å lese dette kapitlet.

Kapittel 10 beskriver kildene og datagrunnlaget for analysen. De beregninger som i enkelte sammenhenger er gjort er også beskrevet her. Her er det også vist til hvor man kan finne fram til det grunnmaterialet som analysen bygger på.

1.3 Begrensninger

Hotellenes virksomhet er rettet både mot ferie-/fritidsmarkedet og mot næringslivsmarkedet. Hotellovernattingene vil således ha både ferie-/fritid og yrkesmessige formål. Statistikken omfatter både den ferie-/fritidsmotiverte trafikken og den yrkesmessige motiverte trafikken. Statistikken viser at i 1990 hadde 53,5 prosent av overnattingene ferie-/fritid som formål. Formålsinndelingen av overnattingene ble imidlertid etablert først i slutten av 1970-årene og bare fra 1986 finnes det sammenliknbare tallserier. Det har derfor ikke vært mulig å beskrive utviklingen etter denne markedsinndelingen i denne analysen.

Dette betyr at de utviklingstrekk som beskrives her dekker både den yrkesmessige og den ferie-/fritidsmessige trafikken. Allikevel er begrepet "turisme" stedvis brukt om den samlede overnattings-utviklingen. Dette er imidlertid i overensstemmelse med de internasjonale definisjonene av turisme. Som internasjonal turisme regnes også yrkesmessige reiser. Innenlands reiseliv og turisme omfatter reiser utenfor det nærområde hvor man til daglig ferdes. Det er viktig å være klar over dette når man tolker resultatene.

Som påpekt tidligere er dette en analyse av hotellnæringen og ikke av reiselivnæringen. I kapittel 9 har en allikevel trukket opp noen sammenlikninger mellom hotellnæringen og utviklingen i campingnæringen.

Det er i forbindelse med denne rapporten utarbeidet sammenliknbare tall for hotellovernattingene for hele perioden 1950-90. Den underliggende statistikken har imidlertid et avgjørende brudd mellom 1983 og 1984. Fram til 1983 omfattet statistikken bare opplysninger om det som i denne perioden og på grunnlag av den tidligere hotelloven var de "godkjente hotellene". Hotelloven ble imidlertid endret i 1983. Fra da av var det ikke lenger noen godkjenningsordning for hoteller, og statistikken har fra 1984 og framover omfattet alle hoteller og andre overnattingssteder over en viss nedre størrelsesgrense.

I denne analysen er det altså bygget bro over bruddet i 1983/84. Hvordan dette er gjort er beskrevet i avsnitt 10. Vi skal imidlertid være klar over at resultatene og utviklingsmønstret for perioden fram til 1983 bygger på opplysninger om utviklingen bare for de "godkjente hotellene". Dersom de andre overnattinggsstedene har hatt en annen utvikling enn de godkjente hotellene, er dette ikke fanget inn. Statistikken over herbergevirksomheten som ble utarbeidet fra 1974 til 1983 tyder på at overnattingsutviklingen ved disse andre overnattingsstedene var noe svakere enn for de godkjente hotellene. Det kan bety at den beregnete veksttakten fram til 1983 er blitt noe høyere enn den faktiske utviklingen for hoteller og andre overnattingsbedrifter samlet.

For turisthotellene har statistikken vært sammenliknbar gjennom hele perioden. For byhotellene betydde bruddet i 1983/84 forholdsvis lite, mens bruddet

betydde svært mye for landhotellene. Før 1984 var det mange landhoteller som ikke kom med i statistikken fordi de ikke var "godkjente". Dette betyr at for turisthotellene og byhotellene har statistikken god pålitelighet for hele perioden. For landhotellene må derimot statistikken før 1984 brukes med stor varsomhet. Det er tvilsomt om den gir et riktig bilde av utviklingen for de hoteller som i dag er med i statistikken som landhoteller.

Dette har også konsekvenser for påliteligheten for enkelte av gjestegruppene. Nordmenn hadde i 1984 en noe lavere andel av sine overnattinger ved de godkjente hotellene enn utlendingene. Særlig danskene, men også nederlendere og svensker hadde en stor del av sine overnattinger i 1984 utenfor de godkjente hotellene. Usikkerheten for disse nasjonalitetene vil derfor være forholdsvis stor i årene før 1984. (se kapittel 10).

Gjennomsnittlig hadde imidlertid de godkjente hotellene i 1984 om lag 71 prosent av de samlede overnattingene ved alle hoteller og andre overnattingssteder. Til tross for de usikkerhetsmomentene som er nevnt over bør det understrekes at statistikkgrunnlaget gir et fullstendig bilde av utviklingen for de godkjente hotellene, som altså omfattet de største hotellene.

Omregningene mellom gammelt og nytt statistikkomfang er gjort ved hjelp av indekser. Figurene som beskriver utviklingslinjene er også gitt i indeksform, der begynnelsen av periodene er gitt tallverdien 100. Dette er godt egnet til å illustrere utviklingslinjer og gjør det lettere å sammenlikne tallrekker med ulike nivåer. For å finne fram til de absolutte tallstørrelsene må en imidlertid inn i tabellene som er gitt i tilknytning til hvert kapittel. Vær imidlertid oppmerksom på at i tabellene er bruddet mellom 1983 og 1984 beholdt. Omregninger kan likevel gjøres ved hjelp av de omregningsfaktorene som er gitt nederst i tabellene.

1.4 Regionale inndelinger

Rapporten gir i en del kapitler resultater for fylker og landsdeler. Inndelingen i landsdeler følger fylkesgrensene og er gjort på følgende måte: Som indre Østland er regnet fylkene Hedmark, Oppland og Buskerud. Som resten av Østlandet er regnet Østfold, Vestfold, Oslo, Akershus og Telemark. I enkelte sammenhenger er dette området også betegnet som "det ytre Østlandet". Sørlandet omfatter begge Agder-fylkene og Rogaland. Vestlandet omfatter her Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Begge trøndelagsfylkene utgjør Trøndelag, mens Nord-Norge omfatter Nordland, Troms og Finnmark. Bergen er regnet med til Hordaland for hele perioden.

1.5 Opplegg

Resultatene i analysen er illustrert med figurer. De tekstlige kommentarene er i stor grad skrevet på grunnlag av innholdet i figurene. Også for leseren vil det nok derfor være viktig å lese tekst og figurer parallelt. Til slutt i hvert kapittel er imidlertid de viktigste resultatene vist også i tabellform.

2. Oversyn

Dette kapitlet skal trekke opp noen hovedlinjer ved utviklingen i hotellovernattingene i Norge fra 1950 til 1990. I punkt 2.1 vil utviklingen i de samlede overnattinger bli skissert. Dessuten belyses utviklingen i nordmenns og utlendingers overnattinger. På dette grunnlaget er det mulig å bygge opp en referanseramme for resten av analysen.

Punkt 2.2 ser noe nærmere på turismens utvikling ved de forskjellige hotelltyper. Punkt 2.3 vil beskrive utviklingen i de forskjellige sesongene. Utviklingslinjene etter hotelltype og sesong vil også bli trukket inn seinere i den mer detaljerte analysen. Hovedlinjene som skisseres her vil da også tjene som en referanseramme for den mer detaljerte utviklingen.

Figur 2.1 Hotellovernattinger i alt 1950-90. Indeks 1950=100

Figur 2.2 Hotellovernattinger ialt. Tiårlige endringer. 1950-90. Prosent

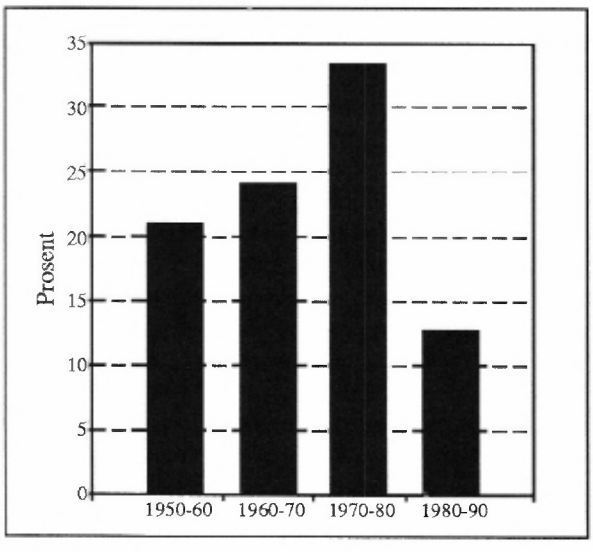

2.1 Hovedlinjer

Figur 2.1 viser utviklingen i overnattingene ved norske hoteller i perioden 1950-90. Hele perioden under ett har de samlede overnattingene økt med 126 prosent. Det gir en gjennomsnittlig årlig vekst på 2,1 prosent. Hovedinntrykket er at veksten har vært noenlunde jevn og sterk gjennom hele perioden. Dette illustreres med at den årlige vekstraten var på 2,1 prosent både i 20-årsperioden 1950-70 og i 1970-90. Bryter vi opp perioden mer, får vi imidlertid fram større variasjoner. Figur 2.2 viser at veksten var sterkest i 1970-årene med 33 prosent. Svakest vekst var det i 1980-årene med 13 prosent. Både i 1950- og 1960-årene økte de samlede overnattingene med mellom 20 og 25 prosent.

Til tross for den sterke oppgangen, ser vi at det har vært perioder med stagnasjon og tilbakeslag siden 1950. Dette illustreres også av figur 2.3 som viser de årlige endringsprosentene gjennom perioden. I siste halvdel av 1950-årene ble overnattingstallet redusert, og i 1959 var det fortsatt færre hotellovernattinger enn i 1954. Likeledes sviktet veksten noen år på begynnelsen av 1960-tallet. Det samme gjentok seg i begynnelsen av 1980-årene.

Det sterkeste tilbakeslaget har imidlertid kommet i siste halvdel av 1980-årene. Figur 2.1 viser at overnattingstallet vokste fram til 1985. Dette året står imidlertid fortsatt igjen som toppåret for norske hoteller i perioden. Etter 1985 har det vært stagnasjon og tilbakegang. Til tross for en oppgang igjen i 1990 ligger således overnattingstallet i 1990 fortsatt 2 prosent lavere enn i 1985. Dermed markerer årene etter 1985 et klart brudd på en sterk og langvarig vekstperiode for næringen.

Figur 2.3 viser at det siden 1950 har vært 9 år med nedgang i overnattingene i forhold til det foregående

Figur 2.3 Hotellovernattinger ialt. Årlige endringer. 1951-90. Prosent

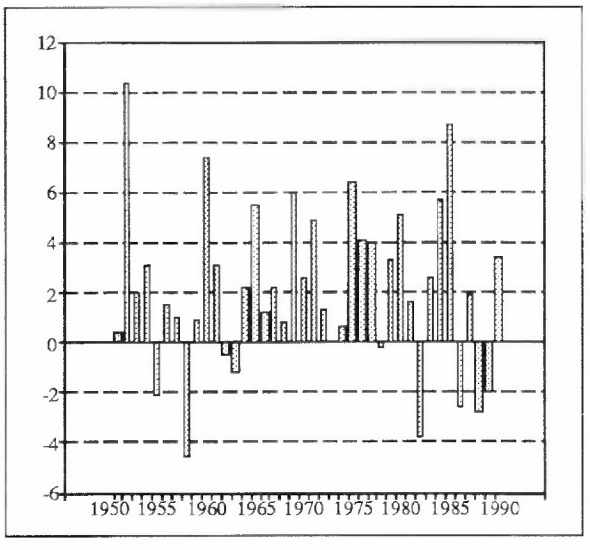

Figur 2.4 Hotellovernattinger fordelt etter nordmenn og utlendinger. 1990. Prosent

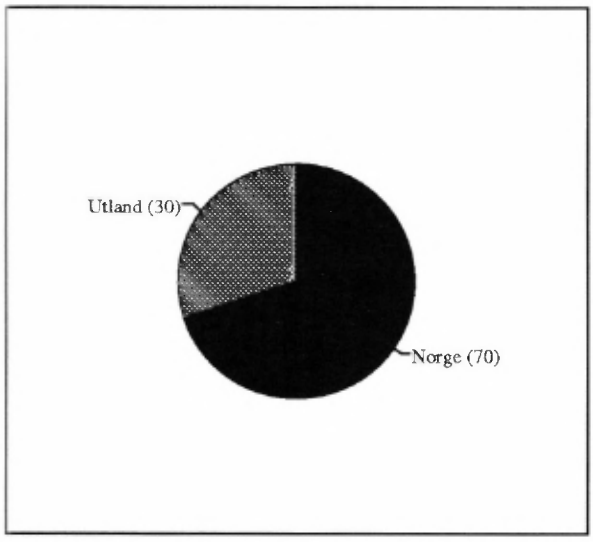

Figur 2.5 Norske og utenlandske hotell-overnattinger. 1950-90. Indeks 1950=100

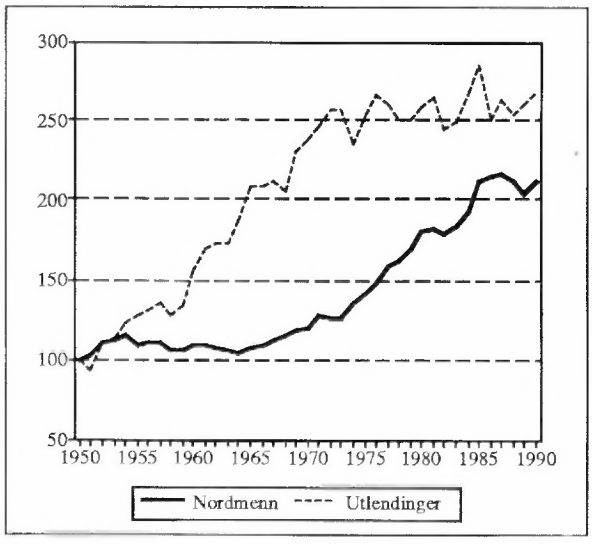

Figur 2.6 Norske og utenlandske hotellover-nattinger. Tiårlige endringer. 1950-90. Prosent

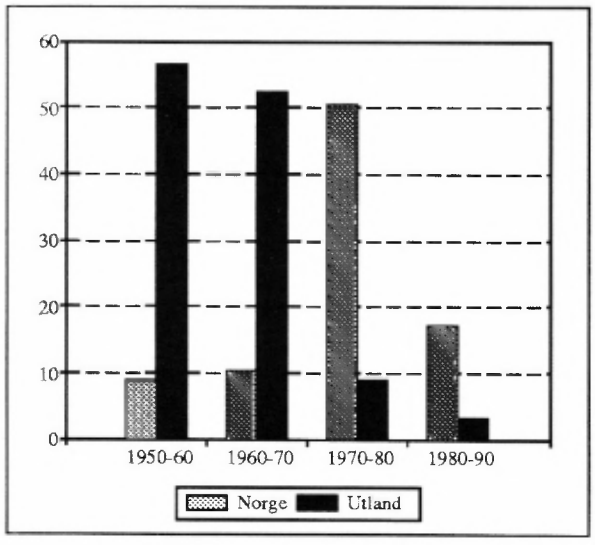

år. Vi merker oss at 4 av nedgangsårene kom på 1980-tallet. Vi må tilbake til OL-året 1952 for å finne det året som har hatt størst prosentvis oppgang i perioden. Da økte overnattingene med drøyt 10 prosent. Ellers legger vi merke til at topp-året 1985 også var et vekstår, med en økning på nesten 9 prosent i den samlede hotellturismen.

2.2 Nordmenn og utlendinger

I 1990 hadde nordmenn 70 prosent av hotellenes samlede overnattinger, mens utlendingene stod for 30 prosent. Figur 2.4 viser at den utenlandske turismen samlet har økt sterkest fra 1950 til 1990. Mens utlendingenes overnattinger økte med 168 prosent (2,5 prosent årlig) i denne perioden, gikk de norske overnattingene opp med 111 prosent (1,9 prosent årlig). Figur 2.5 viser imidlertid at utviklingsmønsteret har vært svært forskjellig på det norske og det utenlandske markedet.

Den utenlandske trafikken vokste meget sterkt fram til begynnelsen av 1970-årene. Figur 2.6 viser at oppgangen var på over 50 prosent både på 1950- og 1960-tallet. Etter 1970 har imidlertid turismen fra utlandet økt lite. Oppgangen var på snaut 9 prosent fra 1970 til 1980 og på bare 3 prosent fra 1980 til 1990. Figur 2.5 og 2.8 viser at det har vært forholdsvis store årlige svingninger siden 1970, men ingen klar oppgangstendens. Allikevel peker 1985 seg ut som et rekordår også for den utenlandske turismen i perioden. Til tross for oppgang igjen de siste par årene, lå overnattingstallet i 1990 fortsatt om lag 6 prosent lavere enn i 1985.

Figur 2.8 illustrerer at vi må langt tilbake i tid for å finne årene med sterkest vekst i de utenlandske overnattingene. De beste årene finner vi i 1952 og i 1960, med vekst på mellom 17 og 18 prosent. Ellers legger vi merke til at toppåret 1985 ble etterfulgt av periodens største svikt på det utenlandske markedet med en nedgang på drøyt 12 prosent.

Figur 2.5 viser at de norske overnattingene hadde bare ubetydelig vekst fram til midten av 1960-årene. Da begynte imidlertid en meget sterk oppgangsperiode som varte noenlunde uavbrutt fram til midten av 1980-årene. Sterkest var oppgangen i 1970-årene med 50 prosent. Fra 1980 til 1990 økte de norske overnattingene mer beskjedent med 17 prosent. Som figur 2.5 viser var imidlertid veksten sterk fram til midten av 1980-tallet. Et foreløpig toppår for den norske hotellturismen kom i 1987. Deretter har det vært stagnasjon og nedgang også på det norske markedet.

Figur 2.7 viser ellers at siden veksten begynte på midten av 1960-tallet var det også noen svake år i begynnelsen av 1970-årene og i begynnelsen av 1980-årene. Ellers ser vi at også for de norske

Figur 2.7. Norske hotellovernattinger. Årlige endringer. 1951-90. Prosent

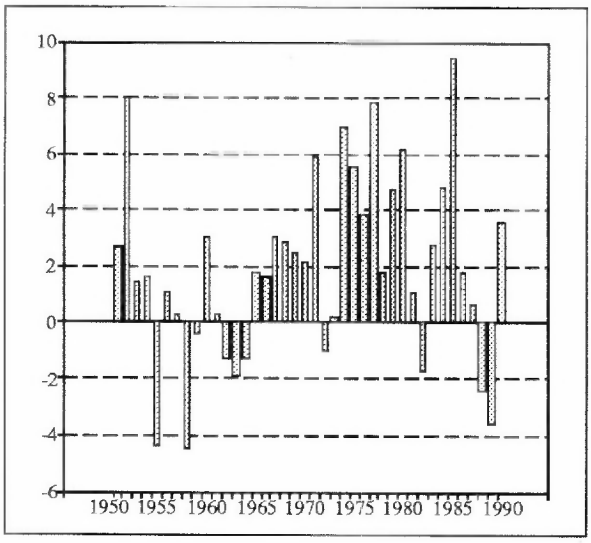

Figur 2.8 Utenlandske hotellovernattinger. Årlige endringer. 1951-90. Prosent

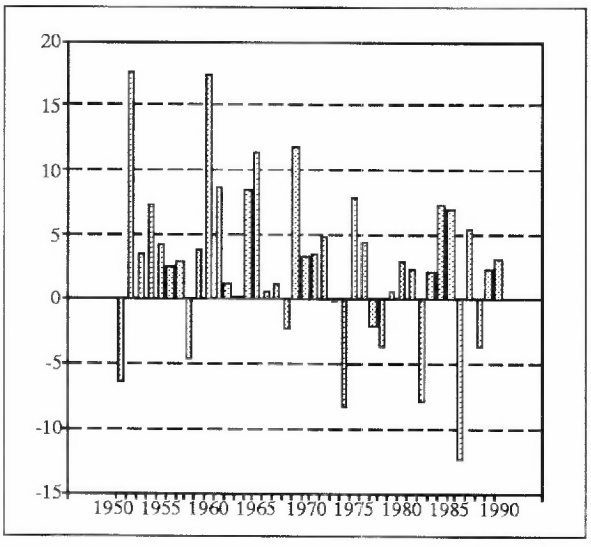

Figur 2.9 Overnattinger ialt etter hotelltype. 1990. Prosent

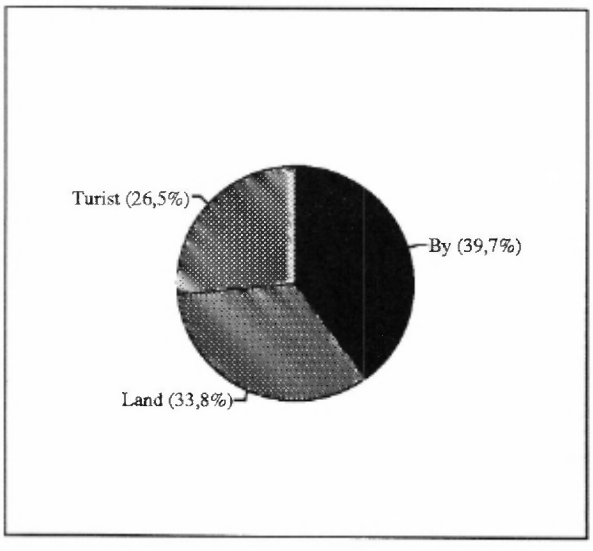

overnattingene har veksten vært sterkest i 1952 og i 1985.

På denne bakgrunn kan vi trekke opp følgende hovedmønster for utviklingen siden 1950: Fram til midten av 1960-årene var det utlendingene som sørget for veksten ved norske hoteller. I disse årene ble de utenlandske overnattingene fordoblet, mens nordmenns overnattinger bare hadde ubetydelig vekst. I et snaut tiår fra 1965 og fram til begynnelsen av 1970-årene var det vekst både for utlendinger og nordmenn. I 1970-årene var det imidlertid den sterke veksten på det innenlandske markedet som preget utviklingen og sørget for at den samlede trafikken fortsatt gikk opp. Til tross for enkelte gode år har den utenlandske hotellturismen bare hatt liten oppgang siden første del av 1970-årene. 1985 var et godt år både for nordmenn og utlendinger og markerer dermed toppåret for de samlede hotellovernattingene i Norge i perioden. Deretter har det vært nedgang både for den utenlandske og den norske trafikken. 1985 står igjen som toppåret på utenlandsmarkedet, mens 1987 markerer toppåret på det innenlandske markedet.

Siste del av 1980-årene har dermed gitt det største tilbakeslaget for norsk hotellnæring etter 1950. Hva som skal til for å bruke betegnelsen krise, kan være et skjønnsspørsmål. Vi vil i kapittel 8 imidlertid se at siste del av 1980-årene også var en periode med sterkt sviktende lønnsomhet og egenkapital for norsk hotellnæring. Kanskje er det derfor ingen overdrivelse å buke begrepet "krisetid" om hotellenes situasjon ved slutten av 1980-tallet.

2.3 Hotelltype

Hotellene er i statistikken delt inn i turisthoteller, byhoteller og landhoteller. Som byhotell er regnet hoteller som ligger i bykommuner. Landhotell er hoteller i landkommuner. Turisthotell er hoteller med særlig godkjenning av myndighetene som turist- eller høyfjellshotell og ligger også vanligvis i landkommuner. I 1990 hadde byhotellene 40 prosent av de samlede overnattingene, mens landhotellene og turisthotellene hadde hhv. 34 prosent og 26 prosent.

Figur 2.10 viser at utviklingen har vært meget forskjellig for disse hotelltypene opp gjennom perioden. Turisthotellene har hatt den klart sterkeste veksten med 340 prosent fra 1950 til 1990. For byhotellene har veksten vært på 74 prosent og for landhotellene på 41 prosent.

I 1950-årene var det byhotellene som (såvidt) hadde den sterkeste veksten med 25 prosent. Det tiåret økte turisthotellenes overnattinger med 24 prosent. Mens veksten for både byhotellene og landhotellene var svak både i 1960- og 1970-årene, hadde turisthotellene en meget sterk oppgang i denne perioden. Trafikken ved turisthotellene økte med 76 prosent fra 1960 til 1970

Figur 2.10. Overnattinger ialt etter hotelltype. 1950-90. Indeks 1950=100

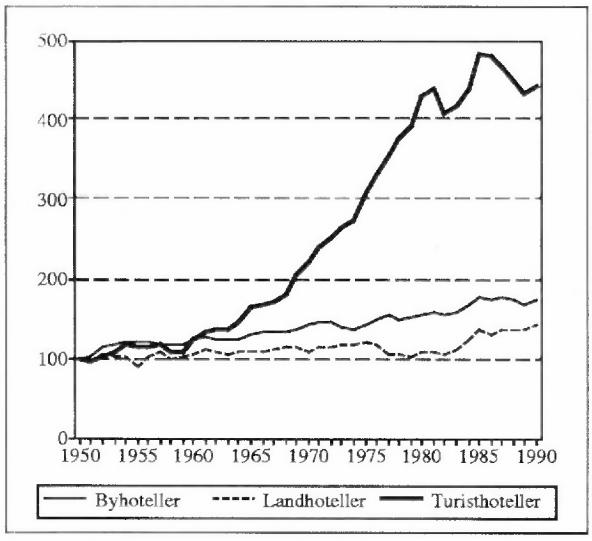

Figur 2.11. Overnattinger ved turisthoteller. Nordmenn og utlendinger. 1950-90. 1950=100

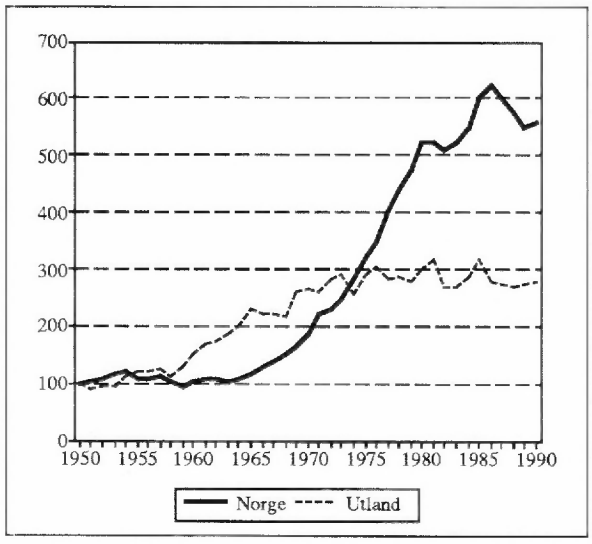

Figur 2.12 Overnattinger ved byhoteller. Nordmenn og utlendinger. 1950-90. 1950=100

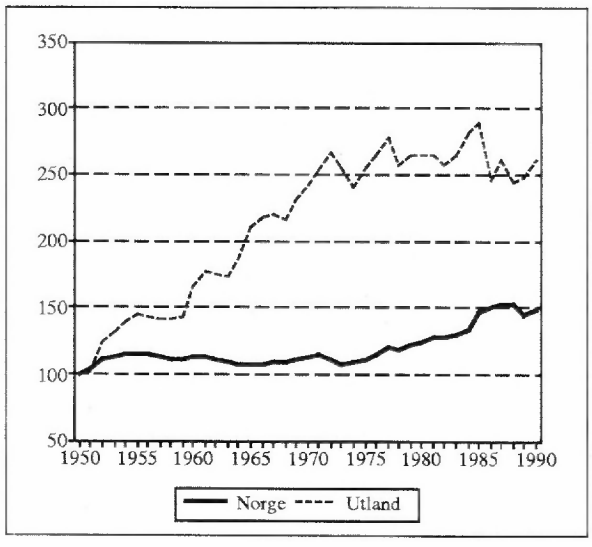

og med nye 96 prosent i løpet av 1970-årene. Deretter ble imidlertid turisthotellene rammet særlig sterkt av svikten fra midten av 1980-tallet. I 1980-årene har turisthotellenes overnattinger økt ubetydelig (med 2 prosent), mens landhotellene har hatt en oppgang på 32 prosent og byhotellene med 12 prosent. Både byhotellene og turisthotellene hadde en foreløpig topp i overnattingene i 1985 (se figur 2.10). For landhotellene har det vært en viss vekst også i siste halvdel av 1980-årene, slik at landhotellene i 1990 hadde sitt høyeste overnattingstall noensinne.

Figur 2.11-2.13 viser hvordan utviklingen for norske og utenlandske overnattinger har vært ved de forskjellige hotelltypene. Fram til midten av 1960-årene hadde alle hotelltyper stagnasjon eller bare ubetydelig vekst i den norske trafikken. For byhotellene varte imidlertid denne stagnasjonen nesten fram til midten av 1970-årene og for landhotellene helt til begynnelsen av 1980-årene. Ved turisthotellene, derimot, økte den norske turismen meget sterkt etter 1965, og ble omlag firedoblet i de femten årene fram til 1980. Perioden under ett økte de norske overnattingene med drøyt 450 prosent ved turisthotellene, med 50 prosent ved byhotellene og med 20 prosent ved landhotellene.

For den utenlandske turismen gjelder hovedmønsteret med vekst fram til begynnelsen av 1970-årene og deretter stagnasjon, for alle hotelltyper. Særlig kan vi merke oss at mens den norske trafikken ble mer enn fordoblet ved turisthotellene i løpet av 1970-årene, var det bare ubetydelig vekst i utlenlandstrafikken ved turisthotellene i samme periode. Samlet har den utenlandske turismen økt med snaut 180 prosent ved turisthotellene fra 1950 til 1990. Ved byhotellene og landhotellene var oppgangen på hhv. 160 og 110 prosent i samme periode.

Utlendingenes sterke vekst fram til begynnelsen av 1970-årene finnes altså igjen ved alle hotelltyper.

Figur 2.13 Overnattinger ved landhoteller. Nordmenn og utlendinger. 1950-90. 1950=100

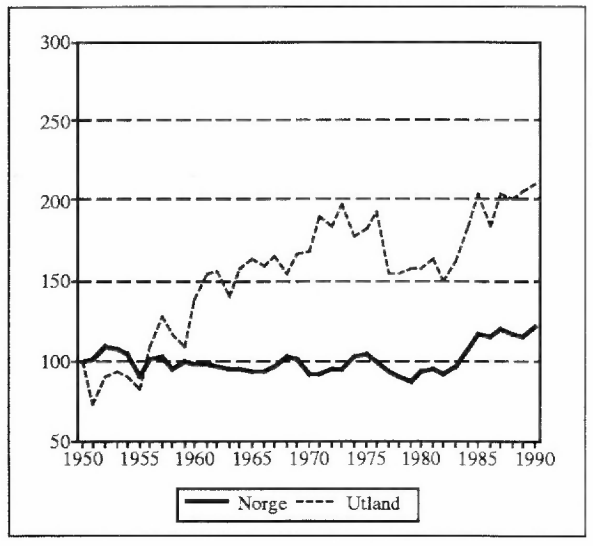

Figur 2.14 Hotellovernattinger ialt etter sesong. 1990. Prosent

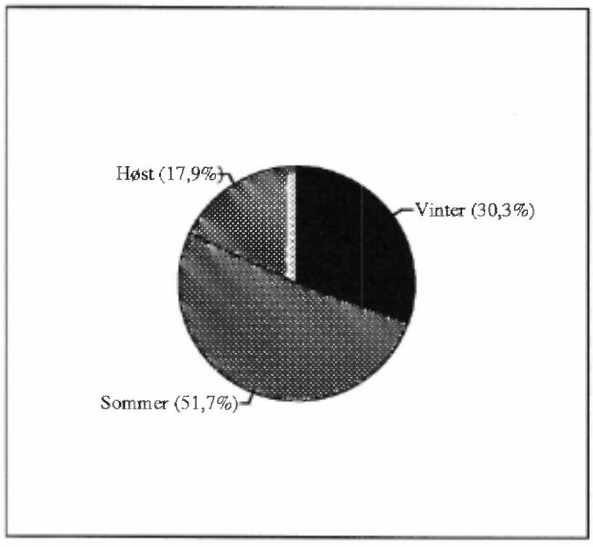

Figur 2.15 Hotellovernattinger ialt etter sesong. 1950-90. Indeks 1950=100

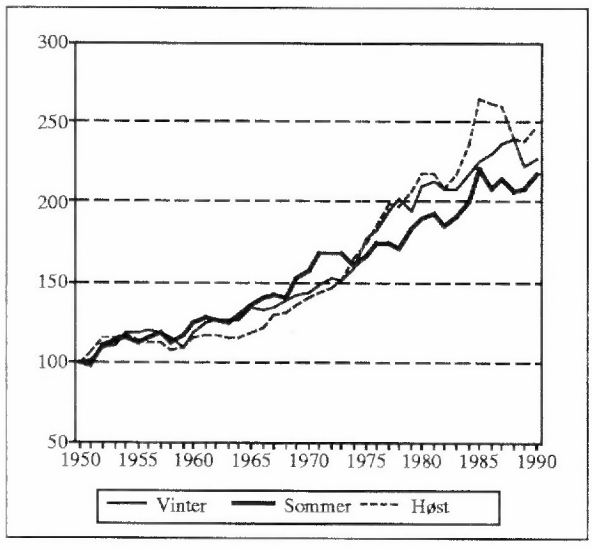

Figur 2.16 Hotellovernattinger i vintersesongen. Nordmenn og utlendinger. 1950-90. 1950=100

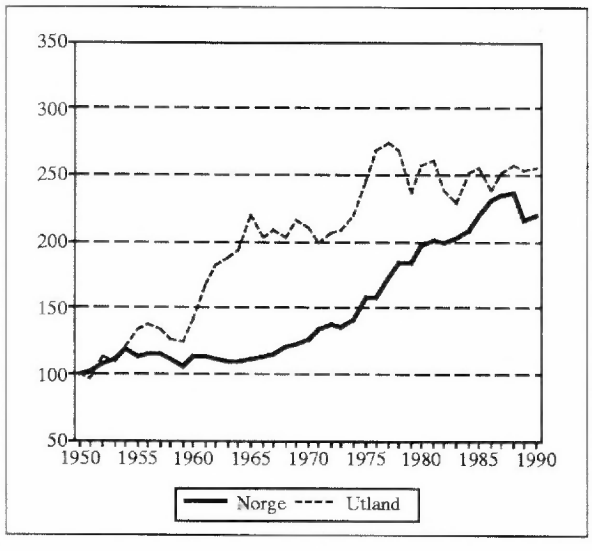

Veksten i de norske overnattingene etter 1965 skyldes først og fremst den sterke oppgangen ved turisthotellene.

2.4 Sesongmønster

I 1990 kom ca. 52 prosent av alle hotellovernattingene i sommersesongen, mens vintersesongen og høstsesongen utgjorde henholdsvis 30 prosent og 18 prosent. I volum er således sommersesongen klart viktigst for hotellene. Sommersesongen betyr mest både på det norske og det utenlandske markedet. Utlendingene hadde imidlertid hele 63 prosent av sine overnattinger i sommermånedene, mens 47 prosent av de norske overnattingene kom om sommeren.

Figur 2.15 viser hvordan hotellturismen har utviklet seg for sesongene i perioden 1950-90. Samlet har veksten vært sterkest for høstsesongen med en økning på 148 prosent i perioden. Sommersesongen har hatt den svakeste veksten med 118 prosent, mens vintersesongen har hatt en oppgang på 127 prosent. Figur 2.15 viser at fram til 1970 var veksten sterkest i sommersesongen. Etter 1970 har overnattingene økt sterkest i høst- og vintersesongen. Svikten i siste del av 1980-tallet har rammet alle sesonger, men nedgangen har vært sterkest i høstsesongen. Både høstsesongen og sommersesongen hadde et markert toppår i 1985, mens vintersesongen hadde vekst helt fram til 1988.

Figur 2.16-2.18 viser at perioden under ett, har den utenlandske trafikken økt sterkere enn den norske i alle sesonger. Sterkest har utlendingenes overnattinger økt i høstmånedene og svakest har oppgangen vært i vintersesongen. Det er imidlertid forholdsvis små forskjeller mellom sesongene her. For sommersesongen stagnerte veksten i den utenlandske turismen tidlig i 1970-årene (1972). For vintersesongen fortsatte veksten fram til siste halvdel av 1970-årene (1977). For høstsesongen var det (bortsett fra et par svake år i 1981 og 1982) oppgang

Figur 2.17 Hotellovernattinger i sommersesongen. Nordmenn og utlendinger. 1950-90. 1950=100

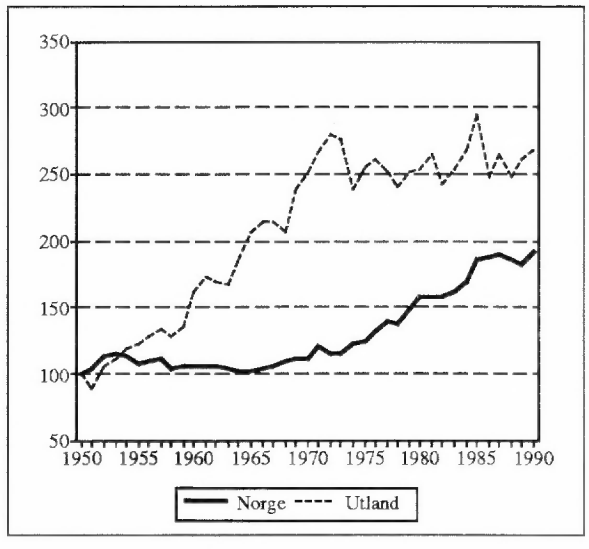

Figur 2.18 Hotellovernattinger i høstsesongen. Nordmenn og utlendinger. 1950-90. 1950=100

på det utenlandske markedet helt fram til 1985. Vi ser at 1985 var året med flest utenlandske overnattinger både for sommersesongen og høstsesongen, mens toppåret for vintersesongen kom allerede i 1977.

Den norske trafikken har økt sterkest i høstsesongen med 142 prosent i perioden under ett. For vintersesongen har oppgangen vært på 120 prosent og for sommersesongen på 91 prosent. Figur 2.18 viser at oppgangen på det norske markedet kom først i gang i høstsesongen, med en økning på 18 prosent i løpet av 1960-årene. Likeledes ser vi at veksten i 1970-årene var sterkest for høst- og vintersesongen (med nesten 60 prosent) og svakest for sommersesongen (med drøyt 40 prosent). Svikten på det norske markedet mot slutten av 1980-årene har imidlertid også vært størst for vintersesongen og høstsesongen. Sommersesongen har sluppet langt lettere unna nedgangen på innenlandsmarkedet i disse årene, og vi ser at 1990 gav et nytt toppår for norske sommerovernattinger.

Tabell 2.1. Hotellovernattinger etter hotelltype og sesong. 1950-90

	Nasjonalitet			Hotelltype			Sesong		
	I alt	Norge	Utland	By	Turist	Land	Vinter	Sommer	Høst
1950 . .	3657	2717	939	2218	724	715	1048	1951	657
1951 . .	3669	2790	879	2285	705	679	1055	1922	692
1952 . .	4048	3014	1033	2549	748	750	1133	2160	754
1953 . .	4128	3059	1069	2606	783	740	1160	2209	759
1954 . .	4256	3108	1148	2679	854	723	1244	2248	764
1955 . .	4170	2973	1197	2708	829	634	1234	2194	742
1956 . .	4234	3007	1228	2678	821	735	1247	2254	733
1957 . .	4278	3016	1263	2647	864	768	1238	2304	736
1958 . .	4085	2882	1203	2600	770	715	1197	2186	701
1959 . .	4120	2870	1250	2604	793	723	1143	2264	714
1960 . .	4425	2957	1468	2767	898	760	1244	2423	758
1961 . .	4561	2966	1594	2819	955	787	1308	2490	762
1962 . .	4541	2927	1613	2779	981	781	1320	2458	763
1963 . .	4488	2872	1615	2740	998	750	1316	2421	751
1964 . .	4588	2836	1752	2750	1062	776	1325	2511	753
1965 . .	4841	2889	1952	2892	1180	769	1406	2654	781
1966 . .	4898	2936	1963	2928	1206	764	1385	2720	793
1967 . .	5008	3024	1984	2973	1242	793	1404	2753	851
1968 . .	5048	3111	1937	2948	1291	809	1442	2748	858
1969 . .	5353	3189	2164	3055	1476	822	1491	2974	888
1970 . .	5492	3258	2234	3134	1585	773	1501	3072	919
1971 . .	5761	3451	2310	3231	1723	806	1552	3265	943
1972 . .	5836	3415	2420	3201	1822	813	1599	3275	962
1973 . .	5838	3424	2414	3090	1911	837	1575	3273	990
1974 . .	5874	3660	2214	3059	1972	844	1658	3135	1081
1975 . .	6250	3863	2387	3160	2226	864	1856	3253	1141
1976 . .	6503	4010	2493	3265	2384	854	1905	3385	1212
1977 . .	6762	4324	2438	3434	2568	760	2039	3411	1312
1978 . .	6753	4405	2348	3288	2721	743	2115	3339	1299
1979 . .	6974	4613	2361	3408	2834	732	2045	3565	1364
1980 . .	7326	4896	2430	3452	3112	762	2200	3696	1430
1981 . .	7441	4952	2489	3490	3173	777	2239	3770	1431
1982 . .	7159	4868	2291	3458	2959	742	2181	3612	1366
1983 . .	7346	5006	2340	3540	3017	788	2186	3724	1436
1984 . .	7758	5247	2512	3694	3187	878	2276	3932	1550
1984 . .	11297	7763	3534	4563	3187	3547	3470	5753	2036
1985 . .	12271	8495	3776	4881	3490	3900	3637	6328	2281
1986 . .	11957	8652	3305	4725	3472	3760	3701	5974	2271
1987 . .	12190	8707	3482	4843	3372	3975	3810	6121	2259
1988 . .	11853	8497	3356	4727	3239	3887	3839	5926	2088
1989 . .	11624	8193	3431	4591	3137	3897	3587	5966	2072
1990 . .	12022	8485	3537	4771	3187	4064	3648	6219	2154
Prisentvise endringer									
1950-60	21,0	8,8	56,3	24,8	24,1	6,2	18,7	24,2	15,4
1960-70	24,1	10,2	52,2	13,3	76,4	1,8	20,6	26,8	21,3
1970-80	33,4	50,3	8,8	10,2	96,3	-1,5	46,6	20,3	55,6
1980-90	12,7	17,1	3,4	11,9	2,4	32,0	8,1	15,0	13,7
1950-90	125,8	111,1	167,6	74,1	340,3	40,7	126,9	117,9	147,5
1950-70	50,2	19,9	137,8	41,3	119,0	8,2	43,2	57,4	39,9
1970-90	50,3	76,0	12,5	23,2	101,1	30,1	58,5	38,4	76,9
Omregningsfaktorer 1984/1984									
x-faktor	0,687	0,676	0,711	0,81	1	0,248	0,625	0,683	0,755
y-faktor	1,456	1,48	1,407	1,235	1	4,04	1,533	1,463	1,325

Tabell 2.2. Hotellovernattinger etter sesong og nordmenn/utlendinger. 1950-90. 1 000 overnattinger|

	Vinter			Sommer			Høst		
	I alt	Norge	Ut-landet	I alt	Norge	Ut-landet	I alt	Norge	Ut-landet
1950	1048	827	221	1951	1315	637	657	575	82
1951	1055	842	213	1922	1354	568	692	594	99
1952	1133	883	250	2160	1486	674	754	645	109
1953	1160	918	242	2209	1498	711	759	642	117
1954	1244	978	266	2248	1489	760	764	641	123
1955	1234	939	295	2194	1412	782	742	623	119
1956	1247	943	304	2254	1442	812	733	621	111
1957	1238	944	294	2304	1454	851	736	618	118
1958	1197	916	281	2186	1375	812	701	591	110
1959	1143	870	273	2264	1398	865	714	602	112
1960	1244	930	314	2423	1393	1030	758	634	124
1961	1308	938	370	2490	1393	1097	762	636	127
1962	1320	918	403	2458	1380	1078	763	630	132
1963	1316	900	416	2421	1355	1066	751	617	134
1964	1325	898	426	2511	1327	1184	753	611	143
1965	1406	918	489	2654	1340	1313	781	631	151
1966	1385	935	451	2720	1357	1363	793	644	149
1967	1404	943	461	2753	1392	1362	851	689	161
1968	1442	994	448	2748	1436	1312	858	681	177
1969	1491	1012	479	2974	1460	1514	888	717	171
1970	1501	1037	464	3072	1472	1600	919	749	171
1971	1552	1111	442	3265	1573	1692	943	767	176
1972	1599	1141	458	3275	1497	1777	962	777	185
1973	1575	1113	462	3273	1516	1757	990	795	194
1974	1658	1172	486	3135	1616	1518	1081	871	210
1975	1856	1312	544	3253	1624	1629	1141	926	215
1976	1905	1311	594	3385	1719	1666	1212	979	233
1977	2039	1433	607	3411	1816	1595	1312	1076	236
1978	2115	1522	593	3339	1813	1526	1299	1070	229
1979	2045	1521	524	3565	1961	1604	1364	1130	234
1980	2200	1633	568	3696	2076	1619	1430	1187	243
1981	2239	1663	576	3770	2085	1685	1431	1204	227
1982	2181	1652	529	3612	2067	1545	1366	1149	217
1983	2186	1680	505	3724	2113	1611	1436	1212	224
1984	2276	1721	555	3932	2225	1708	1550	1301	249
1984	3470	2515	975	5753	3540	2214	2036	1709	345
1985	3637	2657	987	6328	3893	2435	2281	1945	354
1986	3701	2780	923	5974	3931	2043	2271	1940	339
1987	3810	2836	974	6121	3946	2175	2259	1926	333
1988	3839	2843	996	5926	3880	2046	2088	1773	315
1989	3587	2606	981	5966	3818	2148	2072	1769	303
1990	3648	2657	991	6219	3997	2223	2154	1832	323
Prosentvise endringer									
1950-60	18,7	12,4	42,0	24,2	6,0	61,7	15,4	10,2	52,0
1960-70	20,6	11,5	47,6	26,8	5,7	55,3	21,3	18,0	37,8
1970-80	46,6	57,4	22,4	20,3	41,0	1,2	55,6	58,5	42,5
1980-90	8,1	11,4	-0,6	15,0	21,0	5,9	13,7	17,5	-4,4
1950-90	126,9	119,9	154,9	117,9	91,1	169,3	147,5	142,4	185,5
1950-70	43,2	25,4	109,6	57,4	12,0	151,2	39,9	30,1	109,5
1970-90	58,5	75,3	21,6	38,4	70,6	7,2	76,9	86,3	36,3
Omregningsfaktorer 1984/1984									
x-faktor	0,652	0,684	0,569	1,463	0,628	0,771	1,325	0,762	0,721
y-faktor	1,533	1,461	1,757	0,683	1,591	1,296	0,755	1,313	1,386

Tabell 2.3. Hotellovernattinger etter hotelltype og nordmenn/utlendinger. 1950-90. 1 000 overnattinger

	Byhoteller			Turisthoteller			Landhoteller		
	I alt	Norge	Ut-landet	I alt	Norge	Ut-landet	I alt	Norge	Ut-landet
1950	2218	1731	487	724	424	300	715	562	153
1951	2285	1788	498	705	433	271	679	569	111
1952	2549	1939	610	748	462	286	750	613	137
1953	2606	1969	636	783	492	291	740	598	142
1954	2679	2005	674	854	518	336	723	586	138
1955	2708	2001	707	829	464	365	634	508	125
1956	2678	1984	694	821	455	366	735	568	168
1957	2647	1959	688	864	484	380	768	573	195
1958	2600	1916	684	770	429	341	715	537	178
1959	2604	1908	696	793	405	388	723	557	166
1960	2767	1965	803	898	445	454	760	548	212
1961	2819	1964	855	955	451	504	787	551	236
1962	2779	1927	851	981	457	524	781	543	238
1963	2740	1898	843	998	438	560	750	537	213
1964	2750	1843	908	1062	458	604	776	535	241
1965	2892	1872	1020	1180	497	683	769	519	250
1966	2928	1871	1057	1206	544	663	764	521	243
1967	2973	1903	1070	1242	580	662	793	541	253
1968	2948	1899	1049	1291	637	654	809	574	234
1969	3055	1928	1127	1476	694	781	822	567	256
1970	3134	1957	1178	1585	784	801	773	517	256
1971	3231	2000	1231	1723	935	788	806	516	290
1972	3201	1907	1294	1822	975	846	813	533	280
1973	3090	1847	1243	1911	1043	867	837	534	303
1974	3059	1890	1169	1972	1198	774	844	573	271
1975	3160	1919	1241	2226	1358	868	864	585	279
1976	3265	1977	1288	2384	1473	910	854	559	295
1977	3434	2079	1354	2568	1720	848	760	525	235
1978	3288	2036	1252	2721	1861	861	743	508	235
1979	3408	2116	1292	2834	2005	830	732	492	240
1980	3452	2167	1285	3112	2208	904	762	521	241
1981	3490	2200	1290	3173	2224	949	777	528	249
1982	3458	2204	1254	2959	2150	810	742	514	227
1983	3540	2254	1286	3017	2211	807	788	541	247
1984	3694	2325	1368	3187	2324	862	878	597	281
1984	4563	2931	1632	3187	2324	862	3547	2508	1039
1985	4881	3209	1672	3490	2541	949	3900	2746	1154
1986	4725	3295	1430	3472	2636	836	3760	2721	1039
1987	4843	3331	1512	3372	2555	817	3975	2821	1153
1988	4727	3307	1419	3239	2434	806	3887	2756	1131
1989	4591	3148	1443	3137	2315	821	3897	2729	1167
1990	4771	3251	1519	3187	2356	830	4064	2877	1187
Prosentvise endringer									
1950-60	24,8	13,5	64,9	24,1	4,9	51,3	6,2	-2,5	38,4
1960-70	13,3	-0,4	46,7	76,4	76,4	76,5	1,8	-5,6	20,9
1970-80	10,2	10,8	9,1	96,3	181,5	12,9	-1,5	0,7	-5,8
1980-90	11,9	19,0	-0,9	2,4	6,7	-8,2	32,0	31,5	33,1
1950-90	74,1	49,0	161,7	340,3	455,9	176,8	40,7	21,9	109,8
1950-70	41,3	13,0	142,0	119,0	85,0	166,9	8,2	-8,0	67,4
1970-90	23,2	31,8	8,2	101,1	200,5	3,7	30,1	32,4	25,4
Omregningsfaktorer 1984/1984									
x-faktor	0,810	0,793	0,838	1	1	1	0,248	0,238	0,270
y-faktor	1,235	1,260	1,193	1	1	1	4,040	4,200	3,700

3. Gjestenes nasjonalitet

Forrige kapittel viste at de utenlandske overnattingene ved norske hoteller vokste raskt og sterkt fram til begynnelsen av 1970-årene, og at det deretter har vært stagnasjon på det samlede utenlandsmarkedet. Utviklingen for de forskjellige nasjonalitetene har imidlertid vært tildels svært forskjellig, både med hensyn til vekstperioder og med hensyn til veksttakt. Dette kapitlet skal gi et oversyn over sammensetningen av de utenlandske overnattingene ved hotellene. Kapitlet skal også skissere utviklingen på de forskjellige utenlandsmarkedene. Utviklingen for de enkelte nasjonalitetene vil bli beskrevet mer detaljert i kapittel 8. Her er målsettingen å gi en oversikt over hovedlinjene.

Figur 3.1 Utenlandske hotellovernattinger etter nasjonalitet. 1990. Prosent

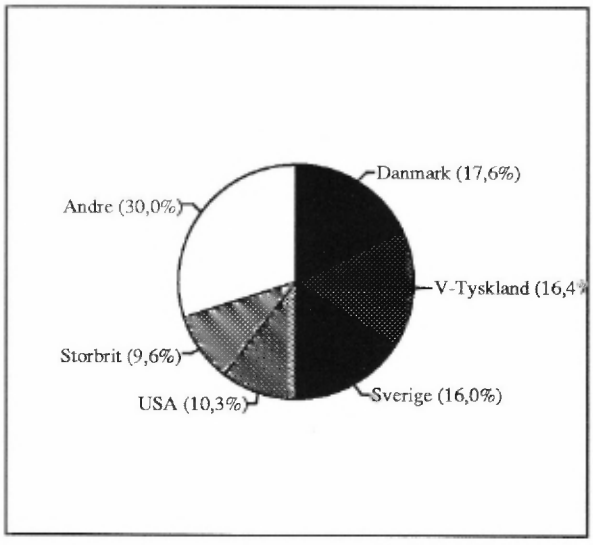

Figur 3.2 Utenlandske hotellovernattinger etter nasjonalitet. 1950-90. Indeks 1950=100

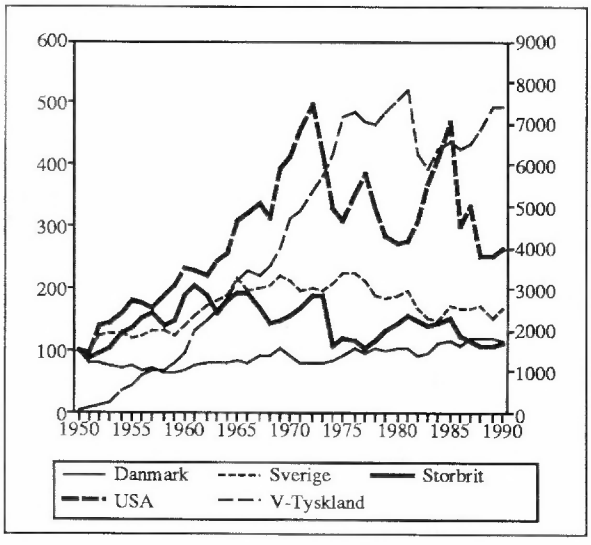

Figur 3.1 viser hvordan de utenlandske overnattingene fordelte seg etter gjestenes nasjonalitet i 1990. Fem nasjonaliteter skiller seg ut som de viktigste. Danmark hadde i 1990 17,6 prosent av de samlede utenlandske overnattingene. Sverige og Tyskland hadde rundt 16 prosent og Storbritannia og USA hadde rundt 10 prosent av de samlede utenlandske overnattingene. Tilsammen utgjorde disse gjestegruppene 70 prosent av alle utlendingene. De øvrige 30 prosent fordelte seg på flere mindre gjestegrupper. Vi skal komme tilbake til dette i punkt 3.2.

3.1 Hovedmarkedene

Figur 3.2 viser utviklingen for de fem viktigste gjestegruppene fra 1950 til 1990. Samlet er det tyskerne som har hatt den desidert sterkeste økningen. Fordi tyskerne nesten ikke hadde noen hotellovernattinger i Norge i begynnelsen av 1950-årene, har den relative veksten blitt svært sterk i perioden under ett. For ikke å ødelegge proporsjonene i figuren har vi derfor valgt å markere utviklingen for tyskerne mot en egen skala på høyre y-akse. Tyskerne har mangedoblet sine overnattinger i løpet av perioden.

Dernest ser vi at det er gjester fra USA som har hatt den sterkeste veksten i perioden under ett. I 1990 var det 165 prosent flere amerikanske overnattinger enn i 1950. Videre ser vi at svenskenes overnattinger ved norske hoteller har økt med nesten 70 prosent i perioden. For briter og dansker har det vært en oppgang på mellom 10 og 20 prosent.

Bortsett fra tyskerne var det amerikanere og gjester fra Storbritannia som hadde den sterkeste økningen i 1950-årene. I dette tiåret var det også oppgang for svenskene, mens de danske overnattingene ble redusert med nesten 30 prosent. På 1960-tallet fortsatte den sterke oppgangen både for tyskere og amerikanere. Også den svenske hotellturismen økte fortsatt, og danskene kom opp på omlag samme nivå som i 1950. Derimot ser vi at veksten på det engelske markedet tok slutt tidlig på 1960-tallet.

Den generelle svikten i den utenlandske turismen på 1970-tallet finner vi igjen på de fleste av de viktigste utenlandsmarkedene. Overnattingene fra USA ble redusert, og trafikken fra Storbritannia gikk ytterligere noe ned. Dessuten ser vi at oppgangen på det svenske markedet stanset i løpet av 1970-tallet, og ble snudd til nedgang mot slutten av tiåret. De danske over-

Figur 3.3 Utenlandske hotellovernattinger etter nasjonalitet. Hovedmarkeder. 1950-90. Prosent

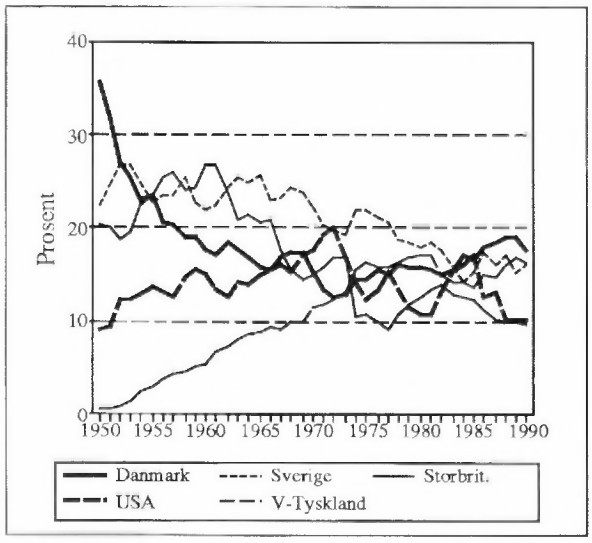

Figur 3.4 Utenlandske hotellovernattinger etter nasjonalitet. 1950-90. Tiårlig gjennomsnitt. Prosent

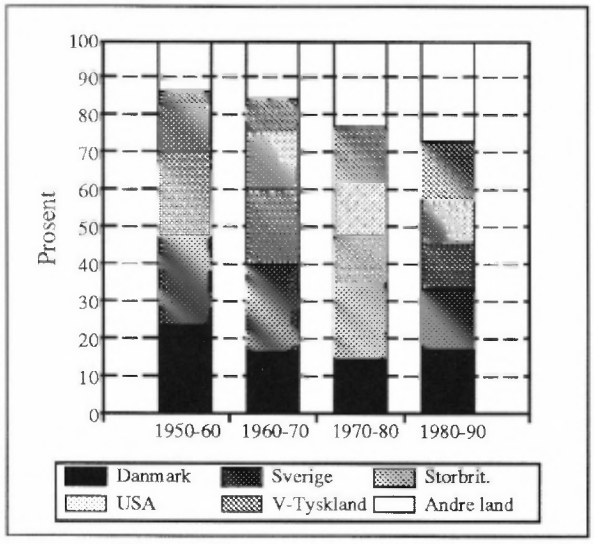

nattingene hadde imidlertid også i 1970-årene en viss oppgang. Derimot ser vi at det tyske markedet fortsatt å vokse sterkt også gjennom 1970-tallet. På 1980-tallet hadde de amerikanske overnattingene noen svært gode år ved midten av tiåret. Allikevel var det i 1990 færre amerikanske overnattinger enn i 1980. Nedgang har det også vært på alle de andre viktigste markedene unntatt det danske. Danskene hadde imidlertid i 1980-årene også bare en svak oppgang i trafikken til Norge.

Stagnasjonen i den samlede utenlandske turismen kan således tilskrives sviktende vekst og nedgang på disse fem hovedmarkedene. Samlet var trafikken fra disse markedene faktisk like stor ved midten av 1960-årene som i 1990. Som vi har sett gikk vekstkraften tidlig tapt på flere av hovedmarkedene. De engelske overnattingene nådde sitt topp-punkt allerede i 1961. Flest amerikanske overnattinger var det i 1972, og svenskene hadde sitt beste år i 1976. De tyske overnattingene fortsatte å vokse etter at stagnasjonen satte inn på de andre markedene, men 1981 står fortsatt igjen som året med flest tyske overnattinger ved norske hoteller fram til 1990. Veksten på det danske markedet var som vi så svak gjennom hele perioden, men her har oppgangen allikevel fortsatt helt til slutten av 1980-årene.

Figur 3.3 og 3.4 viser hvilken andel de enkelte nasjonalitetene har hatt av de samlede utenlandske overnattingene gjennom perioden. Vi ser at dansker og svensker i begynnelsen av 1950-årene samlet stod for nesten 60 prosent av utenlandsmarkedet. I 1990 var deres andel redusert til drøyt 30 prosent. Danskene hadde størst betydning for hotellene tidlig på 1950-tallet, og utgjorde da over 30 prosent av de utenlandske overnattingene. Ellers ser vi at for 1950-årene under ett var danskene, svenskene og britene omlag jevnstore gjestegrupper med en andel på 23-24 prosent hver.

I begynnelsen av 1960-årene var det gjester fra Storbritannia som var viktigst for norske hoteller. De hadde da en andel på 27 prosent av de samlede utenlandske overnattingene. Forøvrig var det i 1960-årene og også i 1970-årene svenskene som betydde mest for hotellene. Deres andel var på oppunder 25 prosent fram til midten av 1960-årene og holdt seg på drøyt 20 prosent til midten av 1970-tallet.

Etter at de andre hovedlandene har sviktet, er det imidlertid danskene som igjen har vært den største gjestegruppen på 1980-tallet. Andelen var likevel betydelig lavere enn ved begynnelsen av perioden og lå godt under 20 prosent gjennom hele tiåret.

I tillegg til dette ser vi at tyskernes andel økte jevnt fram til begynnelsen av 1980-årene, da de utgjorde 17 prosent av overnattingene og var den nest største gjestegruppen. Andelen holdt seg deretter på rundt 15 prosent gjennom hele 1980-tallet.

Amerikanerne økte sin andel fra 10 til 15 prosent i løpet av 1950-årene. Deretter økte deres betydning videre til en topp på 20 prosent i 1972, og i dette året var det de amerikanske gjestene som var den største utenlandske gjestegruppe ved hotellene. Deretter har imidlertid amerikanernes betydning blitt sterkt redusert. Andelen var nede på drøyt 10 prosent i 1980. Etter en topp i midten av 1980-årene var den nede igjen på 10 prosent også i 1990.

Samlet ser vi at de fem hovedmarkedene stod for nesten 90 prosent av den utenlandske hotellturismen i 1950. Andelen holdt seg noenlunde på samme nivå til midten av 1960-årene, men er deretter redusert. I 1970 hadde disse landene 82 prosent av de samlede

Figur 3.5 Utenlandske hotellovernattinger. Hovedmarkeder og nye markeder. 1950-90. Indeks 1950=100

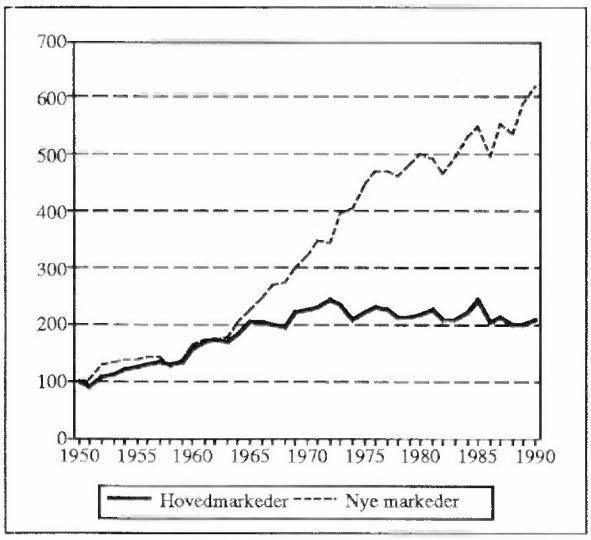

Figur 3.6 Utenlandske hotellovernattinger. Nye markeder. 1950-90. Indeks 1950=100

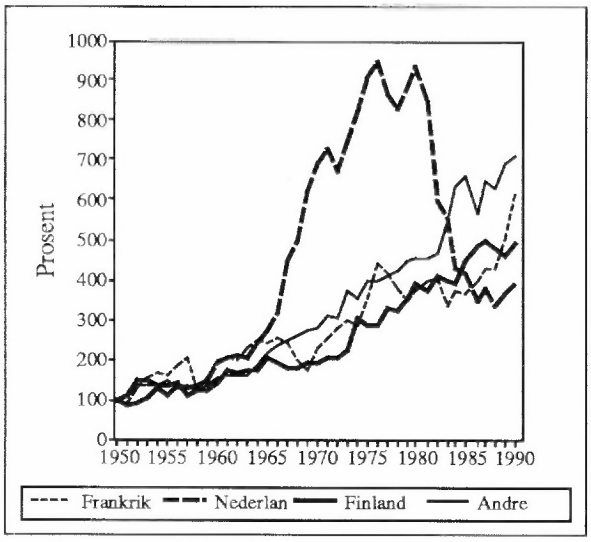

Figur 3.7 Utenlandske hotellovernattinger. Nye markeder. 1950-90. Prosent

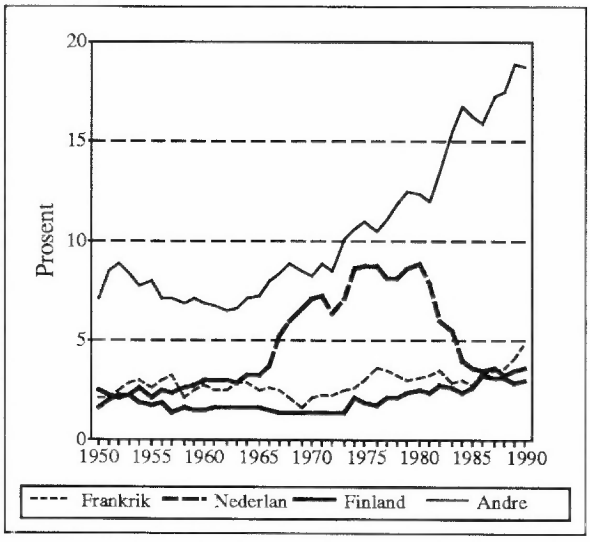

utenlandske overnattingene. Andelen var nede i 74 prosent i 1980 og altså i 70 prosent i 1990.

3.2 Nye markeder

Figur 3.5 sammenlikner utviklingen på disse fem tradisjonelle hovedmarkedene med utviklingen i resten av de utenlandske overnattingene.

Fram til midten av 1960-årene ser vi at utviklingen på hovedmarkedene og de øvrige markedene var om lag sammenfallende. Mens veksten på hovedmarkedene da begynte å svikte, hadde de øvrige markedene fortsatt sterk vekst også etter 1970. Samlet har det for disse landene vært en oppgang på mer enn 500 prosent fra 1950 til 1990. Noen av disse mindre markedene er spesifisert i statistikken, andre går inn som uspesifiserte grupper. Figur 3.6 og 3.7 viser utviklingen på de markedene som kan følges helt tilbake til 1950.

Mest iøynefallende er den sterke oppgangen på det nederlandske markedet fram til siste del av 1970-årene. Vekstkraften på dette markedet tok imidlertid også brått slutt. 1976 står igjen som et toppår, og 1980-årene har gitt sterk nedgang. Dermed er nederlenderne en av de gjestegruppene i denne gruppen som samlet sett har vokst svakest fra 1950 til 1990 (+290 prosent).

Videre ser vi at overnattingene fra Frankrike har økt med drøyt 500 prosent og at de finske overnattingene har økt med nesten 400 prosent. Disse gjestegruppene fortsatte å vokse etter at stagnasjonen på de tradisjonelle markedene satte inn rundt 1970, og de har fortsatt å vokse helt fram til slutten av perioden.

Figur 3.6 og 3.7 viser også utviklingen for resten av de utenlandske overnattingene, dvs. de nasjonalitetene som ikke er spesifisert hittil. Vi ser at denne gruppen "andre land" har økt sine overnattinger med 600 prosent fra 1950 til 1990 og at veksten har vært noenlunde jevn gjennom hele perioden. Statistikken forteller noe mer om hvilke gjestegrupper som går inn i denne restgruppen. Sammensetningen og utviklingen vil bli nærmere kommentert i avsnitt 8.9.

3.3 Oppsummering

På denne bakgrunn kan vi tegne opp følgende hovedmønster over utviklingen på de utenlandske markedene i perioden 1950-90: Fram til 1960 var det til dels sterk oppgang på alle utenlandsmarkedene Bare for danskene ble overnattingene redusert i dette tiåret. De fleste nasjonaliteter bidro også til oppgangen i utenlandstrafikken i 1960-årene. Bare for britene var det da svikt og nedgang. Stagnasjonen fra begynnelsen av 1970-årene ble skapt av en svikt på flere av de tradisjonelle hovedmarkedene. Det amerikanske markedet sviktet i begynnelsen av 1970-årene og det svenske og det nederlandske markedet sviktet fra midten av 1970-årene. I begynnelsen av 1980-årene opplevde vi så at også det tyske markedet stagnerte. Selvom det ved midten av 1980-årene var en midlertidig oppgang igjen på det amerikanske markedet, var det bare danskene av de tradisjonelle hovedmarkedene som i 1990 hadde flere overnattinger enn i 1980.

Fra 1950 til 1990 har de tradisjonelle hovedmarkedene hatt en oppgang på om lag 100 prosent. For de øvrige landene har oppgangen i samme periode vært på drøyt 500 prosent. Fram til midten av 1960-tallet fulgte utviklingen på hovedmarkedene og de nye markedene tilnærmet samme mønster. Deretter rammet stagnasjonen de tradisjonelle hovedmarkedene. Fra disse markedene var turiststrømmen like stor i 1965 som i 1990. Derimot fortsatte veksten for de øvrigelandene. Selvom utviklingen også for denne gruppen har vært noe varierende, var hovedtendensen fortsatt sterk vekst både gjennom 1970- og 1980-årene. For disse landene har det heller ikke vært stagnasjon, men oppgang på siste halvdel av 1980-tallet. Resultatet har vært at de fem hovedmarkedenes betydning er redusert fra nesten 90 prosent av de samlede utenlandske overnattingene på 1950-tallet til 70 prosent i 1990.

Dette betyr imidlertid at norsk hotellnæring i løpet av perioden har fått et bredere markedsgrunnlag. Det kan være viktig for å stå imot de markedssvingningene som sikkert vil komme også i framtiden.

Tabell 3.1. Utenlandske hotellovernattinger etter gjestenes nasjonalitet. 1950-90. 1000 overnattinger

	I alt	Danmark	Sverige	Tyskland	Storbritannia	USA	Frankrike	Nederland	Finland	Andre	Europa	Japan	Andre
1950 . . .	939	252	212	6	213	121	22	20	16	77	..	..	..
1951 . . .	879	208	213	8	193	115	21	17	18	87	..	..	..
1952 . . .	1033	203	266	11	207	170	29	18	24	105	..	..	..
1953 . . .	1069	197	273	17	224	176	34	21	24	104	..	..	..
1954 . . .	1148	188	271	31	273	197	37	26	22	104	..	..	..
1955 . . .	1197	199	257	39	295	217	35	22	21	111	..	..	..
1956 . . .	1228	177	268	53	325	212	41	26	23	100	..	..	..
1957 . . .	1263	182	279	62	341	207	45	25	18	104	..	..	..
1958 . . .	1203	161	283	61	301	229	27	26	20	95	..	..	..
1959 . . .	1250	166	264	73	314	250	33	30	20	102	..	..	..
1960 . . .	1468	179	295	86	405	283	44	37	23	117	..	..	..
1961 . . .	1594	191	332	119	439	277	45	40	27	124	..	..	..
1962 . . .	1613	210	367	134	402	268	44	42	27	120	..	..	..
1963 . . .	1615	199	382	147	348	299	50	40	27	123	..	..	..
1964 . . .	1752	208	405	166	385	314	55	47	28	144	..	..	..
1965 . . .	1952	215	459	189	411	374	53	53	33	165	..	..	..
1966 . . .	1963	210	414	205	416	388	56	63	31	181	..	..	..
1967 . . .	1984	233	423	198	361	408	53	89	29	192	..	..	..
1968 . . .	1937	233	434	212	308	381	43	99	29	199	..	..	..
1969 . . .	2164	260	469	238	320	476	37	122	31	211	..	..	..
1970 . . .	2234	233	449	281	339	500	50	136	31	214	108	..	..
1971 . . .	2310	210	422	289	364	554	56	143	33	239	115	..	..
1972 . . .	2420	207	425	320	403	602	61	133	33	236	112	..	..
1973 . . .	2414	208	415	342	408	507	66	148	35	284	133	..	..
1974 . . .	2214	218	442	371	236	401	63	163	49	272	128	..	..
1975 . . .	2387	238	477	427	262	377	77	179	46	304	140	..	..
1976 . . .	2493	268	479	432	253	428	98	187	46	304	138	..	..
1977 . . .	2438	248	452	417	224	466	92	170	53	316	137	..	..
1978 . . .	2348	260	399	416	252	398	83	164	52	325	138	29	157
1979 . . .	2361	255	393	432	281	347	77	175	58	344	153	39	152
1980 . . .	2430	263	399	451	310	330	83	185	63	347	161	41	145
1981 . . .	2489	268	418	466	338	335	88	167	61	347	166	39	142
1982 . . .	2291	234	360	370	322	375	89	117	66	357	161	42	154
1983 . . .	2340	246	327	351	299	448	74	109	64	421	169	53	200
1984 . . .	2512	288	320	379	311	496	81	85	63	488	196	57	235
1984 . . .	3534	605	507	501	441	564	103	139	83	590	242	64	285
1985 . . .	3776	630	580	513	462	646	102	135	96	612	248	65	299
1986 . . .	3305	591	575	499	375	414	110	112	104	524	228	46	250
1987 . . .	3482	648	561	509	358	460	120	123	107	596	251	76	269
1988 . . .	3356	643	578	539	333	348	120	108	103	584	231	67	286
1989 . . .	3431	648	519	581	337	347	140	118	99	642	265	80	297
1990 . . .	3537	624	567	580	341	365	171	126	105	659	320	84	254
Prosentvise endringer													
1950-60	56,3	-29,1	39,1	1344,5	89,8	133,4	98,9	88,7	39,8	52,3	..	..	..
1960-70	52,2	30,0	52,6	227,6	-16,4	76,9	14,5	266,3	35,8	83,2	..	..	..
1970-80	8,8	13,1	-11,3	60,5	-8,5	-34,1	64,2	35,3	104,7	62,0	50,1	..	..
1980-90	3,4	12,9	-10,4	-2,9	-22,6	-2,6	63,5	-58,2	26,3	57,1	60,8	86,8	44,6
1950-90	167,6	17,7	68,7	7277,1	12,5	165,0	511,7	291,3	390,7	610,2	..	..	..
1950-70	137,8	-7,9	112,2	4632,2	58,8	313,0	127,8	591,2	89,8	179,0	..	..	..
1970-90	12,5	27,7	-20,5	55,9	-29,1	-35,8	168,6	-43,4	158,6	154,5	141,2	..	..
Omregningsfaktorer 1984/1984													
x-faktor	0,711	0,476	0,631	0,756	0,705	0,880	0,791	0,613	0,752	0,828	0,810	0,903	0,826
y-faktor	1,407	2,100	1,586	1,322	1,419	1,136	1,264	1,632	1,331	1,208	1,235	1,107	1,211

4. Kapasitet og kapasitetsutnytting

Hotellenes kapasitet i senger og rom har vokst sterkt i etterkrigstiden. For hotellnæringen er utnyttingen av kapasiteten et viktig spørsmål. Kapasitetsutnyttingen vil over tid påvirke hotellenes økonomi. Dette kapitlet tar sikte på å beskrive utviklingen av hotellenes kapasitet. Dessuten belyses hvordan utnyttingen av hotellenes sengekapasitet har utviklet seg.

For landet under ett finnes statistikk tilbake til 1950. For fylker og regioner har det imidlertid vært mulig å lage sammenliknbare tallserier bare tilbake til 1960. Bare utviklingen i tallet på senger og utnyttingen av sengekapasiteten er beskrevet. Utviklingen i romkapasiteten er ikke tilgjengelig i statistikkgrunnlaget.

Figur 4.1 Sengekapasitet. Alle hoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

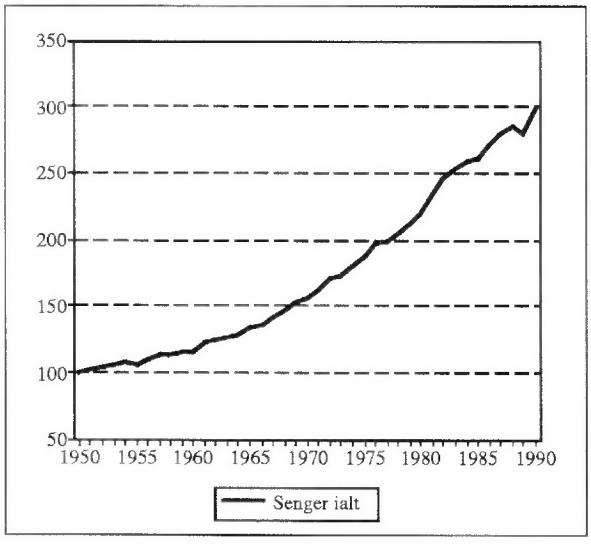

Figur 4.2 Sengekapasitet etter hotelltype. 1950-90. Indeks 1950=100

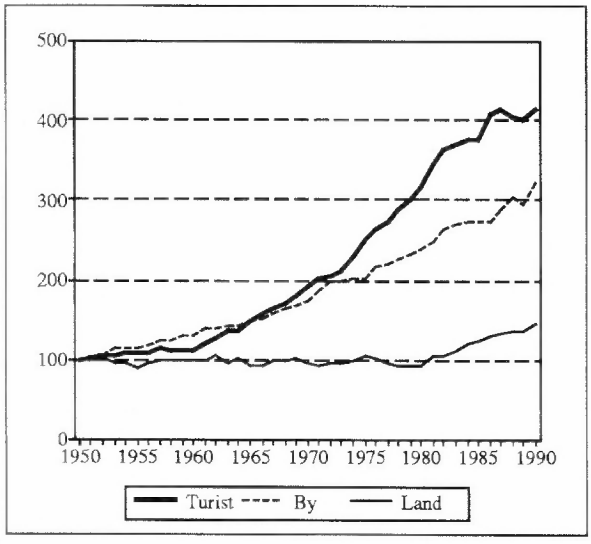

Statistikk over romutnyttingen finnes fra 1972. Dette utnyttingsmålet er for de fleste formål bedre å bruke enn sengeutnyttingen. I denne rapporten er imidlertid hensikten å følge utviklingslinjene over så lang periode som mulig. Derfor er det allikevel valgt å bruke bare utnyttingen av sengekapasiteten i denne rapporten. Romutnyttingen ligger naturlig nok noe høyere enn sengeutnyttingen. Utviklingen i de to kapasitetsutnyttingsmålene følger imidlertid stort sett den samme hovedtendensen for de årene der sammenlikning har vært mulig.

Opplysninger om sengekapasiteten på fylkesnivå finnes for årene 1960-1962, og igjen fra 1972. For perioden 1963-1971 mangler regionale opplysninger om sengekapasiteten. I figurene i dette avsnittet er utviklingen mellom 1962 og 1972 skissert med like store årlige tillegg i sengekapasiteten. Den skisserte årlige utviklingen i denne perioden vil imidlertid neppe være lik den faktiske.

Kapasitetsutnyttingen for regioner og for sesonger er delvis regnet ut etter en noe forenklet modell. Disse tallene kan derfor avvike noe fra de faktiske. Dette påvirker imidlertid ikke de hovedtendensene som er beskrevet.

Kapasitetsutnyttingen for de godkjente hotellene (før 1984) lå i gjennomsnitt noe høyere enn for de "hoteller og andre overnattingssteder" som statistikken omfatter fra 1984. I figurene er kapasitetsutnyttingen for hele perioden her regnet om til nivået for "hoteller og andre overnattingssteder". Dette gjør statistikken sammenliknbar over hele perioden. Det betyr imidlertid at kapasitetsutnyttingen som er skissert her for årene 1950-83 stort sett ligger noe lavere enn de faktiske tallene for de godkjente hotellene i denne perioden.

4.1 Oversyn

Figur 4.1 viser hvordan den samlede sengekapasiteten ved norske hoteller har utviklet seg i perioden 1950-90. Kapasiteten har vokst med nesten 200 prosent fra 1950 til 1990. Veksten var sterkest i siste halvdel av perioden. Fra 1950 til 1970 økte sengetallet med drøyt 50 prosent. Fra 1970 til 1990 var økningen på drøyt 90 prosent. I tillegg til veksten i sengetallet har hotellenes årlige åpningstid blitt lenger i løpet av perioden. Det betyr at den tilgjengelige kapasiteten har økt sterkere, antydningsvis med omlag 240 prosent fra 1950 til 1990.

Figur 4.2 viser hvordan kapasiteten har utviklet seg for de forskjellige hotelltypene. Turisthotellene har hatt den sterkeste økningen, med 315 prosent flere tilbudte senger i 1990 enn i 1950. For byhotellene har

Figur 4.3. Kapasitetsutnytting for senger. Alle hoteller. 1950-90. Prosent

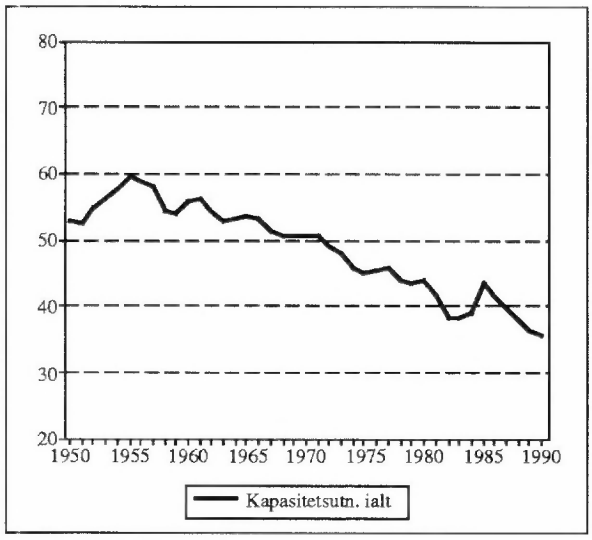

Figur 4.4. Kapasitetsutnytting etter hotelltype. 1950-90. Prosent

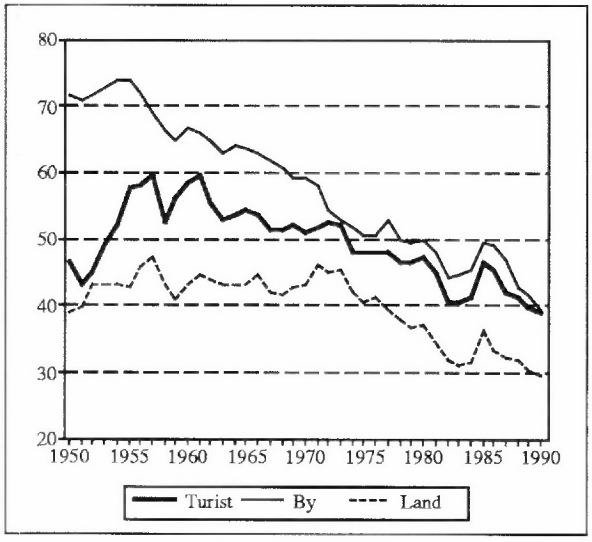

Figur 4.5. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. Alle hoteller. 1950-90

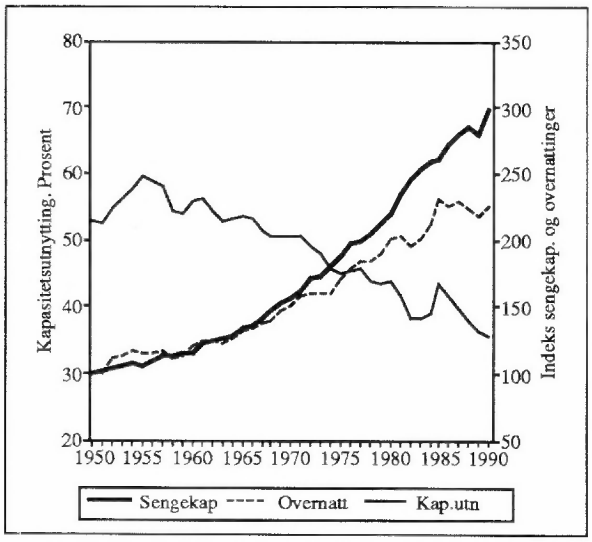

økningen vært på 225 prosent, mens landhotellene har økt kapasiteten med 45 prosent i samme periode. Vi ser at turisthotellene hadde den sterkeste kapasitetsøkningen i 1960- og 1970-årene. Byhotellene økte kapasiteten noenlunde jevnt og sterkere enn turisthotellene på 1980-tallet. For landhotellene holdt kapasiteten seg noenlunde uendret fram til 1980, mens det deretter har vært en sterk oppgang. Utviklingen for landhotellene fram til 1984 er imidlertid usikker, fordi statistikken i disse årene bare omfatter de godkjente landhotellene. I 1984 hadde de godkjente landhotellene bare rundt en femtedel av den samlede kapasiteten ved alle landhotellene.

Hotellenes kapasitet har vokst betydelig sterkere enn hotellenes overnattinger. Derfor har kapasitetsutnyttingen gått markert ned i perioden. Utnyttingen av sengekapasiteten var på 35 prosent i 1990. Utviklingen gjennom perioden går fram av figur 4.3. Vi ser at utnyttingsgraden gikk opp i første halvdel av 1950-årene, og nådde en topp på ca. 60 prosent i 1955. Deretter har kapasitetsutnyttingen blitt redusert, og med økende styrke for hvert tiår. Nedgangen var på 5 prosentpoeng i 1960-årene, på 7 prosentpoeng i 1970-årene og på drøyt 8 prosentpoeng fra 1980 til 1990.

Figur 4.4 viser at svikten i kapasitetsutnyttingen har rammet alle hotelltyper, men med noe ulik styrke. Byhotellene har hatt nedgang siden midten av 1950-årene, og kapasitetsutnyttingen var i 1990 nesten 35 prosentpoeng lavere enn i 1955. For turisthotellene gikk kapasitetsutnyttingen opp på 1950-tallet, mens det har vært en nedgang på omlag 20 prosentpoeng siden 1960. Landhotellenes utnyttingsgrad holdt seg omlag uendret fram til begynnelsen av 1970-årene. Deretter har kapasitetsutnyttingen blitt redusert med rundt 15 prosentpoeng.

Kapasitetsutnyttingen bestemmes av hotellenes kapasitet på den ene siden og deres overnattinger på den andre siden. Figur 4.5 viser samspillet mellom disse to faktorene for årene 1950-90, og hvordan de har påvirket kapasitetsutnyttingen. Fram til midten av 1960-årene var oppgangen i overnattingene like sterk som veksten i sengekapasiteten. Kapasitetsutnyttingen var dermed i 1965 omlag på samme nivå som i 1950. Deretter holdt overnattingstallet ikke følge med veksten i sengekapasiteten, og kapasitetsutnyttingen ble redusert. Særlig markert var dette i siste halvdel av 1980-årene. Overnattingene sviktet, mens kapasiteten fortsatte å vokse sterkt. Dermed gikk utnyttingsgraden bratt ned.

Figur 4.6 og 4.7 viser den samme utviklingen for byhotellene og turisthotellene. Vi ser at for byhotellene utviklet det seg en ubalanse mellom kapasitet og overnattinger allerede i slutten av 1950-årene. Denne ubalansen ble mer og mer uttalt gjennom perioden, og har redusert kapasitets-

Figur 4.6 Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. Byhoteller. 1950-90

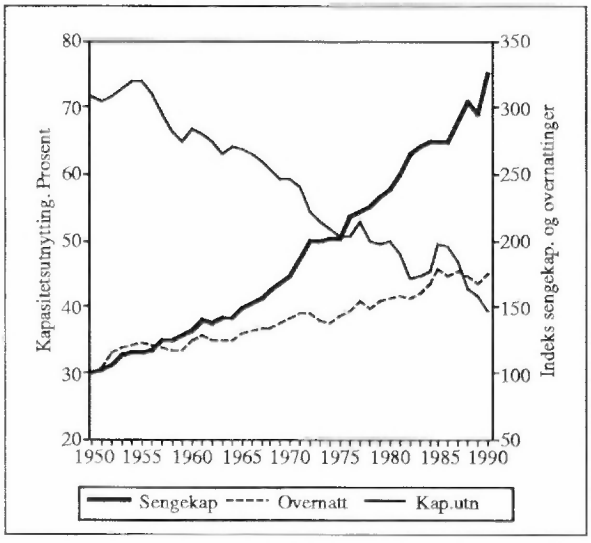

Figur 4.7. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. Turisthoteller. 1950-90

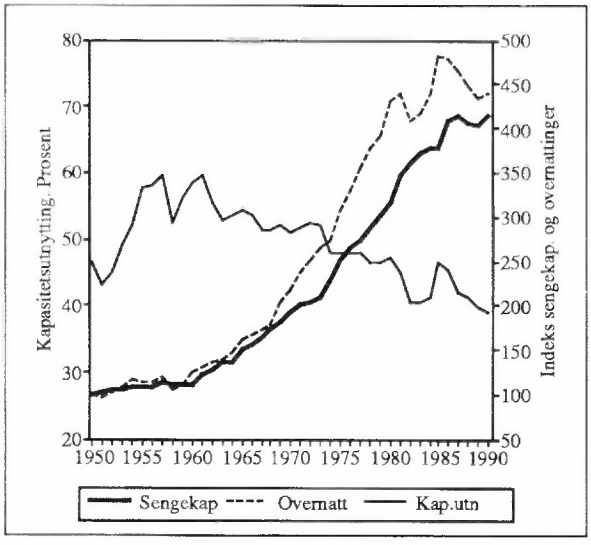

Figur 4.8. Kapasitetsutnytting etter sesong. 1950-90. Prosent

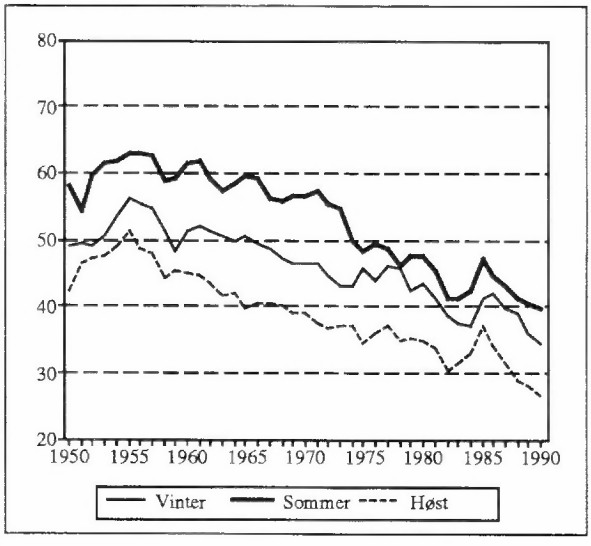

utnyttingen til nesten det halve av nivået fra midten av 1950-årene. Igjen var utviklingen på slutten av 1980-tallet dramatisk. Kapasiteten økte sterkere enn noen gang, samtidig som overnattingene ble redusert. Resultatet er at kapasitetsutnyttingen for byhotellene falt med 10 prosentpoeng bare i femåret fra 1985 til 1990.

Til tross for at turisthotellene har hatt den sterkeste utbyggingen i perioden, viser figur 4.7 at balansen mellom kapasitet og overnattinger har vært bedre for turisthotellene. Fram til begynnelsen av 1970-årene økte overnattingene mer enn kapasiteten, og utnyttingsgraden var høyere enn i 1950. Så seint som i 1980 var balansen mellom tilgjengelig kapasitet og overnattinger fortsatt om lag den samme som i 1950. I 1980-årene fortsatte imidlertid økningen i kapasiteten til tross for svikt i gjestestrømmen. Også for turisthotellene ble ubalansen særlig tydelig på siste halvdel av 1980-tallet.

4.2 Sesongmønster

Figur 4.8 viser at kapasitetsutnyttingen i perioden under ett har blitt redusert i alle sesonger. Alle sesonger hadde imidlertid en bedring i utnyttingsgraden fram til midten av 1950-årene. Fra 1955 og fram til 1970 var nedgangen sterkest i vintersesongen og høstsesongen med drøyt 10 prosentpoeng. Sommersesongen slapp i denne perioden unna med en nedgang på 6 prosentpoeng. I løpet av 1970-årene var det derimot sommermånedene som ble hardest rammet, og hadde i 1980 9 prosent lavere utnytting av kapasiteten enn i 1970. Både vintersesongen og høstsesongen hadde på 1970-tallet en nedgang i kapasitetsutnyttingen på mindre enn 5 prosent. I 1980-årene har det også vært nedgang for alle hotelltyper på mellom 7 og 9 prosent. Sterkest har svikten vært for vintersesongen og høstsesongen i dette tiåret. Vi ser at alle sesongene hadde en

Figur 4.9 Kapasitetsutnytting. Alle hoteller. Månedstall. 1950-årene og 1980-årene. Prosent

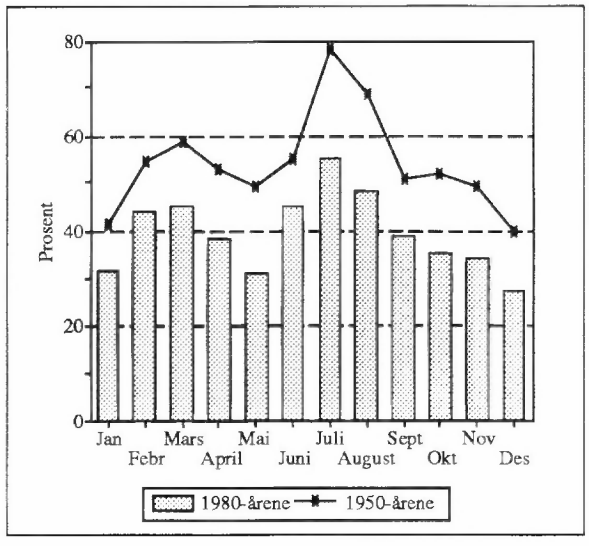

Figur 4.10 Byhoteller. Kapasitetsutnytting etter sesong. 1950-90. Prosent

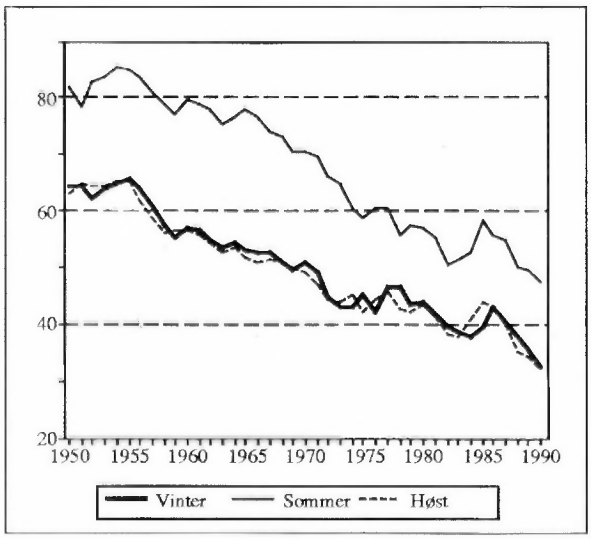

Figur 4.11 Turisthoteller. Kapasitetsutnytting etter sesong. 1950-90. Prosent

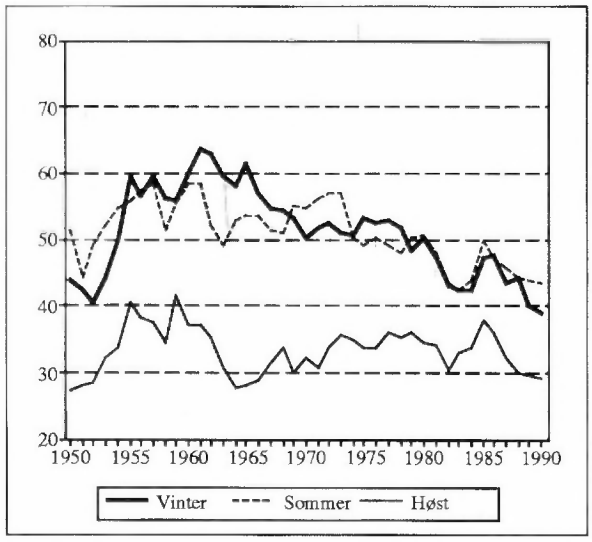

Figur 4.12 Landhoteller. Kapasitetsutnytting etter sesong. 1950-90. Prosent

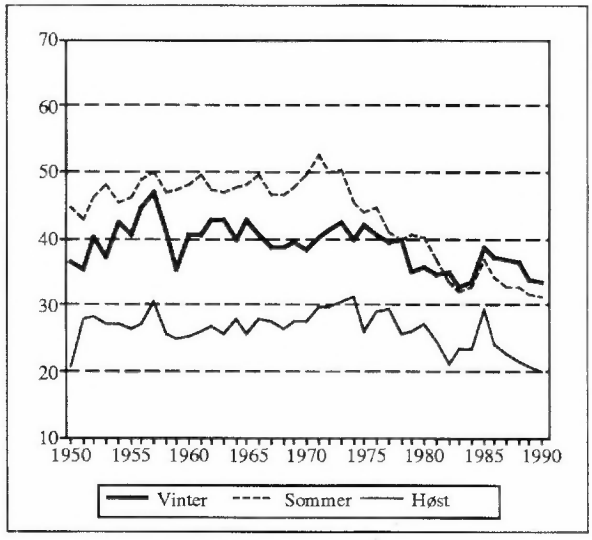

midlertidig oppgang i kapasitetsutnyttingen rundt midten av 1980-årene, men at alle sesongene igjen har hatt sterkt sviktende utnytting av sengekapasiteten i siste halvdel av tiåret.

Figur 4.9 viser gjennomsnittlig kapasitetsutnytting i 1950-årene og i 1980-årene etter måned. Siden 1950 årene har utnyttingsgraden sviktet i alle årets måneder. Det har imidlertid vært en viss utjevning mellom månedene. Fortsatt er det juli som har den høyeste utnyttingsgraden. Det er imidlertid også juli som absolutt sett har hatt den sterkeste nedgangen siden 1950-årene.

Figur 4.10 viser kapasitetsutnyttingen etter sesong for byhotellene i perioden 1950-90. Sommersesongen har hele perioden hatt den høyeste kapasitetsutnyttingen, men samlet er det også sommersesongen som har hatt den sterkeste nedgangen. Mens 85 prosent av sengekapasiteten ved byhotellene var belagt i somrene på midten av 1950-tallet, stod mer enn hver annen seng tom i sommeren 1990.

For byhotellene var utnyttingsgraden på snaut 32 prosent både for vintersesongen og for høstsesongen 1990. I begynnelsen av 1950-årene hadde begge sesonger en utnyttingsgrad på 65 prosent. For byhotellene har utviklingen gjennom perioden også vært nært sammenfallende for vinteren og høsten. Sengeutnyttingen har altså blitt nesten halvert for begge sesongene siden 1950.

Ved turisthotellene hadde alle sesongene om lag like høy kapasitetsutnytting i 1990 som i begynnelsen av 1950-tallet. Turisthotellene hadde imidlertid en sterk økning i utnyttingsgraden i løpet av 1950-årene. Deretter har det i vintersesongen og i noen grad i sommersesongen vært klar nedgang i kapasitetsutnyttingen. For høstsesongen økte kapasitetsunyttingen svakt fra midten av 1960-årene og gjennom 1970-årene. For turisthotellene er det imidlertid høstsesongen som i hele perioden har hatt den klart laveste kapasitetsutnyttingen. Høsten 1990 var mer enn to tredeler av sengekapasiteten ledig. Mens det for byhotellene er sommeren som gir den høyeste utnyttingsgraden, ser vi imidlertid at turisthotellene gjennom perioden har hatt like høy kapasitetsutnytting om vinteren.

For landhotellene viser figur 4.12 at alle sesongene hadde noenlunde stabil kapasitetsutnytting gjennom 1950- og 1960-tallet. Deretter har det vært nedgang for alle sesonger. Sterkest er kapasitetsutnyttingen redusert i sommersesongen, mens vintermånedene og høstmånedene har sluppet lettere unna. Landhotellene har imidlertid hatt en meget lav utnyttingsgrad for høstmånedene i hele perioden. I 1990 var bare hver femte seng belagt i høstsesongen. Selvom det for landhotellene er sommersesongen som i storparten av perioden har hatt den høyeste utnyttingsgraden, var

Figur 4.13 Hotellsenger. Landsdel. 1990

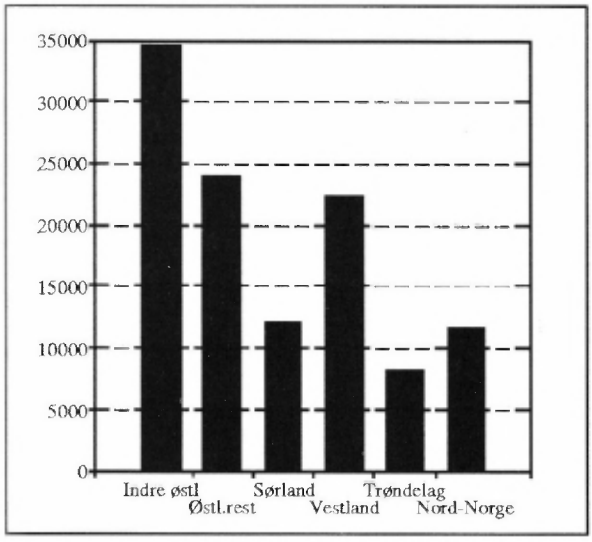

Figur 4.14 Hotellsenger. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

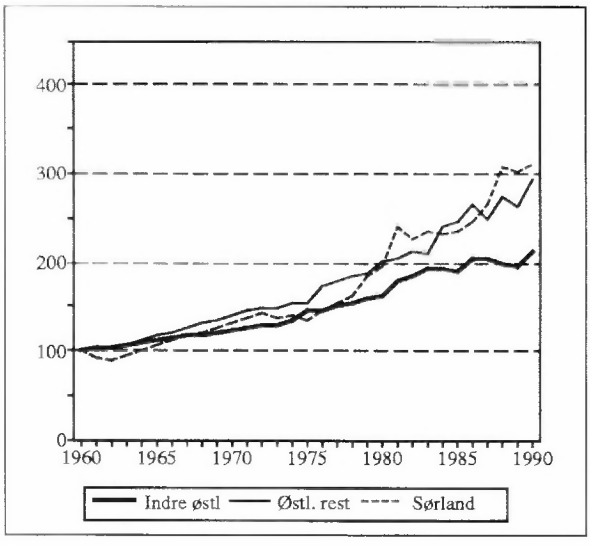

Figur 4.15 Hotellsenger. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

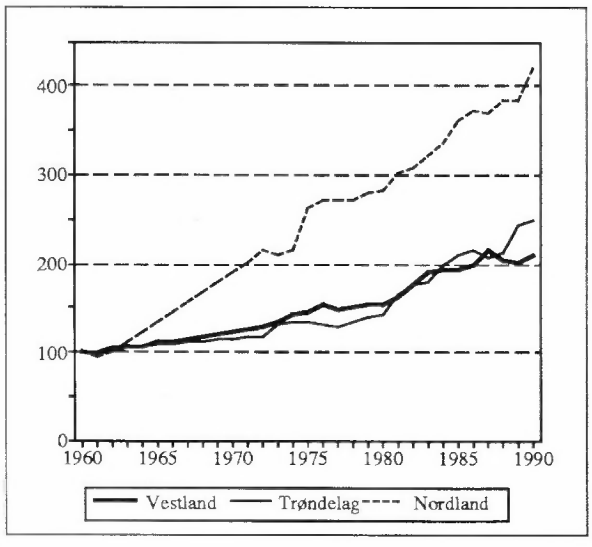

kapasitetsutnyttingen i 1990 faktisk noe høyere om vinteren enn om sommeren. Allikevel ser vi at både om vinteren og om sommeren var imidlertid så mye som to tredeler av kapasiteten ledig ved landhotellene i 1990.

4.3 Regionale perspektiver

Utviklingen i kapasitet og kapasitetsutnytting for de enkelte landsdelene vil bli kommentert særskilt seinere i dette kapitlet. Først skal vi imidlertid her gi et oversyn med vekt på å sammenlikne utviklingen mellom landsdelene (se definisjoner i avsnitt 10.2.1).

Figur 4.13 viser hvordan hotellenes sengekapasitet fordelte seg på landsdeler i 1990. Østlandsområdet hadde tilsammen over halvparten av landets hotellkapasitet. Det indre Østlandet hadde 31 prosent av hotellsengene og resten av Østlandet hadde 21 prosent. 20 prosent av kapasiteten var på Vestlandet, mens Sørlandet og Nord-Norge begge hadde rundt 10 prosent. Trøndelagsfylkene stod for 7 prosent av den samlede sengekapasiteten i 1990.

Figur 4.14 og 4.15 viser hvordan sengekapasiteten har utviklet seg i landsdelene siden 1960. Nord-Norge har hatt den sterkeste veksten også i kapasiteten. Der var det i 1990 drøyt 3 ganger så mange hotellsenger som i 1960. Svakest har økningen vært for det indre Østlandet og for Vestlandet. I begge disse områdene er sengekapsiteten omtrent fordoblet i samme periode. Resten av Østlandsområdet og Sørlandet hadde omtrent 200 prosent større hotellkapasitet i 1990 enn i 1960, mens økningen i Trøndelag har vært på 150 prosent.

Nord-Norge bygde ut kapasiteten med mer enn 100 prosent i løpet av 1960-årene. I dette tiåret var økningen under 50 prosent i alle andre områder. På 1970-tallet var det sterkest vekst på Sørlandet med

Figur 4.16 Kapasitetsutnytting. Landsdel. 1960-90. Prosent

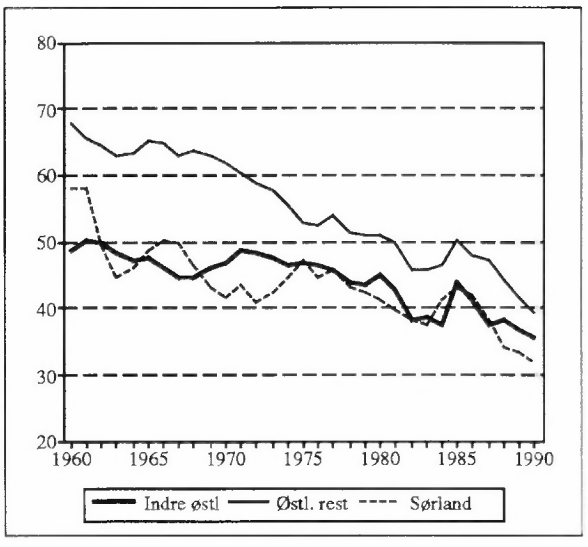

Figur 4.17 Kapasitetsutnytting. Landsdel. 1960-90. Prosent

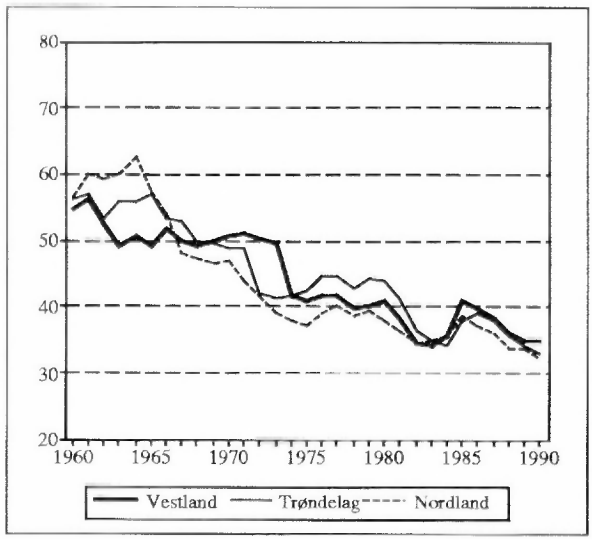

Figur 4.18 Det indre Østlandet. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

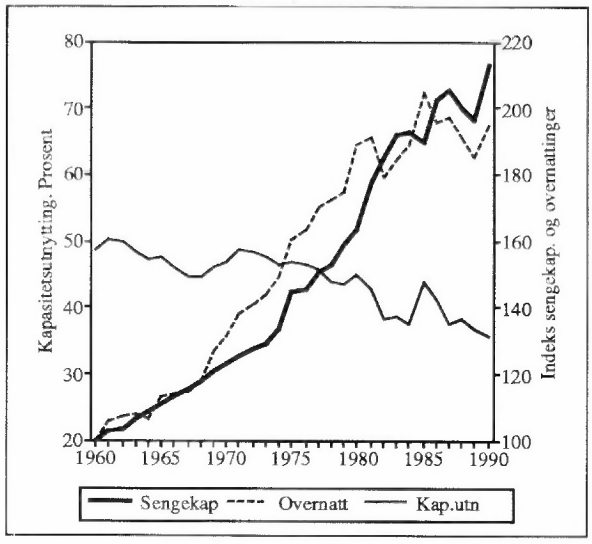

Figur 4.19 Finnmark. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

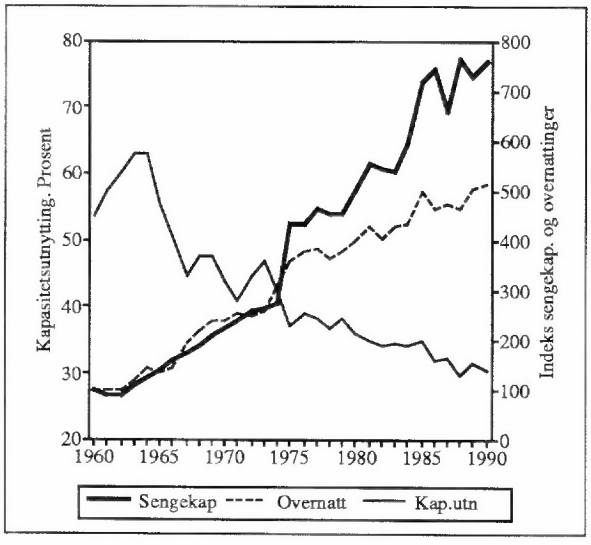

økning på snaut 40 prosent. Svakest var oppgangen da på Vestlandet og i Trøndelag med rundt 20 prosent. Fra 1980 til 1990 er det imidlertid Trøndelag som har hatt den sterkeste oppgangen, med en vekst på nesten 75 prosent i kapasiteten. På Sørlandet økte kapasiteten i samme tiår med 60 prosent, mens Vestlandet og det indre Østlandet har hatt den svakeste oppgangen med mellom 30 og 40 prosent i 1980-årene. Etter den sterke veksten i 1960-årene ble hotellkapasiteten i Nord-Norge økt med drøyt 30 prosent i 1970-årene og med nesten 50 prosent i 1980-årene.

Kapasiteten har i denne perioden økt raskere enn overnattingene i alle landsdeler. Figur 4.16 og 4.17 viser derfor at kapasitetsutnyttingen har gått kraftig ned i alle områder etter 1960. Sterkest har nedgangen vært på det ytre Østlandsområdet (med Oslo). Der har kapasitetsutnyttingen gått ned med ca. 30 prosentpoeng fra 1960 til 1990. Minst har nedgangen vært på det indre Østlandet. Der var kapasitetsutnyttingen 15 prosent lavere i 1990 enn i 1960. I de øvrige landsdelene er utnyttingsgraden blitt redusert med 20-25 prosent i samme periode.

4.4 Landsdeler og fylker

I dette avsnittet beskrives utviklingen i landsdeler og fylker noe nærmere. Kommentarene er bygget opp rundt figurer som viser utviklingen i sengekapasiteten og overnattingene sammen med kapasitetsutnyttingen. Figurene vil illustrere sammenhengen mellom disse tre størrelsene. Vær oppmerksom på at figurene har to ulike y-akser. Kapasitetsutnyttingen er lagt inn mot en prosentskala langs venstre y-akse. Kapasitet og overnattinger er lagt inn mot en indeks-skala langs høyre y-akse. Vær også oppmerksom på at den reellt tilgjengelige kapasiteten i tillegg til antall eksisterende senger bestemmes av åpningstiden til hotellene. Dersom åpningstiden forlenges virker dette på samme måte som en utbygging av kapasiteten. Hotellenes faktiske åpningstid har blitt forlenget i løpet av perioden. Sammenhengene i figurene må tolkes i lys av dette.

Indre Østland

Figur 4.18 viser at det på det indre Østlandsområdet var et forholdsvis balansert forhold mellom kapasitetsutbyggingen og overnattingsutviklingen i perioden. Dette var da også den landsdelen som hadde den minste reduksjonen i kapasitetsutnyttingen fra 1960 til 1990. Fram til 1980 ser vi at veksten i overnattingene var noe sterkere enn kapasitetsøkningen. Kapasitetsutnyttingen holdt seg godt oppe i denne perioden. På 1980-tallet fortsatte imidlertid kapasitetsutbyggingen mens turisttrafikken begynte å svikte. Kapasitetsutnyttingen falt derfor mer i 1980-årene enn tidligere.

Figur 4.19 viser at i Hedmark økte hotellenes kapasitet med om lag 200 prosent fra 1960 til 1990, mens

Figur 4.20 Oppland. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

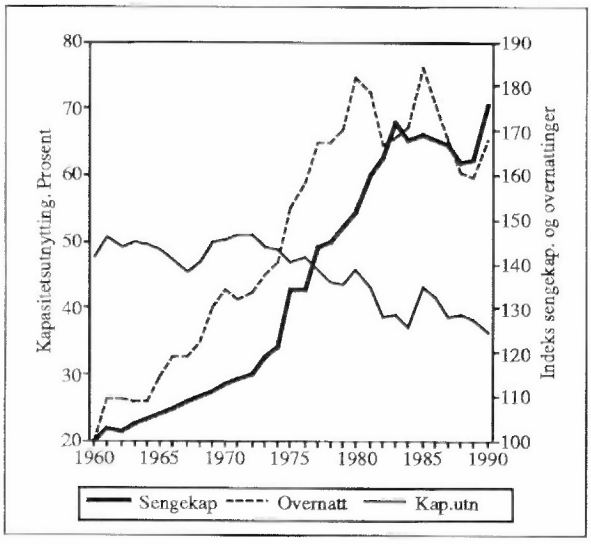

Figur 4.21 Buskerud. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

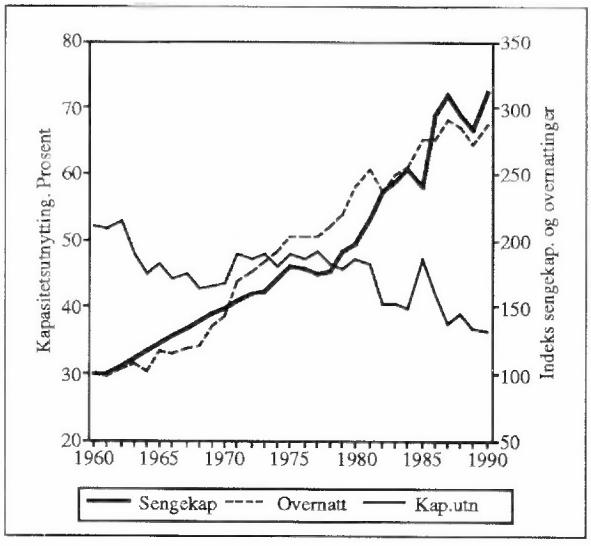

Figur 4.22 Resten av Østlandet. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

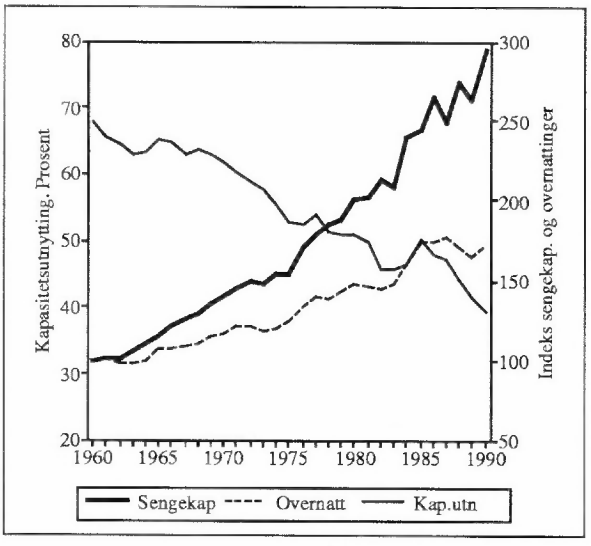

overnattingene økte med bare 40 prosent i samme periode. Kapasitetsutnyttingen i dette fylket gikk ned fra 50 prosent til 33 prosent i perioden. Kapasiteten har vokst sterkere enn overnattingene i alle tiårsperiodene. Kapasitetsutbyggingen var imidlertid størst fra midten av 1970-tallet til begynnelsen av 1980-årene. Dette var imidlertid også den perioden som hadde størst oppgang i overnattingene. Vi ser derfor at kapasitetsutnyttingen har falt noenlunde jevn gjennom hele perioden med drøyt 5 prosentpoeng i hvert tiår.

Figur 4.20 viser at Oppland har hatt en nedgang på bare 10 prosent i kapasitetsutnyttingen fra 1960 til 1990. 47 prosent av sengene var utnyttet i 1960, mens utnyttingsgraden var på 37 prosent i 1990. Det er en av de minste reduksjonene i landet. Som vi ser økte overnattingene mer enn kapasiteten på 1960-tallet, og utnyttingsgraden holdt seg oppe. Til tross for sterkere utbygging av kapasiteten på 1970-tallet var det også da god balanse mellom kapasitets- og trafikkutvikling. Utbyggingen fortsatte imidlertid på begynnelsen av 1980-tallet mens turisten sviktet. Dermed kom det en sterkere svikt i kapasitetsutnyttingen på begynnelsen av dette tiåret. Selvom turismen sviktet også i siste del av 1980-årene, gikk kapasitetsutnyttingen da mindre ned enn i mange andre fylker. Figuren viser at også hotellutbyggingen stanset opp i deler av denne perioden.

I Buskerud har både i turismen og hotellkapasiteten økt med rundt 200 prosent etter 1960. Også i dette fylket har nedgangen i kapasitetsutnyttingen vært forholdvis liten. Utnyttingsgraden var på 52 prosent i 1960 og på 36 prosent i 1990. Fram til 1980 var det noe sterkere vekst i overnattingene enn i hotellkapasiteten. I denne perioden var det også bare liten nedgang i kapasitetsutnyttingen. På 1980-tallet har imidlertid kapasitetsutnyttingen blitt redusert sterkere. Dette har sammenheng med både en sterkere hotellutbygging og en sviktende vekst i overnattingene.

Resten av Østlandet

På resten av Østlandet har det vært et meget klart misforhold mellom hotellutbyggingen og overnattingsutviklingen i hele perioden. Samlet har hotellkapasiteten økt med nesten 200 prosent fra 1960 til 1990. Overnattingene har i samme periode økt med ca. 70 prosent. Dermed er det også i denne landsdelen man finner den sterkeste svikten i kapasitetsutnyttingen i perioden, fra 68 prosent i 1960 til 39 prosent i 1990. Kapasitetsutnyttingen har falt gjennom hele perioden, men sterkest i 1970- og særlig i slutten av 1980-årene. I deler av 1980-tallet hadde regionen stagnasjon i turisttrafikken, samtidig som kapasiteten fortsatt ble sterkt utvidet.

Figur 4.23 viser at kapasitetsutnyttingen i Østfold har blitt redusert fra drøyt 50 prosent i 1960 til 30 prosent

Figur 4.23 Østfold. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

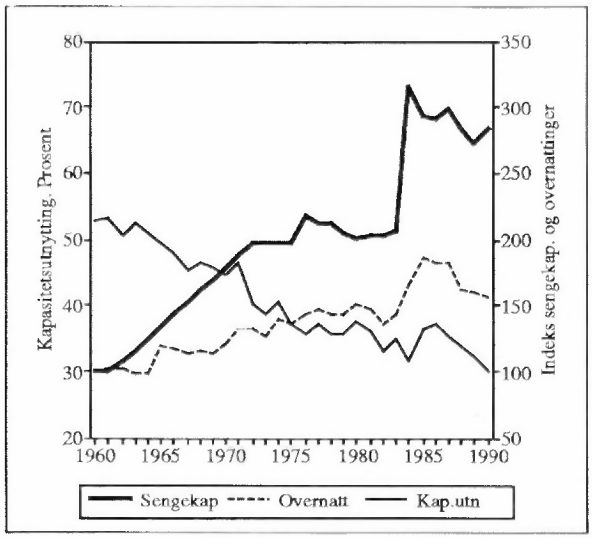

Figur 4.24 Akershus. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

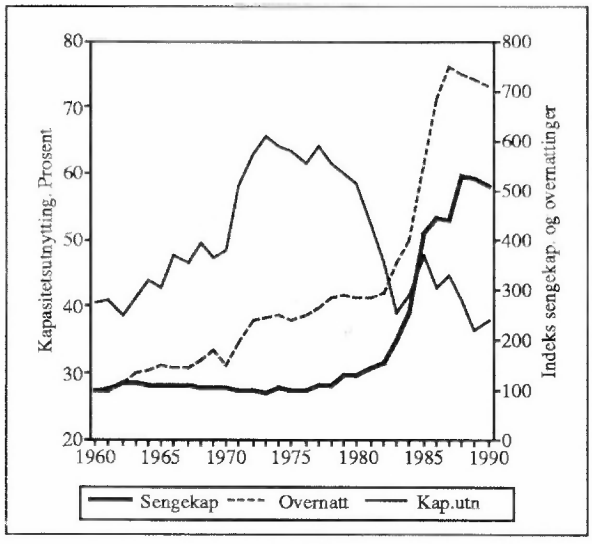

Figur 4.25 Oslo. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

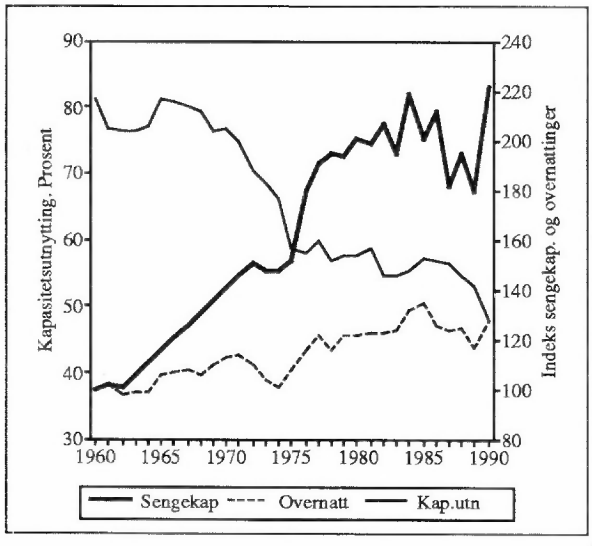

i 1990. Bakgrunnen går klart fram av figuren. Mens overnattingene har økt med vel 50 prosent har hotellenes kapasitet økt med nesten 200 prosent siden 1960. I Østfold sviktet kapasitetsutnyttingen sterkest fram til midten av 1970-årene. I løpet av 1970-tallet stanset utbyggingen opp. Dessuten ser vi at svikten i overnattingene i siste del av 1980-årene har blitt møtt med en reduksjon også i kapasiteten.

Akershus hadde fram til 1980 praktisk talt ingen hotellutbygging. Overnattingene økte sterkt i samme periode og figur 4.24 viser at kapasitetsutnyttingen gikk opp i denne perioden, fra 40 prosent i 1960 til nesten 60 prosent i 1980. I løpet av 1980-årene har hotellkapasiteten i fylket blitt firedoblet. Selvom også overnattingene økte sterkt i samme periode, har kapasitesutnyttingen likevel falt fra nesten 60 prosent i 1980 til under 40 prosent i 1990. Dermed var kapasitetsutnyttingen tilbake på om lag samme nivå som i 1960. Perioden under ett er imidlertid Akershus det fylket som har hatt den beste utviklingen i kapasitetsutnyttingen.

Situasjonen i Oslo har vært betydelig annerledes. Oslo hadde en økning i kapasiteten på 120 prosent fra 1960 til 1990. Økningen i overnattingene var i samme periode på snaut 30 prosent. Kapasitetsutnyttingen har dermed blitt redusert fra drøyt 80 prosent i 1960 til snaut 50 prosent i 1990. Dette er den sterkeste nedgangen i landet. Figur 4.25 viser at svikten i utnyttingsgraden var særlig sterk i første del av 1970-årene. Dette var en periode med vekst i kapasiteten og nedgang i turisttrafikken. Hovedtendensen var at kapasitetsutbyggingen stagnerte i løpet av 1980-årene. Dette var imidlertid en periode med svikt også i overnattingene. Kapasitetsutnyttingen fortsatte således å gå ned, særlig mot slutten av tiåret da hotellutbyggingen skjøt fart igjen.

Vestfold hadde en utnyttingsgrad av sengekapasiteten

Figur 4.26 Vestfold. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

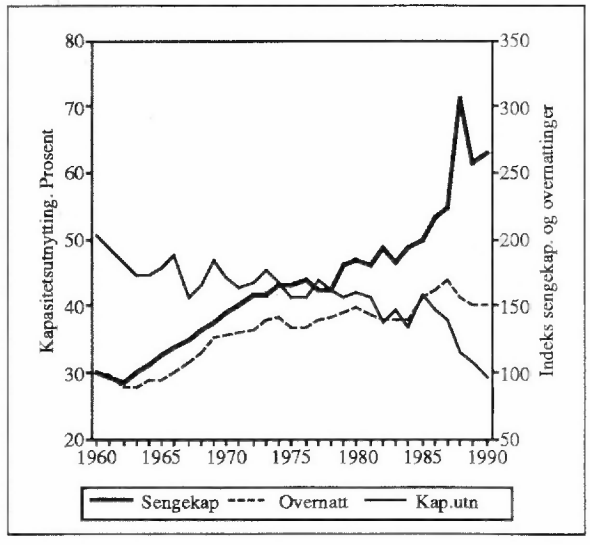

Figur 4.27 Telemark. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

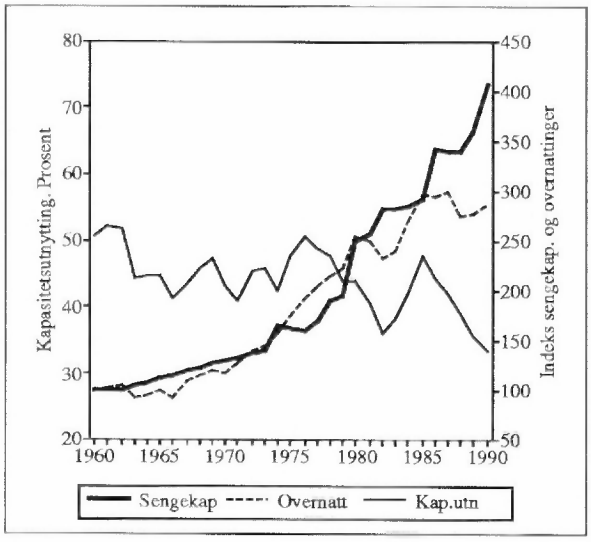

Figur 4.28 Sørlandet. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

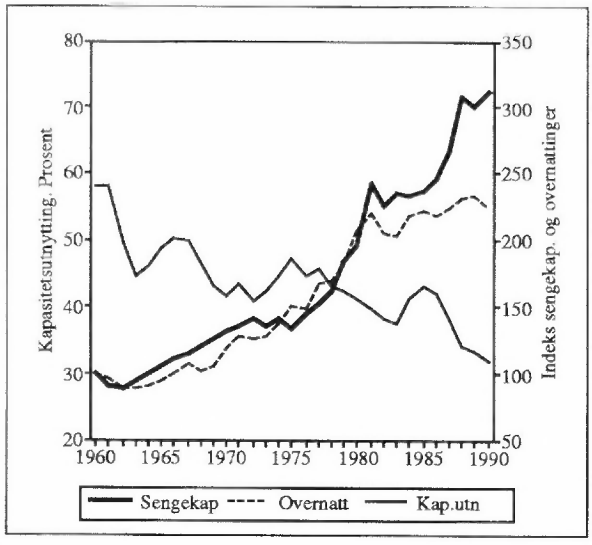

Figur 4.29 Aust-Agder. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

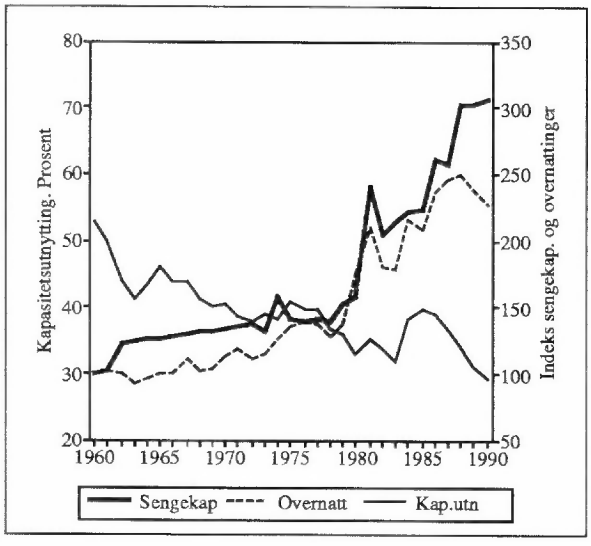

på 50 prosent i 1960 og på snaut 30 prosent i 1990. Svikten var særlig sterk på 1980-tallet, med en nedgang på drøyt 13 prosentpoeng i løpet av dette tiåret. Figur 4.26 viser da også at kapasiteten ble sterkt utvidet etter 1980, mens overnattingene bare økte lite. Selvom kapasiteten også gikk sterkere opp enn overnattingene fram til 1980, ser vi at trafikken allikevel holdt forholdsvis godt følge i denne perioden. Samlet var det fra 1960 til 1990 en oppgang på drøyt 160 prosent i kapasiteten, mens overnattingene økte med 50 prosent i Vestfold.

I Telemark var det i 1990 drøyt 300 prosent flere hotellsenger enn i 1960. Overnattingene har økt med snaut 200 prosent i samme periode. Kapasitets-utnyttingen er redusert fra omlag 50 prosent i 1960 til 33 prosent i 1990. Også her holdt trafikken godt følge med hotellveksten faktisk helt fram til midten av 1980-årene. Deretter har imidlertid trafikken sviktet mens hotellutbyggingen har fortsatt. Kapasitets-utnyttingen falt dermed med 14 prosentpoeng fra 1985 til 1990.

Sørlandet

Figur 4.28 viser at sørlandsfylkene i 1990 hadde drøyt 200 prosent flere hotellsenger enn i 1960 og at overnattingene økte med 125 prosent i samme periode. Mens kapasitetsutnyttingen var på nesten 58 prosent i 1960, var den sunket til 32 prosent i 1990. Fram til 1980 holdt overnattingsveksten følge med hotellutbyggingen. Ser vi bort fra de første årene på 1960-tallet, ble dermed ikke nedgangen i kapasitetsutnyttingen så stor i denne perioden. Mot slutten av 1980-årene sviktet imidlertid turisttrafikken mens hotellkapasiteten fortsatt ble utvidet. Resultatet ble en nedgang på nesten 12 prosentpoeng i utnyttingsgraden fra 1985 til 1990.

I Aust-Agder gikk kapasitetsutnyttingen ned fra drøyt 50 prosent i 1960 til snaut 30 prosent i 1990. Mens sengetallet økte med 200 prosent i perioden ble det 125 prosent flere overnattinger. Figur 4.29 viser at mens hotellkapasiteten i fylket økte med bare omtrent 60 prosent fra 1960 til 1980, ble den nesten fordoblet i løpet av 1980-årene. Med liten vekst i overnattingene og en betydelig sterkere utbygging av kapasiteten falt likevel kapasitets-utnyttingen raskest i 1960-årene. Dessuten viser figuren at også i Aust-Agder gikk utnyttingsgraden ned med mer enn 10 prosentpoeng i siste halvdel av 1980-årene.

Vest-Agder hadde i 1990 nesten 180 prosent flere hotellsenger enn i 1960. Figur 4.30 viser imidlertid at hele denne veksten kom i årene fram til 1980, mens kapasiteten som hovedtendens har vært uendret på 1980-tallet. Det samme hovedtrekket gjelder for trafikkutviklingen, men den samlede veksten har her vært på snaut 100 prosent. Kapasitetsutnyttingen gikk fra 1960 til 1990 ned fra om lag 55 prosent til 35 prosent. Sterkest var nedgangen på 1960-tallet og på

Figur 4.30 Vest-Agder. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

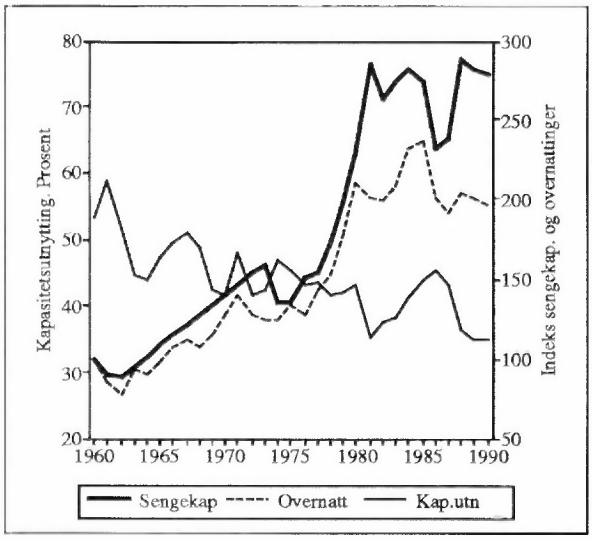

Figur 4.31 Rogaland. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

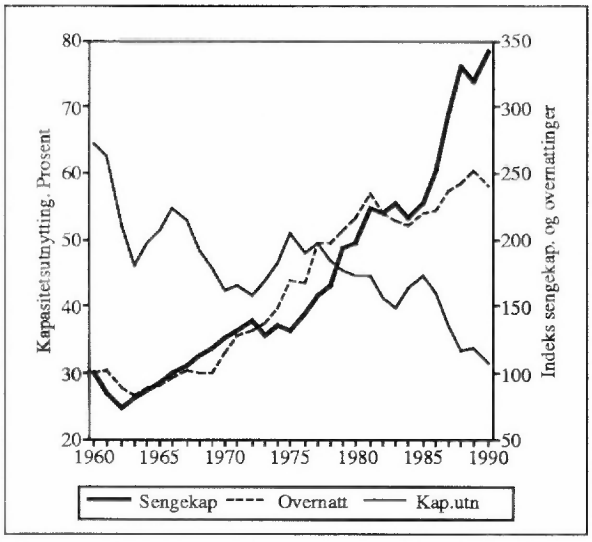

Figur 4.32 Vestlandet. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

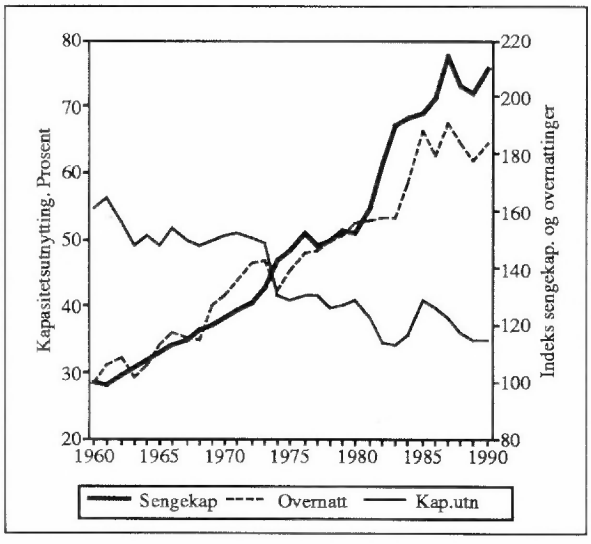

1980-tallet mens utnyttingsgraden var noenlunde stabil i 1970-årene.

Rogaland er det fylket som etter Oslo har hatt den sterkeste svikten i kapasitetsutnyttingen i perioden. I 1960 var nesten 65 prosent av kapasiteen utnyttet, mens bare 32 prosent var utnyttet i 1990. Nedgangen i kapasitetsutnyttingen var sterk på 1960-tallet og på 1980-tallet. I 1970-årene var det derimot en svak oppgang i kapasitetsutnyttingen i Rogaland. Figur 4.31 viser også at overnattingene økte mer enn kapasiteten på 1970-tallet. Derimot gav 1980-årene en vekst på 75 prosent i kapasiteten mens trafikken til hotellene bare økte med 11 prosent. Samlet var det i 1990 240 prosent flere hotellsenger i Rogaland enn i 1960. Overnattingene økte samlet med 140 prosent i samme periode.

Vestlandet

Figur 4.32 viser utviklingen på Vestlandet. Vestlandsfylkene hadde i 1990 110 prosent flere hotellsenger enn i 1960. Trafikken til hotellene økte med 83 prosent i samme periode. Fra begynnelsen av 1960-årene til begynnelsen av 1970-årene var det god balanse mellom utviklingen i overnattinger og kapasitet. Kapasitetsutnyttingen holdt seg da også omlag uendret i denne perioden. Deretter har imidlertid kapasiteten økt mer enn trafikken, og utnyttingsgraden ble redusert med 10 prosentpoeng i 1970-årene og med nye 5 prosentpoeng på 1980-tallet. Samlet gikk kapasitetsutnyttingen ned fra om lag 55 prosent i 1960 til 35 prosent i 1990.

Av fylkene på Vestlandet er det Hordaland som har hatt den sterkeste svikten i kapasitetsutnyttingen. Nesten 65 prosent av kapasiteten var belagt i 1960 mot 35 prosent i 1990. Sterkest svikt var det i 1970-årene. Særlig ser vi at året 1974 ga et bratt fall. Det året ble overnattingene redusert med 10 prosent samtidig med at kapasiteten ble øket med 10 prosent.

Figur 4.33 Hordaland. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

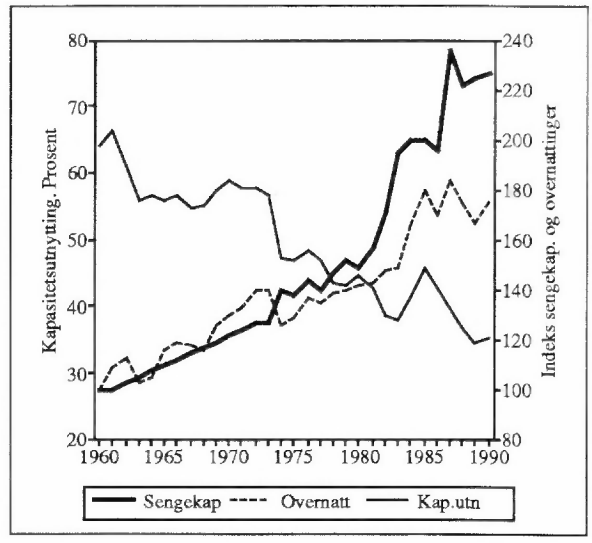

Figur 4.34 Sogn og Fjordane. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

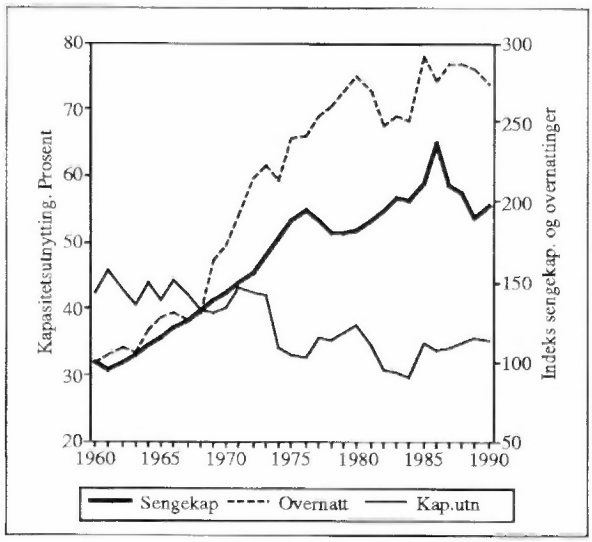

Figur 4.35 Møre og Romsdal. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

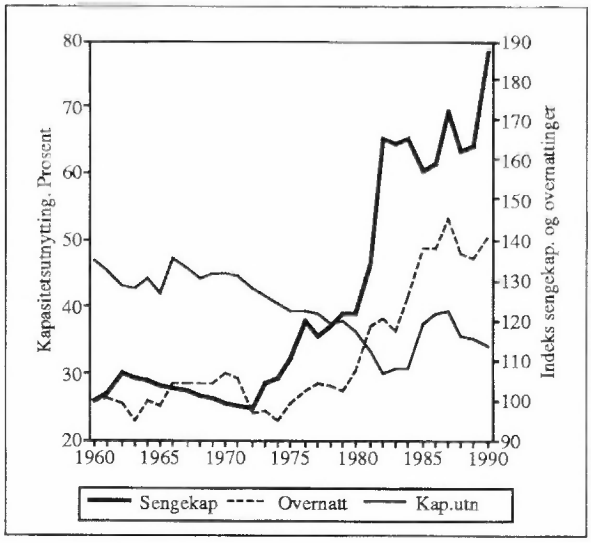

Figur 4.36 Trøndelag. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

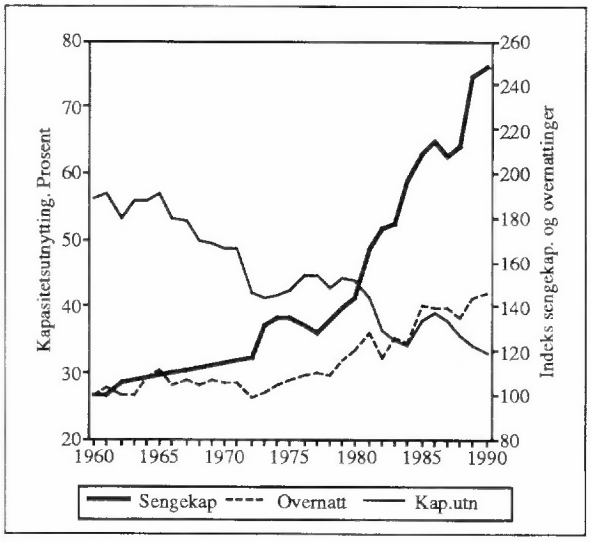

Ellers økte kapasiteten i Hordaland desidert sterkest på 1980-tallet. Fram til midten av dette tiåret økte imidlertid også overnattingene sterkt. Stagnasjonen i trafikken på siste del av 1980-tallet ga imidlertid et fall i kapasitetsutnyttingen på 10 prosent bare fra 1985 til 1990. Samlet økte kapasiteten med drøyt 125 prosent fra 1960 til 1990, mens overnattingene økte med om lag 75 prosent.

I Sogn og Fjordane har kapasitetsveksten vært noe mindre (100 prosent) mens trafikken har økt sterkere enn i Hordaland (175 prosent). Kapasitetsutnyttingen har derfor holdt seg bedre oppe i Sogn og Fjordane enn i Hordaland. Utnyttingsgraden var på drøyt 42 prosent i 1960 og på 35 prosent i 1990. Nest etter Akershus er dermed Sogn og Fjordane det fylket i landet der kapasitetsutnyttingen har gått minst ned i perioden. Hotellkapasiteten økte imidlertid jevnt fram til midten av 1980-årene. På 1970-tallet økte likevel overnattingene mer enn kapasiteten. Når kapasitetsutnyttingen allikevel gikk ned i dette tiåret, må det skyldes at hotellenes åpningstid ble forlenget. Ellers ser vi at Sogn og Fjordane var et av de få fylker der kapasitetsutnyttingen nesten ikke ble redusert i 1980-årene. Selvom trafikken til fylket stagnerte i dette tiåret, ble også kapasiteten redusert mot slutten av perioden.

Figur 4.35 viser at i Møre og Romsdal var både kapasiteten og trafikken ved hotellene om lag uendret fra 1960 og fram til begynnelsen av 1970-årene. Kapasitetsutnyttingen holdt seg også på snaut 50 prosent gjennom hele 1960-tallet. Deretter ble kapasiteten ved hotellene økt med drøyt 60 prosent fram til begynnelsen av 1980-årene, mens overnattingene gikk opp med bare om lag 20 prosent i samme periode. Rundt midten av 1980-årene kom det imidlertid en periode med vekst i trafikken mens kapasitetsutbyggingen stagnerte. Dermed holdt kapasitetsutnyttingesn seg godt oppe gjennom store deler av 1980-årene. Samlet gikk kapasitetsutnyttingen ned med om lag 13 prosentpoeng fra 1960 til 1990, fra 47 prosent til 34 prosent.

Trøndelag

Også i Trøndelag har det vært et sterkt misforhold mellom kapasitetsutbyggingen og trafikkutviklingen. Mens hotellkapasiteten økte med 150 prosent økte trafikken ved hotellene med bare snaut 50 prosent fra 1960 til 1990. Mens kapasitetsutnyttingen var på over 55 prosent i begynnelsen av perioden var den nede i 33 prosent i 1990. Figur 4.36 viser at kapasitetsutbyggingen har vært særlig sterk i 1980-årene til tross for at trafikkveksten også i dette tiåret har vært forholdvis svak. Dermed gikk hotellenes beleggsprosent ned med 10 prosentpoeng bare fra 1980 til 1990.

Det er Sør-Trøndelag som har hatt den største svikten i kapasitetsutnyttingen. Over 58 prosent av

Figur 4.37 Sør-Trøndelag. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

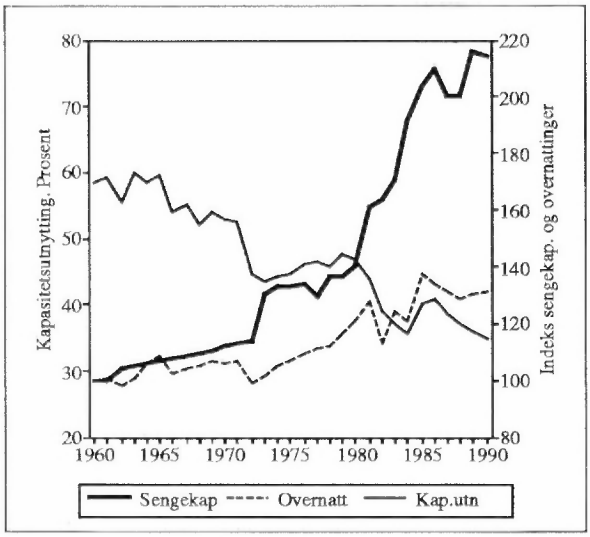

Figur 4.38 Nord-Trøndelag. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

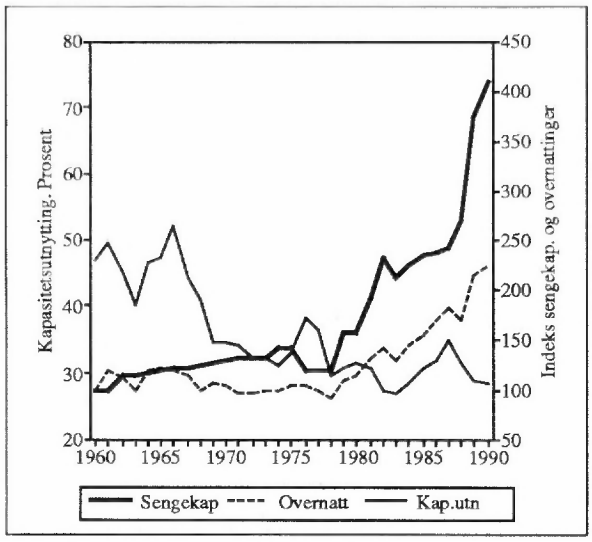

Figur 4.39 Nord-Norge. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

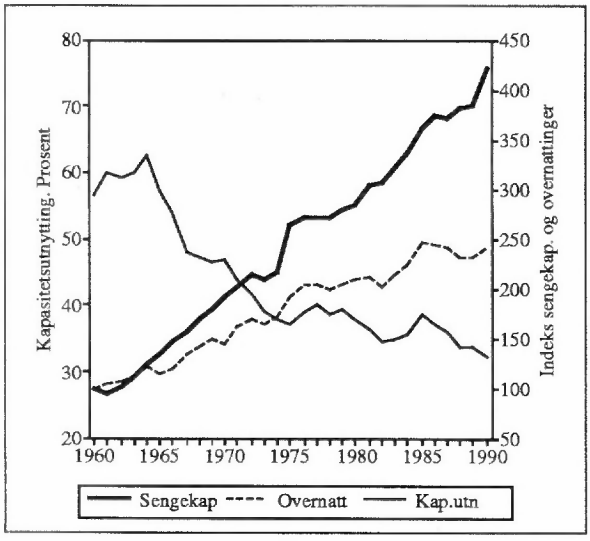

hotellsengene var belagt i 1960 mot bare 35 prosent i 1990. 30 prosent vekst i trafikken har vært altfor lite når kapasiteten har blitt mer enn fordoblet i perioden. Igjen ser vi at hotellutbyggingen skjøt sterk fart i 1980-årene til tross for at turisttrafikken stagnerte.

Nord-Trøndelag har likevel hatt en sterkere vekst i hotellkapasiteten enn Sør-Trøndelag (310 prosent). Der har imidlertid også trafikkveksten vært sterkere og kapasitetsutnyttingen er redusert med bare 18 prosentpoeng i perioden 1960-1990. Fram til slutten av 1970-årene var det ingen vekst i trafikken til hotellene. Selvom også kapasiteten økte lite i denne perioden, var veksten i den tilgjengelige kapasiteten stor nok til at kapasitetsutnyttingen gikk klart ned. Fra siste halvdel av 1970-årene og fram til 1990 er imidlertid hotellkapasiteten i Nord-Trøndelag nesten tredoblet. Overnattingstallet er i samme periode godt og vel fordoblet. Som figur 4.38 viser, er Nord-Trøndelag til tross for den sterke utbyggingen, ett av de fylkene som allikevel har hatt bare liten svikt i kapasitetsutnyttingen i denne perioden.

Nord-Norge

Nord-Norge har som vi husker hatt den sterkeste veksten i hotellkapasiteten siden 1960, og hadde i 1990 320 prosent flere senger enn i 1960. Selvom Nord-Norge også har hatt den sterkeste veksten i overnattingene i perioden, var oppgangen her bare på snaut 150 prosent. Også i Nord-Norge har det derfor vært en klar nedgang i kapasitetsutnyttingen. I begynnelsen av 1960-årene var rundt 60 prosent av sengekapasiteten belagt. I 1990 var beleggsprosenten nede i 32 prosent. Figur 4.39 viser at det har vært et misforhold mellom kapasitetsutbyggingen og trafikkutviklingen gjennom hele perioden. I denne landsdelen er det imidlertid 1980-årene som har hatt den minste svikten i kapasitetsutnyttingen med en nedgang på snaut 6 prosentpoeng. Både i 1960-årene og i 1970-årene gikk beleggsprosenten ned med nesten 10 prosentpoeng.

Figur 4.40 Nordland. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

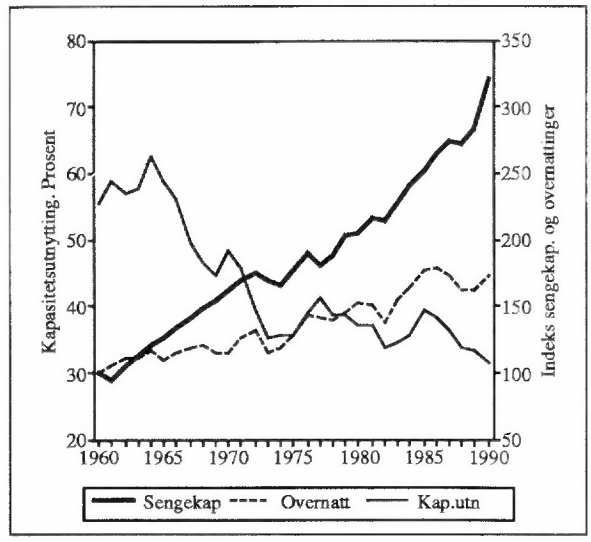

Figur 4.41 Troms. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

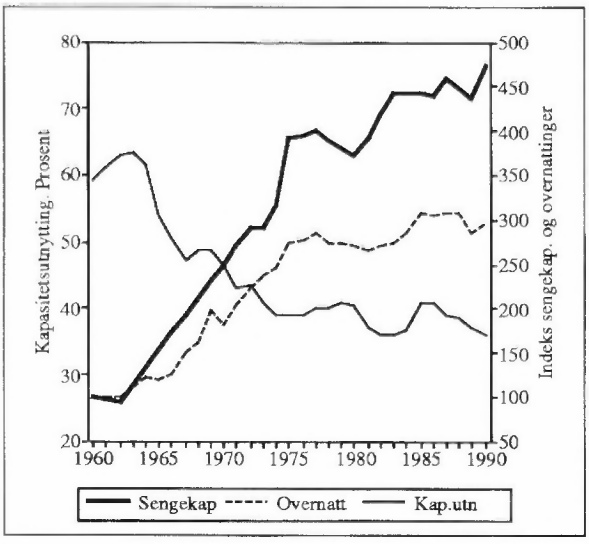

Figur 4.42 Finnmark. Kapasitet, overnattinger og kapasitetsutnytting. 1960-90

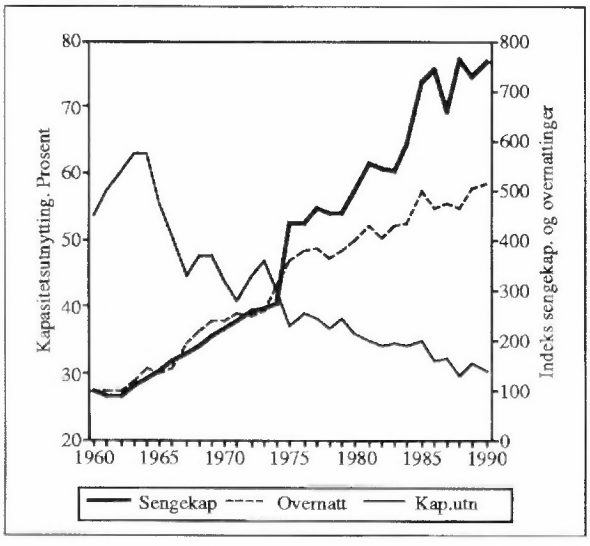

Av fylkene i Nord-Norge er det relativt sett Nordland som har hatt den minste hotellutbyggingen siden 1960. Kapasiteten var 220 prosent høyere i 1990 enn i 1960. Det er imidlertid også Nordland som har hatt den minste økningen i turisttrafikken i perioden med om lag 70 prosent. Dette ga derfor en nedgang i kapasitetsutnyttingen på 24 prosentpoeng, fra 55 prosent i 1960 til 31 prosent i 1990. I Nordland ble kapasitetsutnyttingen sterkest redusert i begynnelsen av perioden. Fra 1964 til 1975 gikk utnyttingsgraden ned med drøyt 25 prosentpoeng. Vi ser videre at overnattingene holdt noenlunde følge med kapasitetsveksten fra 1975 til 1985, og at kapasitetsutnyttingen som hovedtendens ikke ble redusert i denne perioden. Deretter sviktet imidlertid veksten i turisttrafikken mens kapasiteten fortsatte å øke. Fra 1985 til 1990 gikk derfor kapasitetsutnyttingen ned med 8 prosentpoeng.

Troms begynte også perioden med en kapasitetsutnytting på rundt 60 prosent. I 1990 var utnyttingsgraden nede i 35 prosent. Også i Troms gikk kapasitetsutnyttingen sterkt ned fram til midten av 1970-årene, men deretter har den sunket forholdsvis lite. Figur 4.41 viser også at hotellkapasiteten ble tredoblet fra 1960 til 1975. Selvom også turisttrafikken økte sterkt i denne perioden, var oppgangen ikke sterk nok til å utnytte de nye hotelltilbudene. Etter 1975 har kapasitetsutbyggingen hatt et betydelig mindre tempo. I denne perioden har det imidlertid også bare vært liten vekst i overnattingene. Resultatet har vært bare små reduksjoner i beleggsprosenten. Samlet ble overnattingene økt med nesten 200 prosent fra 1960 til 1990, mens sengetallet ble nesten firedoblet.

Finnmark har hatt den største økningen i hotellkapasiteten av alle fylker. I 1990 var det 6,5 ganger så mange hotellsenger i fylket som i 1960. Til tross for at også overnattingsveksten (400 prosent) med unntak av Akershus var den sterkeste i landet, har kapasitetsutnyttingen i Finnmark gått ned med rundt 30 porosentpoeng siden begynnelsen av 1960-tallet. I begynnelsen av 1960-årene var rundt 60 prosent av sengene belagt. I 1990 var beleggsprosenten nede i 30 prosent. Samlet har nedgangen i kapasitetsutnyttingen blitt noe mindre for hvert tiår i perioden. Etter en oppgang tidlig på 1960-tallet ser vi imidlertid at svikten mot slutten av det samme tiåret var særlig sterk. Turisttrafikken til Finnmark fortsatte å vokse sterkt også gjennom stagnasjonen på 1980-tallet. Allikevel var veksten i kapasiteten så kraftig at kapasitetsutnyttingen gikk klart ned også i dette tiåret.

Tabell 4.1. Kapasitet og kapasitetsutnytting etter hotelltype. 1950-90

	Senger				Kapasitetsutnytting			
	I alt	By	Land	Turist	I alt	By	Land	Turist
1950	20756	8399	6159	6198	57,6	73,7	40,4	46,3
1951	20921	8453	6145	6323	57,0	72,7	41,2	43,0
1952	21563	8807	6280	6476	59,6	73,7	44,6	45,0
1953	22076	9495	5994	6587	61,1	74,6	44,3	48,9
1954	22231	9707	5842	6682	62,7	75,7	44,4	52,2
1955	22024	9700	5586	6738	64,7	75,9	44,1	57,6
1956	22558	9859	5969	6730	63,9	73,9	47,0	58,0
1957	23591	10452	6037	7102	63,2	71,0	48,8	59,6
1958	23546	10475	6115	6956	59,3	68,2	44,4	52,5
1959	23799	10821	6073	6905	58,7	66,8	42,3	56,2
1960	23949	11038	6094	6817	60,8	68,6	44,6	58,3
1961	25288	11628	6150	7510	61,1	67,9	45,9	59,7
1962	25819	11588	6408	7823	59,2	66,7	45,1	55,5
1963	26213	11818	5980	8415	57,4	64,6	44,6	52,7
1964	26508	11834	6193	8481	58,1	65,8	44,5	53,7
1965	27561	12521	5780	9260	58,2	65,3	44,7	54,3
1966	28099	12711	5680	9708	57,9	64,5	45,8	53,6
1967	29406	13176	6092	10138	56,0	63,5	43,3	51,3
1968	30431	13661	6120	10650	55,3	62,3	42,8	51,3
1969	31608	13988	6347	11273	55,1	61,0	44,1	52,2
1970	32229	14557	5828	11844	55,1	61,0	44,6	51,1
1971	33715	15540	5668	12507	55,1	59,6	47,6	51,6
1972	35365	16746	5926	12693	53,3	56,0	46,3	52,3
1973	35760	16733	5981	13046	52,4	54,5	46,8	51,9
1974	37352	16934	6168	14250	49,7	53,1	43,5	48,0
1975	38990	16940	6457	15593	48,9	52,2	41,9	47,8
1976	40911	18268	6290	16353	49,2	52,2	42,7	48,0
1977	41490	18564	5936	16990	49,8	54,2	40,5	47,8
1978	42429	18932	5669	17828	47,6	51,2	38,9	46,5
1979	44065	19552	5748	18765	47,5	51,0	37,9	46,6
1980	45441	20029	5754	19658	47,7	51,1	38,1	47,1
1981	48835	20920	6530	21385	45,5	49,2	35,5	44,9
1982	50995	22136	6405	22454	41,8	45,6	32,9	40,5
1983	52539	22699	6820	23020	41,6	45,8	32,2	40,4
1984	53803	22989	7455	23359	42,3	46,8	32,6	41,2
1984	96008	31705	40944	23359	38,8	45,5	31,6	41,2
1985	97344	31627	42371	23346	43,5	49,5	36,2	46,4
1986	101547	31733	44524	25290	41,8	49,1	33,4	45,5
1987	103833	33341	44863	25629	39,6	46,9	32,1	43,3
1988	105923	35280	45528	25115	38,0	42,7	31,8	41,1
1989	105286	34054	46236	24996	36,5	41,5	30,4	39,6
1990	112660	37643	49275	25742	35,4	39,2	29,8	39,0
					Prosentpoeng			
Prosentvise endringer								
1950-60	15,4	31,4	-1,1	9,1	3,2	-5,1	4,2	12,0
1960-70	34,6	31,9	-4,4	73,7	-5,7	-7,6	0,0	-7,2
1970-80	41,0	37,6	-1,3	66,0	-7,4	-9,9	-6,5	-4,0
1980-90	36,5	363,3	55,9	30,9	-9,1	-10,8	-7,3	-8,1
1950-90	198,8	225,0	45,7	315,3	-19,1	-33,4	-9,6	-7,3
1950-70	55,3	73,3	-5,4	91,1	-2,5	-12,7	4,2	4,8
1970-90	92,4	87,5	53,9	117,3	-16,5	-20,7	-13,8	-12,1
Omregningsfaktorer 1984/1984								
x-faktor	0,560	0,725	0,182	1,000	1,089	1,029	1,032	1,000
y-faktor	1,784	1,379	5,492	1,000	0,918	0,972	0,969	1,000

Tabell 4.2. Kapasitetsutnytting etter sesong og hotelltype. 1950-90. Prosent

	Vinter				Sommer				Høst			
	I alt	By	Land	Turist	I alt	By	Land	Turist	I alt	By	Land	Turist
1950 . . .	51,3	64,3	36,1	43,8	65,7	86,3	48,2	51,3	46,5	64,2	23,8	27,6
1951 . . .	51,5	64,5	34,9	42,3	61,6	82,8	46,2	44,2	50,8	66,1	31,8	27,9
1952 . . .	51,3	62,3	39,7	40,7	67,3	87,2	50,0	49,1	51,7	65,6	32,7	28,6
1953 . . .	52,8	64,2	36,9	44,3	69,3	88,2	52,1	52,1	52,3	65,7	31,3	32,1
1954 . . .	55,9	64,8	42,0	50,0	69,9	90,0	49,2	54,8	53,8	66,3	31,1	33,8
1955 . . .	58,8	65,7	40,1	59,4	70,9	89,6	50,0	55,7	56,1	66,4	30,3	40,6
1956 . . .	57,9	63,9	44,4	56,5	71,2	88,2	53,0	57,3	53,6	63,0	31,0	38,2
1957 . . .	57,3	60,9	46,3	59,6	70,7	85,6	53,8	58,4	52,4	59,8	35,0	37,3
1958 . . .	53,6	57,7	40,7	56,3	66,6	83,0	50,7	51,3	48,6	57,2	29,6	34,4
1959 . . .	50,6	55,2	35,0	55,7	66,8	81,3	51,1	55,6	49,9	57,4	28,4	41,8
1960 . . .	53,7	56,9	40,0	59,9	69,7	83,8	52,0	58,4	49,5	57,7	29,1	36,9
1961 . . .	54,5	56,6	40,3	63,5	69,8	83,1	53,7	58,3	49,1	56,8	29,9	37,0
1962 . . .	53,8	54,9	42,2	62,8	67,0	82,4	51,0	51,9	47,8	55,4	30,8	35,2
1963 . . .	52,8	53,7	42,5	59,4	64,7	79,4	50,8	48,9	45,7	53,8	29,2	30,7
1964 . . .	52,4	54,5	39,5	58,0	66,2	80,8	51,7	52,9	46,0	54,7	31,9	27,6
1965 . . .	53,1	53,0	42,2	61,4	67,2	82,0	51,9	53,5	43,8	52,6	29,6	28,0
1966 . . .	51,5	52,6	40,3	57,0	67,1	80,7	53,6	53,7	44,3	51,9	32,0	28,7
1967 . . .	50,7	52,8	38,2	54,9	63,8	77,8	50,2	51,2	44,2	52,2	31,6	31,6
1968 . . .	49,5	50,9	38,5	54,5	63,3	77,1	50,2	51,0	44,0	51,8	30,1	33,9
1969 . . .	48,7	49,6	39,0	53,3	63,8	74,4	51,5	55,1	43,0	51,0	31,6	30,0
1970 . . .	48,4	50,7	37,8	50,3	63,9	74,2	53,4	54,5	42,8	49,9	31,4	32,1
1971 . . .	48,5	49,0	39,9	51,7	64,8	73,6	56,7	56,3	41,2	47,6	34,0	30,8
1972 . . .	46,6	44,7	41,0	52,4	62,7	69,7	54,0	56,8	40,3	45,0	34,1	33,6
1973 . . .	45,3	42,8	41,9	50,9	62,0	68,3	54,6	56,8	40,5	44,5	35,1	35,6
1974 . . .	45,1	43,2	39,5	50,5	56,4	64,0	49,0	50,2	40,9	45,8	35,7	35,0
1975 . . .	47,7	45,1	41,7	53,4	54,8	62,0	47,6	49,1	37,8	43,0	29,9	33,6
1976 . . .	45,7	42,0	40,2	52,5	56,1	63,5	48,4	50,4	39,4	45,2	33,2	33,8
1977 . . .	48,1	46,6	39,2	52,9	55,0	63,6	44,2	49,2	40,9	46,5	33,7	36,1
1978 . . .	47,8	46,7	39,5	51,8	52,1	58,7	43,2	47,9	38,1	43,2	29,5	35,2
1979 . . .	44,4	43,5	34,7	48,3	53,9	60,4	43,9	50,1	38,5	43,1	29,9	36,0
1980 . . .	45,5	43,7	35,4	50,3	53,7	60,0	43,4	50,5	38,4	44,2	31,0	34,6
1981 . . .	43,2	41,9	34,2	47,3	51,3	58,1	40,0	48,0	36,8	42,1	28,2	33,9
1982 . . .	40,4	39,7	34,5	43,0	46,7	53,1	36,2	43,4	33,2	38,8	24,4	30,2
1983 . . .	39,3	38,6	32,3	42,4	46,5	54,3	34,6	42,4	34,6	38,6	26,8	32,9
1984 . . .	38,9	37,8	33,1	42,2	47,7	55,6	35,3	43,9	36,0	41,5	26,8	33,6
1984 . . .	37,3	37,8	33,4	42,2	42,4	52,8	32,6	43,9	32,8	40,7	23,4	33,6
1985 . . .	41,2	39,6	38,7	47,0	47,3	58,2	36,6	49,7	37,1	43,9	29,2	37,8
1986 . . .	42,1	43,1	37,2	48,0	44,8	55,8	34,0	47,5	34,2	42,8	24,2	36,9
1987 . . .	39,6	40,2	36,7	44,8	43,3	54,8	32,5	46,6	31,5	40,1	22,6	34,0
1988 . . .	38,9	37,9	36,4	44,2	41,5	49,9	32,4	44,3	28,7	35,3	21,2	29,9
1989 . . .	35,9	35,5	33,8	40,0	40,6	49,5	31,4	43,8	28,0	34,1	20,9	29,7
1990 . . .	34,5	32,7	33,4	38,9	39,8	47,4	31,1	43,5	26,7	31,9	19,8	29,2
Prosentvise endringer (Prosentpoeng)												
1950-60 .	2,2	-7,4	4,0	16,1	3,5	-2,4	3,5	7,1	2,7	-6,4	4,6	9,4
1960-70 .	-5,0	-6,2	-2,3	-9,6	-5,1	-9,1	1,3	-3,9	-6,1	-7,7	2,0	-4,8
1970-80 .	-2,8	-7,0	-2,4	0,1	-9,0	-13,4	-9,3	-4,0	-4,0	-5,7	-0,4	2,5
1980-90 .	-9,0	-11,0	-2,3	-11,4	-7,8	-9,6	-8,9	-7,1	-8,2	-11,4	-7,1	-5,4
1950-90 .	-14,6	-31,6	-2,9	-4,9	-18,5	-34,5	-13,3	-7,8	-15,6	-31,1	-0,9	1,6
1950-70 .	-2,8	-13,6	1,7	6,5	-1,6	-11,5	4,8	3,2	-3,4	-14,0	6,6	4,6
1970-90 .	-11,8	-18,0	-4,7	-11,4	-16,9	-23,0	-18,1	-11,0	-12,2	-17,1	-7,5	-2,9
Omregningsfaktorer 1984/1984												
X-faktor .	1,044	1,001	0,999	1,000	1,126	1,055	1,081	1,000	1,099	1,019	1,148	1,000
y-faktor .	0,957	0,999	1,010	1,000	0,888	0,948	0,925	1,000	0,910	0,982	0,871	1,000

Tabell 4.3. Kapasitet. Fylke. 1960-90

	I alt	Østfold	Akershus	Oslo	Hedmark	Oppland	Buskerud	Vestfold	Telemark	Aust-Agder
1960	25470	579	521	3412	996	4097	1774	654	1101	568
1961	25288	579	523	3478	1061	4199	1780	633	1101	581
1962	25819	617	588	3428	1054	4188	1882	608	1104	696
1963	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
1964	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
1965	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
1966	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
1967	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
1968	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
1969	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
1970	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
1971	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
1972	35365	1140	518	5155	1205	4716	2844	1028	1499	776
1973	35760	1140	497	5051	1104	4866	2884	1028	1540	749
1974	37352	1146	541	5042	1167	4974	3021	1079	1818	895
1975	38990	1146	522	5168	1206	5498	3209	1079	1767	798
1976	40911	1257	513	6138	1329	5488	3177	1103	1746	789
1977	41490	1230	563	6485	1353	5886	3088	1058	1872	804
1978	42429	1230	560	6627	1447	5925	3116	1062	2083	795
1979	44065	1187	676	6600	1445	6061	3387	1180	2149	863
1980	45441	1164	670	6831	1490	6216	3494	1204	2732	903
1981	48835	1178	757	6761	1774	6554	3849	1176	2817	1359
1982	50954	1179	789	7043	1776	6710	4211	1260	3098	1165
1983	52584	1198	1018	6636	1832	7026	4323	1191	3083	1209
1984	55187	1824	1331	7458	1853	6881	4494	1259	3125	1257
1984	96017	1824	1920	9498	4734	16230	10145	2157	4205	2397
1985	97344	1697	3090	8708	4762	16314	9596	2234	4302	2426
1986	102547	1680	3322	9197	4752	16203	11763	2416	5070	2817
1987	103756	1726	3298	7873	4580	16117	12433	2511	5009	2795
1988	105923	1639	3966	8453	4710	15737	11815	3418	5022	3272
1989	104907	1579	3938	7789	4613	15759	11353	2881	5314	3276
1990	112660	1644	3811	9621	5016	16952	12460	2957	6022	3313
Prosentvise endringer										
1960-72	38,8	97,0	-0,5	51,1	21,0	15,1	60,3	57,2	36,1	36,7
1972-80	28,5	2,1	29,3	32,5	23,7	31,8	22,9	17,1	82,3	16,4
1980-90	42,5	41,2	294,3	10,6	31,8	15,6	58,0	43,4	63,8	92,4
1960-90	154,2	184,0	407,3	121,4	97,1	75,4	211,1	163,9	306,5	206,0
1972-90	83,1	44,2	410,0	46,5	62,9	52,4	94,1	67,9	198,6	123,9
Omregningsfaktorer 1984/1984										
x-faktor	0,575	1,000	0,693	0,785	0,391	0,424	0,443	0,584	0,743	0,524
y-faktor	1,740	1,000	1,443	1,274	2,555	2,359	2,257	1,713	1,346	1,907

Tabell 4.3 (forts.). Kapasitet. Fylke. 1960-90

Vest-Agder	Roga-land	Horda-land	Song og Fjordane	Møre og Romsdal	Sør-Trønde-lag	Nord-Trønde-lag	Nord-land	Troms	Finnmark
546	1174	3498	1975	1524	1256	247	969	377	202
491	991	3474	1883	1552	1256	247	916	361	182
485	864	3583	1954	1621	1303	279	1029	356	180
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
838	1627	4412	3057	1490	1426	328	1698	1090	518
869	1495	4440	3287	1588	1642	328	1637	1090	525
736	1578	4887	3488	1605	1675	351	1607	1187	555
736	1535	4829	3726	1678	1675	352	1717	1474	875
821	1703	5005	3834	1823	1681	294	1843	1492	875
838	1854	4878	3707	1765	1627	293	1744	1510	935
942	1949	5123	3550	1806	1715	291	1823	1471	914
1082	2279	5303	3578	1858	1715	385	1969	1432	916
1251	2304	5212	3587	1851	1764	385	1977	1404	1002
1561	2617	5491	3710	2049	2022	473	2096	1478	1113
1433	2574	5975	3843	2517	2057	571	2076	1580	1097
1501	2664	6786	3989	2501	2141	524	2202	1673	1087
1542	2525	6979	3975	2522	2408	553	2332	1671	1198
2947	3692	10475	6036	3988	5158	1309	4495	2422	2385
2857	3890	10498	6342	3795	5487	1370	4677	2426	2873
2427	4317	10282	7093	3833	5657	1383	4948	2396	2991
2489	5069	12362	6293	4150	5388	1413	5109	2504	2637
3012	5679	11607	6143	3906	5381	1580	5077	2443	3063
2938	5467	11780	5692	3936	5803	2184	5292	2389	2924
2911	5852	11882	5933	4506	5760	2394	5989	2592	3045
Prosentvise endringer									
53,4	38,6	26,1	54,8	-2,2	13,6	32,7	75,2	188,8	156,9
49,3	41,6	18,1	17,3	24,2	23,7	17,4	16,4	28,8	93,4
21,8	73,7	51,9	8,9	53,9	52,4	162,7	57,2	27,4	52,6
178,9	240,9	126,3	97,8	87,0	114,1	309,1	220,6	373,9	658,6
81,8	146,0	79,4	27,8	91,2	88,6	208,3	83,0	64,1	195,3
Omregningsfaktorer 1984/1984									
0,523	0,684	0,666	0,659	0,632	0,467	0,422	0,519	0,690	0,502
1,911	1,462	1,501	1,518	1,581	2,142	2,367	1,928	1,449	1,991

Tabell 4.4. Kapasitetsutnytting. Fylke. 1960-90. Prosent

	I alt	Østfold	Akershus	Oslo	Hedmark	Oppland	Buskerud	Vestfold	Telemark	Aust-Agder
1960	61,8	53,4	40,2	84,2	53,1	51,4	57,6	57,7	53,7	53,8
1961	62,3	53,9	40,6	79,7	51,7	54,8	57,0	55,4	55,0	50,9
1962	59,6	51,1	38,4	79,3	52,0	53,2	58,5	52,9	54,9	44,6
1963	57,7	53,1	41,1	79,5	49,1	53,9	53,1	50,6	46,7	41,9
1964	58,4	51,5	43,7	80,1	49,1	53,6	49,7	50,8	47,3	44,3
1965	58,4	50,2	42,7	84,3	51,5	52,7	51,5	51,8	47,4	47,0
1966	58,0	48,4	47,4	83,9	48,9	51,3	48,8	54,2	43,6	44,7
1967	56,1	45,9	46,3	83,2	45,2	49,3	49,8	46,9	46,0	44,7
1968	55,3	47,1	49,5	82,6	45,1	50,8	47,1	49,1	48,2	42,2
1969	55,3	46,3	47,3	79,4	44,4	53,8	47,7	53,3	49,9	40,9
1970	55,2	45,3	48,1	79,8	47,0	54,5	47,9	50,4	45,8	41,1
1971	55,1	46,9	57,9	77,9	46,2	55,1	52,8	48,6	43,3	39,4
1972	53,3	40,5	62,6	73,3	45,8	55,3	52,3	49,3	48,1	38,4
1973	52,4	39,0	65,6	71,2	44,5	53,2	53,2	51,3	48,3	39,6
1974	49,7	41,1	64,0	68,8	44,2	52,8	51,1	49,4	44,9	39,0
1975	48,9	37,7	63,0	61,2	47,1	50,9	52,9	47,0	50,3	41,5
1976	49,2	36,1	61,1	60,1	44,2	51,4	52,3	46,8	53,4	40,5
1977	49,8	37,4	63,9	62,3	44,1	49,7	53,5	49,6	51,7	40,5
1978	47,6	35,9	61,5	59,2	41,9	47,7	51,2	48,2	50,4	37,5
1979	47,5	36,1	59,7	60,0	41,4	47,2	50,7	46,7	46,5	36,6
1980	47,7	38,0	58,2	59,9	39,4	49,7	52,1	47,7	46,5	33,5
1981	45,5	36,3	51,8	61,2	36,3	46,7	51,4	46,6	42,7	36,0
1982	41,8	33,5	46,2	56,6	35,8	41,9	44,8	42,4	38,2	34,5
1983	41,6	35,4	38,8	56,7	35,0	42,2	44,9	44,8	40,4	32,5
1984	42,3	31,9	41,4	57,4	35,8	40,3	44,0	41,6	44,3	38,8
1984	38,8	31,5	41,5	55,2	33,4	37,2	39,8	36,6	41,8	38,1
1985	43,5	36,4	47,6	57,3	38,6	43,1	47,1	41,5	47,6	39,9
1986	41,8	36,9	42,7	56,8	36,6	41,7	41,9	39,2	44,0	38,9
1987	39,6	35,3	44,7	56,6	34,8	38,6	37,4	37,8	41,9	36,8
1988	38,0	33,5	40,8	54,5	34,1	39,1	38,9	32,8	39,1	34,1
1989	36,5	32,4	36,3	52,9	32,5	38,2	36,8	31,4	35,5	31,1
1990	35,4	29,9	37,7	48,0	31,2	36,5	36,2	29,2	33,4	29,3
Prosentvise endringer										
1960-70	-6,1	-8,1	7,9	-4,2	-5,6	2,8	-8,7	-6,4	-7,4	-12,4
1970-80	-6,9	-7,2	10,1	-19,1	-7,1	-4,4	3,8	-2,4	0,6	-7,5
1980-90	-8,4	-7,6	-20,6	-9,6	-5,6	-9,4	-10,9	-12,8	-10,5	-3,6
1960-90	-21,3	-22,9	-2,6	-33,0	-18,4	-11,0	-15,9	-21,6	-17,3	-23,5
1970-90	-15,3	-14,8	-10,5	-28,7	-12,7	-13,8	-7,2	-15,1	-9,9	-11,1
Omregningsfaktorer 1984/1984										
x-faktor	1,089	1,012	0,998	1,040	1,070	1,083	1,106	1,137	1,059	1,019
y-faktor	0,918	0,988	1,002	0,962	0,934	0,923	0,905	0,880	0,944	0,982

Tabell 4.4 (forts.). Kapasitetsutnytting. Fylke. 1960-90. Prosent

Vest-Agder	Roga-land	Horda-land	Song og Fjordane	Møre og Romsdal	Sør-Trønde-lag	Nord-Trønde-lag	Nord-land	Troms	Finnmark
57,2	66,6	68,0	46,9	52,8	67,3	61,6	60,1	62,9	54,4
63,4	64,9	70,1	50,3	50,9	68,1	64,8	64,0	65,1	58,3
55,1	54,1	64,2	47,0	48,8	64,1	58,7	62,0	67,0	60,9
47,9	47,9	59,2	44,4	48,2	69,0	52,6	62,6	67,4	63,7
47,0	51,4	60,1	48,1	50,1	67,4	60,8	67,8	65,4	63,8
50,7	53,2	59,1	45,3	47,6	68,6	61,8	64,1	57,6	56,0
52,9	56,5	59,8	48,6	53,3	62,1	68,5	61,1	53,7	51,4
54,8	54,7	58,2	46,3	51,7	63,4	58,0	53,8	50,0	45,3
52,5	50,1	58,3	44,0	50,0	60,2	53,5	50,4	51,6	48,2
45,5	47,3	60,7	43,3	50,7	62,0	45,1	48,3	51,9	48,0
44,7	43,9	62,2	44,0	50,8	60,8	45,3	52,6	49,5	44,5
51,4	44,6	61,3	47,6	50,5	60,4	44,5	49,5	45,7	41,5
44,9	43,0	61,1	46,5	48,2	51,2	42,2	42,8	46,2	45,2
45,3	45,5	60,0	46,4	46,9	50,1	42,5	38,2	43,5	47,4
50,2	48,2	50,0	37,8	45,6	50,8	41,0	38,6	41,5	43,0
48,9	52,9	49,8	36,2	44,6	51,4	43,0	38,7	41,5	37,7
46,4	49,6	51,4	35,9	44,3	53,2	50,1	42,5	41,3	39,7
46,6	51,4	49,6	39,1	44,0	53,7	47,7	45,0	42,8	38,6
44,5	48,4	46,1	38,9	42,4	52,8	38,8	42,0	42,8	37,2
45,0	46,8	45,7	40,0	42,6	54,9	40,1	42,1	43,4	38,6
46,1	46,2	47,1	41,4	41,2	54,0	41,3	40,5	43,0	36,5
37,9	46,1	45,2	37,9	37,5	50,7	40,1	40,1	39,4	35,2
40,1	42,6	40,9	33,9	33,8	44,7	36,0	36,7	38,3	34,4
41,1	41,0	40,1	33,3	34,6	42,7	35,6	37,6	38,2	34,9
44,3	44,3	43,7	32,7	34,7	41,0	37,4	38,6	39,1	34,5
41,2	42,8	41,2	29,7	30,7	35,6	28,5	35,5	36,7	34,0
43,8	44,4	45,5	34,7	37,5	40,1	30,6	39,2	40,9	34,7
45,5	42,0	42,9	33,9	38,9	40,9	31,8	38,2	40,9	32,0
43,0	37,1	39,8	34,2	39,3	38,6	34,7	36,3	39,1	32,2
36,5	33,3	36,6	34,7	35,6	36,9	31,4	33,7	38,7	29,7
34,7	33,9	34,5	35,4	35,1	36,0	29,0	33,3	37,2	31,7
34,7	31,5	35,2	35,1	34,0	34,8	28,5	31,3	35,9	30,4
Prosentvise endringer									
-11,6	-21,9	-5,5	-2,6	-1,8	-5,7	-12,4	-6,9	-12,6	-9,7
1,3	2,2	-14,2	-2,4	-8,5	-5,9	-3,1	-11,1	-6,1	-7,9
-8,2	-13,1	-9,2	-2,4	-2,5	-12,0	-3,0	-6,0	-4,5	-5,6
-18,5	-32,8	-28,9	-7,4	-12,7	-23,6	-18,5	-24,0	-23,2	-23,3
-6,9	-10,9	-23,4	-4,8	-11,0	-17,9	-6,1	-17,1	-10,7	-13,5
Omregningsfaktorer 1984/1984									
1,075	1,036	1,061	1,103	1,130	1,153	1,311	1,087	1,064	1,013
0,930	0,966	0,942	0,907	0,885	0,867	0,763	0,920	0,940	0,987

5. Regionale perspektiver

Utviklingen i perioden har variert fra fylke til fylke og fra landsdel til landsdel. En del regionale perspektiver på kapasitet og kapasitetsutnytting er allerede gitt i kapittel 4. Kapittel 8 vil seinere belyse gjestenes nasjonalitet i et regionalt perspektiv. Målsettingen med dette kapitlet er å beskrive hovedtrekkene ved utviklingen på regionalt nivå. Kapitlet beskriver utviklingen i de samlede, de norske og de utenlandske overnattingene for landsdeler og fylker. Den underliggende problemstillingen vil være å vurdere hvordan de ulike områder har fulgt eller avveket fra den generelle utviklingen på landsnivå.

Figur 5.1 Hotellovernattinger for nordmenn og utlendinger. Landsdel. 1990

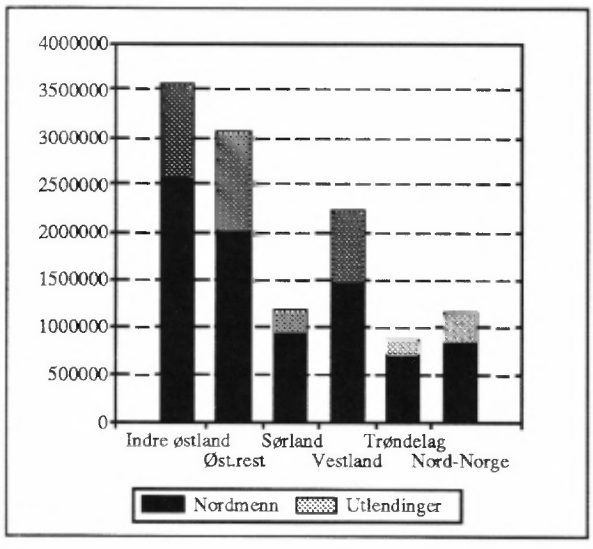

Figur 5.2 Norske og utenlandske hotell-overnattinger. Landsdel. 1990. Prosent

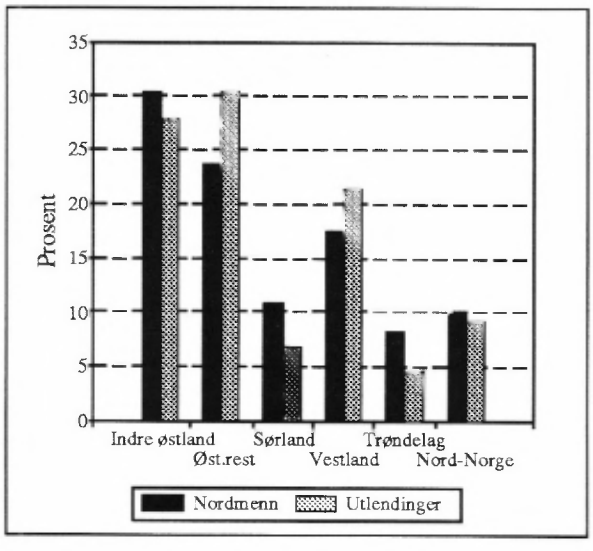

Som vi husker fra kapittel 2 var hovedmønsteret på landsbasis som følger: Sterk vekst i den utenlandske turismen fram til begynnelsen av 1970-årene, og deretter stagnasjon. Stagnasjon i de norske overnattingene fram til siste halvdel av 1960-tallet og deretter sterk vekst fram til midten av 1980-årene. På landsbasis kom toppåret for de samlede overnattingene i 1985, og dette var også hittil det beste året for den utenlandske hotellturismen. For de norske overnattingene kom toppåret i 1987. Det er derfor også naturlig å undersøke i hvilken grad og på hvilken måte de ulike landsdeler og fylker er blitt rammet av stagnasjonen i overnattingene i siste del av 1980-tallet.

Datagrunnlaget gjør det dessverre ikke mulig å følge den regionale utviklingen lenger tilbake enn til 1960. Alle sammenlikninger og utviklingslinjer i dette kapitlet vil derfor bruke 1960 som basisår.

Inndelingen i landsdeler er gjort på følgende måte: Indre Østlandet omfatter fylkene Hedmark, Oppland og Buskerud. Resten av Østlandet består da av Østfold, Akershus, Oslo, Vestfold og Telemark. Til Sørlandet er regnet Aust-Agder, Vest-Agder og Rogaland, mens Vestlandet omfatter Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Trøndelag omfatter de to fylkene Sør- og Nord-Trøndelag. Til Nord-Norge hører fylkene Nordland, Troms og Finnmark.

5.1 Oversyn

Figur 5.1 viser hvordan den samlede hotellturismen fordelte seg på landsdeler i 1990. Samlet ser vi at det indre Østlandet hadde flest overnattinger. Dette området hadde i 1990 en andel på nesten 30 prosent av de samlede overnattingene i landet. Det øvrige Østlandsområdet var det nest viktigste området og hadde i 1990 drøyt 25 prosent av de samlede trafikken. Tilsammen blir derfor Østlandsområdet den klart viktigste landsdelen, med over halvparten (55 prosent) av hotellturismen i landet.

Vi ser videre at vestlandsfylkene var et viktig tyngdepunkt og hadde i 1990 19 prosent av overnattingene. Sørlandet og Nord-Norge hadde begge mellom 9 og 10 prosent av overnattingene, mens Trøndelagsfylkene utgjorde 7 prosent.

Figur 5.2 viser hvor stor andel landsdelene hadde av de norske og av de utenlandske overnattingene i 1990. For den norske trafikken var størrelsesforholdet mellom landsdelene omtrent som for de samlede overnattingene. Flest utenlandske overnattinger var det imidlertid på "det ytre Østlandet". Dette området

Figur 5.3 Hotellovernattinger i alt. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

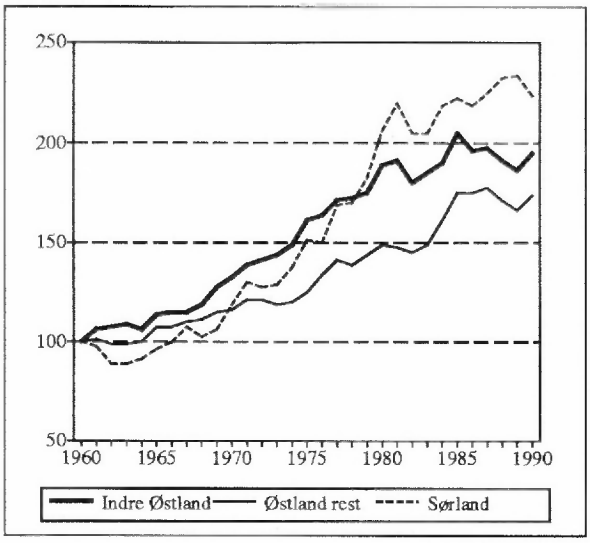

Figur 5.4 Hotellovernattinger i alt. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

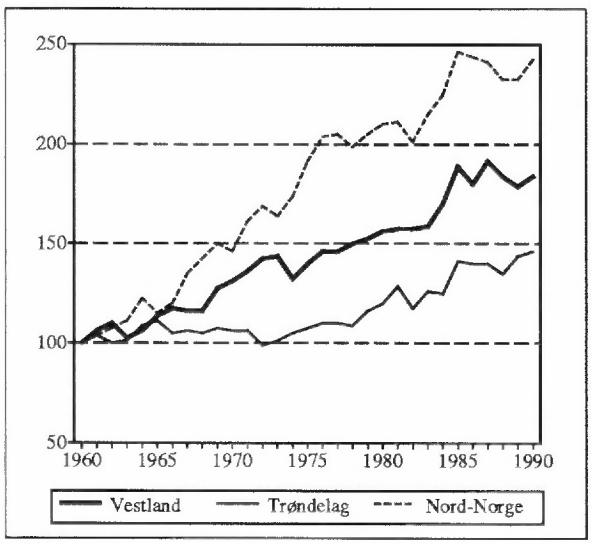

Figur 5.5 Norske hotellovernattinger. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

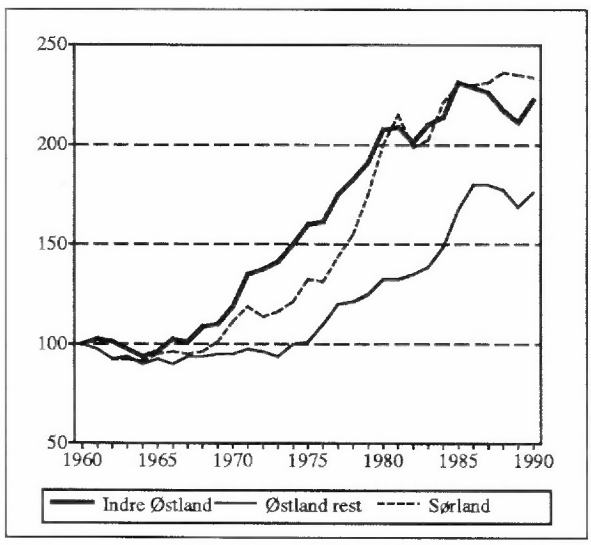

hadde en klart større andel av den utlenlandske turismen enn av de norske. Forøvrig ser vi at også Vestlandet hadde en markert større andel av utlendingene enn av nordmennene. Omvendt var det for Sørlandet og for Trøndelag. Disse områdene hadde en betydelig høyere andel av den norske turismen enn av trafikken fra utlandet. Det indre Østlandet og Nord-Norge hadde tilnærmet like stor andel av utlendingene som av nordmennene.

Fra 1960 til 1990 økte den samlede hotellturismen på landsbasis med 87 prosent. Figur 5.3 og 5.4 viser hvordan utviklingen har vært i de forskjellige landsdelene. Nord-Norge (141 prosent) og Sørlandet (124 prosent) har hatt den sterkeste veksten i den samlede turismen. I disse landsdelene har veksten vært godt over landsgjennomsnittet. Også det indre Østlandet (95 prosent) har hatt en vekst over landsgjennomsnittet, mens oppgangen for Vestlandet har vært noe lavere (83 prosent). Svakest oppgang har det vært i Trøndelag, der det i 1990 var snaut 50 prosent flere overnattinger enn i 1960. I resten av Østlandsområdet har oppgangen vært på drøyt 70 prosent i samme periode.

Figuren viser at alle landsdelene ble rammet av stagnasjonen på siste halvdel av 1980-tallet. Hardest rammet ble det indre Østlandet, mens Trøndelag slapp lettest unna. Alle landsdelene har hatt sine beste år etter 1980. For Nord-Norge og på det indre Østlandet er det, som for landet under ett, 1985 som hittil har hatt flest overnattinger i perioden. For det øvrige Østlandsområdet kom toppåret i 1986 og for Vestlandet er det 1987 som er det beste året. Bare i Trøndelag var det i 1990 flere hotellovernattinger enn ved midten av 1980-tallet.

Figur 5.5 og 5.6 belyser utviklingen i de norske overnattingene i landsdelene. Mens den samlede veksten fra 1960 til 1990 var på 94 prosent, ser vi at Sørlandet og det indre Østlandet har hatt den sterkeste oppgangen med hhv. 133 og 122 prosent i perioden. Både Nord-Norge og Vestlandet har også hatt en vekst noe over landsgjennomsnittet, med ca. 100 prosent i begge områdene. Svakest vekst på innenlandsmarkedet finner vi i Trøndelag (43 prosent) og på resten av Østlandet (76 prosent).

Alle landsdeler unntatt Nord-Norge fulgte landsmønsteret med stagnasjon eller bare svak oppgang på innenlandsmarkedet i 1960-årene. I Trøndelag og på det ytre Østlandet ser vi at stagnasjonen varte nesten til midten av 1970-tallet. For de andre landsdelene var 1970-årene en sterk oppgangsperiode for den norske trafikken. Sterkest var veksten på Sørlandet og det indre Østlandet og svakest i Trøndelag og i Nord-Norge.

Figur 5.6 Norske hotellovernattinger. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

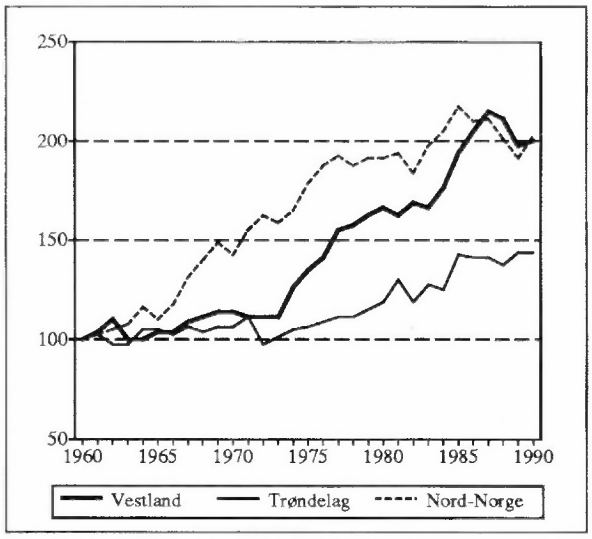

Figur 5.7 Utenlandske hotellovernattinger. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

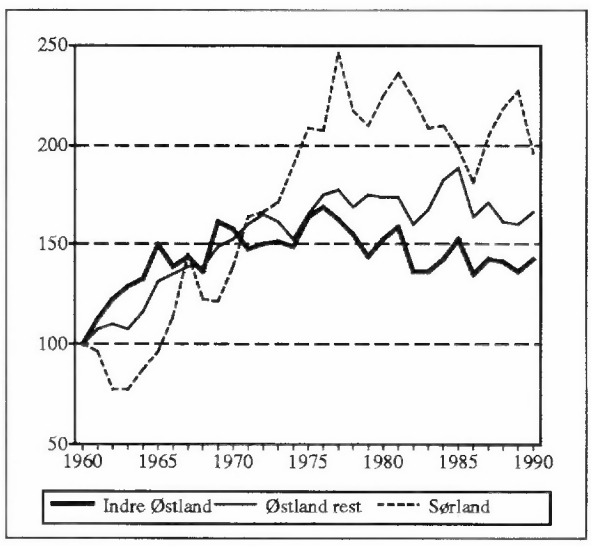

Figur 5.8 Utenlandske hotellovernattinger. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

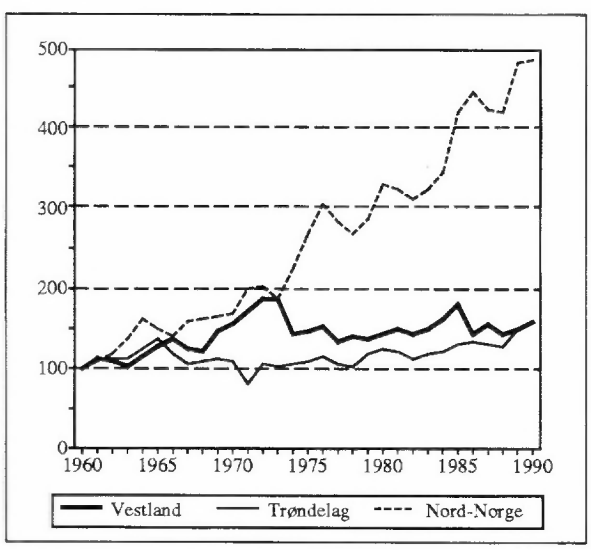

På 1980-tallet har det også vært bare svak oppgang i Nord-Norge, og dessuten har det indre Østlandet samlet hatt liten vekst i dette tiåret. Sterkest har den norske turismen økt på det ytre Østlandet i 1980-årene. Videre ser vi at stagnasjonen også på det norske markedet mot slutten av perioden i noen grad har rammet alle landsdeler. Bare på Sørlandet og i Trøndelag var det i 1990 flere norske overnattinger enn rundt midten av 1980-tallet.

Figur 5.7 og 5.8 viser utviklingen i de utenlandske overnattingene etter landsdel for 1960 til 1990. Det er Nord-Norge som har hatt den overlegent sterkeste veksten med nesten 390 prosent større utenlandstrafikk i 1990 enn i 1960. Til sammenlikning økte den utenlandske turismen med 71 prosent på landsbasis i samme periode. Også Sørlandet har hatt en oppgang (95 prosent) godt over landsgjennomsnittet. I de andre landsdelene har oppgangen vært lavere enn gjennomsnittlig for landet. Svakest har utviklingen vært på det indre Østlandet, der det i 1990 var 42 prosent flere utenlandske overnattinger enn i 1960. Resten av Østlandet har hatt en oppgang på 66 prosent, mens veksten både i Trøndelag og på Vestlandet har vært på snaut 60 prosent i perioden.

I 1960-årene økte utenlandstrafikken med drøyt 50 prosent på landbasis. Alle landsdeler unntatt Trøndelag tok del i denne oppgangen. I Trøndelag hadde de utenlandske overnattingene praktisk talt ingen vekst på 1960-tallet og videre var utenlandsturismen i dette området i hovedsak preget av stabilitet også helt fram til slutten av 1970-årene.

Vi ser videre at bare to landsdeler slapp unna stagnasjonen i utenlandsturismen på 1970-tallet. Veksten var fortsatt sterk både i Nord-Norge og på Sørlandet. Derimot var oppgangsperioden slutt for Vestlandet og for det indre Østlandet. Begge disse områder fikk en svak nedgang i den utenlandske turismen fra 1970 til 1980. I resten av Østlandsområdet satte stagnasjonen inn først i siste del av tiåret, slik at også 1970-tallet samlet ga en viss vekst i dette området.

På 1980-tallet har Nord-Norge fortsatt hatt betydelig vekst i den utenlandske turismen. Etter en lang periode uten vekst har det også i Trøndelag vært en viss oppgang i dette tiåret. Forøvrig ser vi at 1980-årene har vært et tiår med stagnasjon eller nedgang for alle de andre landsdelene.

Vi husker at 1985 var toppåret for de utenlandske overnattingene på landsbasis. Av landsdelene er det bare Østlandsområdet med Oslo som har hatt flest overnattinger i dette året. For Vestlandet, Sørlandet og det indre Østlandsområdet ligger toppårene for utenlandstrafikken tilbake på 1970-tallet. På Vestlandet er det 1973 som hittil har gitt flest utenlandske overnattinger. For det indre Østlandet er

toppåret 1976 og for Sørlandet 1977. For Nord-Norge og for Trøndelag derimot har oppgangen det siste tiåret sørget for at det er 1990 som har gitt størst utenlandstrafikk i perioden.

Vi har altså sett at utviklingen i landsdelene delvis følger og delvis avviker fra det mønsteret vi tegnet opp på landsbasis. Det mest iøyenfallende avviket er den sterke veksten Nord-Norge har hatt i den utenlandske turismen etter at stagnasjonen på landsbasis satte inn i 1970-årene. Til tross for enkelte dårlige år, har hovedtendensen i Nord-Norge pekt jevnt oppover i hele perioden. For Nord-Norge er det således trafikken fra utlandet som har vært den sterkeste drivkraften bak oppgangen i turismen etter 1960. Trøndelag står fram som et avvik i negativ retning. I denne landsdelen har det for perioden under ett vært en vekst under gjennomsnittt både på innenlandsmarkedet og utenlandsmarkedet. En mer positiv utvikling enn gjennomsnittet på 1980-tallet kan imidlertid tyde på at landsdelen nå er i ferd med å ta igjen noe av det tapte.

For de andre landsdelene har utviklingen i hovedtrekk fulgt hovedmønsteret på landsbasis.

I resten av kapitlet skal utviklingen i landsdelene kommenteres noe nærmere, blant annet på grunnlag av tall for det enkelte fylke.

Som en bakgrunn for kommentarene på fylkesnivå viser figur 5.9 hvilken betydning fylkene hadde for den norske og den utenlandske turismen i 1990. Figur 5.10 og 5.11 sammenfatter de prosentvise endringene i overnattingene fra 1960 til 1990 på fylkesnivå.

Figur 5.10 Hotellovernattinger ialt. Fylke. Endring 1960-90. Prosent

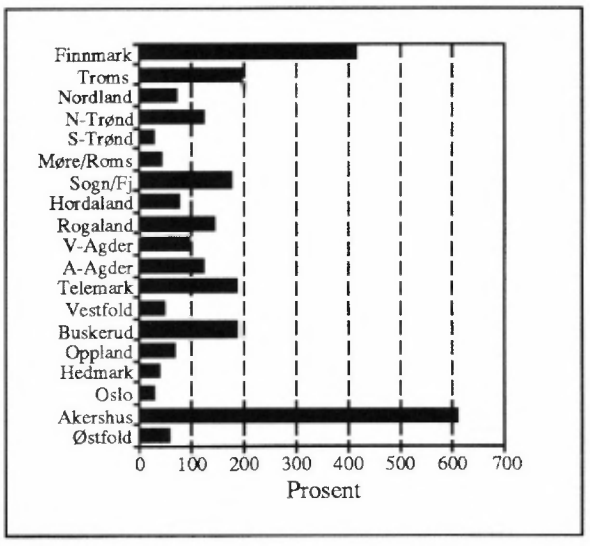

Figur 5.9 Norske og utenlandske hotellovernattinger. Fylke. 1990

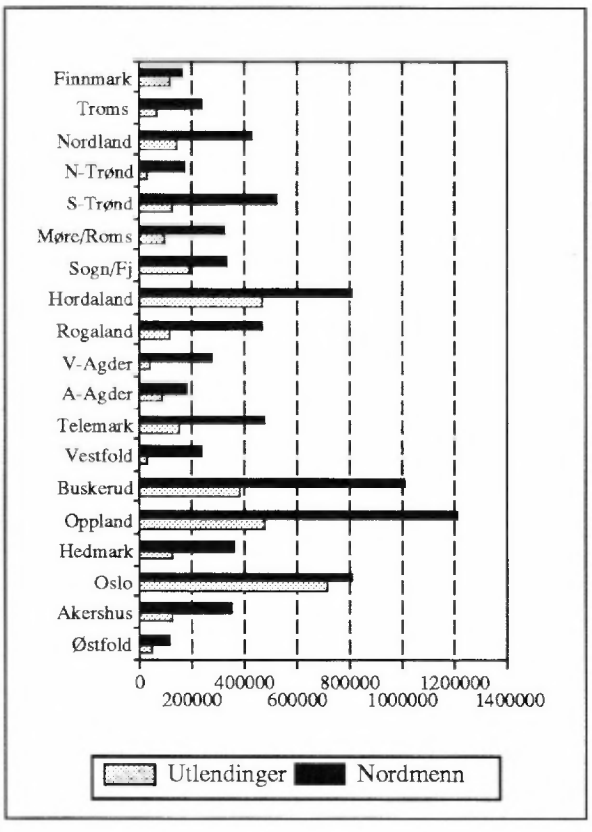

Figur 5.11 Norske og utenlandske hotell-overnattinger. Endring 1960-90. Prosent

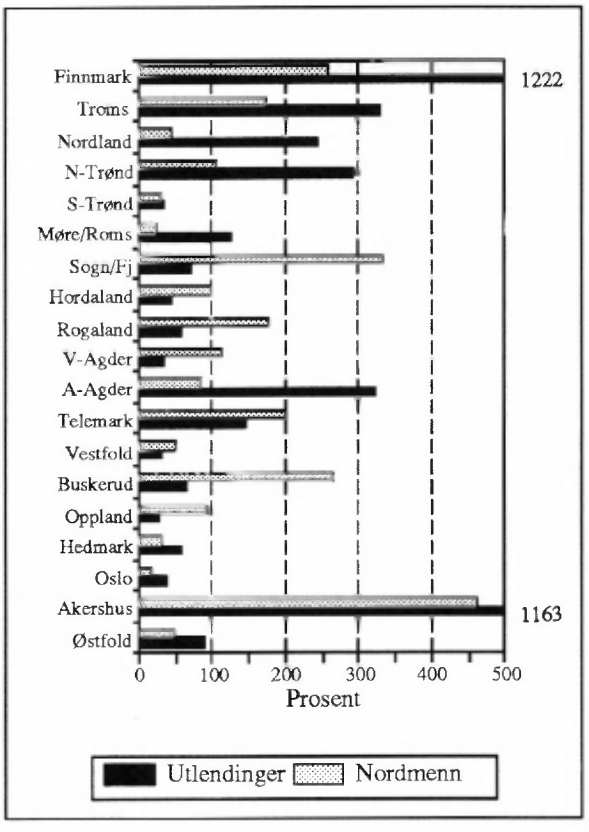

5.2 Det indre Østlandet

Figur 5.9 viser at Oppland og Buskerud var blant de største hotellfylkene i landet både for norske og utenlandske overnattinger. Disse to fylkene hadde hhv. 14 og 11,5 prosent av den samlede hotellturismen i landet, og dominerer derfor utviklingen på det indre Østlandet. Hedmark hadde i 1990 4 prosent av landets samlede hotellovernattinger.

Figur 5.12 viser at Buskerud har hatt den klart sterkeste veksten i hotellovernattingene etter 1960. Fra 1960 til 1990 økte de samlede overnattingene i Buskerud med 186 prosent, og det var mer enn dobbelt så mye som landsgjennomsnittet på 87 prosent i samme periode. I Oppland var det i 1990 68 prosent flere overnattinger enn i 1960, mens Hedmark har hatt en oppgang på 37 prosent. Både Oppland og Hedmark har således hatt en svakere vekst en landsgjennomsnittet i perioden.

Figur 5.12 Det indre Østlandet. Hotellovernattinger i alt. Fylke. 1960-90. Indeks 1960=100

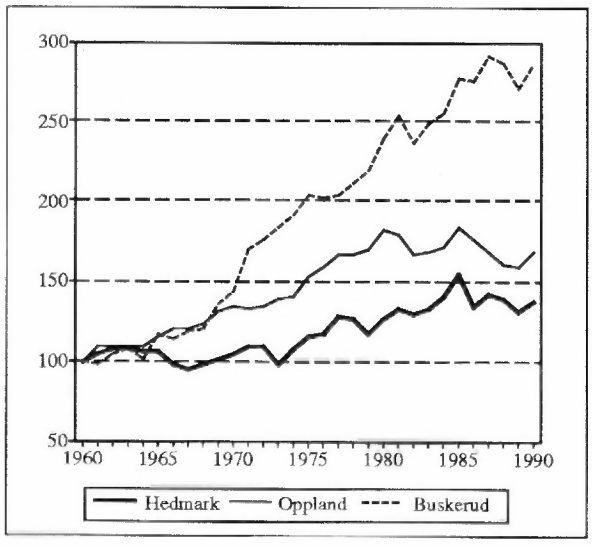

Figur 5.13 Det indre Østlandet. Norske hotellovernattinger. Fylke. 1960-90. Indeks 1960=100

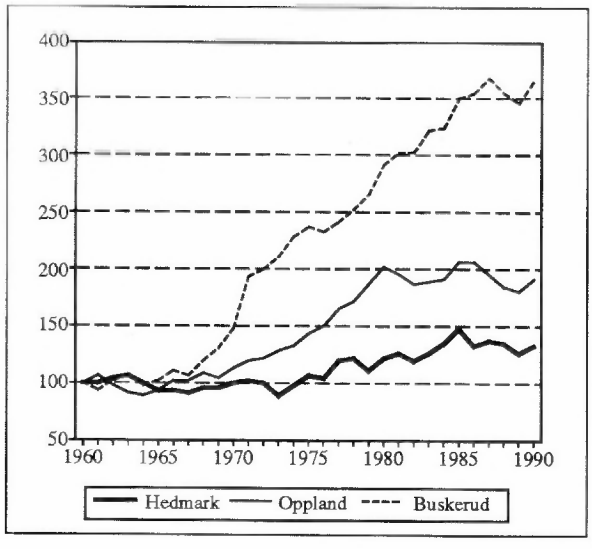

Buskerud og Oppland hadde omtrent like sterk vekst i 1960-årene. På 1970-tallet økte imidlertid hotellturismen i Buskerud med 67 prosent mens oppgangen i Oppland var på mer beskjedne 36 prosent. Videre har 1980-årene samlet gitt en svak nedgang i overnattingene i Oppland, mens veksten har fortsatt i Buskerud med 19 prosent. Hedmark skiller seg ut med stagnasjon i overnattingene nesten fram til midten av 1970-årene. Deretter var det vekst også i dette fylket fram til midten av 1980-tallet. I siste halvdel av 1980-årene har imidlertid Hedmark, som begge de andre fylkene på indre Østlandet, blitt rammet av den generelle stagnasjonen. Buskerud har imidlertid sluppet lettest unna nedgangen i disse årene.

For Buskerud og Oppland har det norske markedet hatt den klart sterkeste veksten etter 1960. Figur 5.13 viser imidlertid at det også her er Buskerud som har kommet klart best ut av perioden. Oppgangen i dette fylke har vært på 265 prosent fra 1960 til 1990, og det er betydelig over landsgjennomsnittet på 95 prosent. På landsbasis er det bare Akershus og Sogn og Fjordane som har hatt en sterkere vekst enn dette. Med en økning på 91 prosent hadde Oppland omtrent samme vekst som gjennomsnittet for landet i den norske turismen, mens Hedmark med 32 prosent lå klart under landsgjennomsnittet og var et av de aller svakeste fylkene i landet.

Oppgangen på innenlandsmarkedet kom i gang noe tidligere i Buskerud enn i Oppland. Igjen legger vi merke til den meget sterke oppgangen Buskerud hadde i løpet av 1970-årene. Dessuten har Buskerud hatt den mest positive utviklingen også på 1980-tallet. Mens den norske turismen i dette tiåret ble redusert med 5 prosent i Oppland, var det vekst med 25 prosent i Buskerud.

Alle fylkene på det indre Østlandet har fra 1960 til 1990 hatt en svakere vekst enn landsgjennomsnittet i den utenlandske hotellturismen. Figur 5.14 viser at utviklingen har vært svakest for Oppland. I dette fylket var det i 1990 snaut 30 prosent flere utenlandske overnattinger enn i 1960, mens økningen på landsbasis var på over 70 prosent. Oppland er faktisk det fylket i landet som har hatt den svakeste veksten i utenlandstrafikken fra 1960 til 1990. Både Hedmark og Oppland hadde en vekst på rundt 60 prosent i perioden.

Figur 5.14 viser at Oppland hadde den beste utviklingen på 1960-tallet med nesten en fordobling i de utenlandske overnattingene. Vi må imidlertid helt tilbake til året 1969 for å finne året med flest utenlandske overnattinger i Oppland. Deretter var det stagnasjon og nedgang på 1970-tallet og fortsatt nedgang på 1980-tallet. Oppland fulgte således mønsteret på landsplan, men med en mer negativ utvikling enn landsgjennomsnittet etter begynnelsen av 1970-årene.

Figur 5.14 Det indre Østlandet. Utenlandske hotellovernattinger. Fylke. 1960-90. 1960=100

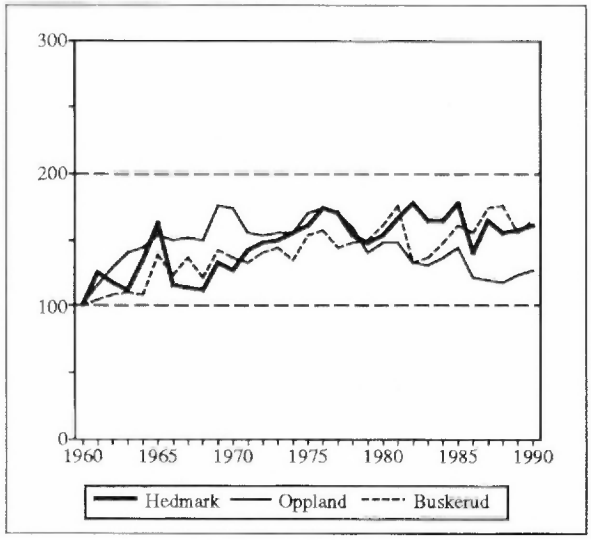

Figur 5.15 Resten av Østlandet. Hotellovernattinger i alt. Fylke. 1960-90. Indeks 1960=100

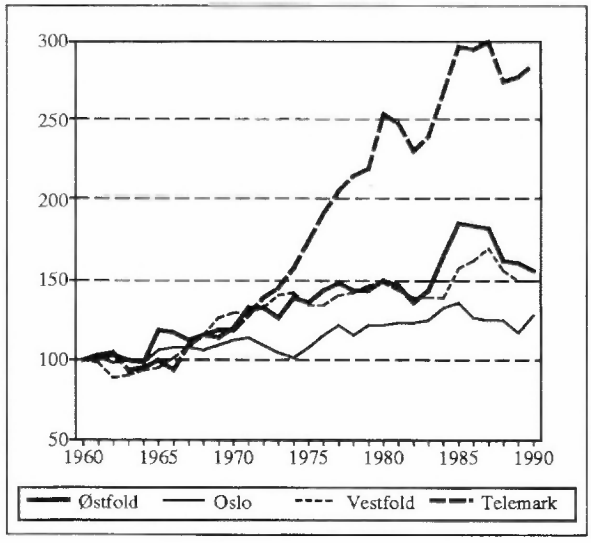

Figur 5.16 Resten av Østlandet. Norske hotellovernattinger. Fylke. 1960-90. Indeks 1960=100

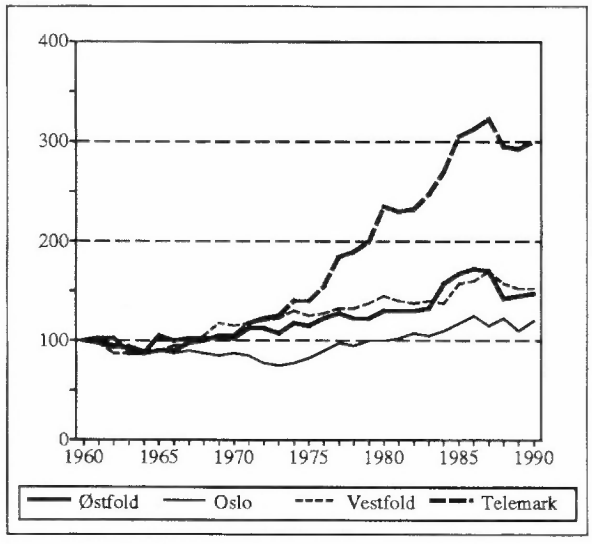

Både Buskerud og Hedmark hadde fortsatt vekst i de utenlandske overnattingene fram til begynnelsen av 1980-årene. Deretter har det vært stagnasjon også i disse fylkene.

* * *

5.3 Resten av Østlandet

Figur 5.9 viste at Oslo er det klart største hotellfylket i dette området. Oslo hadde i 1990 12,7 prosent av de samlede overnattingene i landet. Dernest følger Telemark med 5,2 prosent og Akershus med 4,0 prosent. Østfold og Vestfold er de minste fylkene i denne regionen, og hadde i 1990 hhv. 1,4 og 2,2 prosent av de samlede overnattingene i Norge. Dette betyr at utviklingen i Oslo i stor grad er styrende for utviklingen i dette området.

Akershus hadde den desidert sterkeste veksten av fylkene i området. Figur 5.10 og 5.11 viser at oppgangen fra 1960 til 1990 var på drøyt 600 prosent i de samlede overnattingene og på drøyt 450 prosent i de norske overnattingene. Den utenlandske turismen ble mer enn tidoblet. Akershus hadde dermed den største oppgangen av samtlige fylker i perioden. Fylket betydde imidlertid lite i begynnelsen av perioden, og det er særlig hotellutbyggingen i begynnelsen av 1980-årene som skapte den sterke veksten. For ikke å ødelegge størrelsesforholdene, er imidlertid Akershus holdt utenfor i figurene over østlandsområdet (figur 5.15-5.17).

Figur 5.15 viser at det ellers var Telemark som hadde den sterkeste veksten i området. Fra 1960 til 1990 økte de samlede overnattingene i Telemark med 185 prosent. Det var mer enn dobbelt så sterk vekst som landsgjennomsnittet. I alle de andre fylkene i området var imidlertid veksten lavere enn gjennomsnittet for landet. Østfold hadde en oppgang på 56 prosent, Vestfold på 50 prosent, mens Oslo i 1990 hadde bare 28 prosent flere overnattinger enn i 1960. Oslo var dermed det fylket i landet som hadde den laveste oppgangen i den samlede hotellturismen i perioden.

Figur 5.15 viser at Oslo hadde svak vekst i alle deler

av perioden. Særlig var 1970-tallet svakt i forhold til landsgjennomsnittet. Både Vestfold og Østfold følger i stor grad det samme hovedmønsteret. For Telemark ser vi derimot at oppgangen særlig skyldes en meget sterk vekst på 1970-tallet. Alle fylkene ble imidlertid rammet av svikten på siste del av 1980-årene.

Figur 5.16 viser at i Telemark økte den norske turismen med 200 prosent fra 1960 til 1990. Veksten var godt over landsgjennomsnittet både i 1970- og 1980-årene. Derimot ser vi at Oslo har hatt en meget svak utvikling i den norske trafikken. Fram til midten av 1970-årene var det nedgang, og i 1980 var det like mange overnattinger som i 1960. 1980-årene har gitt en viss oppgang, men allikevel var det i 1990 bare 17 prosent flere norske overnattinger i Oslo enn i 1960. Dermed var Oslo fylket med minst vekst i den norske trafikken. Både Østfold og Vestfold har hatt en samlet oppgang på rundt 50 prosent siden

Figur 5.17 Resten av Østlandet. Utenlandske hotellovernattinger. Fylke. 1960-90. 1960=100

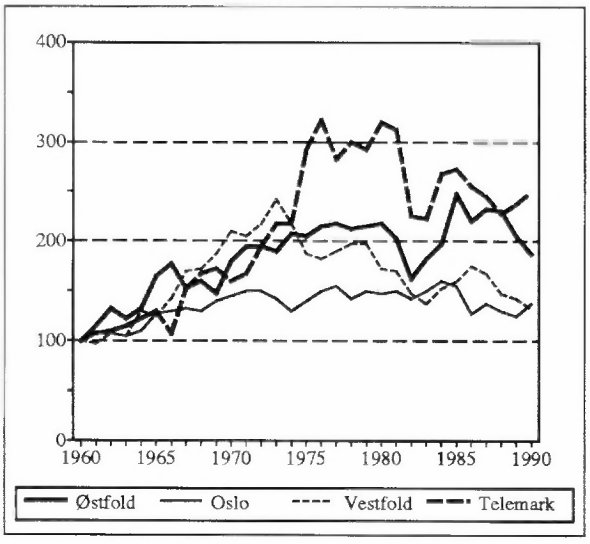

Figur 5.18 Sørlandet. Hotellovernattinger i alt. Fylke. 1960-90. Indeks 1960=100

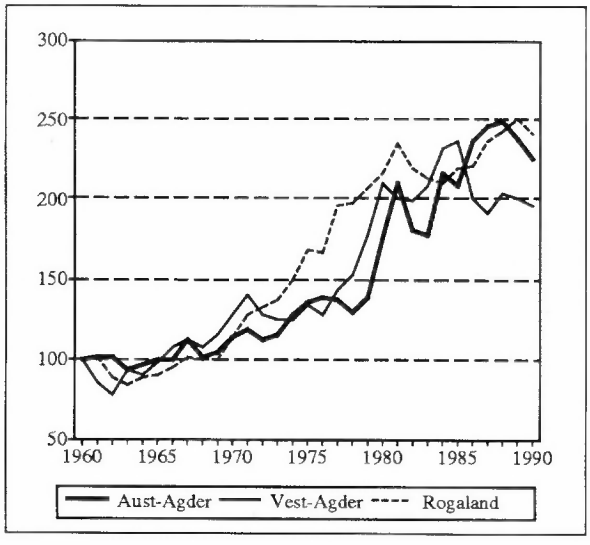

1960, som altså er noe svakere enn landsgjennomsnittet.

Figur 5.17 viser at Telemark også har hatt den beste utviklingen på utenlandsmarkedet. Også her har veksten vært dobbelt så sterk som i landet under ett. Særlig legger vi merke til den sterke oppgangen Telemark hadde i 1970-årene. Da ble utenlandstrafikken til Telemark fordoblet samtidig med at den utenlandske turismen stagnerte i landet under ett. Også på utenlandsmarkedet er Oslo blant fylkene som har hatt den svakeste utviklingen. Veksten fulgte omtrent landsgjennomsnittet fram til begynnelsen av 1970-årene. Deretter har det imidlertid vært stagnasjon, slik at Oslo i 1990 hadde færre utenlandske overnattinger enn i 1970. Dermed følger imidlertid Oslo mønsteret på landsbasis gjennom hele perioden. Det samme kan i hovedsak sies om Østfold der det var klar vekst fram til midten av 1970-tallet og deretter i hovedsak stagnasjon. Forøvrig hadde Vestfold en vekst godt over landsgjennomsnittet fram til første halvdel av 1970-årene. Deretter har fylket hatt sterk svikt i den utenlandske turismen som i 1990 var tilbake på samme nivå som i midten av 1960-årene.

Oslo og Østfold hadde sine rekordår for utenlandsturismen ved midten av 1980-årene. For Telemark må vi tilbake til 1976 og for Vestfold til 1973 for å finne årene med flest utenlandske hotellovernattinger.

* * *

5.4 Sørlandet

Rogaland er det viktigste hotellfylket på Sørlandet. Snaut 5 prosent av landets overnattinger skjedde der i 1990. Vest-Agder tok snaut 3 prosent av trafikken på landsplan og Aust-Ager drøyt 2 prosent. Aust-Agder hadde imidlertid en betydelig større andel utlendinger enn de andre fylkene i området.

Figur 5.18 viser utviklingen i fylkenes samlede overnattinger fra 1960 til 1990. Oppgangen har vært sterkest i Rogaland med 141 prosent og i Aust-Agder med 126 prosent. Men også Vest-Agder har med snaut 100 prosent flere overnattinger i 1990 enn i 1960 hatt en oppgang over landsgjennomsnittet for perioden.

Alle fylkene hadde på 1960-tallet en svakere utvikling enn på landsplan. I 1970-årene var det Rogaland som

Figur 5.19 Sørlandet. Norske hotellovernattinger. Fylke. 1960-90. Indeks 1960=100

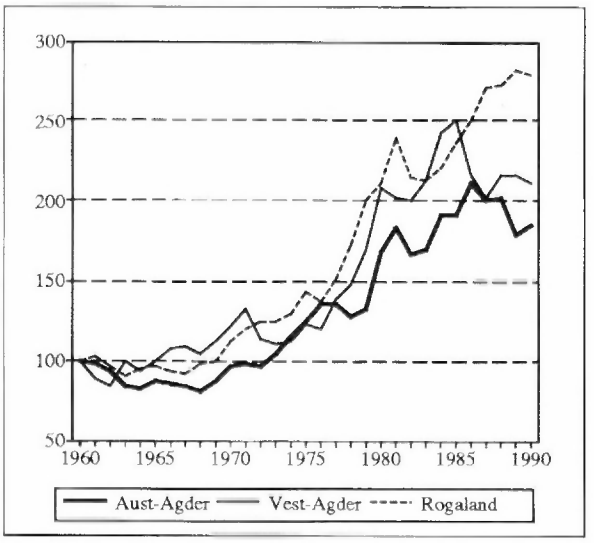

Figur 5.20 Sørlandet. Utenlandske hotell-overnattinger. Fylke. 1960-90. Indeks 1960=100

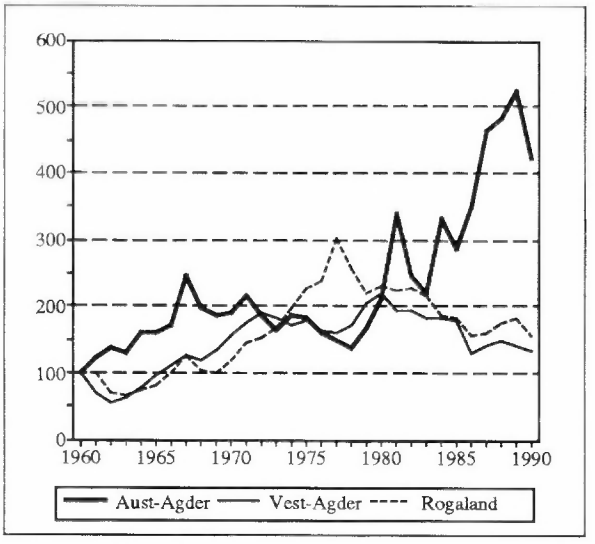

Figur 5.21 Vestlandet. Hotellovernattinger i alt. Fylke. 1960-90. Indeks 1960=100

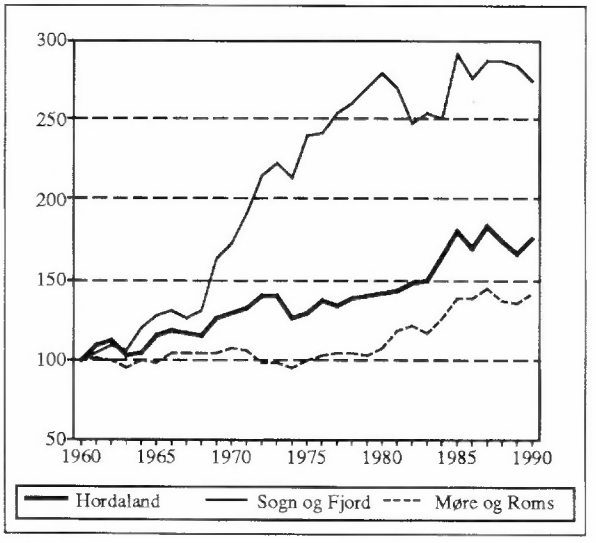

hadde den sterkeste oppgangen, mens Aust-Agder har hatt størst vekst på 1980-tallet. Vi ser at Vest-Agder ble hardest rammet av svikten i siste del av 1980-årene, og hadde 6 prosent færre overnattinger i 1990 enn i 1980.

Figur 5.19 viser at alle fylkene i hovedsak fulgte det generelle mønsteret på det innenlandske markedet. 1960-årene var svake for alle fylker, mens alle fylker hadde klar oppgang på 1970-tallet. På grunn av sterk vekst også i 1980-årene er det imidlertid Rogaland som samlet har hatt den største oppgangen i perioden. Her var det i 1990 nesten 180 prosent flere norske hotellovernattinger enn i 1960. Det er en oppgang på nesten det dobbelte av landsgjennomsnittet. Også Vest-Agder hadde (med 111 prosent) en noe sterkere vekst enn gjennomsnittet for landet i denne perioden, mens oppgangen i Aust-Agder (85 prosent) var noe svakere enn på landsbasis.

Figur 5.20 viser imidlertid at for utenlandstrafikken er det Aust-Agder som desidert har hatt den beste utviklingen. Her var det i 1990 325 prosent flere utenlandske overnattinger enn i 1960. For Rogaland var oppgangen i samme periode på snaut 60 prosent og i Vest-Agder på 35 prosent. I Aust-Agder ble trafikken fra utlandet nesten fordoblet i 1960-årene. Deretter stagnerte den i 1970-årene for så å bli fordoblet igjen på 1980-tallet. Rogaland skiller seg fra landsmønsteret med stagnasjon i 1960-årene og deretter sterk vekst fram til slutten av 1970-tallet. Fra da av har det imidlertid vært kraftig nedgang igjen fram til 1990. Vest-Agder følger i større grad landsmønsteret for utenlandstrafikken. Det var sterk oppgang i 1960-årene og for en stor del stagnasjon i 1970-årene. For Vest-Agder ga imidlertid 1980-årene en betydelig nedgang i den utenlandske hotellturismen (39 prosent). Dermed ble Vest-Agder et av fylkene med den svakeste utviklingen på det utenlandske markedet i perioden under ett.

5.5 Vestlandet

Hordaland er det største hotellfylket på Vestlandet. I 1990 ble nesten 11 prosent av landets samlede hotellovernattinger gjort i Hordaland. Dermed var det flere overnattinger i Hordaland enn i Sogn og Fjordane og i Møre og Romsdal tilsammen. Sogn og Fjordane hadde i 1990 4,4 prosent av landets overnattinger og Møre og Romsdal hadde 3,5 prosent.

Figur 5.21 viser imidlertid at det er Sogn og Fjordane som har hatt den klart sterkeste veksten i turismen siden 1960. I 1990 var det der 175 prosent flere hotellovernattinger enn i 1960. Det er en vekst på omlag det dobbelte av landsgjennomsnittet. Hordaland hadde i samme periode en vekst på 76 prosent, mens Møre og Romsdal hadde en vekst på 41 prosent. I begge disse fylkene var oppgangen således svakere enn gjennomsnittet for landet.

Sogn og Fjordane hadde betydelig høyere vekst enn landsgjennomsnittet både på 1960-tallet og på 1970-tallet. 1980-årene ga imidlertid stagnasjon i enda større grad enn ellers i landet. På den annen side ser vi at Møre og Romsdal praktisk talt ikke hadde vekst i hotellovernattingene i perioden fram til 1980. Her har imidlertid 1980-årene gitt en oppgang betydelig sterkere enn for landsgjennomsnittet. I Hordaland var veksten på 1960-tallet omtrent som i landet forøvrig, mens utviklingen i 1970-årene var svakere. Derimot ser vi at svikten i siste del av 1980-tallet var forholdsvis mild i Hordaland. Det samme gjaldt altså Møre og Romsdal, mens Sogn og Fjordane i større grad fikk merke nedgangstidene.

Figur 5.22 viser at det var den norske innenlandsturismen som var den viktigste drivkraften bak oppgangen i Sogn og Fjordane. De norske overnattingene økte med over 330 prosent fra 1960 til 1990. Bare Akershus hadde en sterkere vekst enn dette i perioden. Veksten på innenlandsmarkedet kom tidligere igang i Sogn og Fjordane enn på landsbasis. Med nesten en fordobling på 1960-tallet og med mer enn en fordobling på 1970-tallet vokste de norske overnattingene klart over landsgjennomsnittet i begge disse tiårene. På 1980-tallet stagnerte imidlertid veksten også i dette fylket. På den annen side har Møre og Romsdal hatt en usedvanlig svak utvikling på innenlandsmarkedet. Det var hverken vekst i 1960-årene eller i 1970-årene. I 1990 var det bare 25 prosent flere norske overnattinger enn i 1960. Dermed var det bare Oslo som hadde en enda svakere utvikling i den norske hotellturismen enn Møre og Romsdal i denne perioden. I Hordaland ble de norske overnattingene fordoblet fra 1960 til 1990. Dermed var veksten noe i overkant av landsgjennomsnittet. Vi ser imidlertid at oppgangen kom seint, først i begynnelsen av 1970-årene.

Figur 5.22 Vestlandet. Norske hotelloverfattinger. Fylke. 1960-90. Indeks 1960=100

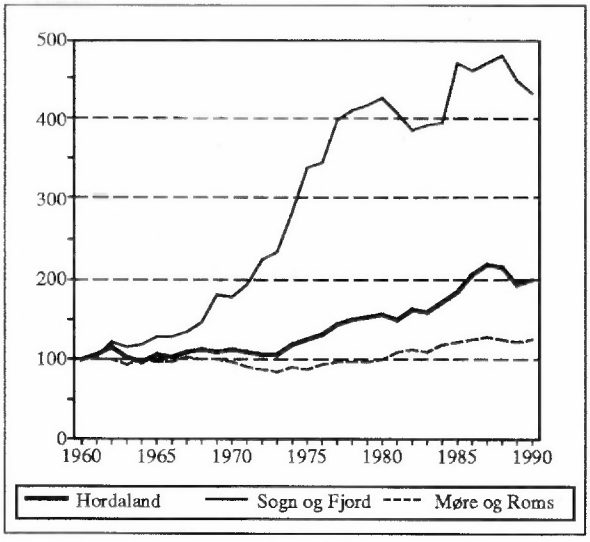

Figur 5.23 Vestlandet. Utenlandske hotelloverfattinger. Fylke. 1960-90. Indeks 1960=100

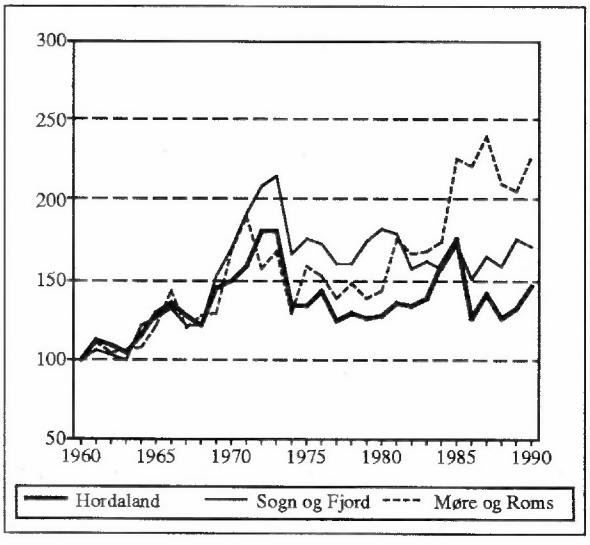

Utenlandstrafikken har økt sterkest i Møre og Romsdal. Her var det i 1990 127 prosent flere utenlandske hotellovernattinger enn i 1960. Det er en oppgang godt over landsgjennomsnittet på 71 prosent. For Sogn og Fjordane har veksten på utenlandsmarkedet vært omtrent som i landet under ett, mens Hordaland har hatt en oppgang på snaut 50 prosent i utenlandsturismen. Vi ser at alle fylkene fulgte landsgjennomsnittet med en pen oppgang på rundt 50 prosent eller mer i 1960-årene. 1970-årene ga imidlertid stagnasjon og nedgang for alle fylkene. Mens stagnasjonen har fortsatt i Sogn og Fjordane og i stor grad også i Hordaland, har imidlertid Møre og Romsdal hatt en sterk oppgang igjen i 1980-årene. Således er det bare Møre og Romsdal som skiller seg tydelig ut fra landsmønsteret for utenlandsturismen i perioden.

Mens Møre og Romsdal hadde høydepunktet for utenlandsturismen i 1987, må vi tilbake til 1973 for Sogn og Fjordane og til 1972 for Hordaland for å finne rekordårene på utenlandsmarkedet.

* * *

Figur 5.24 Trøndelag. Hotellovernattinger ialt. Fylke. 1960-90. Indeks 1960=100

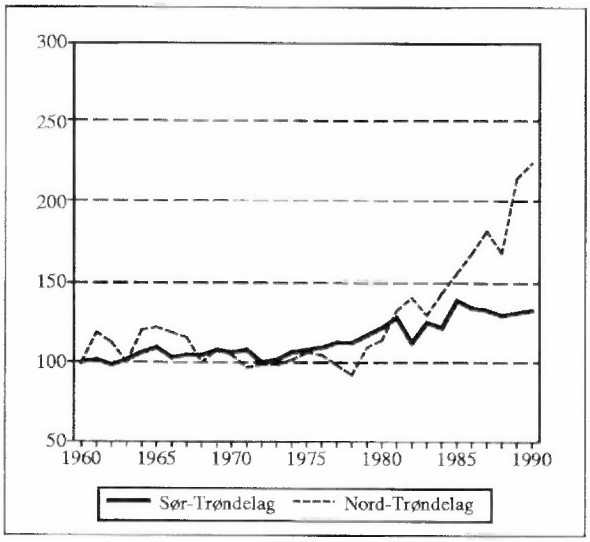

Figur 5.25 Trøndelag. Norske hotellovernattinger. Fylke. 1960-90. Indeks 1960=100

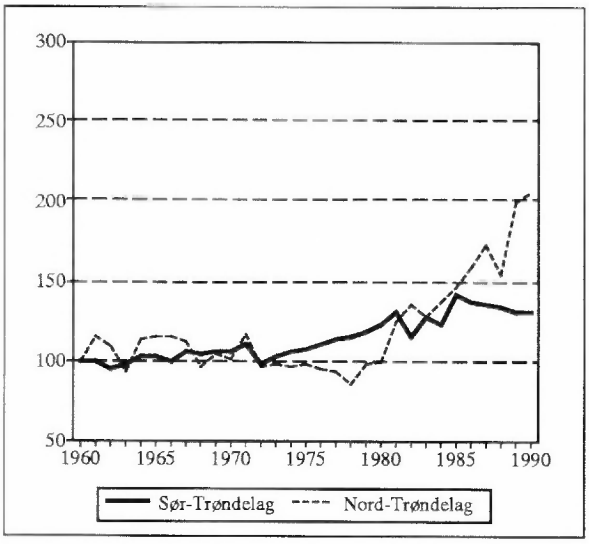

Figur 5.26 Trøndelag. Utenlandske hotellovernattinger. Fylke. 1960-90. Indeks 1960=100

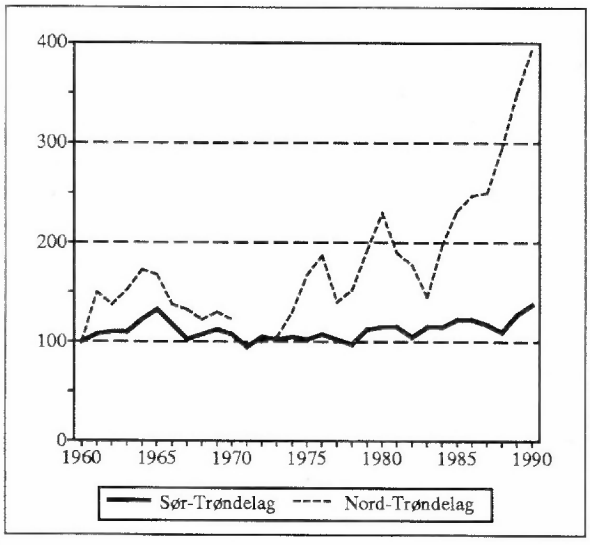

5.6 Trøndelag

Det er bare to fylker i dette området. Sør-Trøndelag er det klart største, og hadde 5,4 prosent av de samlede hotellovernattingene i landet i 1990. Nord-Trøndelag hadde i 1990 beskjedne 1,7 prosent av landets hotellturisme. Dessuten kan vi merke oss at Nord-Trøndelag hadde en svært liten andel utenlandske overnattinger. Dermed blir det Sør-Trøndelag som preger utviklingen i dette området.

Figur 5.24 viser imidlertid at det er Nord-Trøndelag som prosentvis har hatt den sterkeste veksten i perioden under ett. Fra 1960 til 1990 ble det 125 prosent flere overnattinger i Nord-Trøndelag. Dette er godt over landsgjennomsnittet. Sør-Trøndelag har i samme periode hatt en vekst på bare 31 prosent i de samlede hotellovernattingene. Etter Oslo er Sør-Trøndelag dermed det fylket som har hatt aller svakest utvikling i denne perioden.

Ingen av fylkene hadde vekst av betydning fra 1960 til midten av 1970-årene. For Nord-Trøndelag har praktisk talt hele oppgangen kommet i 1980-årene. Sør-Trøndelag hadde en svakere vekst enn landsgjennomsnittet på 1970-tallet og bare liten oppgang også på 1980-tallet. Nedgangstiden i siste del av 1980-årene rammet imidlertid ikke Nord-Trøndelag i det hele tatt, og også Sør-Trøndelag slapp forholdsvis lett unna.

Figur 5.25 viser at Nord-Trøndelag i 1980 ikke hadde flere innenlandske overnattinger enn i 1960. 1980-årene ga imidlertid en fordobling i den norske trafikken i dette fylket. For Sør-Trøndelag kom veksten igang først på begynnelsen av 1970-tallet, men var svakere enn landsgjennomsnittet både i dette tiåret og i 1980-årene.

Sør-Trøndelag er en av taperne også på det utenlandske markedet i perioden. Samlet var det i 1990 35 prosent flere utenlandske overnattinger enn i 1960. Bare få fylker hadde en lavere vekst enn dette. Figur 5.26 viser blant annet at Sør-Trøndelag ikke tok del i den sterke veksten i utenlandstrafikken på 1960-tallet. I Nord-Trøndelag har oppgangen fra 1960 til 1990 vært på nesten 300 prosent og dermed klart sterkere enn landsgjennomsnittet. Små tall har skapt store relative svingninger. Vi kan likevel legge merke til at Nord-Trøndelag har hatt en meget sterk oppgang på siste del av 1980-tallet mens det var stagnasjon som da preget utviklingen på landsbasis.

* * *

Figur 5.27 Nord-Norge. Hotellovernattinger i alt. Fylke. 1960-90. Indeks 1960=100

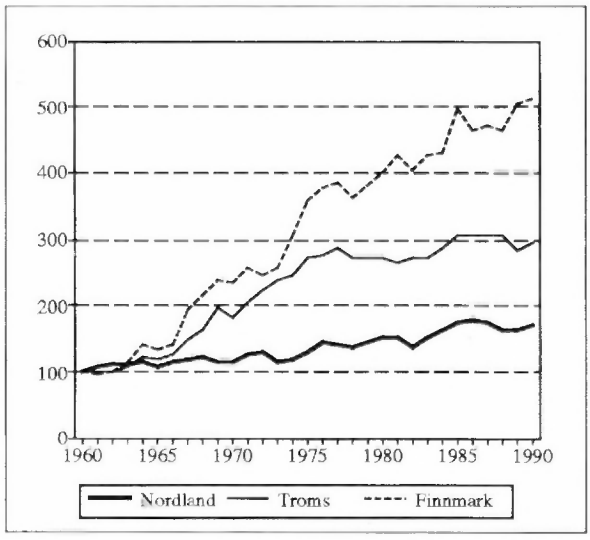

Figur 5.28 Nord-Norge. Norske hotellovernattinger. Fylke. 1960-90. Indeks 1960=100

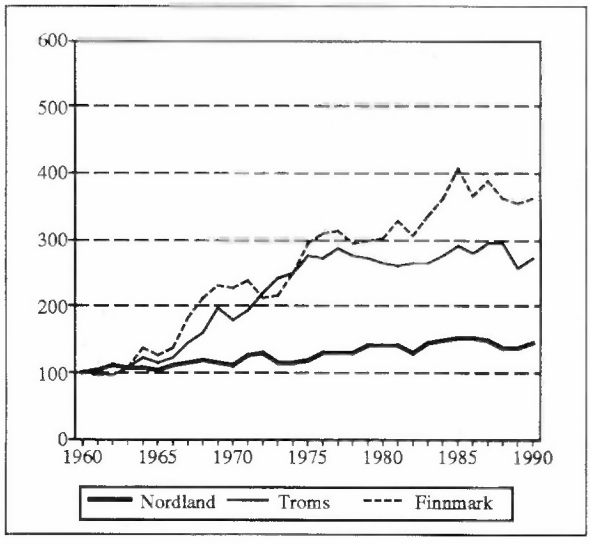

Figur 5.29 Nord-Norge. Utenlandske hotellovernattinger. Fylke. 1960-90. Indeks 1960=100

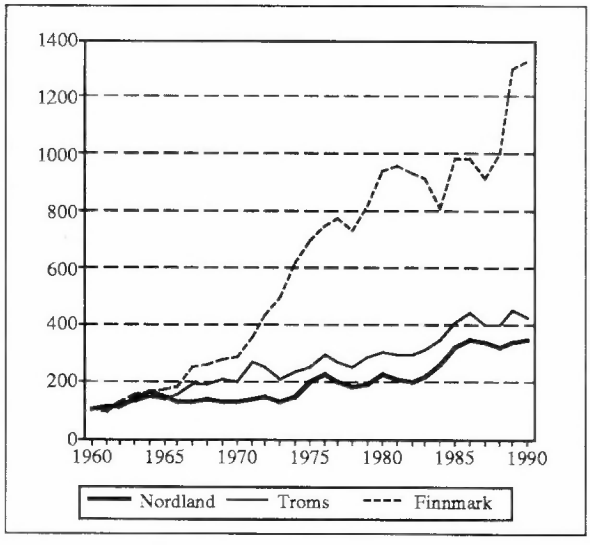

5.7 Nord-Norge

Nordland er det største hotellfylket i Nord-Norge. I 1990 hadde dette fylket 4,7 prosent av de samlede overnattingene i landet. Troms hadde i 1990 2,5 prosent og Finnmark 2,3 prosent av landets overnattinger. Vi kan merke oss at den utenlandske turismen betyr mye mer i Finnmark enn i de to andre fylkene.

Figur 5.27 viser at Finnmark har hatt den markert sterkeste veksten med mer enn en firedobling av de samlede overnattingene fra 1960 til 1990. I Troms har trafikken økt med 200 prosent i samme periode, mens Nordland har hatt en vekst på 72 prosent. Det er altså bare Nordland i denne landsdelen som har hatt en vekst under landsgjennomsnittet i perioden.

Både Finnmark og Troms hadde en vekst betydelig over landsgjennomsnittet både i 1960-årene og i 1970-årene. Oppgangen i Nordland var svakere i begge disse tiårene. I Troms stagnerte oppgangen i 1980-årene og Nordland hadde fortsatt bare svak vekst. Derimot opplevde Finnmark også på 1980-tallet en solid økning i turisttrafikken til hotellene. Alle fylkene merket imidlertid trafikksvikten i siste del av 1980-årene.

Figur 5.28 viser at Finnmark har hatt den største veksten i de norske overnattingene. Oppgangen fra 1960 til 1990 var tre ganger så sterk som gjennomsnittet for landet (260 prosent). Troms hadde dobbelt så sterk vekst som resten av landet (172 prosent). Med en oppgang på bare 45 prosent økte imidlertid de norske overnattingene i Nordland betydelig svakere enn landsgjennomsnittet. Vi legger merke til at både Troms og Finnmark hadde sterk vekst i de norske overnattingene allerede på 1960-tallet, mens 1970 tallet ga en noe svakere oppgang enn i landet forøvrig, særlig for Finnmark. Nordland fulgte landsmønsteret med svak oppgang på 1960-tallet, men fikk dessuten bare en liten del av veksten i 1970-årene. I 1980-årene har oppgangen vært forholdvis svak i alle fylkene, men allikevel var det Finnmark som kom best gjennom dette tiåret på det innenlandske markedet.

Alle fylkene i Nord-Norge har hatt en sterkere oppgang enn gjennomsnittet for landet i den utenlandske turismen. Sterkest har oppgangen vært for Finnmark med mer enn en tidobling i løpet av perioden. I Troms var det i 1990 drøyt 3 ganger så mange utenlandske overnattinger som i 1960, mens utenlandstrafikken i Nordland økte med nesten 250 prosent. Nordland skiller seg ut med en svak vekst i 1960-årene. Ellers viser figur 5.29 at alle fylkene hadde en sterk oppgang i 1970-årene og ble altså ikke berørt av den generelle stagnasjonen på det utenlandske markedet i dette tiåret. Likeledes ser vi at veksten i utenlandsturismen fortsatt var sterk for alle fylker i 1980-årene til tross for at landet under ett opplevde stagnasjon også i dette tiåret.

Tabell 5.1. Hotellovernattinger i alt. Fylke. 1960-90. 1000 overnattinger

	I alt	Østfold	Akershus	Oslo	Hedmark	Oppland	Buskerud	Vestfold	Telemark	Aust-Agder
1960	4425	103	50	1000	172	553	275	132	184	82
1961	4561	104	51	1012	179	604	270	128	189	83
1962	4541	105	56	979	183	606	286	117	190	82
1963	4488	102	67	990	183	601	295	118	170	76
1964	4588	100	69	987	181	602	279	123	175	79
1965	4841	122	74	1060	180	632	320	124	182	82
1966	4898	120	73	1066	167	658	314	133	171	82
1967	5008	116	72	1077	163	658	325	141	201	91
1968	5048	118	79	1060	167	678	330	152	210	83
1969	5353	116	88	1094	174	719	371	166	218	85
1970	5492	123	74	1124	178	740	395	169	216	92
1971	5761	136	96	1136	187	730	466	171	235	97
1972	5836	136	118	1092	186	738	485	175	254	92
1973	5838	129	121	1039	169	760	507	184	266	94
1974	5874	143	123	1008	185	775	527	187	289	104
1975	6250	140	120	1075	198	844	560	177	321	110
1976	6503	147	125	1156	200	876	557	177	352	113
1977	6762	152	131	1219	219	925	559	185	377	112
1978	6753	147	140	1155	216	924	582	186	395	106
1979	6974	147	143	1220	200	941	605	192	405	113
1980	7326	155	141	1211	218	1006	661	195	467	143
1981	7441	151	140	1224	227	988	697	189	455	172
1982	7159	140	146	1227	221	920	650	183	423	147
1983	7346	147	175	1235	227	931	687	182	440	145
1984	7758	170	197	1319	239	944	705	183	493	176
1984	11297	175	267	1576	497	1719	1236	250	591	256
1985	12271	197	374	1605	545	1853	1334	283	651	247
1986	11957	194	458	1503	474	1770	1333	292	649	281
1987	12189	193	503	1479	506	1689	1408	305	658	292
1988	11853	171	494	1488	491	1613	1381	280	604	296
1989	11624	169	486	1397	466	1603	1310	270	609	283
1990	12022	165	477	1524	486	1690	1382	270	629	268
Prosentvise endringer										
1960-70 ...	24,1	19,7	49,2	12,5	3,8	33,9	43,5	28,4	17,4	12,9
1970-80 ...	33,4	25,5	89,2	7,7	22,2	35,9	67,1	15,3	116,4	55,4
1980-90 ...	12,7	3,9	150,8	5,3	7,6	-7,7	19,3	1,2	12,4	28,9
1960-90 ...	86,6	56,1	607,8	27,6	36,5	67,9	186,4	49,8	185,6	126,2
1970-90 ...	50,3	30,4	374,4	13,4	31,6	25,4	99,5	16,7	143,3	100,3
Omregningsfaktorer 1984/1984										
x-faktor ...	0,687	0,972	0,740	0,837	0,482	0,549	0,571	0,732	0,834	0,689
y-faktor ...	1,456	1,028	1,351	1,195	2,075	1,820	1,752	1,366	1,199	1,451

Tabell 5.1 forts.). Hotellovernattinger i alt. Fylke. 1960-90. 1000 overnattinger

Vest-Agder	Roga-land	Horda-land	Song og Fjordane	Møre og Romsdal	Sør-Trønde-lag	Nord-Trønde-lag	Nord-land	Troms	Finnmark
105	178	560	148	224	293	52	199	81	34
89	181	609	155	225	296	61	211	80	33
82	158	630	163	221	288	58	220	82	34
98	149	576	156	212	294	52	220	89	40
94	157	586	178	223	310	62	233	100	49
104	162	648	189	220	318	62	218	98	46
113	171	665	195	232	301	61	227	102	49
117	182	656	187	233	306	59	234	123	66
113	178	646	194	232	307	51	241	133	75
122	178	705	243	233	312	55	228	162	82
135	203	726	256	238	311	54	229	147	81
147	228	742	285	236	314	50	252	167	88
134	237	785	318	217	290	50	261	183	85
131	244	784	330	217	298	51	229	194	89
130	267	702	317	212	309	52	238	201	105
141	301	718	357	222	313	54	256	222	123
135	298	765	357	229	321	54	286	224	129
151	350	751	378	233	327	51	280	232	132
160	353	776	385	232	327	48	276	223	124
186	369	784	401	229	342	56	290	223	130
222	387	795	414	239	354	59	302	221	138
211	419	797	401	266	373	68	300	217	146
210	390	829	368	270	330	72	274	220	138
220	381	832	376	262	365	67	306	222	146
244	376	924	373	282	353	74	325	233	148
369	507	1200	486	373	598	133	536	294	235
379	529	1308	564	408	684	144	579	317	270
320	533	1236	532	408	665	157	588	313	252
305	570	1334	555	429	652	169	571	316	256
325	585	1270	555	405	639	156	533	316	251
322	605	1212	548	401	646	199	532	293	274
314	581	1279	532	418	652	209	566	303	278
27,8	13,8	29,6	72,2	6,4	6,0	3,7	15,3	80,8	135,6
64,5	90,4	9,5	61,9	0,7	13,9	9,4	31,8	50,1	69,9
-6,4	11,2	23,9	-1,4	31,7	8,8	97,5	13,3	8,5	27,8
96,7	141,1	75,8	175,0	41,1	31,4	124,0	72,2	194,5	411,6
53,9	111,8	35,6	59,6	32,6	23,9	116,0	49,3	62,9	117,1
0,660	0,741	0,770	0,767	0,755	0,590	0,556	0,605	0,791	0,632
1,516	1,350	1,299	1,303	1,324	1,694	1,800	1,652	1,264	1,583

Tabell 5.2. Norske hotellovernattinger i alt. Fylke. 1960-90. 1000 overnattinger

	I alt	Østfold	Akershus	Oslo	Hedmark	Oppland	Buskerud	Vestfold	Telemark	Aust-Agder
1960	2957	79	41	548	142	354	168	112	141	67
1961	2966	76	40	531	142	375	158	109	144	66
1962	2927	73	36	503	148	348	169	96	144	63
1963	2872	72	49	522	149	322	177	97	122	57
1964	2836	68	43	490	140	315	163	98	123	56
1965	2889	82	44	492	132	326	172	100	127	59
1966	2936	77	43	480	133	360	183	105	125	58
1967	3024	79	44	487	129	358	178	108	137	56
1968	3111	79	51	476	134	382	199	118	139	55
1969	3189	80	56	463	135	370	219	130	145	58
1970	3258	80	46	470	140	395	248	128	149	65
1971	3451	88	54	462	145	420	322	131	164	66
1972	3415	88	65	420	141	432	335	132	172	65
1973	3424	83	57	407	124	452	353	137	174	71
1974	3660	92	61	423	139	465	383	144	197	77
1975	3863	90	60	446	149	508	396	140	196	84
1976	4010	95	65	489	148	532	389	141	216	91
1977	4324	99	67	527	168	584	406	148	258	91
1978	4405	95	75	520	171	608	424	147	268	86
1979	4613	95	77	543	155	663	445	153	281	89
1980	4896	102	76	548	172	714	489	161	331	113
1981	4952	101	78	554	178	693	509	156	323	123
1982	4868	101	78	583	168	658	506	154	328	112
1983	5006	103	97	567	178	671	540	155	346	114
1984	5247	122	108	605	190	673	546	153	380	129
1984	7763	126	164	754	370	1204	893	212	429	188
1985	8495	135	234	799	408	1309	963	243	485	189
1986	8652	139	311	849	367	1311	974	249	494	209
1987	8707	135	362	769	380	1235	1008	263	510	198
1988	8497	113	356	822	371	1170	975	243	466	199
1989	8193	117	334	753	345	1141	952	235	464	177
1990	8485	118	352	808	363	1209	1003	237	478	182
Prosentvise endringer										
1960-70 ...	10,2	1,3	12,7	-14,2	-0,9	11,6	48,0	14,3	5,3	-3,7
1970-80 ...	50,3	28,1	63,4	16,6	22,6	81,0	96,8	25,7	123,0	73,7
1980-90 ...	17,1	12,7	205,5	18,3	8,5	-5,3	25,5	6,2	27,7	10,4
1960-90 ...	93,9	46,4	462,6	18,2	31,8	91,2	265,5	52,5	199,9	84,7
1970-90 ...	76,0	44,4	399,1	37,9	33,0	71,3	147,0	33,5	184,9	91,8
Omregningsfaktorer 1984/1984										
x-faktor ...	0,676	0,972	0,660	0,802	0,515	0,559	0,611	0,722	0,886	0,683
y-faktor ...	1,480	1,029	1,516	1,246	1,943	1,788	1,637	1,385	1,128	1,465

Tabell 5.2 forts.). Norske hotellovernattinger. Fylke.

Vest-Agder	Roga-land	Horda-land	Song og Fjordane	Møre og Romsdal	Sør-Trøndelag	Nord-Trøndelag	Nord-land	Troms	Finnmark
85	124	297	59	187	236	46	171	70	29
76	127	313	61	184	235	53	179	69	28
72	120	342	71	183	226	50	189	67	27
85	112	302	67	173	233	43	182	75	31
79	118	284	70	183	242	52	186	85	40
85	119	308	75	176	243	53	176	82	37
91	116	307	76	180	235	53	191	85	39
92	114	322	78	189	248	52	198	102	53
89	122	328	86	185	246	45	203	112	61
96	124	323	106	186	250	48	193	139	67
104	139	332	105	176	251	47	193	125	66
112	149	325	114	166	261	54	214	136	69
97	154	310	132	159	230	45	222	155	62
95	154	310	138	155	241	45	195	171	63
96	160	350	167	165	250	45	197	175	73
105	178	365	199	164	255	45	201	195	86
102	170	387	203	173	261	44	223	191	90
119	187	425	234	182	269	43	225	202	91
126	214	436	241	177	272	39	225	194	85
145	249	453	245	177	279	46	238	191	87
178	263	460	251	187	290	46	240	187	88
173	298	439	241	201	308	58	241	183	96
171	267	476	228	208	271	63	219	187	89
183	264	466	231	200	301	59	246	187	98
207	275	504	232	217	289	63	252	194	106
312	368	688	307	301	493	116	431	242	164
323	394	746	368	314	571	124	449	255	184
279	418	830	360	316	552	135	448	246	166
261	450	882	368	330	543	147	433	256	176
278	454	866	374	318	537	131	403	257	163
278	468	787	348	315	528	169	396	225	160
272	463	810	338	324	527	174	426	238	162
21,5	12,1	11,9	77,3	-5,7	6,0	1,5	12,5	77,6	127,1
71,3	88,6	38,6	140,2	6,1	15,7	-1,6	24,6	49,6	33,2
1,5	31,6	28,8	1,6	25,2	6,5	105,6	4,0	2,5	19,0
111,3	178,2	99,8	332,8	25,3	30,6	105,3	45,7	172,3	260,0
73,9	148,3	78,5	144,1	32,9	23,2	102,3	29,5	53,3	58,5
0,664	0,747	0,732	0,755	0,723	0,586	0,546	0,585	0,802	0,645
1,507	1,339	1,366	1,324	1,383	1,706	1,832	1,708	1,247	1,551

Tabell 5.3. Utenlandske hotellovernattinger. Fylke. 1960-90. 1000 overnattinger

	I alt	Østfold	Akershus	Oslo	Hedmark	Oppland	Buskerud	Vestfold	Telemark	Aust-Agder
1960	1468	25	9	451	30	199	108	20	43	14
1961	1594	28	11	481	37	229	112	19	45	17
1962	1613	32	20	476	35	258	117	21	46	19
1963	1615	30	18	468	34	279	118	20	48	19
1964	1752	32	26	496	40	287	117	25	52	23
1965	1952	40	29	568	48	306	148	24	55	23
1966	1963	44	30	586	34	298	131	28	45	24
1967	1984	37	28	590	34	300	147	33	65	35
1968	1937	39	28	584	33	296	131	34	71	29
1969	2164	36	33	631	39	348	152	37	73	27
1970	2234	44	28	654	38	346	147	41	67	27
1971	2310	48	42	674	42	310	143	40	71	31
1972	2420	48	52	672	44	307	151	43	83	27
1973	2414	46	65	633	45	308	154	47	92	23
1974	2214	51	63	585	46	310	145	42	92	27
1975	2387	50	59	630	48	336	164	36	124	26
1976	2493	52	60	667	52	344	168	36	136	23
1977	2438	53	64	692	51	340	153	37	119	21
1978	2348	52	65	635	45	316	158	39	127	20
1979	2361	52	66	676	44	278	160	39	124	24
1980	2430	53	65	663	46	292	172	34	135	31
1981	2489	49	62	670	50	295	188	33	132	49
1982	2291	40	68	643	53	262	143	29	95	35
1983	2340	45	78	668	49	260	147	27	94	31
1984	2512	48	89	714	49	271	160	30	113	48
1984	3534	49	102	822	127	515	342	38	162	67
1985	3776	62	140	807	137	543	371	39	165	58
1986	3305	55	147	654	107	459	359	43	155	71
1987	3482	58	140	710	127	454	400	41	148	94
1988	3356	58	138	666	120	443	406	36	138	97
1989	3431	52	152	644	121	462	358	35	144	106
1990	3537	47	125	716	123	481	378	33	151	86
Prosentvise endringer										
1960-70 ...	52,2	78,4	223,9	44,9	25,8	73,6	36,6	108,8	57,7	90,9
1970-80 ...	8,8	20,6	132,1	1,3	21,0	-15,7	17,1	-17,4	101,8	11,9
1980-90 ...	3,4	-13,0	67,9	-6,2	4,6	-13,2	2,3	-23,9	-22,2	98,5
1960-90 ...	71,2	87,1	500,0	37,7	59,3	27,0	63,7	31,2	147,7	323,8
1970-90 ...	12,5	4,9	289,8	-5,0	26,6	-26,8	19,8	-37,2	57,1	122,1
Omregningsfaktorer 1984/1984										
x-faktor ...	0,711	0,974	0,869	0,869	0,387	0,527	0,466	0,790	0,696	0,708
y-faktor ...	1,407	1,026	1,151	1,151	2,583	1,899	2,145	1,265	1,438	1,413

Tabell 5.3 (forts.). Utenlandske hotellovernattinger. Fylke. 1960-90. 1000 overnattinger

Vest-Agder	Roga-land	Horda-land	Song og Fjordane	Møre og Romsdal	Sør-Trønde-lag	Nord-Trønde-lag	Nord-land	Troms	Finnmark
20	54	263	89	37	57	5	28	11	5
14	54	296	94	41	61	8	31	11	5
11	38	288	92	38	62	7	31	14	7
13	36	274	89	39	62	8	38	15	8
15	39	303	109	40	68	9	46	16	9
19	43	340	113	45	75	9	42	16	9
22	55	358	119	53	66	7	35	17	10
25	68	334	109	44	58	7	36	21	13
24	56	319	108	47	61	7	37	21	14
26	54	381	136	47	63	7	35	23	15
31	64	394	151	62	60	7	37	22	15
35	79	417	171	70	53	-4	38	30	19
37	82	475	186	58	60	5	39	28	23
37	91	474	192	62	57	6	34	23	26
34	107	352	150	48	59	7	40	26	33
35	123	353	158	58	58	9	54	28	37
32	128	378	155	56	60	10	63	33	40
32	164	327	144	51	57	8	55	30	41
34	139	340	144	54	55	8	51	29	39
41	120	331	156	51	63	10	52	32	43
44	124	334	163	53	64	12	62	34	50
38	122	358	160	65	65	10	59	33	51
38	124	353	140	61	59	10	55	33	49
37	116	366	144	62	65	8	60	35	48
37	101	420	140	64	64	11	72	39	42
57	139	512	178	72	105	17	105	52	71
56	136	562	197	93	112	20	129	61	86
41	116	406	172	91	113	22	140	67	87
44	120	452	187	99	109	22	138	60	80
47	131	403	181	87	102	26	130	59	88
44	138	425	200	85	119	31	137	68	114
42	118	469	194	94	125	34	140	64	116
54,6	17,8	49,6	68,9	67,7	6,2	22,7	32,5	100,6	182,6
41,8	94,5	-15,1	7,8	-14,8	6,2	86,6	69,3	53,0	232,4
-38,6	-31,2	15,1	-6,1	58,7	19,7	72,0	53,9	39,5	40,7
34,6	57,7	46,2	71,0	126,8	35,1	293,8	245,2	328,1	500,0
-12,9	33,9	-2,3	1,2	35,2	27,2	221,0	160,5	113,5	367,7
0,638	0,724	0,821	0,788	0,889	0,611	0,622	0,687	0,742	0,601
1,568	1,380	1,218	1,270	1,125	1,637	1,609	1,455	1,348	1,663

6. Internasjonale perspektiver

Reiselivsnæringen har på verdensbasis vært en viktig vekstnæring gjennom de siste tiårene. Norske hoteller opererer i konkurranse med internasjonal reiselivsnæring. På den ene siden konkurrerer hotellene med andre land om den internasjonale turiststrømmen. Her er utfordringen å ta del i den generelle internasjonale veksten, og eventuelt vinne større markedsandeler. Oppgaven blir å trekke utlendingene til norske hoteller. På den annen side konkurrerer hotellene på hjemmemarkedet om nordmenns overnattinger. Når man skal vurdere utviklingen i norsk hotellnæring er det derfor viktig å gjøre dette også i et internasjonalt perspektiv.

Punkt 6.1 i dette kapitlet tar sikte på å sammenlikne utviklingen i de utenlandske overnattingene i Norge med utviklingen i den internasjonale turismen i andre land. Mer konkret vil vi sammenlikne med utviklingen i resten av Norden og i Europa. På denne måten kan en vurdere hvordan norsk hotellnæring har hevdet seg på det internasjonale reiselivsmarkedet.

Som skissert i kapittel 2 vokste de utenlandske overnattingene i Norge sterkt både på 1950- og 1960-tallet. Fra begynnelsen av 1970-årene har det imidlertid vært stagnasjon i utenlandsturismen til norske hoteller. Oppgangen var på bare 9 prosent fra 1970 til 1980 og på 3 prosent fra 1980 til 1990.

Internasjonal statistikk over hotellovernattingene finnes fra 1974. Dette gir derfor grunnlag for å belyse i hvilken grad stagnasjonen i den internasjonale turismen i Norge siden begynnelsen av 1970-årene har vært et særnorsk fenomen eller om samme tendens finnes igjen også i resten av Europa.

Figur 6.1 Utenlandske hotellovernattinger i Norge, resten av Norden og Europa. 1974-90. Indeks 1974=100

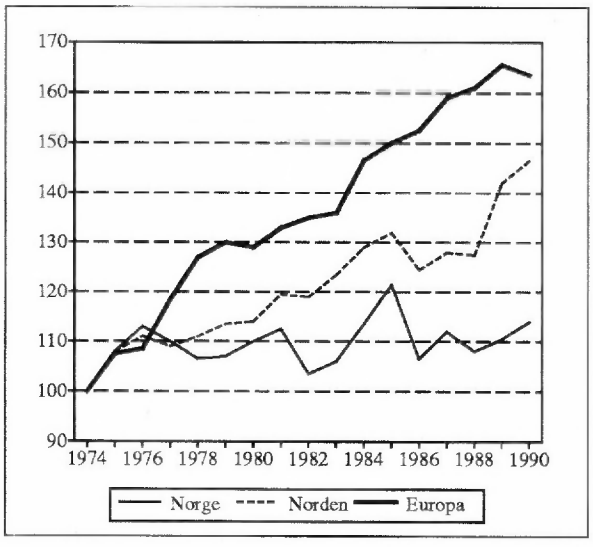

1974 kan være et egnet startår for en slik analyse. For den utenlandske turismen i Norge var imidlertid akkurat det året meget svakt. Dermed får vi en noe "kunstig" oppgang for Norge de første årene i denne perioden. Dette får imidlertid liten betydning for hovedtrekkene i analysen.

Den internasjonale statistikken gir også grunnlag for å følge de norske overnattingene i utlandet fra 1974. Denne utviklingen er skissert i punkt 6.2. Kapittel 2 viste at nordmenns overnattinger i Norge økte sterkt fra begynnelsen av 1970-årene og fram til siste del av 1980-årene. I punkt 6.2 vil vi derfor kunne se denne veksten i de innenlandske overnattingene i forhold til den norske hotellturismen i utlandet. Dermed får vi belyst i hvilken grad de norske hotellene har vunnet eller tapt på hjemmemarkedet. Dessuten skal vi beskrive hvordan norsk utenlandsturisme har utviklet seg i forhold til utviklingen i den samlede internasjonale turismen i perioden.

Innledningsvis bør det imidlertid understrekes at Norge er et lite turistland i europeisk sammenheng. Norge trakk til seg beskjedne 0,78 prosent av den internasjonale hotellturismen i Europa i 1990 (omfatter bare de land som inngår i analysen). Til sammenlikning hadde Norge en andel på 0,99 prosent av befolkningen i det samme europeiske området i 1990. Norge er dermed et av de minste turistlandene i Europa mht. samlet antall utenlandske hotellovernattinger. Norge er dessuten ett av de landene der hotellturismen fra utlandet betyr lite i forhold til folkemengden.

Statistikkgrunnlaget for dette kapitlet er omtalt i kapittel 10. Vær imidlertid oppmerksom på at omfanget av hotellstatistikken varierer fra land til land. For noen land har det dessuten vært nødvendig å gjøre utfyllende beregninger særlig for begynnelsen og slutten av perioden. De nøyaktige tallene må derfor brukes med forbehold. Hovedkonklusjonene i dette kapitlet er allikevel så robuste at de neppe påvirkes mye av svakhetene i datagrunnlaget.

6.1 Utlendinger i Norge og i Europa.

Figur 6.1 sammenlikner utviklingen i Norge med utviklingen i resten av Norden og i Europa for årene 1974 til 1990.

Hovedinntrykket er at Norge har kommet klart svakest ut av denne perioden. I Norge har det vært en samlet oppgang på bare drøyt 10 prosent i den utenlandske turismen gjennom hele perioden. I samme periode har de utenlandske overnattingene i resten av Norden økt med 46 prosent og i resten av Europa har økningen vært på 63 prosent.

Figur 6.2 Utenlandske hotellovernattinger i Norge, Sentral-Europa og Sør-Europa. 1974-90. Indeks 1974=1000

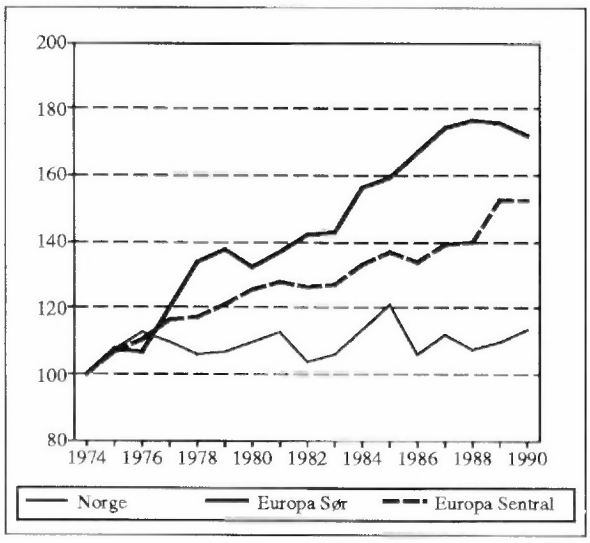

Figur 6.3 Utenlandske hotellovernattinger i de nordiske land. 1974-90. Indeks 1974=100

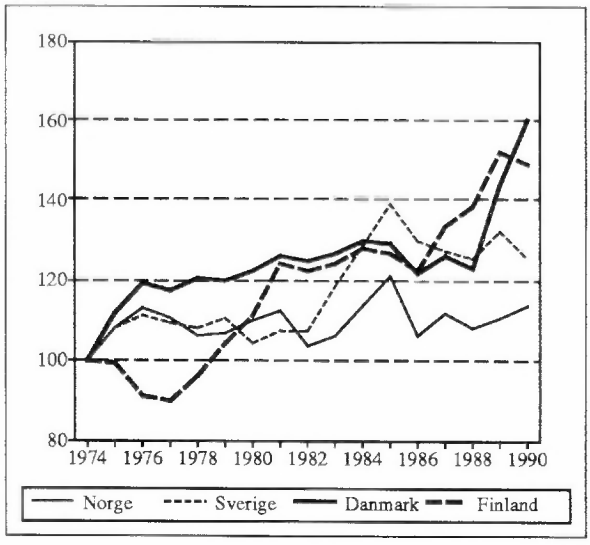

Figur 6.4 Utenlandske hotellovernattinger i Sør-Europeiske land. 1974-90. Indeks 1974=100

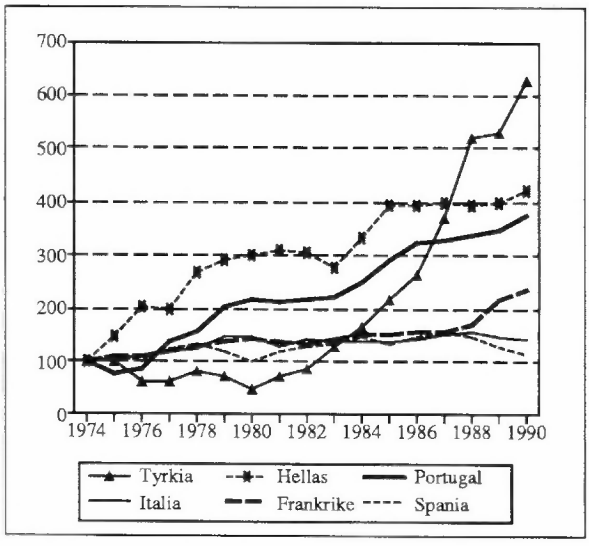

Veksten i Europa var sterkest i perioden fram til 1980. I disse årene var det en årlig gjennomsnittlig vekst på 4,3 prosent. Veksttakten ble noe redusert i første halvdel av 1980-årene, med en årlig vekst på 3,0 prosent. I siste halvdel av 1980-årene gikk veksten ytterligere noe ned og var på 1,8 prosent årlig fra 1985 til 1990. Vi ser dessuten at perioden ble avsluttet med et svakt år i 1990. Da var det i Europa en nedgang på 1,2 prosent i den utenlandske turismen. I perioden siden 1974 er det bare årene 1990 og 1980 som har hatt en nedgang i den europeiske turisttrafikken.

Figur 6.2 viser at svikten mot slutten av perioden særlig kom i Sør-Europa. Der stagnerte veksten i 1988 og 1989, mens det var en nedgang på 2 prosent i 1990. På den annen side hadde landene i Sentral-Europa en meget sterk oppgang i turismen i 1989, men også der var det stagnasjon i 1990. Perioden under ett er det imidlertid Sør-Europa som har hatt den sterkeste veksten i hotellturismen. Figur 6.2 viser at både i slutten av 1970-årene og første halvdel av 1980-årene var veksten sterkest i dette området. Fra 1974 til 1990 har oppgangen samlet vært på 72 prosent i Sør-Europa og på 52 prosent i Sentral-Europa.

Til Sentral-Europa er her regnet landene: Tyskland, Storbritannia, Belgia, Nederland, Østerrike og Sveits. Til Sør-Europa er regnet landene: Frankrike, Portugal, Spania, Italia, Jugoslavia, Hellas og Tyrkia.

De nordiske landene (utenom Norge) har hatt en noe svakere vekst enn Sentral-Europa i perioden under ett. Figur 6.3 viser hvordan utviklingen har vært i de enkelte landene i Norden. Samlet er det Danmark og Finland som har hatt den beste utviklingen. Danmark hadde i 1990 60 prosent flere utenlandske overnattinger enn i 1974, og i Finland var det nesten 50 prosent flere overnattinger enn i 1974. I Sverige var det i samme periode en oppgang på 25 prosent. I siste halvdel av 1970-årene var veksten sterkest i Danmark, og Norge var i denne perioden fortsatt noenlunde på linje med utviklingen i Sverige og Finland. I første halvdel av 1980-årene var det Sverige som hadde den klart beste utviklingen, mens Norge da hadde begynt å sakke akterut til tross for et par meget gode år i 1984 og 1985. I siste halvdel av 1980-årene var det igjen Danmark, nå sammen med Finland, som hadde den sterkeste veksten i den utenlandske hotellturismen. I denne perioden var det som figur 6.3 viser nedgang både i Sverige og Norge. Samlet har Norge hatt den klart svakeste utviklingen av de nordiske landene fra 1974 til 1990.

Figur 6.4 viser utviklingen i de viktigste landene i Sør-Europa i perioden. Samlet er det Tyrkia, Hellas og Portugal som har hatt den klart sterkeste veksten i

perioden under ett. I Tyrkia har de utenlandske overnattingene økt med drøyt 500 prosent. Det var imidlertid særlig i siste halvdel av 1980-årene at veksten skjøt fart i dette landet. I Hellas har oppgangen samlet vært på drøyt 300 prosent. Hellas hadde den sterkeste veksten av alle land fram til 1985, men har hatt stagnasjon i siste halvdel av 1980-årene.

Figur 6.4 viser at alle de store turistlandene Spania, Italia og Frankrike hadde en oppgang på rundt 50 prosent fram til 1987. Deretter var det en sterk svikt i overnattingene i Spania, slik at man i 1990 var tilbake på nesten samme nivå som i 1974. Derimot var det mot slutten av 1980-tallet en sterk oppgang for Frankrike, mens Italia bare hadde mindre endringer i overnattingstallet på slutten av 1980-årene.

Figur 6.5 viser at i det sentrale Europa har Tyskland hatt den sterkeste veksten i utenlandsturismen med om

Figur 6.5 Utenlandske hotellovernattinger i Sentral-Europeiske land. 1974-90. 1974=100

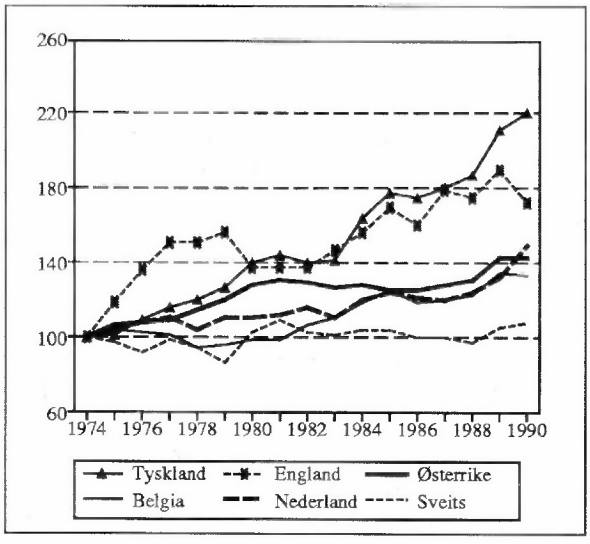

Figur 6.6 Utenlandske hotellovernattinger i Europa. Nordmenn og utlendinger ialt. 1974-90. Indeks 1974=100

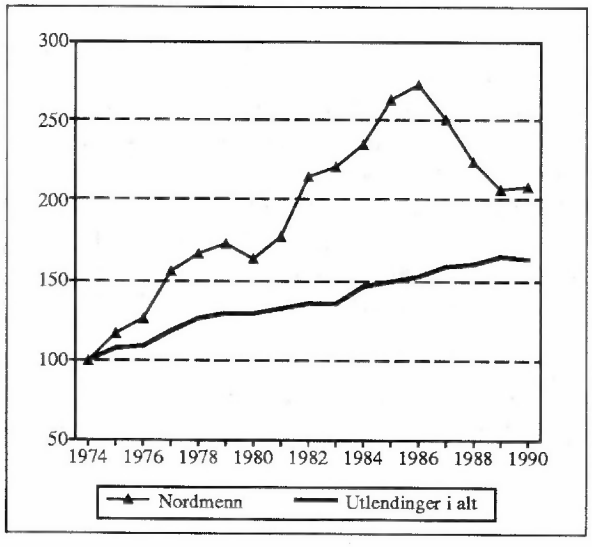

lag 120 prosent flere hotellovernattinger i 1990 enn i 1974. I Storbritannia har oppgangen vært på snaut 80 prosent i samme periode. (Utviklingen i Storbritannia er svært usikker på grunn av mangelfull statistikk).

Videre var det en oppgang på rundt 40 prosent for landene Belgia, Nederland og Østerrike. Svakest har utviklingen vært for Sveits som i 1990 hadde bare snaut 10 prosent flere overnattinger enn i 1974.

Sett fra norske interesser gir perioden dermed et svært dystert hovedinntrykk. Blant de europeiske landene står Norge ganske alene om stagnasjonen i den internasjonale hotellturismen i perioden 1974-90. Alle de andre nordiske landene har hatt en sterkere oppgang enn Norge. Utviklingen både i det sentrale og sørlige Europa har vært klart bedre enn i Norge. Alle de viktigste landene i Europa har hatt en bedre utvikling enn Norge. Bare i Sveits har utviklingen vært enda noe svakere enn hos oss. Norge står dermed igjen som en klar taper i europeisk turisme gjennom de siste to tiårene.

6.2 Nordmenn i Norge og i utlandet

Figur 6.6 viser utviklingen i nordmenns overnattinger ved utenlandske hoteller i Europa for perioden 1974-1990. Samlet har det vært en oppgang i de norske utenlandsovernattingene på 109 prosent fra 1974 til 1990. Det var en meget sterk og stort sett jevn vekst fram til midten av 1980-årene, med et topp-punkt i 1986. Fra 1986 til 1990 har det imidlertid vært nedgang, og overnattingstallet i 1990 lå nesten 25 prosent lavere enn i 1986.

Punkt 6.1 viste at den internasjonale turismen i Europa samlet hadde økt med 63 prosent fra 1974 til 1990. Det betyr at den norske utenlandsturismen har økt betydelig sterkere enn den samlede internasjonale turismen i Europa i denne perioden. Dette går fram av figur 6.6. Vi ser at de norske utenlandsovernattingene økte dobbelt så sterkt som de samlede utenlandske overnattingene i siste del av 1970-årene og mer enn dobbelt så sterkt i første del av 1980-årene. Ingen andre av de turistgenererende landene som ble behandlet i punkt 6.1 hadde så sterk vekst som Norge i utenlandsturismen fra 1974 til 1986.

På den annen side var den markerte nedgangen i den utgående turismen i siste del av 1980-årene et særnorsk fenomen. Riktignok stagnerte også veksten i den internasjonale turismen mot slutten av 1980-årene. Men det var ingen generell nedgang tilsvarende svikten i den norske utenlandstrafikken i disse årene. Av de turistgenererende landene som ble behandlet i avsnitt 6.1 hadde alle unntatt USA en oppgang i utenlandsovernattingene i siste del av 1980-årene.

Figur 6.7 Norske hotellovernattinger i Norge og i resten av Europa. 1974-90. Indeks 1974=100

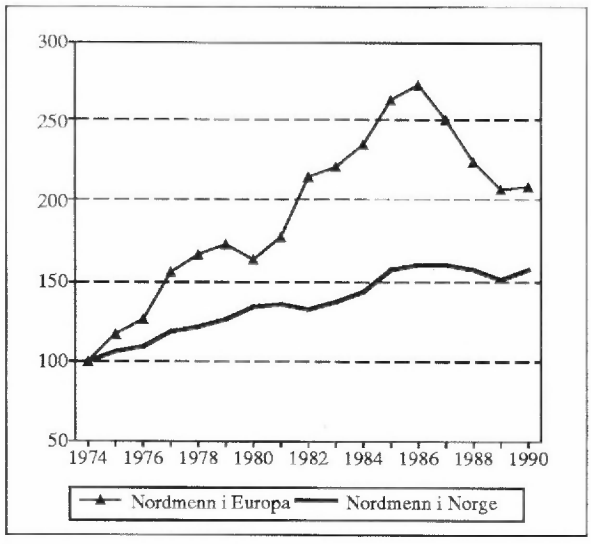

Figur 6.8 Nordmenns hotellovernattinger i Europa og utenlandske hotellovernattinger i Norge. 1974-90. Indeks 1974=100

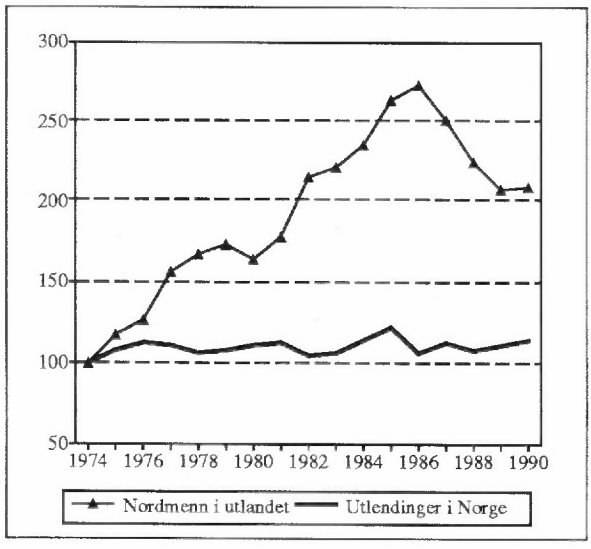

Figur 6.9 Nordmenns hotellovernattinger i Norge og i resten av Europa, etter område. 1974-90. Indeks 1974=100

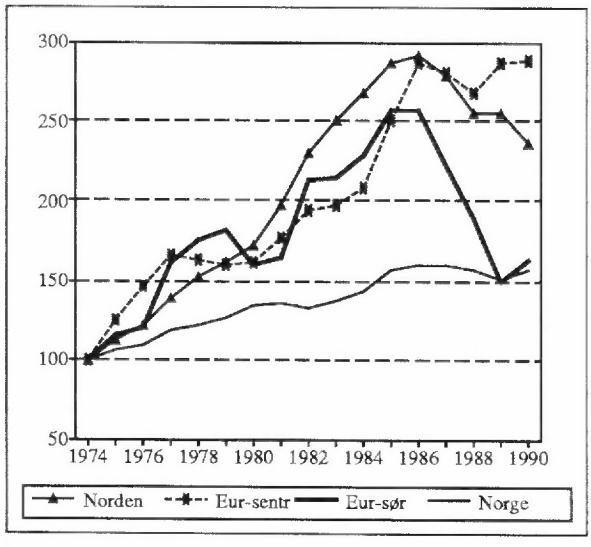

Figur 6.7 sammenlikner utviklingen i de norske overnattingene utenlands med nordmenns overnattinger i Norge. De norske overnattingene ved norske hoteller har økte med 57 prosent fra 1974 til 1990. Den norske utenlandsturismen har altså vokst nesten dobbelt så sterkt som den norske innenlandsturismen i denne perioden. Særlig markert var dette i siste del av 1970-årene og i første del av 1980-årene. Figur 6.7 viser at når nedgangen i den norske utenlandsturismen satte inn ved midten av 1980-årene, fikk vi samtidig en stagnasjon og nedgang i de norske innenlandsovernattingene. Svikten innenlands var imidlertid mindre enn svikten på utlandet i disse årene.

Figur 6.8 belyser utviklingen i den norske turismen til utlandet sammenliknet med utlendingenes overnattinger i Norge i samme periode. Parallelt med den sterke veksten i norsk turisme i utlandet har det vært bare en ubetydelig vekst på rundt 10 prosent i de utenlandske overnattingene i Norge. Denne utviklingen ble beskrevet nærmere i kapittel 2.

Figur 6.9 viser utviklingen i norsk utenlandsturisme i forskjellige områder i Europa. Umiddelbart ville man kanskje anta at den sterke veksten i norsk utenlandsturisme har sammenheng med utviklingen av charterturismen i denne perioden. I så fall ville veksten blitt særlig sterk i det sørlige Europa. Figur 6.9 viser at dette ikke er tilfelle. Faktisk er det de nordiske land og det sentrale Europa som har hatt den sterkeste veksten i de norske hotellovernattingene siden 1974. I 1990 var det i Sentral-Europa 188 prosent flere norske hotellovernattinger enn i 1974. I de nordiske land var oppgangen på 136 prosent i samme periode. Det sørlige Europa hadde i 1990 "bare" 63 prosent flere norske overnattinger enn i 1974. Vi ser at alle områder hadde sterk vekst i den norske trafikken fram til midten av 1980-årene, mens det deretter har vært stagnasjon og nedgang i alle områder. Nedgangen i siste del av 1980-tallet har vært særlig sterk i Sør-Europa. Der ble den norske hotellturismen redusert med 37 prosent fra 1986 til 1990. Også i de nordiske land ble den norske turismen redusert i disse årene, men ikke med mer enn 19 prosent. I Sentral-Europa har de norske overnattingene gått noe opp også mot slutten av 1980-tallet, men betydelig svakere enn tidligere.

* * *

Figur 6.10 Nordmenns hotellovernattinger i resten av Norden og samlede utenlandske hotellovernattinger i resten av Norden. 1974-90. 1974=100

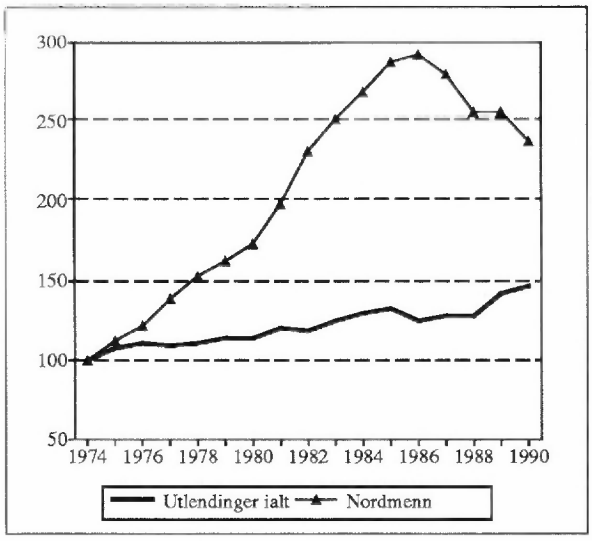

Figur 6.11 Nordmenns hotellovernattinger i resten av Norden og hotellovernattinger fra Norden i Norge. 1974-90. Indeks 1974=100

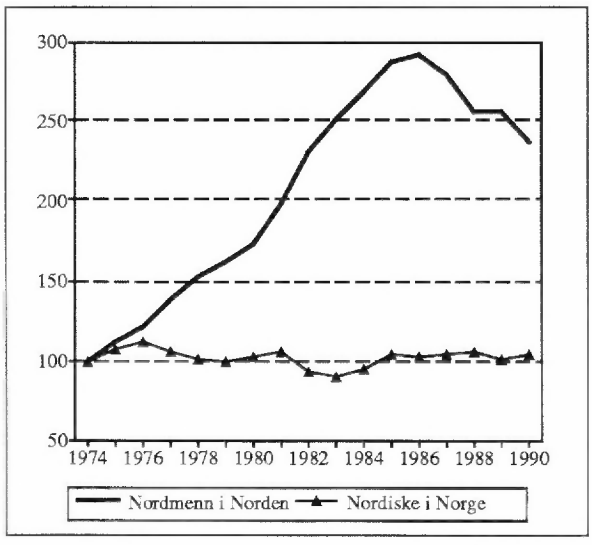

Figur 6.12 Reisevalutabalanse. Underskudd-/overskudd i prosent av samlede reisevalutautgifter. 1960-90. Prosent

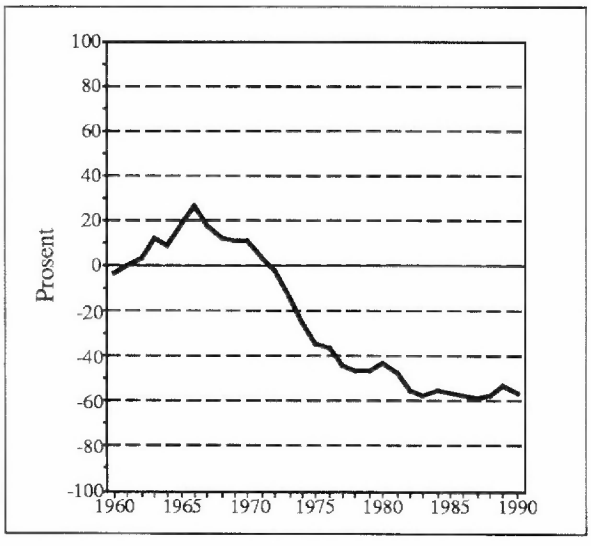

Norden

Gjester fra Norge betyr mye for hotellene i alle de nordiske land. Figur 6.10 viser også at de norske overnattingene har vært en viktig faktor bak veksten i utenlandsturismen i alle de nordiske landene i perioden 1974-90. Mens den samlede utenlandsturismen i de nordiske landene har økt med snaut 50 prosent siden 1974, har altså de norske overnattingene økt med 136 prosent.

Figur 6.11 viser at parallelt med denne sterke veksten i norsk turisme i resten av norden har gjestene fra de nordiske landene sviktet de norske hotellene. I 1990 var det om lag like mange overnattinger fra nordiske land i Norge som i 1974. Som vi ser har overnattingstallet holdt seg noenlunde stabilt gjennom hele perioden.

6.3 Oppsummering

Sett i et internasjonalt perspektiv blir inntrykket av stagnasjon og en svak periode for norsk hotellnæring siden begynnelsen av 1970-årene bare forsterket. Den utenlandske turismen har vokst mindre i Norge enn i resten av Norden og mindre enn i både det sentrale og det sørlige Europa. Bare Sveits (av de landene som omfattes av analysen) har hatt en svakere vekst i den internasjonale hotellturismen enn Norge.

På den annen side har vi sett at nordmenn har økt sine hotellovernattinger i utlandet meget sterkt. Veksten i de norske utenlandsovernattingene har vært nesten dobbelt så sterk som oppgangen i den samlede internasjonale turismen. Likeledes har de norske overnattingene i utlandet økt om lag dobbelt så sterkt som de norske overnattingene i Norge.

Turistbalansen for hotellene har dermed gått meget sterkt i norsk disfavør i denne perioden. Norske hoteller har tapt markedsandeler både på utenlandsmarkedene og på innenlandsmarkedet. Dette gjenspeiler seg i utviklingen av Norges reisevalutabalanse ovenfor utlandet. Figur 6.12 viser balansen mellom inntekter og utgifter av reisevaluta i perioden 1960-90. I 1960-årene hadde Norge et overskudd på reisevalutabalansen. I 1970 var inntektene fra utlendingenes forbruk av reisevaluta i Norge fortsatt omtrent like store som utgiftene ved nordmenns forbruk av reisevaluta i utlandet. Inntektene var da på 1,1 milliarder kroner og utgiftene på 1,0 milliarder kroner. I 1990 var utgiftene i løpende priser økt til 21,4 milliarder og inntektene til 9,4 milliarder. Figur 6.12 illustrerer hvordan balansen mellom inntekter og utgifter har utviklet seg i årene 1960-1990. Figuren viser overskudd/underskudd på reisevalutabalansen i prosent av reisevalutautgiftene.

En mulig forklaring på svikten i den utenlandske turiststrømmen til Norge kunne være at norsk hotellnæring har vært rammet av en uheldig

markedssammensetning. Norske hoteller ville bli rammet særlig hardt dersom gjestegrupper med en svak utvikling i sine overnattinger også internasjonalt betyr spesielt mye for norsk turisme. For å vurdere denne forklaringen nærmere, er utviklingen for Norge og resten av Europa sammenliknet også på de enkelte nasjonale delmarkedene. F.eks. har vi altså sett på hvordan tysk turisme har utviklet seg i Norge sammenliknet med i resten av Europa.

Denne analysen viser klart at det ikke er uheldig markedssammentsetning som er forklaringen på den norske stagnasjonen. De fem hovedmarkeder (se avsnitt 3.1) som er viktigst for norske hoteller har hatt en oppgang i sin internasjonale turisme som er nesten like stor som gjennomsnittet for den internasjonale turismen. Norge har derimot tapt andeler også på nesten alle de viktigste nasjonale delmarkedene i perioden. Både svensker, vest-tyskere og briter har økt sine overnattinger klart sterkere i resten av Europa enn i Norge siden 1974. For amerikanere har veksten i Norge vært omtrent sammenfallende med oppgangen i Europa fram til midten av 1980-årene, men deretter svakere. Danskene derimot har økt sine overnattinger noe sterkere i Norge enn ellers i Europa. Tapt konkurranse på flere av de største markedene er således den viktigste årsaken til stagnasjonen i den utenlandske turismen til Norge de to siste tiårene.

Tabell 6.1. Utenlandske hotellovernattinger[1] i europeiske land. 1974-90. 1 000 overnattinger

	I alt	Norge[2]	Sverige	Finland	Danmark	Øster-rike	Belgia	Frank-rike	Tysk-land	Hellas	Italia
1974	277200	2214	2552	1657	3561	43150	4424	23746	13461	7983	46078
1975	296915	2387	2751	1647	3974	46046	4648	25435	13658	11472	47529
1976	299848	2493	2833	1514	4245	46762	4540	25686	14704	16245	49557
1977	328102	2438	2782	1486	4176	47346	4485	28107	15669	15828	53662
1978	351174	2348	2747	1586	4277	49561	4179	30439	16248	21367	56535
1979	360184	2361	2810	1723	4257	52079	4268	31977	17136	23301	66285
1980	357172	2430	2659	1843	4349	55578	4379	33163	19003	23884	66188
1981	367828	2489	2734	2054	4477	56849	4370	33014	19445	24711	58958
1982	373715	2291	2744	2025	4448	55955	4731	31798	18932	24271	64606
1983	376811	2340	3025	2061	4501	54993	4928	33135	19149	22010	63383
1984	406092	2512	3282	2113	4608	55524	5257	35705	22241	26437	63073
1985	414388	2684	3548	2097	4591	54588	5536	36150	23895	31518	63978
1986	422438	2349	3309	2022	4338	54532	5295	36420	23473	31500	65003
1987	439932	2475	3243	2207	4480	55401	5316	36278	24314	31625	69972
1988	444807	2386	3192	2298	4378	56358	5424	40378	25226	31331	70695
1989	457538	2439	3367	2517	5132	61428	5968	51705	28389	31707	68137
1990	452299	2514	3193	2468	5697	61894	5926	55934	29766	33705	65055

	Neder-land	Portugal	Spania	Sveits	Storbri-tannia	Jugo-slavia	Tyrkia	Norden[3]	Sentral-Europa	Sør-Europa
1974	5433	4443	60222	19431	19720	16987	2138	7770	105619	161597
1975	5674	3328	65709	18987	23437	18070	2163	8372	112450	173706
1976	5910	3712	58668	18047	26840	16782	1309	8592	116803	171959
1977	6012	6167	72968	19393	29700	16586	1298	8444	122605	194616
1978	5709	6797	79384	18496	29830	19923	1748	8610	124023	216193
1979	6006	8969	70493	16924	30913	19133	1549	8790	127326	221707
1980	6065	9580	58654	19980	27227	21130	1059	8851	132232	213659
1981	6099	9359	70811	21186	27090	22683	1499	9265	135039	221035
1982	6285	9560	76691	19983	27267	20331	1796	9217	133153	229054
1983	6010	9892	79725	19850	28998	20203	2608	9587	133928	230956
1984	6539	11025	89064	20178	30899	24154	3481	10003	140638	252939
1985	6747	12937	78919	20320	33396	29038	4446	10236	144482	256986
1986	6611	14286	87697	19562	31634	29371	5036	9669	141107	269313
1987	6521	14522	92444	19534	35197	29885	6518	9930	146283	281244
1988	6762	15005	88351	19101	34580	29915	9428	9868	147451	285103
1989	7178	15467	78301	20489	37471	28101	9742	11016	160923	283160
1990	8104	16710	68905	21041	33913	27173	10301	11358	160645	277783

[1] Se kommentar om statistikkgrunnlaget i tekstavsnitt 10.2.2. [2] Omregnet til godkjente hoteller for hele perioden.
[3] Unntatt Norge.

Tabell 6.2. Norske hotellovernattinger[1] i europeiske land. 1974-90. 1 000 overnattinger

	Europa i alt	Norden				Sentral Europa			
		I alt	Sverige	Danmark	Finland	I alt	Storbritannia	Belgia	Tyskland
1974	1990	557	255	236	66	399	90	31	135
1975	2309	627	287	262	78	493	149	30	147
1976	2499	675	309	292	74	586	215	32	159
1977	3101	769	352	342	75	662	247	36	179
1978	3317	847	399	357	91	651	234	30	177
1979	3418	898	428	369	101	640	198	32	191
1980	3264	957	417	421	119	648	154	31	237
1981	3514	1103	464	476	163	706	147	33	282
1982	4265	1280	542	564	174	778	168	33	299
1983	4412	1399	628	601	170	789	167	35	310
1984	4688	1494	670	658	166	833	189	38	317
1985	5250	1595	725	712	158	1000	207	42	406
1986	5419	1620	722	751	147	1144	239	43	464
1987	4977	1551	717	692	142	1120	207	43	453
1988	4462	1422	623	677	122	1070	188	49	454
1989	4117	1423	588	719	116	1145	214	46	503
1990	4151	1314	464	751	99	1150	214	52	489

	Sentral Europa (forts.)			Sør Europa					
	Nederland	Sveits	Østerrike	I alt	Hellas	Italia	Portugal	Spania	Jugoslavia
1974	56	50	37	1034	70	184	35	688	89
1975	63	53	51	1189	134	223	34	716	129
1976	60	52	68	1238	265	194	105	571	162
1977	66	61	73	1670	278	191	118	959	195
1978	72	57	81	1819	391	188	155	928	246
1979	72	52	95	1880	565	179	184	837	180
1980	80	59	87	1659	584	237	151	529	248
1981	83	66	95	1705	581	234	145	582	255
1982	90	71	117	2207	847	297	175	719	265
1983	78	67	132	2223	856	310	183	710	258
1984	77	68	144	2361	814	289	219	829	329
1985	90	79	176	2655	1071	308	199	866	331
1986	102	90	206	2655	1095	375	221	755	328
1987	103	86	228	2305	1012	368	222	502	316
1988	100	72	207	1970	715	413	197	431	335
1989	113	74	195	1549	472	480	140	299	249
1990	92	74	229	1687	628	480	167	287	212

[1] Se kommentar om statistikkgrunnlaget i tekstavsnitt 10.2.2.

7. Økonomiske perspektiver

Det finnes lite økonomisk statistikk for hotellnæringen for den perioden analysen omfatter. Først fra 1985 er det laget årlig statistikk over bedriftsstruktur, sysselsetting og omsetning. Fra 1986 er det dessuten utarbeidet regnskapsstatistikk for foretakene i hotellnæringen. Før dette ble økonomitall bare hentet inn gjennom de periodiske bedriftstellingene. Slike tellinger er gjennomført i 1953, 1963 og 1974. Resultatene fra bedriftstellingene gjør det imidlertid mulig å følge noen hovedlinjer i utviklingen av bedriftsstruktur og sysselsetting.

Nasjonalregnskapet belyser dessuten en del sentrale forhold ved den økonomiske utviklingen. Her er imidlertid hotell- og restaurantnæringen stort sett behandlet samlet. Dermed viser regnskapet ikke økonomitall for hotellvirksomheten særskilt. Riktignok er bruttoproduksjonen fordelt på romutleie og servering. Romutleien er imidlertid beregnet på grunnlag av utviklingen i overnattingene, slik at volumutviklingen for denne følger samme utvikling som overnattingsstatistikken. Utviklingen i hotellenes bruttoproduksjon kaster derfor ikke nytt lys over næringen, utover det som allerede er beskrevet på grunnlag av overnattingsutviklingen.

I dette kapitlet skal vi i punkt 7.1 først skissere noen langtidslinjer i utviklingen i sysselsetting og bedriftsstruktur. Dette vil i hovedsak bli gjort på grunnlag av bedriftstellingene. Hovedvekten i dette kapitlet vil imidlertid i punkt 7.2 bli lagt på å belyse hotellenes økonomiske utvikling i siste halvdel av 1980-årene noe nærmere. Dette vil bli gjort på grunnlag av den årlige regnskapsstatistikken.

7.1 Noen langtidslinjer

7.1.1 Sysselsetting

Figur 7.1 viser utviklingen i antall sysselsatte for perioden 1952-1989. Tallene for 1952, 1963 og 1974 er hentet fra bedriftstellingene. Tallene for 1985 og 1989 er hentet fra den årlige økonomiske statistikken. I bedriftstellingene er sysselsettingen målt som sysselsatte personer i årlig gjennomsnitt (inkl. deltidsansatte). Fra 1985 er sysselsettingen målt i årsverk. Sysselsettingen for 1952-74 ville derfor ha blitt noe lavere dersom også den var målt i årsverk. Sammenlikninger må derfor gjøres med forbehold.

Sysselsettingen økte forholdvis svakt fram til 1974. Fra 1952 til 1963 gikk sysselsettingen opp med bare 3 prosent. Veksten fra 1963 til 1974 var 8 prosent. Deretter ble oppgangen sterkere. Fra 1974 til 1985 økte sysselsettingen med 31 prosent, eller med 2,5 prosent som årlig gjennomsnitt. Sysselsettingen har fortsatt å øke også på slutten av 1980-årene. Fra 1985 til 1989 var det en årlig vekst i sysselsettingen på 1,9 prosent.

7.1.2 Bedriftsstruktur

Figur 7.3 viser utviklingen i tallet på sysselsatte etter bedriftenes størrelse, og figur 7.2 viser tallet på sysselsatte i de forskjellige bedriftsstørrelsene som andel av samlet sysselsetting. Hotellnæringen har i hele perioden hovedsaklig bestått av små og mellomstore bedrifter. I 1952 arbeidet hele 30 prosent av de sysselsatte i bedrifter med færre enn 5 ansatte. De aller minste bedriftene har imidlertid fått redusert

Figur 7.1 Sysselsetting i hoteller og andre overnattingsbedrifter. 1952-1989

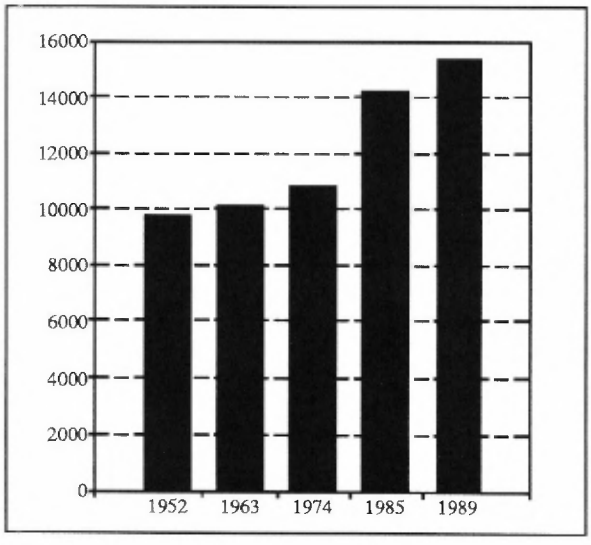

Figur 7.2 Hoteller og andre overnattingsbedrifter. Sysselsetting etter bedriftens størrelse. 1952-1989. Prosent

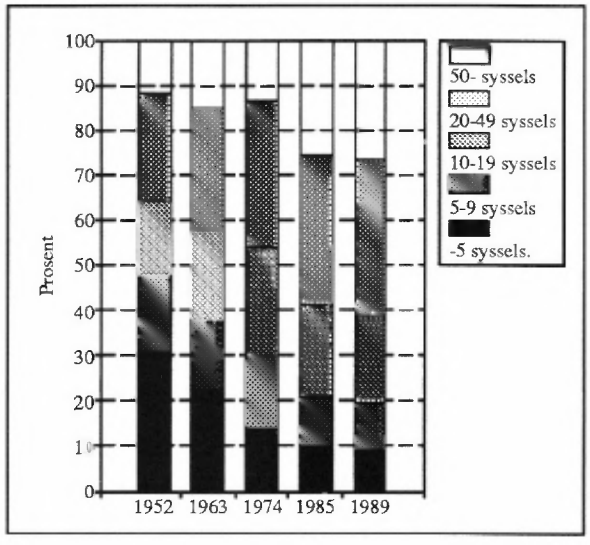

Figur 7.3 Hoteller og andre overnattingsbedrifter. Sysselsetting etter bedriftens størrelse. 1952-89

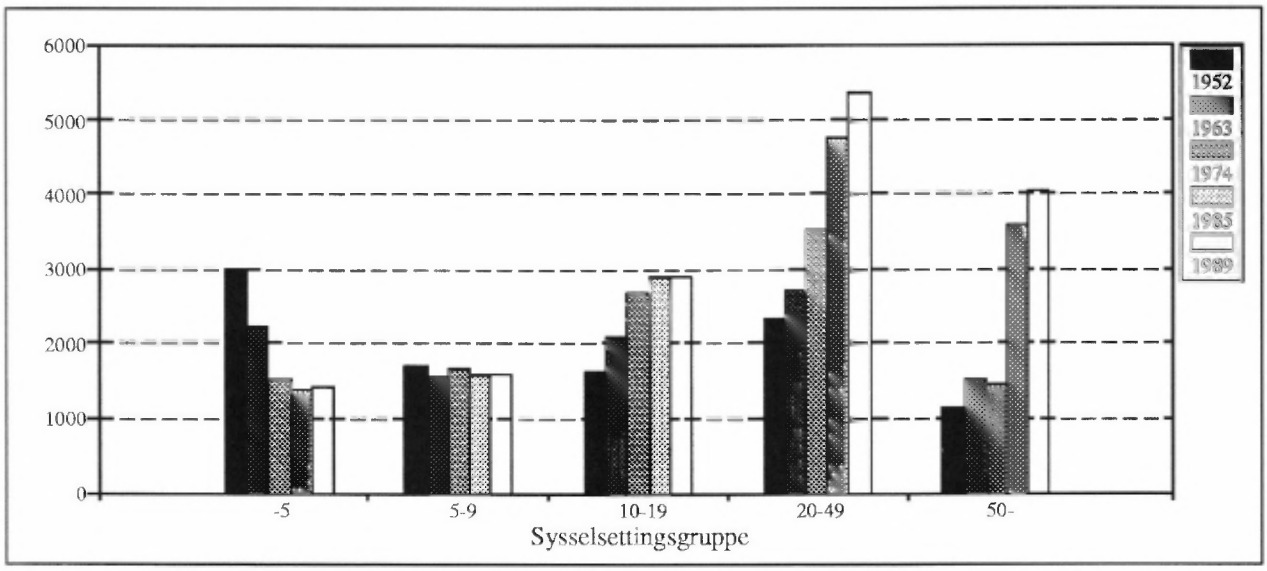

betydning gjennom perioden. Den samlede sysselsettingen i bedrifter med under 5 ansatte ble halvert fra 1952 til 1989, og deres andel av den samlede sysselsettingen gikk ned fra 30 prosent i 1952 til under 10 prosent i 1989. Bedriftene med fra 5 til 9 ansatte har også mistet sin relative betydning i perioden, mens den samlede sysselsettingen i disse bedriftene har vært om lag uendret.

Alle bedriftsgrupper med over 10 ansatte har økt sysselsettingen i perioden. Fram til 1974 var økningen størst i gruppene med 10-19 ansatte og 20-49 ansatte. Etter 1974 er det bedrifter med 50 ansatte og mer som har økt sysselsettingen sterkest. Også i denne perioden har sysselsettingen imidlertid fortsatt å øke sterkt også i bedrifter med 20-49 ansatte. Figur 7.2 viser at bedrifter med 20 ansatte eller mer i 1952 hadde en andel på om lag 35 prosent av den samlede sysselsettingen. I 1989 var denne andelen økt til drøyt 60 prosent.

Selvom bedriftsstørrelsen har vokst i løpet av perioden, er det imidlertid fortsatt få store bedrifter innen hotellnæringen. I 1989 var det bare 13 bedrifter med mer enn 100 ansatte. Disse hadde tilsammen 2100 sysselsatte. I 1952 var det 5 hoteller med 100 ansatte eller mer, og disse bedriftene hadde tilsammen snaut 800 sysselsatte.

7.1.3 Produktivitet

Det er ikke gjort beregninger av produktivitetsutviklingen for hotellnæringen i denne analysen. På grunnlag av opplysningene om sysselsetting, kapasitet og overnattinger er det imidlertid mulig å gjøre noen enkle betraktninger.

Ser vi på de godkjente hotellene alene, gikk sysselsettingen fra 1952 til 1963 opp med 11 prosent mens overnattingene også økte med 11 prosent i samme periode. I årene fra 1963 til 1974 økte overnattingene i de godkjente hotellene med 31 prosent mens sysselsettingen i de samme hotellene gikk opp med 11 prosent også i denne perioden. Dette betyr at hver sysselsatt ved midten av 1970-årene betjente flere overnattinger enn i begynnelsen av 1960-årene. I denne perioden ser det derfor ut til at arbeidsproduktiviteten har gått opp.

Utviklingen fra 1974 til 1985 er forstyrret av at overnattingene i hovedsak er målt bare ved de godkjente hotellene mens sysselsettingen er oppgitt for hoteller og andre overnattingsbedrifter samlet. Dessuten påvirkes tallene av at sysselsettingen i slutten av perioden ble målt i årsverk. Selvom den oppgitte sysselsettingen (+31 prosent) i denne perioden økte mindre enn overnattingene (+44 prosent) skal en være forsiktig med å ta dette til inntekt for økt arbeidsproduktivitet i denne perioden.

Fra 1985 til 1989 har imidlertid antallet overnattinger blitt redusert med drøyt 5 prosent. Sysselsettingen har i samme periode økt med nesten 8 prosent. Mye tyder derfor på at arbeidsproduktiviteten ved hotellene har gått ned i slutten av 1980-årene. Utviklingen i denne perioden vil imidlertid bli beskrevet nærmere i punkt 7.2.

Kapitalinnsatsen i hotellene er ikke kjent for perioden. Vi kjenner imidlertid sengekapasiteten. Denne kan brukes som et grovt uttrykk for utviklingen i hotellenes realkapital. Fordi standarden ved hotellene opplagt er hevet i perioden, undervurderer antakelig sengekapasiteten den reelle utviklingen på kapitalsiden.

Kapittel 4 viste imidlertid at sengekapasiteten vokste sterkere enn overnattingene og at kapasitetsutnyttingen dermed er blitt redusert. Dette kan tas som et uttrykk for at kapitalen ble mindre produktivt utnyttet mot slutten enn i begynnelsen av perioden.

Figur 7.4 Hoteller og andre overnattingsbedrifter. Sysselsetting. 1985-89

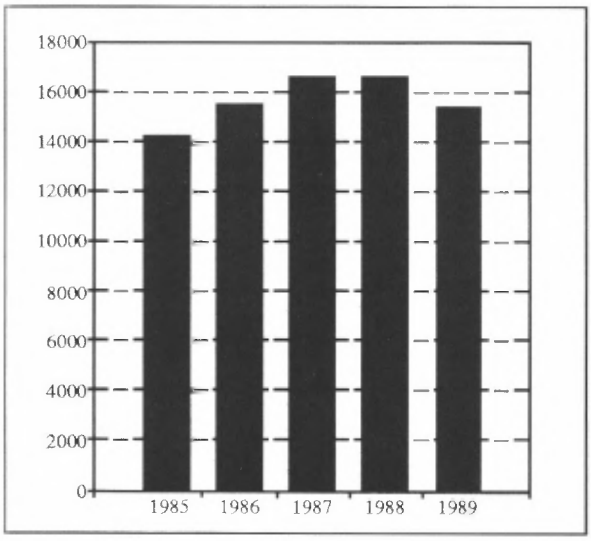

Figur 7.5 Hoteller og andre overnattingsbedrifter. Omsetning i faste og løpende priser. 1985-89. Mill. kr.

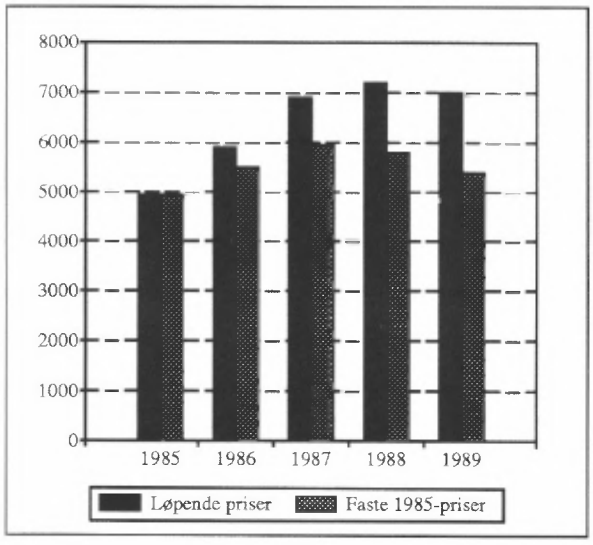

Figur 7.6 Hotellforetak. Driftsresultat. 1986-89. Mill. kr.

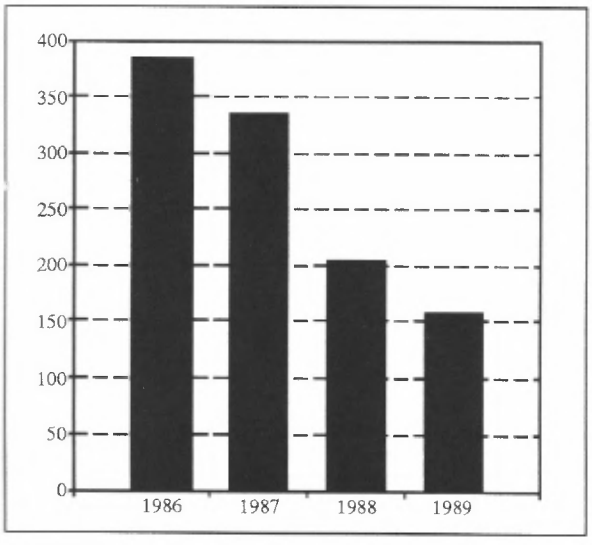

7.2 Kriseår mot slutten av 1980-tallet

Den årlige regnskapsstatistikken gjør det mulig å gå noe nærmere inn på hotellenes økonomiske situasjon på siste del av 1980-tallet. Tidligere kapitler har vist at overnattingene har stagnert og gått ned etter 1985. Fordi hotellenes kapasitet har vokst sterkt i samme periode, har kapasitetsutnyttingen også gått markert ned. Problemstillingen i dette avsnittet vil derfor bli å belyse hvordan denne stagnasjonen har gitt seg utslag i hotellenes økonomi og lønnsomhet.

I regnskapsstatistikken er det foretaket som er enheten. Som hoteller er gruppert de foretak der hotelldrift utgjør den største delen av virksomheten. Hotell drives imidlertid ofte sammen med annen virksomhet. Særlig er kombinasjonen hotell og restaurant vanlig. Vær derfor klar over at også virksomheten utenom hotellvirksomheten er med på prege de økonomiske resultatene for hotellforetakene.

Regnskapsstatistikken omfatter bare hoteller med minst 10 sysselsatte. Tallene over resultater og lønnsomhet bygger derfor på oppgaver bare for disse foretakene.

7.2.1 Sysselsetting og omsetning

Figur 7.4 viser utviklingen i hotellenes sysselsetting fra 1985 til 1989. Vi ser at sysselsettingen fortsatte å øke forholdsvis raskt fram til 1987. Oppgangen var på 8,4 prosent i 1986 og på 7,5 prosent i 1987. Deretter har det vært stagnasjon og nedgang. Sysselsettingen holdt seg noenlunde uendret i 1988, men gikk ned med 7,3 prosent i 1989.

Figur 7.5 viser hotellenes omsetning i samme periode. Mønstret har vært det samme som for sysselsettingen. Det var oppgang på 19 prosent i 1986 og på 17 prosent i 1987 (løpende priser) Veksten stagnerte i 1988 med en oppgang på 4,4 prosent i løpende priser. Korrigert for prisutviklingen var det en reell nedgang i omsetningen på 2,2 prosent i 1988. I 1989 gikk omsetningen ned med 2,6 prosent i løpende priser eller med om lag 7 prosent om vi korrigerer for prisutviklingen. (Fastprisberegningene er gjort på grunnlag av den generelle konsumprisindeksen).

For sysselsettingen og omsetningen står 1987 dermed igjen som et foreløpig toppår for hotellene. Deretter har det, som for overnattingene, vært stagnasjon og nedgang.

7.2.2 Lønnsomhet

Fra 1986 til 1987 økte driftskostnadene mer enn driftsinntektene. Etter 1987 har svikten i omsetningen vært sterkere enn reduksjonen i driftskostnadene. Dermed har driftsresultatet gått ned de siste årene. Figur 7.6 viser utviklingen i årene 1986-1989. Driftsresultatet var på 383 mill. kroner i 1986. Deretter har overskuddet av driften blitt redusert i alle

Figur 7.7 Hotellforetak. Driftsresultatgrad. 1986-89. Prosent

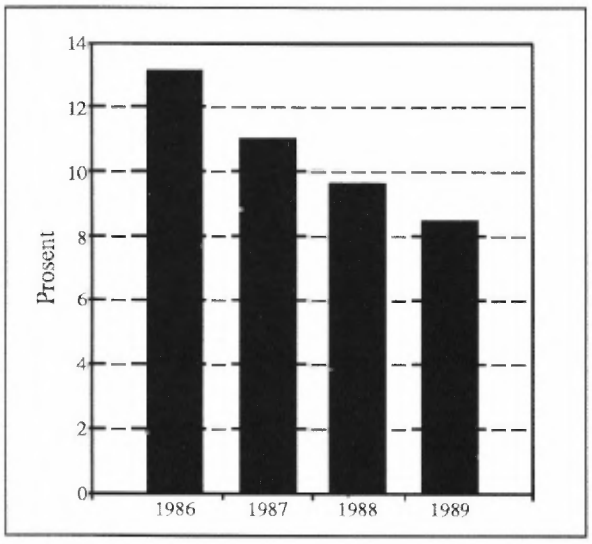

Figur 7.8 Hotellforetak. Resultat før ekstraordinære poster. 1986-89. Mill.kr.

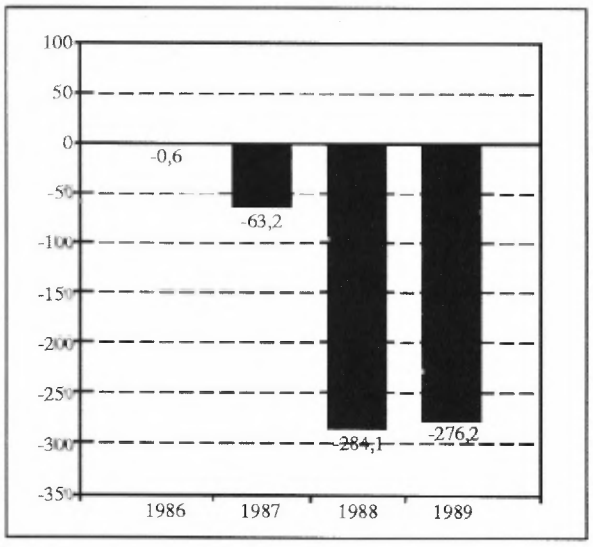

Figur 7.9 Hotellforetak. Rentabilitet på totalkapitalen. 1986-89. Prosent

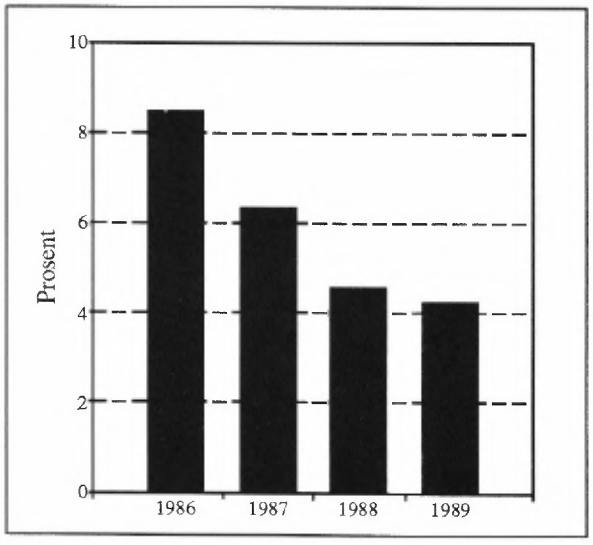

år fram til 1989. I 1989 var driftsresultatet nede i 158 mill. kroner og var altså mer enn halvert i forhold til i 1986.

Lønnsomheten av driften kan måles ved å sette driftsresultatet (før ordinære avskrivninger) i forhold til driftsinntektene (=driftsresultatgraden). Figur 7.7 viser at også driftsresultatgraden gikk jevnt ned i perioden, fra 13,1 prosent i 1986 til 8,5 prosent i 1989.

De finansielle kostnadene har vært store og sterkt økende de siste årene. Overskuddet av driften har i alle årene vært for lite til å dekke netto finanskostnader. Resultatet før ekstraordinære poster har således vært negativt i hele perioden, og figur 7.8 viser at underskuddet økte sterkt fram til 1988/1989. Underskuddet før ekstraordinære poster var i 1986 på 1 mill. kroner. I både 1988 og 1989 var underskuddet på rundt 280 mill. kroner.

Det har vært store variasjoner i hotellenes resultater. I 1989 hadde imidlertid mer enn halvparten av hotellene negativt resultat før årsoppgjørs-disposisjoner. I samme år hadde nesten 30 prosent av hotellene underskudd også på driftsregnskapet. Dette illustrerer at nedgangstidene har rammet med stor bredde.

Figur 7.9 og 7.10 viser utviklingen i kapitalavkastningen i perioden. Figur 7.9 viser at avkastningen på totalkapitalen ble halvert fra 1986 til 1989. Totalrentabiliteten var på 8,5 prosent i 1986 og på lave 4,2 prosent i 1989.

En så lav avkastning på totalkapitalen har nødvendigvis gitt svak lønnsomhet også på egenkapitalen. Vi må tilbake til 1986 for å finne en positiv avkastning på egenkapitalen. Da var egenkapitalrentabiliteten på 8,3 prosent. I 1987 var rentabiliteten på egenkapitalen redusert til -10,3 prosent. Deretter har det vært en ytterligere svekkelse, til en negativ avkastning på

Figur 7.10 Hotellforetak. Rentabilitet på egenkapitalen. 1986-89. Prosent

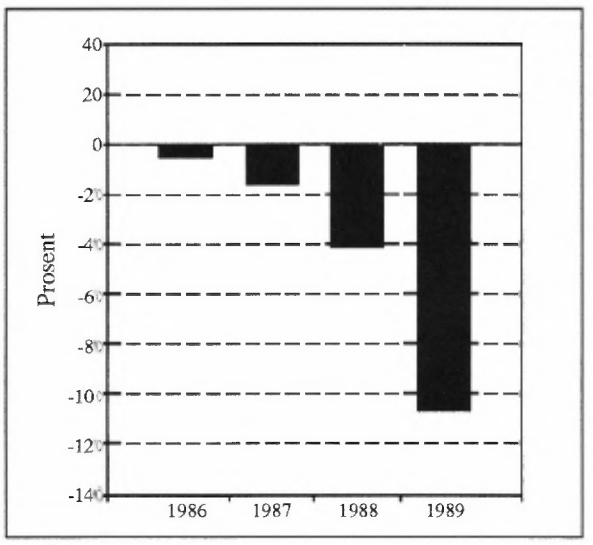

Figur 7.11 Hotellforetak. Egenkapitalandel. 1986-89. Prosent

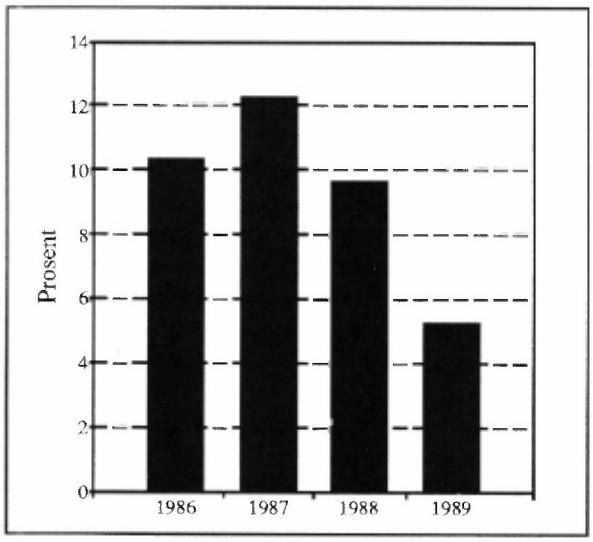

drøyt 50 prosent i 1988 og på drøyt 100 prosent i 1989.

De svake resultatene har gått ut over hotellenes egenkapital. Egenkapitalen ble redusert fra 384 mill. i 1986 til 126 mill. kroner i 1989. Figur 7.11 viser at også egenkapitalandelen har gått sterkt ned. Mens egenkapitalen i 1986 utgjorde drøyt 10 prosent av totalkapitalen, var andelen i 1989 redusert til bare 5 prosent. Samme år var det til sammenlikning en egenkapitalandel på 24 prosent innen bergverk og industri, på 23 prosent i engroshandel og 16 prosent i detaljhandel.

7.2.3 Oppsummering

Konklusjonen må bli at svikten i hotellenes overnattinger på slutten av 1980-tallet gjenspeiles i næringens økonomi. Sysselsettingen har stagnert og gått tilbake. Omsetningen er redusert mer enn kostnadene. Dermed har også lønnsomhet blitt sterkt svekket. Driftsresultatet har gått ned, og på grunn av sterk vekst i de finansielle kostnadene har de siste årene også gitt store underskudd før ekstraordinære poster. Underskuddene har medført en alvorlig svekkelse av egenkapitalen. Egenkapitalandelen er etterhvert blitt svært lav sett i forhold til andre næringer.

Konklusjonen må derfor bli at siste del av 1980-årene har vært en krisepreget tid for hotellnæringen. Det er en svekket næring som møter 1990-årenes utfordringer.

Tabell 7.1. Hotellbedrifter. Bedrifter, sysselsetting[1] og omsetning[2]. 1985-89

	Bedrifter	Sysselsetting	Omsetning
1985	1 522	14 199	4 918
1986	1 577	15 400	5 862
1987	1 534	16 551	6 877
1988	1 587	16 513	7 177
1989	1 567	15 316	6 988

[1] Utførte årsverk. [2] Ekskl. mva.

Tabell 7.2. Hotellforetak[1]. Resultatregnskap, balanseregnskap og nøkkeltall. 1986-89

	1986	1987	1988	1989
			Mill. kr	
Resultatregnskap				
Driftsinntekter	4871	5774	5857	5549
Romutleie	2213	2645	2686	2476
Servering	2359	2744	2774	2743
Salg	205	206	210	228
Annet	93	178	186	103
Driftskostnader	4487	5438	5652	5391
Varer	1056	1163	1181	1171
Lønn	1676	2119	2222	2047
Avskrivninger	257	300	359	316
Annet	1498	1855	1890	1857
Driftsresultat	383	336	205	158
Finansinntekter	36	65	114	67
Finanskostnader	420	464	603	501
Finansresultat	-384	-399	-489	-434
Resultat.før ekstr.post	-1	-63	-284	-276
Ekstraord. poster	65	38	-121	50
Resultat før disp.	65	-25	-405	-226
Balanseregnskap				
Eiendeler 31.12				
Omløpsmidler	1000	1177	1312	1008
Anleggsmidler	4014	4654	5449	4069
Sum eiendeler	5014	5831	6761	5077
Gjeld/egenkapital 31.12				
Kortsiktig gjeld	1260	1370	1728	1354
Langsiktig gjeld	3100	3564	4156	3320
Avsetninger	270	365	450	277
Egenkapital	384	532	427	126
Sum gjeld/egenkap.	5014	5831	6761	5077
			Prosent	
Nøkkeltall				
Driftsresultatgrad	13,1	11,0	9,6	8,5
Egenkap. rentabilitet	-4,9	-15,9	-41	-107
Totalrentabilitet	8,5	6,3	4,5	4,2
Egenkapitalandel	10,3	12,3	9,6	5,2

[1] Med minst 10 sysselsatte.

8. De enkelte nasjonaliteter

Opplegg og innhold
Kapittel 3 ga en oversikt over de utenlandske overnattingenes utvikling etter gjestenes nasjonalitet. Dette kapitlet skal gi en mer detaljert beskrivelse av utviklingen for de enkelte nasjonaliteter. Oversikten er lagt opp etter samme modell for alle gjestegrupper. Det er lagt vekt på å belyse utviklingen i forhold til den samlede utenlandske hotellturismen. Utviklingen belyses etter hoteltype og etter sesong. Dessuten skisseres noen hovedtrekk i den regionale utviklingen for de enkelte gjestegruppene. Den underliggende problemstillingen vil være å undersøke i hvilken grad de enkelte nasjonaliteter følger hovedmønsteret for utviklingen i de utenlandske overnattingene i perioden.

Valutakurs og overnattinger
Formålet med denne analysen er å beskrive utviklingen, ikke å finne fram til de bakenforliggende drivkrefter. Avslutningsvis i avsnittene om de enkelte nasjonaliteter har vi imidlertid sett på utviklingen i valutakursen i forhold til utviklingen i overnattingene.

Endringer i valutakursenene er en potensielt viktig faktor bak trafikkutviklingen. Hvis f.eks. kursen på amerikanske dollar stiger i forhold til norske kroner, vil det for amerikanere bli billigere å feriere i Norge. Når kursen på en valuta stiger skulle dette isolert sett trekke overnattingstallet opp. Omvendt vil en fallende valutakurs virke til å trekke tursittrafikken fra det aktuelle landet ned.

Figurene i de enkelte avsnittene gir et visuelt inntrykk av sammenhengen mellom valutakurs og overnattinger. Vi vil se at det for enkelte nasjonaliteter synes å være en meget nær sammenheng mellom de to variablene. For andre land finnes det ingen eller liten samvariasjon mellom valutakursen og turistutviklingen.

For landene Finland og Frankrike har overnattingene økt sterkt samtidig som valutakursen har blitt redusert. For disse landene økte altså turiststrømmen til Norge til tross for at det ble dyrere å kjøpe norske kroner. Kursutviklingen kan således ikke ha vært noen forklaringsfaktor bak utviklingen på disse markedene.

For Danmark har kursutviklingen vært noe mer varierende, men hovedinntrykket også her er at trafikken fra Danmark har økt til tross for fallende kurs på danske kroner. For Nederlendere var valutakursen noenlunde stabil fram til midten av 1970-årene, mens overnattingene i samme tidsrom økte raskt. Deretter gikk overnattingene sterkt ned til tross for at valutakursen da begynte å stige. Heller ikke for det nederlandske markedet er derfor samvariasjonen mellom valutakurs og overnattinger som forventet.

For hotellturismen fra Sverige, Tyskland, Storbritannia og USA finner vi imidlertid den forventede samvariasjon mellom valutakursen og overnattingene. Perioden under ett er samvariasjonen størst på det svenske og det engelske markedet. For begge disse landene var det en tendens til at svingningene i overnattingene fulgte svingningene i valutakursen. Det samme gjelder i deler av perioden for utviklingen på det amerikanske markedet. For Tyskland vil vi se at den sterke oppgangen i overnattingene i hovedsak har kommet parallelet med en økning også i valutakursen.

En skal være forsiktig med å tolke årsaks-sammenhenger inn i det som er beskrevet om utviklingen i valutakurs og overnattinger. Sikrest grunnlag har en antakelig for å trekke noen negative konklusjoner. Der valutakursren falt samtidig som tursitstrømmen økte, var det i hvertfall ikke en gunstig kursutvikling som var årsaken til veksten i overnattingene. Denne konklusjonen kan gjøres gjeldene for trafikken fra Finland og Frankrike. På den annen side kan vi si at når overnattingene ble redusert samtidig som valutakursen steg, var det heller ikke negativ kursutviklingen som var årsak til turistnedgangen. Dette gjelder for det nederlandske markedet etter midten av 1970 årene.

Mer forsiktig med konklusjonene skal en antakelig være der en finner igjen den forventede samvariasjonen mellom valutakurs og turisttrafikk. For det første vil endringer i valutakursen ofte bare være et symptom på underliggende endringer i landenes økonomi. Dessuten bestemmes turiststrømmen av en rekke andre forhold enn valutakursen. Disse forhold kan trekke i samme retning som kurssvingingene. Om overnattingene blir redusert parallelt med et fall i valutakursen, kan denne reduksjonen selvsagt ha andre årsaker enn fallet i kursen. En mer fullstendig analyse måtte derfor trekke inn en rekke andre årsaksfaktorer. Dessuten må kursutviklingen mot norske kroner ses i forhold til utviklingen i kursen på valutaen i andre aktuelle reisemål for den enkelte nasjonaliteten.

For en del nasjonaliteter (Sverige, Storbritannia, USA og Tyskland) synes allikevel samvariasjonen for deler av perioden å være så sterk at en vanskelig kan komme utenom kursutviklingen ved en nærmere analyse av drivkreftene bak utviklingen i turiststrømmen.

8.1 Danmark

Figur 8.1.1 Hotellovernattinger fra Danmark og fra utlandet ialt. 1950-90. Indeks 1950=100

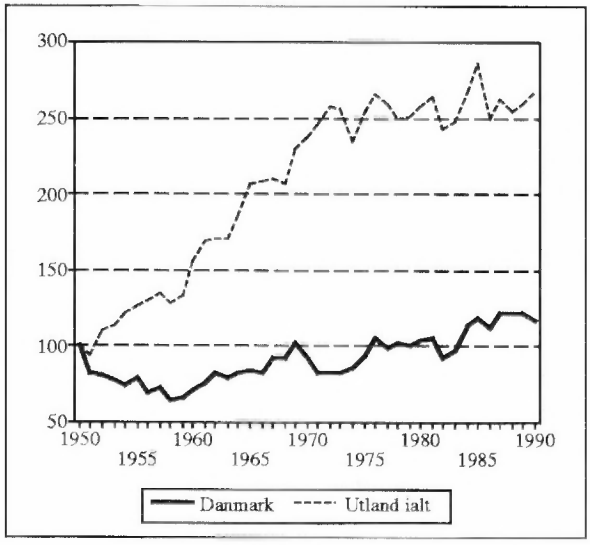

Figur 8.1.2 Hotellovernattinger fra Danmark og fra utlandet ialt. Tiårlige endringer. 1950-90. Prosent

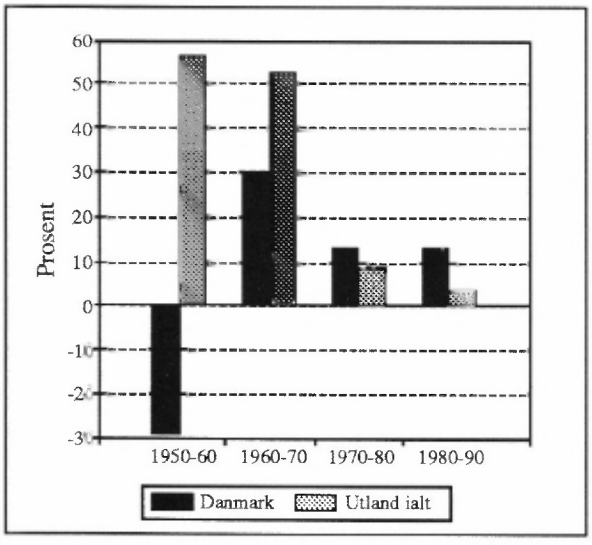

8.1.1 Hovedlinjer

Danske gjester hadde i 1990 en andel på 17,6 prosent av de samlede utenlandske overnattingene ved norske hoteller. Dermed var danskene den største gjestegruppen ved hotellene. Figur 8.1.1 viser utviklingen i de danske overnattingene i perioden 1950-90. I 1990 var det bare 18 prosent flere danske overnattinger enn i 1950. Denne oppgangen var, som figur 8.1.1 også viser, klart svakere enn for den samlede utenlandske hotellturismen.

Figur 8.2.2 summerer opp utviklingen for tiårsperiodene siden 1950. Vi ser at danskenes overnattinger ble sterkt redusert i 1950-årene. Mens det da var en vekst på nesten 60 prosent i den samlede utenlandske trafikken, gikk de danske overnattingene ned med nesten 30 prosent. I 1960-årene var det oppgang igjen på 30 prosent slik at den danske turismen i 1970 var kommet opp på nesten samme nivå som i 1950. Også i dette tiåret var imidlertid oppgangen i trafikken fra Danmark klart svakere enn økningen i de samlede utenlandske hotellovernattingene i Norge. Danskene bidro derfor ikke til den sterke oppgangen i den utenlandske turismen i perioden fram til 1970. Etter 1970 har imidlertid utviklingen på det danske markedet vært noe bedre enn for utlendingene samlet. Både 1970- og 1980-tallet ga en vekst på omlag 13 prosent, mens oppgangen i den samlede utenlandstrafikken var på hhv. snaut 10 og snaut 5 prosent i de sammme periodene. Selv om også hotellturismen fra Danmark bare har økt svakt etter 1970, ser vi derfor at Danmark er et av de tradisjonelle hovedmarkedene som har hatt vekst de siste to tiårene.

Figur 8.1.3 viser de årlige prosentvise endringene i de danske overnattingene i perioden. Den svake utviklingen på 1950-tallet gjenspeiler seg i mange nedgangsår, og tre år med nedgang på mer enn 10 prosent. Derimot ser vi at på 1960-tallet ga tre av årene en oppgang på 10 prosent eller mer, mens bare

Figur 8.1.3 Danske hotellovernattinger. Årlige endringer. 1950-90. Prosent

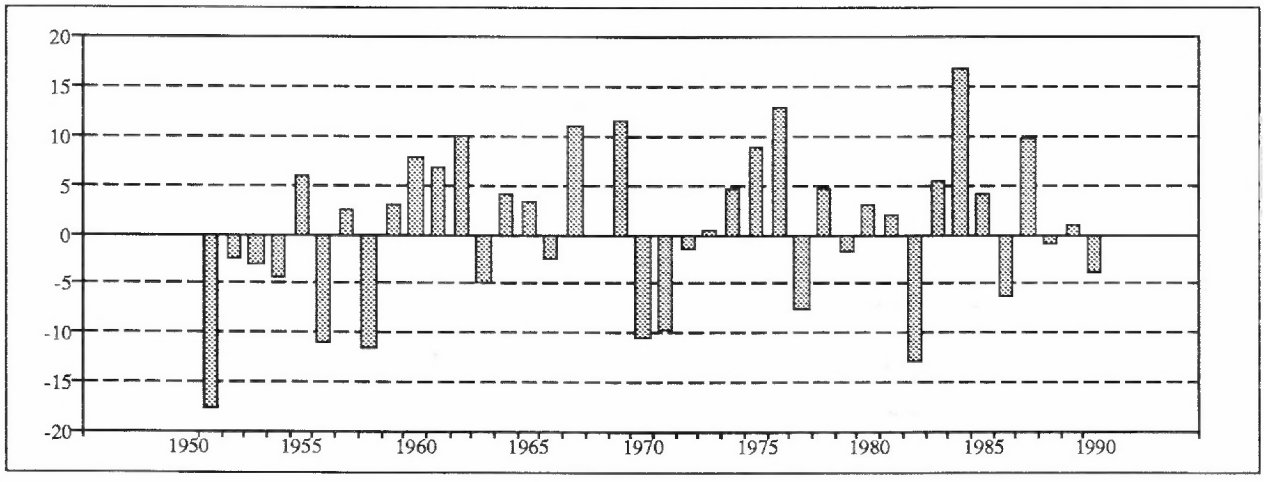

Figur 8.1.4 Danske overnattinger etter hotelltype. 1990. Prosent

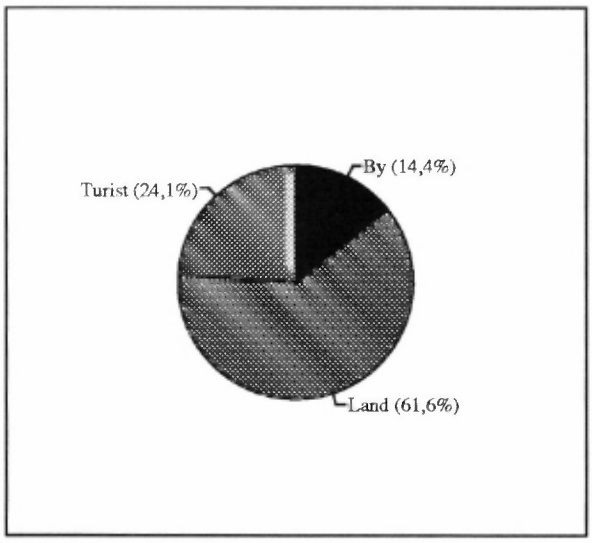

Figur 8.1.5 Danske overnattinger etter hotelltype. 1950-90. Indeks 1950=100

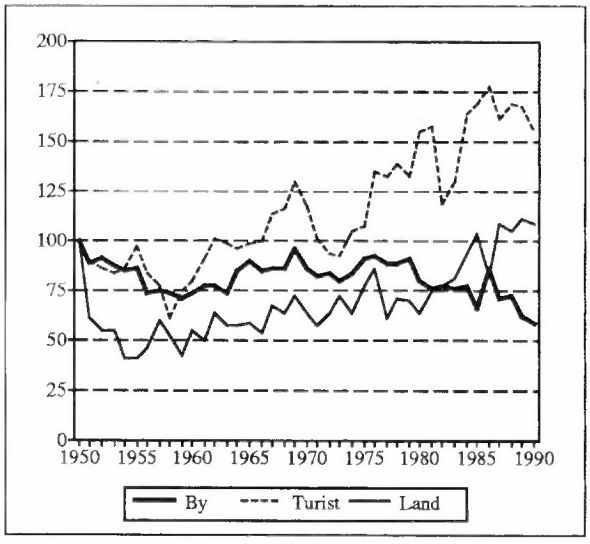

Figur 8.1.6 Danske overnattinger ved byhoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

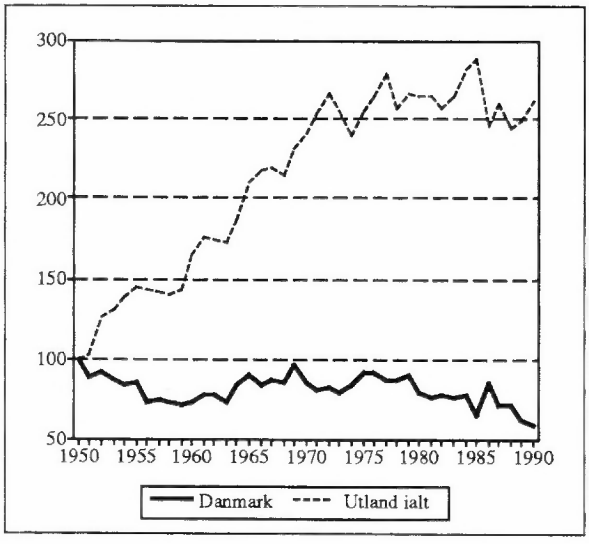

to av årene ga en nedgang i overnattingene. Til tross for den samlede oppgangen ser vi at både 1970- og 1980-tallet var preget av ujevn utvikling. På 1970-tallet var det like mange nedgangsår som oppgangsår, mens oppgangsårene var i overvekt på 1980-tallet. Med en økning på 17 prosent ble 1984 året med den sterkeste veksten i hele perioden. Derimot ser vi at 1982, med en nedgang på 13 prosent, var det alvorligste nedgangsåret siden 1951.

8.1.2 Hotelltype

Figur 8.1.4 viser de danske overnattingene etter hotelltype i 1990. Storparten, nesten 62 prosent, av de danske overnattingene fant sted på landhotellene. Til sammenlikning hadde landhotellene en andel på bare 34 prosent av den samlede utenlandske trafikken i 1990. Turisthotellene hadde 24 prosent av de danske overnattingene i 1990, mens byhotellene bare hadde 14 prosent. Turisthotellene betyr dermed omtrent like mye for danskene som gjennomsnittlig for utlendingene. Derimot er det ingen andre gjestegrupper som har så liten andel av sine overnattinger på byhotellene (gjennomsnittet for utlendingene var på 43 prosent i 1990).

Figur 8.1.5 viser at turisthotellene har registrert den klart sterkeste oppgangen i den danske turismen. I 1990 var det drøyt 50 prosent flere overnattinger ved turisthotellene enn i 1950. Ved landhotellene har oppgangen i samme periode vært på snaut 10 prosent. Byhotellene har hatt en nedgang på det danske markedet med over 40 prosent fra 1950 til 1990.

Figurene 8.1.5-8 viser at for alle hotelltypene har utviklingen i de danske overnattingene vært klart svakere enn for de samlede utenlandske turismen. For turisthotellene og landhotellene var det særlig perioden fram til 1970 som var svak i forhold til de samlede utenlandske overnattingene. Etter 1970 har imidlertid

Figur 8.1.7 Danske overnattinger ved turisthoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

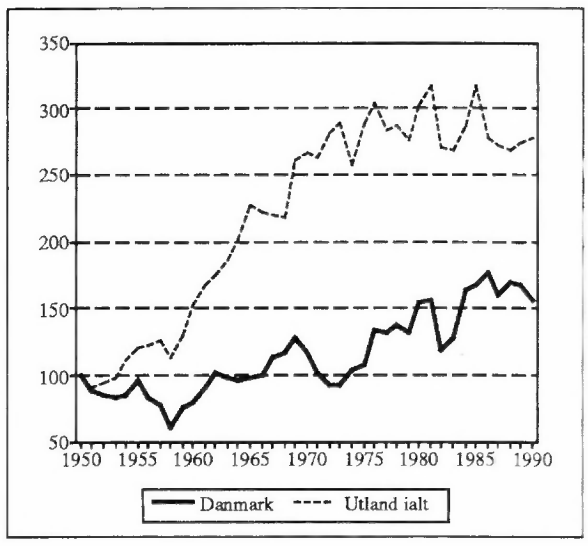

Figur 8.1.8 Danske overnattinger ved landhoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

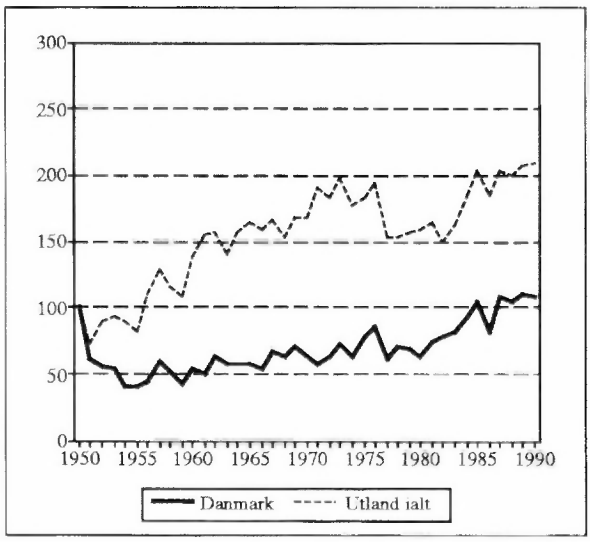

Figur 8.1.9 Danske hotellovernattinger etter sesong. 1990. Prosent

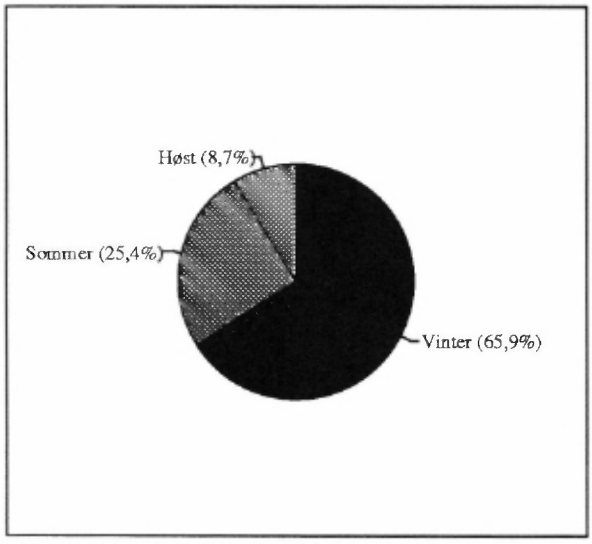

Figur 8.1.10 Hotellovernattinger fra Danmark og fra utlandet ialt. Måned. 1990. Prosent av årets overnattinger

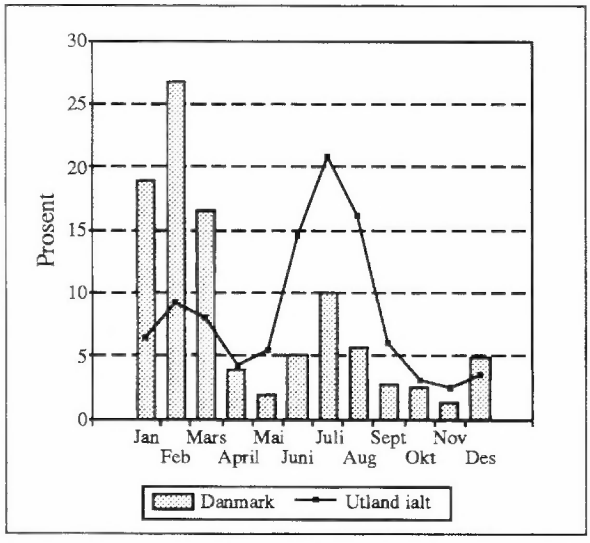

utviklingen i den danske trafikken ved disse hotelltypene vært noe bedre enn gjennomsnittlig for utlendingene. Figur 8.1.6 viser at også for byhotellene kom danskene meget svakt ut av årene fram til 1970, men her har det danske markedet også helt fram til 1990 hatt en svakere utvikling enn gjennomsnittet for utlendingene.

8.1.3 Sesongmønster

Figur 8.1.9 og 8.1.10 viser at dansk hotellturisme i Norge i stor grad er konsentrert til vintermånedene. Figur 8.1.9 viser at hele 66 prosent av de samlede danske overnattingene i 1990 kom i vintersesongen januar-april. I disse månedene stod danskene for hele 41 prosent av den samlede utenlandske turismen. Figur 8.1.10 viser at februar var den viktigste overnattingsmåneden for danskene, med over 25 prosent av årets samlede overnattinger i 1990. Figur 8.1.10 viser også at danskene har en betydelig større andel av sine overnattinger i vintermånedene enn gjennomsnittet for utlendingene (28 prosent).

Sommersesongen hadde 25 prosent av de danske overnattingene i 1990. Mens dette er høysesong for de fleste andre utenlandske gjestegrupper, ser vi av figur 8.1.10 at danskene hadde en klart lavere andel av sine overnattinger om sommeren enn gjennomsnittet for utlendingene (63 prosent).

Snaut 9 prosent av de danske overnattingene kom i høstmånedene oktober-desember. Dette var omlag samme andel som den samlede utenlandstrafikken hadde i høstsesongen.

Figur 8.1.11 viser utviklingen i den danske hotellturismen etter sesong for perioden 1950-90. Veksten har vært sterkest i vintersesongen og i høstsesongen. I 1990 var det dobbelt så mange overnattinger i vintermånedene som i 1950, mens det

Figur 8.1.11 Danske hotellovernattinger etter sesong. 1950-90. Indeks 1950=100

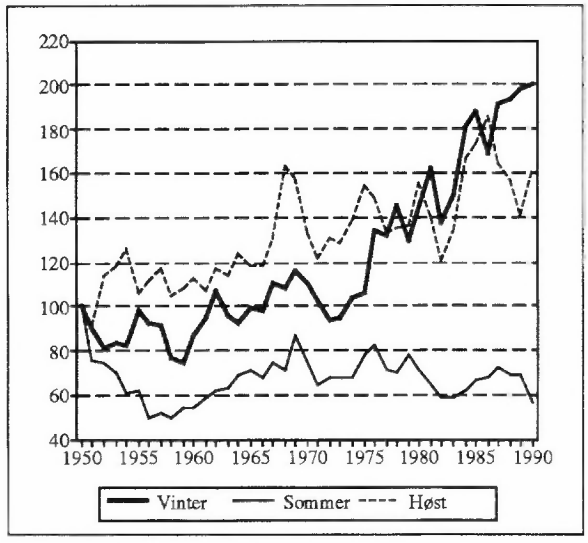

Figur 8.1.12 Danske hotellovernattinger i vintersesongen. 1950-90. Indeks 1950=100

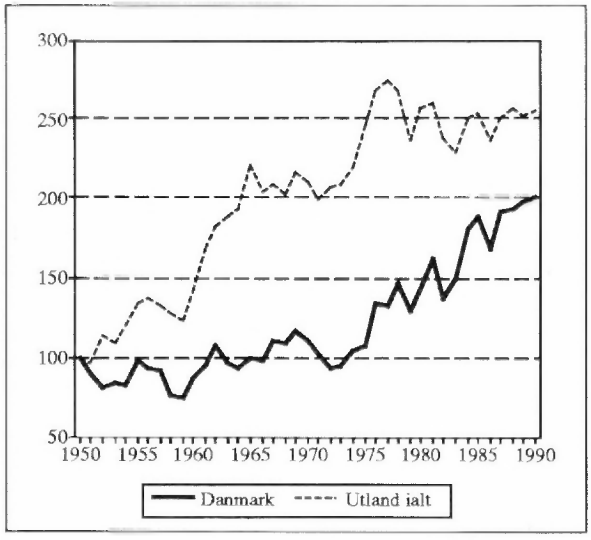

Figur 8.1.13 Danske hotellovernattinger i sommersesongen. 1950-90. Indeks 1950=100

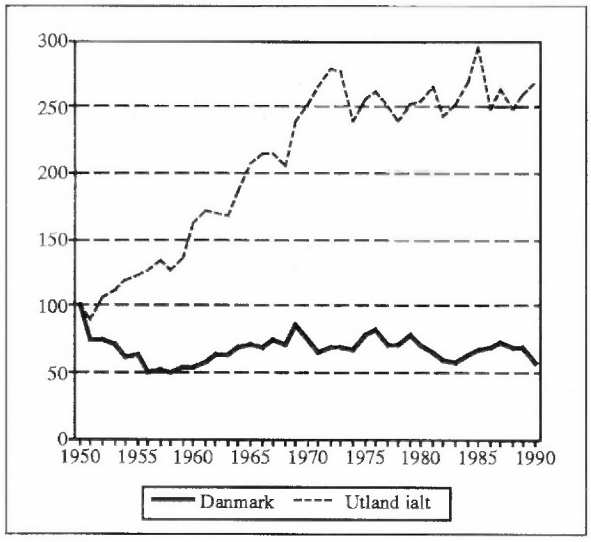

Figur 8.1.14 Danske hotellovernattinger i høstsesongen. 1950-90. Indeks 1950=100

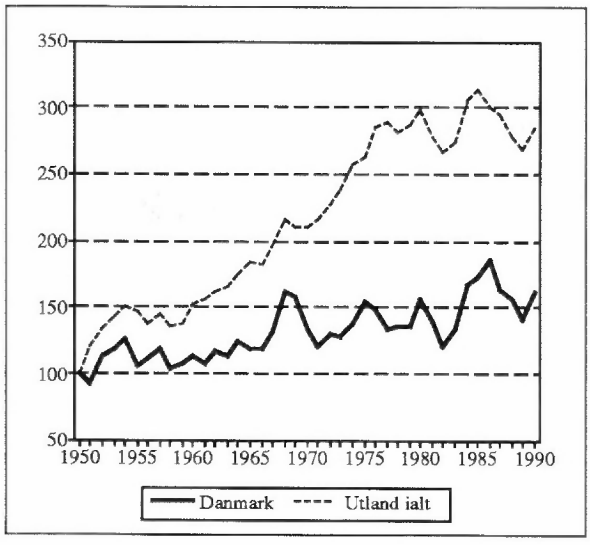

i samme periode var blitt 60 prosent flere overnattinger i høstmånedene. For sommersesongen ser vi derimot at det i 1990 var drøyt 40 prosent færre danske overnattinger enn i 1950.

Selv om den danske turismen i vintersesongen ble fordoblet fra 1950 til 1990, ser vi imidlertid av figur 8.1.12 at den samlede utenlandstrafikken vokste med 150 prosent i samme periode. Danskene hadde stagnasjon i vinterovernattingene fram til begynnelsen av 1970-årene, mens dette var en sterk vekstperiode for den øvrige utenlandske vinterturismen. Danskenes vinterturisme i Norge økte imidlertid raskt i 1970 og 1980-årene. Veksten på det danske markedet fortsatte altså etter at den øvrige vinterturismen fra utlandet stagnerte fra slutten av 1970-tallet.

Figur 8.1.13 viser at den danske sommerturismen sviktet kraftig og nesten ble halvert i 1950-årene. Deretter har den holdt seg på nesten det samme lave nivået helt fram til 1990. Det betyr at danskene ikke tok del i den generelle oppgangen i den utenlandske sommerturismen hotellene hadde fram til begynnelsen av 1970-årene. På den annen side faller den svake utviklingen i de danske sommerovernattingene etter 1970 sammen med den stagnasjonen vi har hatt i den utenlandske sommerturismen i denne perioden.

Figur 8.1.14 viser at også for høstmånedene har danskene hatt en svakere vekst enn gjennomsnittet for utlendingene fra 1950 til 1990. Selv om veksttakten var svakere, ser vi imidlertid her at danskene fulgte den alminnelige oppgangen fram til omlag 1970. Mens de utenlandske høstovernattingene fortsatte å vokse også gjennom 1970-årene, stagnerte trafikken fra Danmark i denne perioden. Til tross for store årlige svingninger har hovedtendensen for høstsesongen vært stagnasjon eller bare svak oppgang på det danske markedet både i 1970- og i 1980-årene.

* * *

Figur 8.1.15 Danske hotellovernattinger. Landsdel. 1990

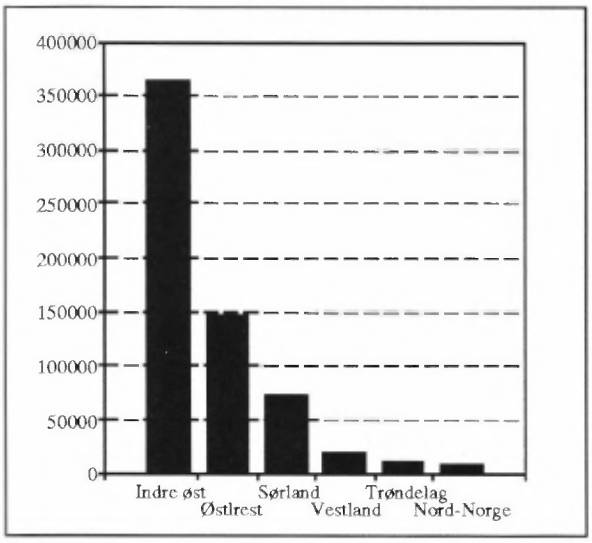

Figur 8.1.16 Danske hotellovernattinger i prosent av utenlandske overnattinger ialt. Landsdel. 1990

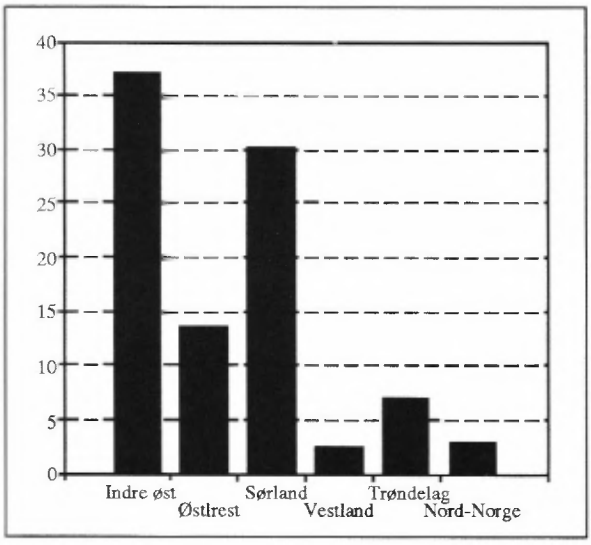

8.1.4 Regionalt mønster

Figur 8.1.15 viser hvordan de danske overnattingene fordelte seg på landsdeler i 1990. Vi ser at dansk turisme i Norge er sterkt konsentrert til Østlandsområdet, mens Vestlandet, Trøndelag og Nord-Norge betyr svært lite. Fylkene på det indre Østlandet hadde 58 prosent av alle de danske hotellovernattingene i 1990. Resten av Østlandet hadde drøyt 23 prosent. Det betyr altså at bare 18 prosent av den samlede danske hotellturismen skjedde utenfor Østlandsområdet.

Figur 8.1.16 viser hvilken betydning danskene har i forhold til de samlede utenlandske overnattingene i landsdelene. Igjen ser vi at det danske markedet betyr mest for det indre Østlandet. Der stod danskene for mer enn hver tredje utenlandske overnatting i 1990. Målt på denne måten ser vi imidlertid at Danmark betyr mye også for Sørlandet. Også der var det en danske bak nesten hver tredje utenlandske overnatting i 1990. Derimot ser vi at danskene både på Vestlandet og i Nord-Norge stod for bare et par prosent av de utenlandske overnattingene i 1990, mens de i Trøndelag hadde en andel på 7 prosent.

I figur 8.1.17 og 8.1.18 er de samme tallene brudt ned på det enkelte fylke. Vi ser at det er Oppland og Buskerud som har de fleste danske overnattingene. Oppland hadde alene nesten hver tredje danske overnatting i 1990. Sett i forhold til den samlede utenlandske turismen betyr imidlertid de danske gjestene mest i Aust-Agder og i Telemark. I Aust-Agder utgjorde danskene i 1990 nesten 70 prosent av den samlede utenlandstrafikken, mens andelen i Telemark var på drøyt 50 prosent. Ellers legger vi merke til at Danmark står for under 10 prosent av utenlandsturismen i alle fylkene fra Rogaland og nordover.

Figur 8.1.17 Danske hotellovernattinger. Fylke. 1990

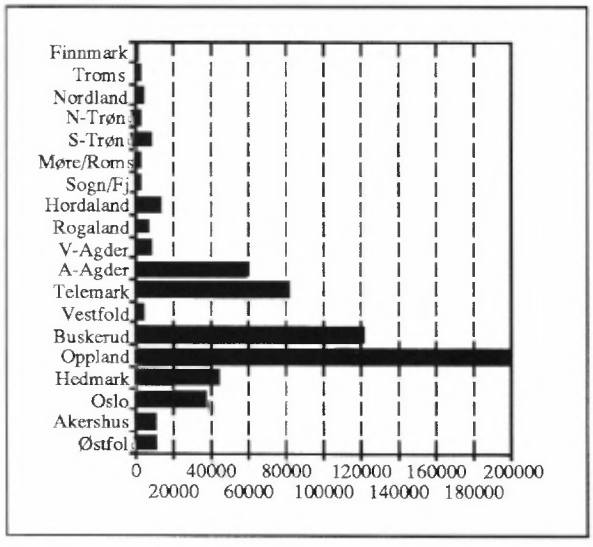

Figur 8.1.18 Danske hotellovernattinger i prosent av utenlandske overnattinger ialt. Fylke. 1990

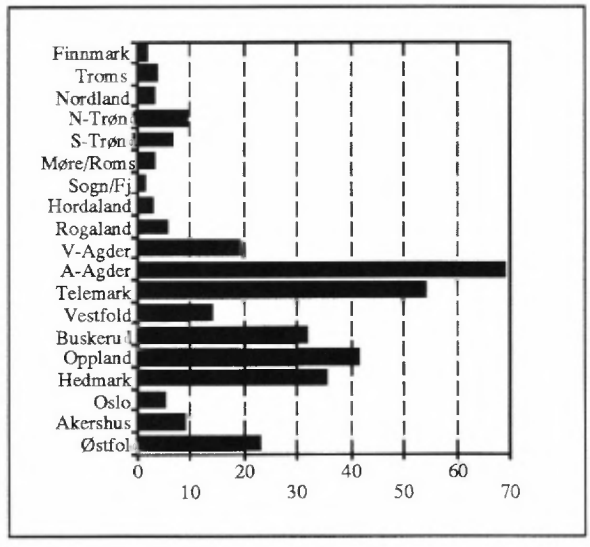

Figur 8.1.19 Danske hotellovernattinger. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

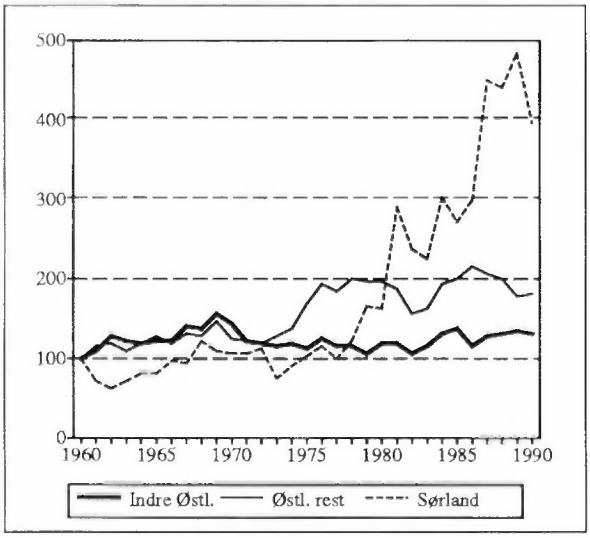

Figur 8.1.20 Danske hotellovernattinger. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

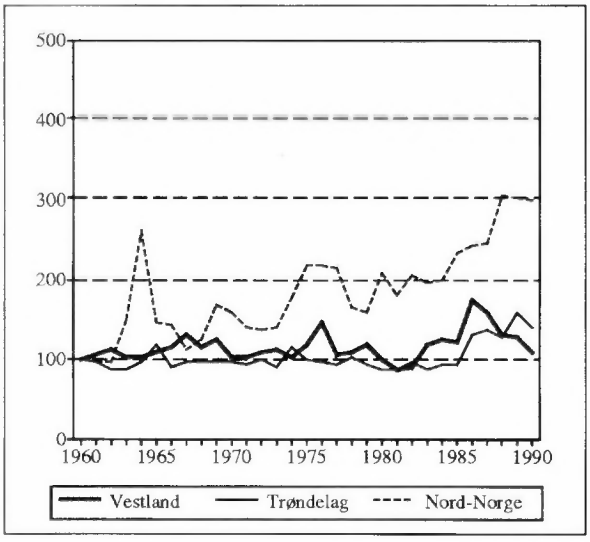

Figur 8.1.21 Danske hotellovernattinger. Fylke. Endring 1960-90. Prosent

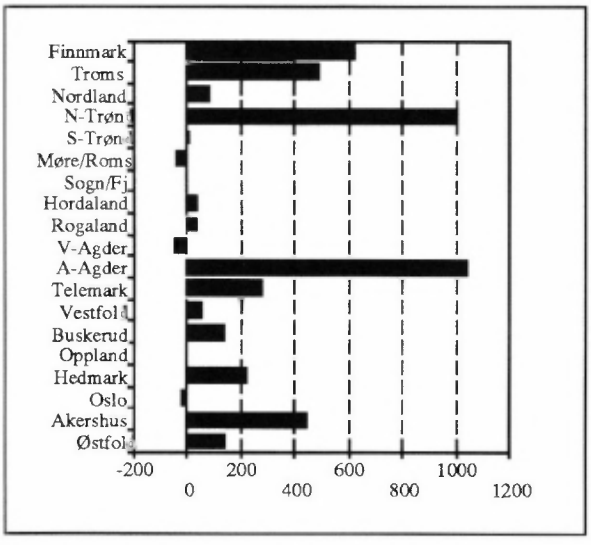

Figur 8.1.19 og 8.1.20 belyser utviklingen i de danske overnattingene etter landsdel i perioden 1960-90. Samlet var den prosentvise oppgangen i disse årene sterkest for Sørlandet og for Nord-Norge. Sørlandet hadde i 1990 nesten 300 prosent flere danske overnattinger enn i 1960, og i Nord-Norge var oppgangen på 200 prosent i samme periode. Til sammenlikning var oppgangen på landsbasis i disse årene bare 66 prosent i den danske turismen. Dermed har også Vestlandet, Trøndelag og det Indre Østlandet hatt en svakere vekst enn landsgjennomsnittet i de danske overnattingene fra 1960 til 1990, mens oppgangen på resten av Østlandet har vært noe sterkere enn landsgjennomsnittet.

For det indre Østlandet var det var en viss oppgang i 1960-årene, mens det deretter har vært stagnasjon og nedgang på det danske markedet. For Vestlandet og Trøndelag ser vi at den danske trafikken holdt seg noenlunde stabil helt fram til begynnelsen av 1980-tallet, men at det har vært en viss oppgang i deler av 1980-årene. På Sørlandet var det bare små endringer i de danske overnattingene fram til slutten av 1970-årene. På 1980-tallet har imidlertid den danske trafikken i dette området økt meget sterkt. Bare i Nord-Norge har det vært en noenlunde jevn oppgang i hele perioden.

Figur 8.1.21 viser den samlede prosentvise endringen i de danske overnattingene fra 1960 til 1990 på fylkesnivå. Aust-Agder og Nord-Trøndelag har hatt den klart sterkeste prosentvise veksten i perioden. Fordi danskene også har en stor betydning for Aust-Agder, har oppgangen i dette fylket vært viktig for utviklingen i de samlede utenlandske turismen i Aust-Agder. I fem fylker var det i 1990 færre danske overnattinger enn i 1960. Det gjaldt bl.a. for det viktigste fylket for dansk turisme, Oppland, der det var en nedgang på 2 prosent. Størst nedgang var det i Vest-Agder og Møre og Romsdal, men også Oslo hadde i 1990 22 prosent færre danske overnattinger enn i 1960. Ellers legger vi merke til at Buskerud, som var det nest viktigste fylket for dansk turisme, med 140 prosent hadde en oppgang godt over landsgjennomsnittet.

Figurene på neste side belyser den regionale utviklingen også fra noen andre innfallsvinkler. For hver landsdel sammenliknes utviklingen i de danske overnattingene med utviklingen i de samlede utenlandske overnattingene i landsdelen. I hver figur sammenliknes også utviklingen i den danske turismen i landsdelen med utviklingen i de samlede danske hotellovernattingene på landsplan (stiplet linje).

* * *

Figur 8.1.22 Indre Østland. Hotellovernattinger fra Danmark og fra utlandet i alt. Danske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

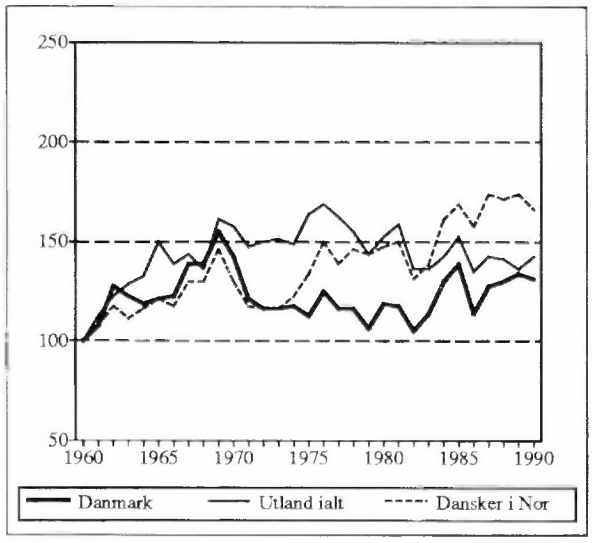

Figur 8.1.23 Resten av Østlandet. Hotellovernattinger fra Danmark og fra utlandet ialt. Danske overnattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

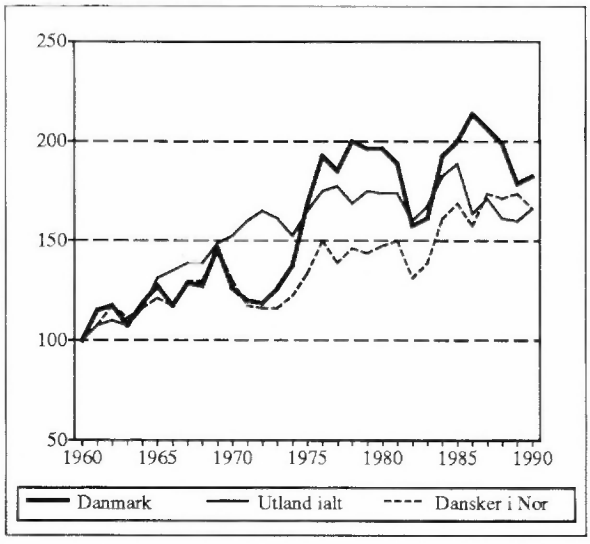

Figur 8.1.24 Sørlandet. Hotellovernattinger fra Danmark og fra utlandet ialt. Danske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

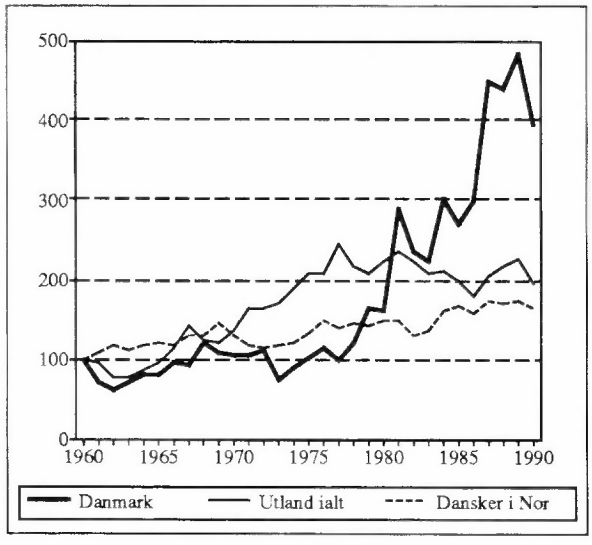

Figur 8.1.25 Vestlandet. Hotellovernattinger fra Danmark og fra utlandet ialt. Danske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

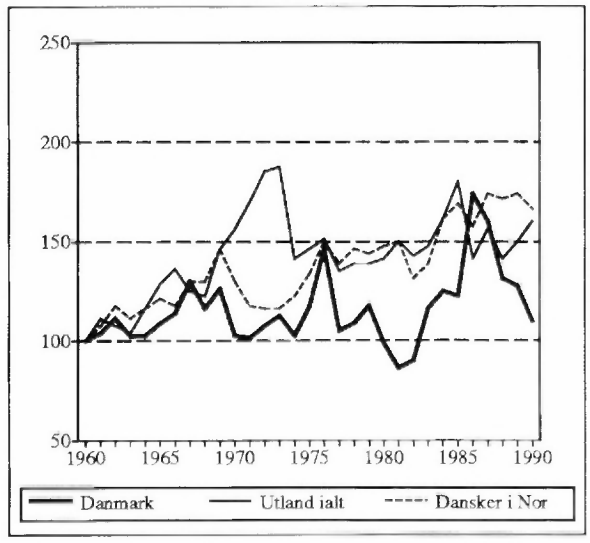

Figur 8.1.26 Trøndelag. Hotellovernattinger fra Danmark og fra utlandet ialt. Danske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

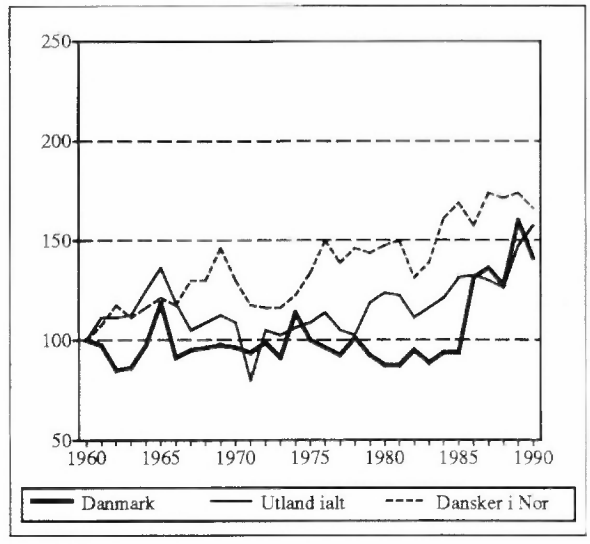

Figur 8.1.27 Nord-Norge. Hotellovernattinger fra Danmark og fra utlandet ialt. Danske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

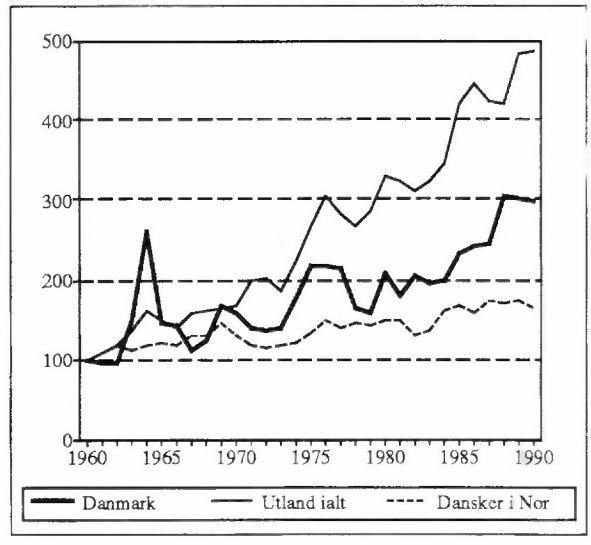

Figur 8.1.28 Danmark. Valutakurs og overnattinger. 1965-90. Indeks 1965=100

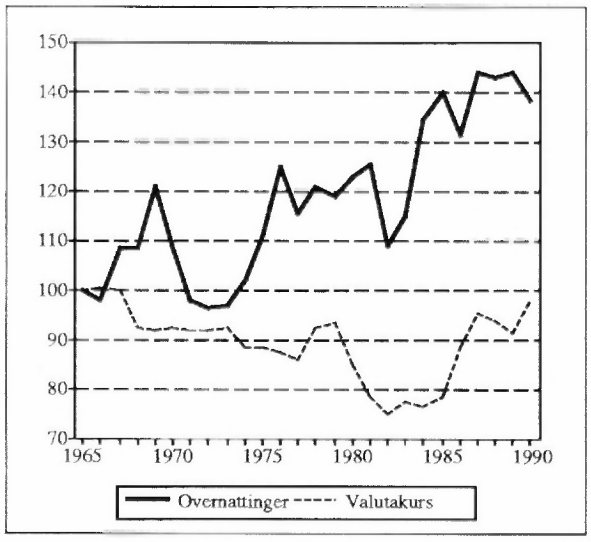

8.1.5 Valutakurs og overnattinger

Figur 8.1.28 viser utviklingen i kursen på danske kroner i forhold til norske kroner og utviklingen i danske overnattinger ved norske hoteller for årene 1965-90. Som hovedinntrykk ser vi at valutakursen i denne perioden har sunket samtidig som turismen har økt. For perioden undert ett må en derfor lete etter andre faktorer enn valutakursen som forklaring på den den danske turistøkningen i Norge.

I deler av perioden har det imidlertid tilsynelatende vært en samvariasjon mellom valutakurs og turisme. Valutakursen sank langsomt fram til slutten av 1970-årene. I 1980-82 falt kursen sterkere. Vi legger merke til at 1982 gav en markert nedgang også i de danske overnattingene. Fra 1982 til 1985 gikk kursen svakt opp, mens det i 1986 og 1987 var en forholdsvis sterk kursoppgang. Vi ser at også de danske overnattingene økte rundt midten av 1980-tallet. Denne veksten var imidlertid sterkest før den virkelige kursoppgangen begynte i 1985.

Tabell 8.1.1. Danske hotellovernattinger etter hotelltype og sesong. 1950-90. 1000 overnattinger

	Hotelltype				Sesong		
	I alt	By	Turist	Land	Vinter	Sommer	Høst
1950	252	95	97	60	92	140	20
1951	208	85	87	37	83	105	18
1952	203	87	83	33	75	105	23
1953	197	83	81	33	77	98	24
1954	188	80	83	25	76	85	25
1955	199	81	94	24	90	87	21
1956	177	70	80	27	86	71	22
1957	182	71	75	35	84	73	24
1958	161	70	59	31	70	69	21
1959	166	68	73	25	69	75	22
1960	179	69	77	33	80	76	22
1961	191	73	88	30	88	82	21
1962	210	74	98	38	99	88	23
1963	199	70	95	34	89	88	23
1964	208	80	93	35	86	97	25
1965	215	85	94	35	92	99	24
1966	210	81	97	32	91	95	24
1967	233	82	110	40	102	105	26
1968	233	82	113	38	100	100	33
1969	260	92	125	43	107	121	31
1970	233	81	113	38	102	104	27
1971	210	78	98	34	95	91	24
1972	207	79	90	38	86	95	26
1973	208	75	90	43	88	95	26
1974	218	80	101	38	96	94	28
1975	238	87	104	46	98	109	31
1976	268	87	130	51	124	115	30
1977	248	84	128	37	122	100	27
1978	260	84	134	42	135	98	27
1979	255	86	128	42	119	109	27
1980	263	75	150	38	133	99	31
1981	268	72	152	45	150	91	28
1982	234	73	114	46	127	83	24
1983	246	73	125	48	138	81	27
1984	288	74	159	56	167	88	33
1984	605	119	159	328	372	177	56
1985	630	100	163	367	388	184	58
1986	591	131	171	289	346	183	62
1987	648	109	156	384	393	200	54
1988	643	110	163	370	398	194	51
1989	648	96	162	390	408	194	46
1990	624	90	150	384	411	158	54
Prosentvise endringer							
1950-60	-29,1	-27,2	-20,8	-45,6	-13,3	-45,5	12,4
1960-70	30,0	17,3	47,6	15,5	27,6	35,9	18,4
1970-80	13,1	-7,3	31,9	0,6	29,6	-4,2	16,8
1980-90	12,9	-26,3	0,5	71,7	39,5	-19,8	4,4
1950-90	17,7	-41,7	55,0	8,5	100,2	-43,1	62,5
1950-70	-7,9	-14,6	16,9	-37,2	10,7	-26,0	33,2
1970-90	27,7	-31,7	32,5	72,7	80,9	-23,1	22,0
Omregningsfaktorer 1984/1984							
x-faktor	0,476	0,621	1,000	0,170	0,449	0,496	0,592
y-faktor	2,100	1,609	1,000	5,891	2,228	2,015	1,690

Tabell 8.1.2. Danske hotellovernattinger. Landsdel. 1960-90. 1000 overnattinger

	I alt	Landsdel					
		Indre Østland	Østland rest	Sørland	Vestland	Trøndelag	Nord-Norge
1960	179	85	64	10	13	4	2
1961	191	91	73	7	14	4	2
1962	210	108	75	6	15	4	2
1963	199	103	69	7	13	4	3
1964	208	101	75	8	13	4	6
1965	215	102	81	8	14	5	3
1966	210	103	74	10	15	4	3
1967	233	117	82	10	17	4	2
1968	233	117	81	12	15	4	3
1969	260	131	93	11	17	4	4
1970	233	121	80	11	14	4	3
1971	210	103	76	11	13	4	3
1972	207	99	75	12	14	4	3
1973	208	98	80	8	15	4	3
1974	218	99	87	9	14	5	4
1975	238	95	107	10	16	4	5
1976	268	106	122	12	19	4	5
1977	248	98	117	10	14	4	5
1978	260	98	127	12	14	5	4
1979	255	90	125	17	15	4	3
1980	263	100	125	17	13	4	4
1981	268	99	120	30	11	4	4
1982	234	89	100	24	12	4	4
1983	246	96	103	23	15	4	4
1984	288	109	123	31	17	4	4
1984	605	359	154	56	22	8	6
1985	630	383	160	51	22	8	7
1986	591	316	171	56	31	11	7
1987	648	352	165	84	28	11	7
1988	643	360	158	82	23	10	9
1989	648	371	143	90	22	13	9
1990	624	364	146	74	19	12	9
Prosentvise endringer							
1960-70	30,0	42,1	25,3	4,5	2,1	-4,5	57,2
1970-80	13,1	-17,1	56,1	55,2	-3,8	-8,5	31,9
1980-90	12,9	11,0	-7,2	143,8	11,7	60,9	44,0
1960-90	66,0	30,8	81,6	295,5	9,7	40,5	198,6
1970-90	27,7	-7,9	44,9	278,5	7,4	47,2	89,9
Omregningsfaktorer 1984/1984							
x-faktor	0,476	0,305	0,796	0,551	0,746	0,542	0,717
y-faktor	2,100	3,278	1,257	1,814	1,340	1,846	1,395

8.2 Vest-Tyskland

Figur 8.2.1 Hotellovernattinger fra Vest-Tyskland og fra utlandet ialt. 1950-90. Indeks 1960=100

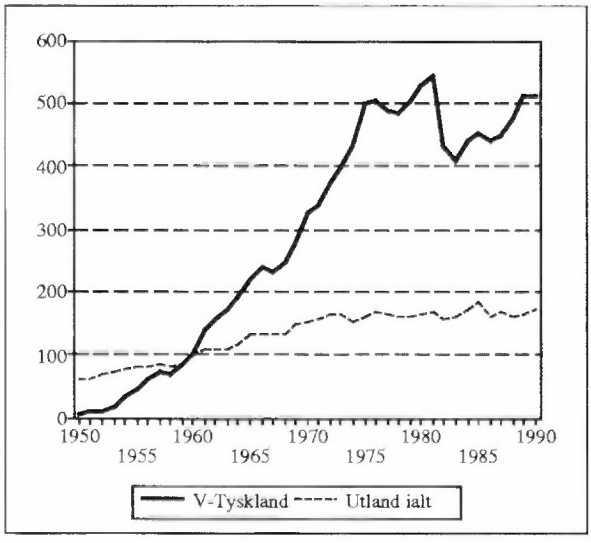

Figur 8.2.2 Hotellovernattinger fra Vest-Tyskland og fra utlandet ialt. Tiårlige endringer. 1950-90. Prosent

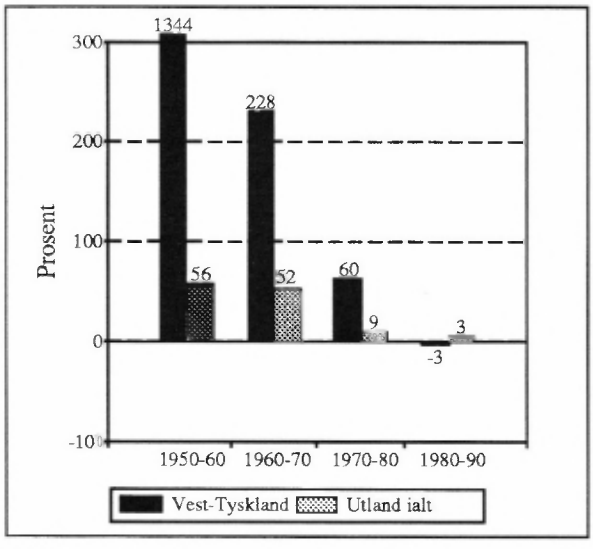

8.2.1 Hovedlinjer

Gjester fra Vest-Tyskland hadde i 1990 en andel på 16,4 prosent av de samlede utenlandske overnattingene ved norske hoteller. Dermed var vest-tyskerne den nest største gjestegruppen ved hotellene. Figur 8.2.1 viser utviklingen i de vest-tyske overnattingene i perioden 1950-90. I begynnelsen av 1950-årene var det svært få tyske overnattinger i Norge og den relative veksten ble defor meget sterk i løpet av dette tiåret. For at dette ikke skal forstyrre for mye i sammenlikningene mot de øvrige utenlandske overnattingene, har vi i dette kapitlet brukt 1960 som basis for sammenlikningene. Vi ser allikevel at de tyske overnattingene vokste betydelig sterkere enn den samlede utenlandske turismen. Fra 1960 til 1990 ble det drøyt 400 prosent flere vest-tyske overnattinger ved hotellene, mens de samlede utenlandske overnattingene vokste med 71 prosent i samme periode.

Figur 8.2.2 summerer opp utviklingen for tiårsperiodene siden 1950. I 1960 var det mer enn 13 ganger så mange tyske hotellovernattinger som i 1950. Ingen andre gjestgegrupper hadde tilnærmet så kraftig vekst på 1950-tallet. Den sterke tyske oppgangen fortsatte imidlertid også i 1960-årene. Da økte de tyske overnattingene med godt over 200 prosent, mens den samlede utenlandske turismen gikk opp med om lag 50 prosent. Også 1970-årene ga sterk vekst, men veksttakten var nå naturlig nok redusert. Mens den samlede utenlandstrafikken økte med beskjedne 9 prosent fra 1970 til 1980, ble det allikevel 60 prosent flere tyske overnattinger i løpet av denne perioden. Dermed var imidlertid veksten også på det tyske markedet så godt som slutt. Topp-punktet for de tyske overnattingene i perioden ble nådd i 1981. Deretter var det et par år med sterk nedgang. Selv om trafikken fra Vest-Tyskland igjen økte i siste del av 1980-årene, ser vi av figur 8.2.1 at den ikke nådde opp igjen til samme nivå som i 1981. Således ble 1980-årene det første tiåret med samlet nedgang i de

Figur 8.2.3 Hotellovernattinger fra Vest-Tyskland. Årlige endringer. 1950-90. Prosent

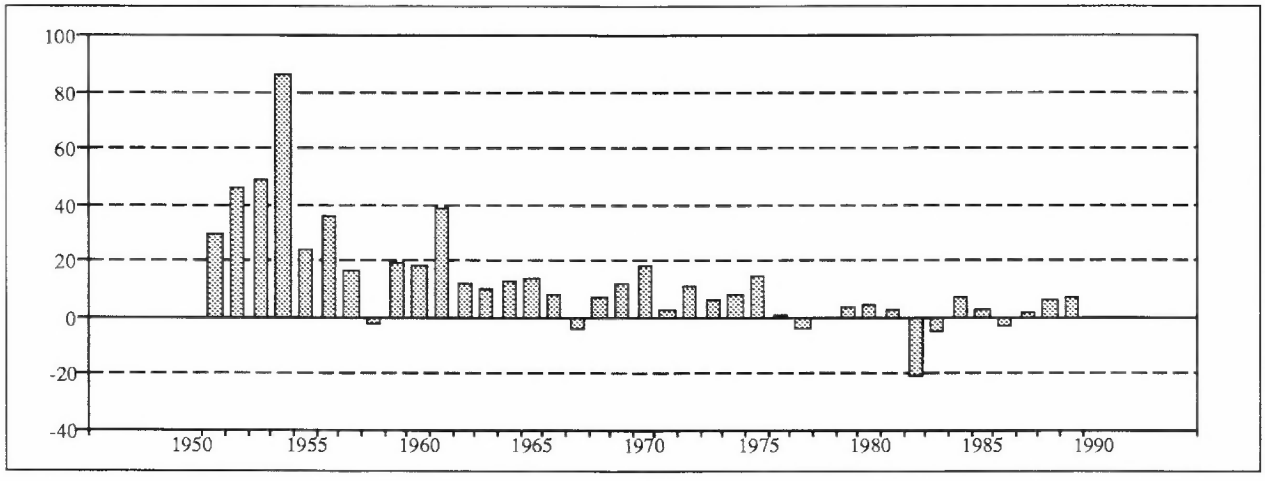

Figur 8.2.4 Vest-tyske overnattinger etter hotelltype. 1990. Prosent

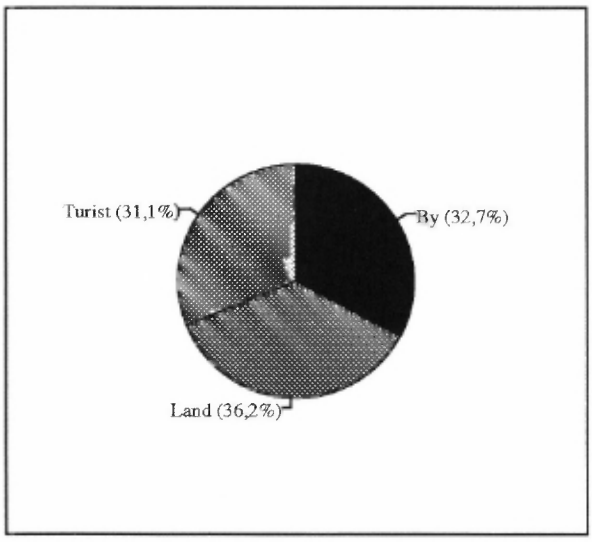

Figur 8.2.5 Vest-tyske overnattinger etter hotelltype. 1950-90. Indeks 1960=100

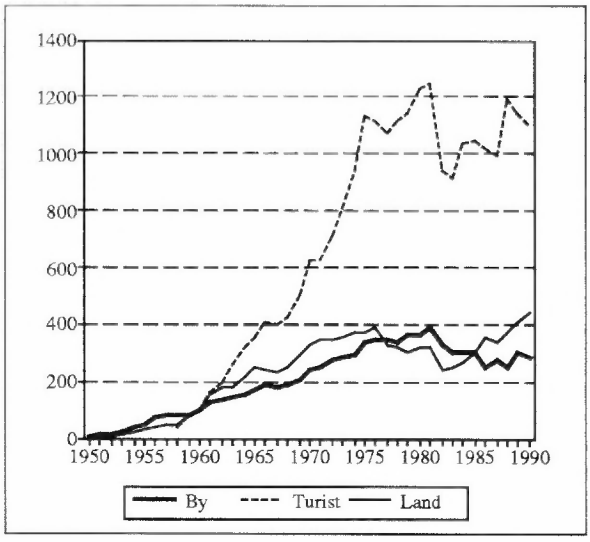

Figur 8.2.6 Vest-tyske overnattinger ved byhoteller. 1950-90. Indeks 1960=100

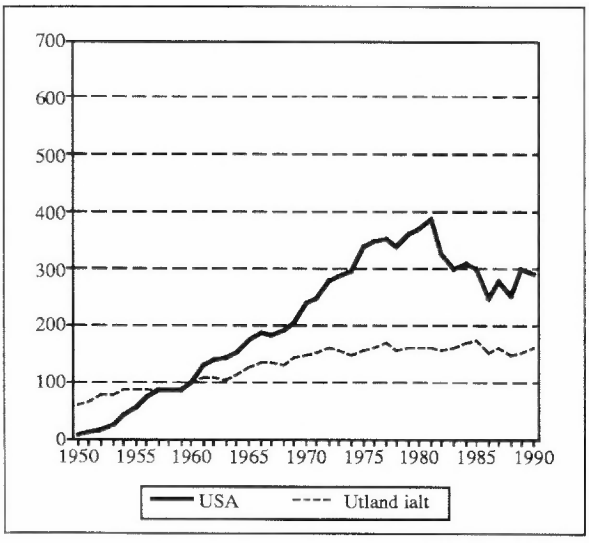

tyske overnattingene. Nedgangen var på 3 prosent, mens den samlede utenlandske turismen i dette tiåret økte med 3 prosent.

Tyskerne var således en viktig faktor bak den generelle veksten i den utenlandske hotellturismen på 1950 og 1960-tallet. Tyskerne var dessuten en av de gjestegruppene som sørget for at det var en viss vekst i den samlede utenlandstrafikken også i 1970-årene. Svikten på det tyske markedet i første del av 1980-tallet er imidlertid en av grunnene til at dette tiåret har gitt bare en ubetydelig vekst i den samlede utenlandsturismen.

Figur 8.2.3 viser de årlige prosentvise endringene i de vest-tyske overnattingene i perioden. Oppgangen i de første tiårene gjenspeiler seg naturlig nok i mange år med sterk vekst. Fram til 1980 ser vi at det bare var 3 år med nedgang i de tyske overnattingene. Det var i årene 1958, 1967 og 1977. Den sterkeste svikten kom imidlertid i 1982, da den tyske hotellturismen falt med drøyt 20 prosent i løpet av året.

8.2.2 Hotelltype

Figur 4.2.4 viser de tyske overnattingene etter hotelltype i 1990. Vi ser at tyskerne fordeler sine overnattinger noenlunde likt på de forskjellige hotelltypene, med 36 prosent på landhotellene, 33 prosent på byhotellene og 31 prosent på turisthotellene. Det betyr at byhotellene betyr ca. 10 prosentpoeng mindre for tyskerne enn for utlendingene i gjennomsnitt. Turisthotellene og landhotellene betyr imidlertid mer for tyskerne enn for den samlede utenlandske turismen.

Figur 8.2.5 viser at det er turisthotellene som har registrert den klart sterkeste oppgangen i den tyske trafikken. På 1950 tallet var det sterk vekst for alle hotellgrupper. Fra 1960 til 1990 ble de tyske over-

Figur 8.2.7 Vest-tyske overnattinger ved turisthoteller. 1960-90. Indeks 1960=100

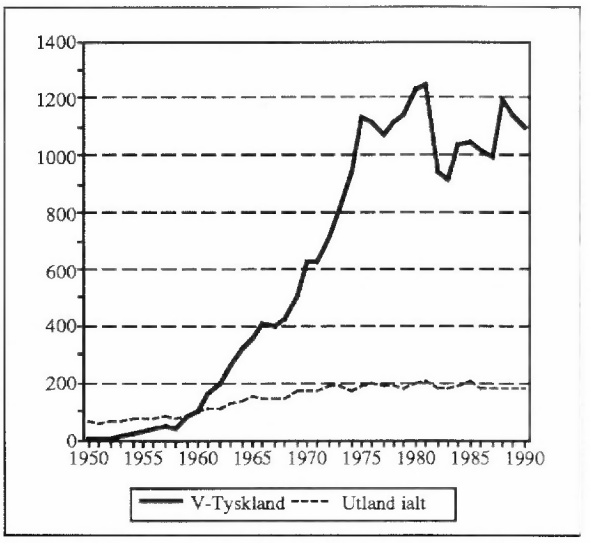

Figur 8.2.8 Vest-tyske overnattinger ved landhoteller. 1950-90. Indeks 1960=100

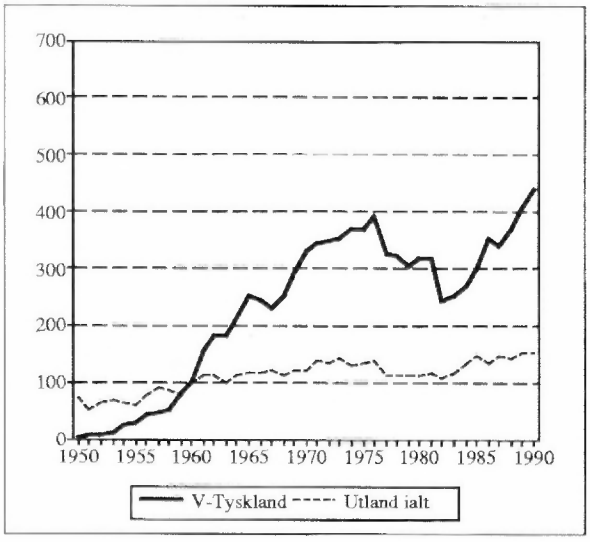

Figur 8.2.9 Vest-tyske hotellovernattinger etter sesong. 1990. Prosent

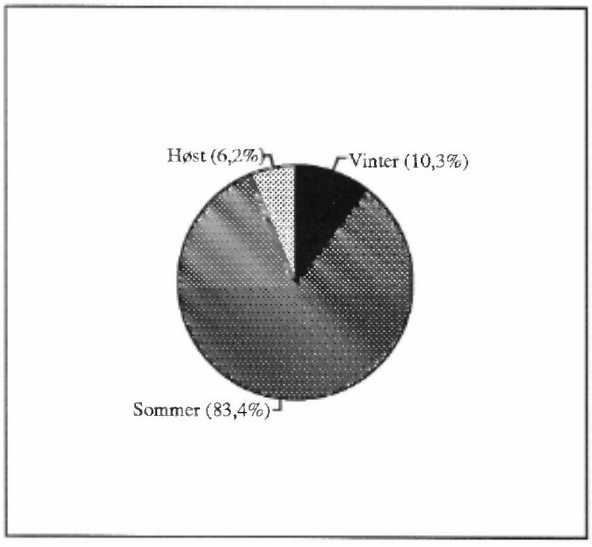

Figur 8.2.10 Hotellovernattinger fra Vest-Tyskland og fra utlandet ialt. Måned. 1990. Prosent av årets overnattinger

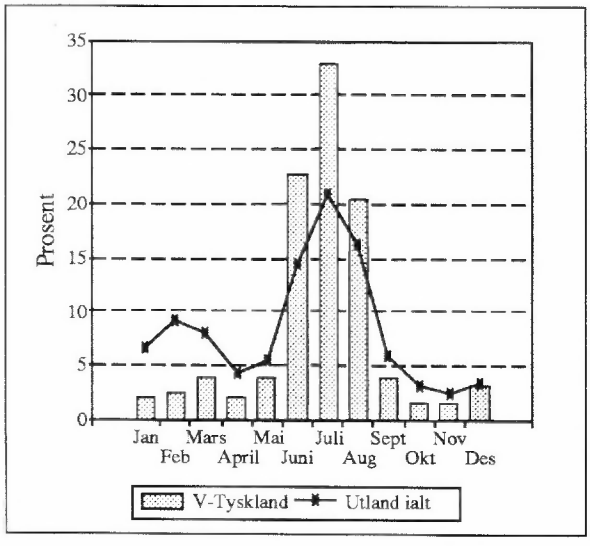

nattingene ved turisthotellene nesten 10-doblet mens landhotellene og byhotellene hadde en vekst på hhv. 340 og 190 prosent i samme periode.

Figurene 8.2.6-8 viser at for alle hotelltypene har utviklingen i de tyske overnattingene vært klart sterkere enn for den samlede utenlandske trafikken. På 1960-tallet var det særlig turisthotellene, men også landhotellene som hadde sterk oppgang. For byhotellene var oppgangen i dette tiåret relativt sett svak. På 1970-tallet stagnerte overnattingene ved landhotellene, mens turisthotellene hadde nesten en fordobling og byhotellene en vekst på over 50 prosent i den tyske trafikken i det samme tiåret. Også turisthotellene og byhotellene nådde imidlertid en topp på det tyske markedet i 1981, og alle hotelltyper hadde en sterk svikt i 1982. Mens det både for turisthotellene (-11 prosent) og for byhotellene (-22 prosent) var færre tyske overnattinger i 1990 enn i 1980, ser vi imidlertid at landhotellene har hatt sterk vekst igjen i siste del av 1980-tallet. Således var det i 1990 flere overnattinger fra Tyskland ved landhotellene enn noensinne.

8.2.3 Sesongmønster

Figur 8.2.9 og 8.2.10 viser at tysk hotellturisme i Norge i stor grad er konsentrert til sommermånedene. Figur 8.2.9 viser at hele 83 prosent av de samlede tyske overnattingene i 1990 kom i sommersesongen mai-september. I disse månedene stod tyskerne for 22 prosent av den samlede utenlandske turismen ved hotellene. Vi ser at juli var den viktigste overnattingsmåneden for tyskerne. Hver tredje tyske overnatting kom i denne måneden. Figur 8.2.10 viser også at tyskerne har en betydelig større andel av sine overnattinger i sommermånedene enn gjennomsnittet for utlendingene.

Vintersesongen betyr imidlertid lite for tyskerne med

Figur 8.2.11 Vest-tyske hotellovernattinger etter sesong. 1950-90. Indeks 1960=100

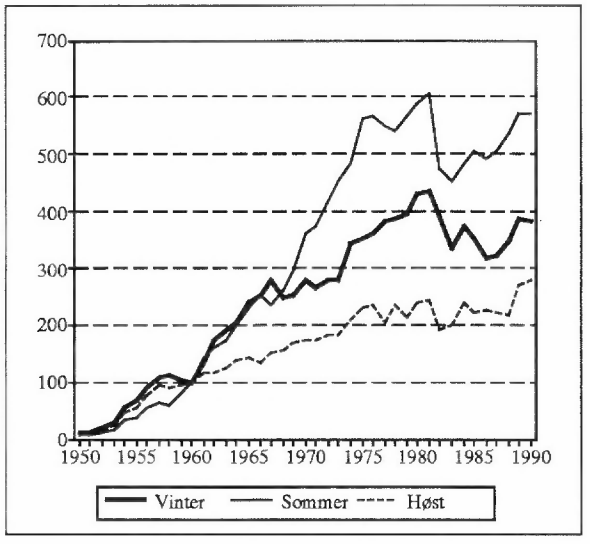

Figur 8.2.12 Vest-tyske hotellovernattinger i vintersesongen. 1950-90. Indeks 1960=100

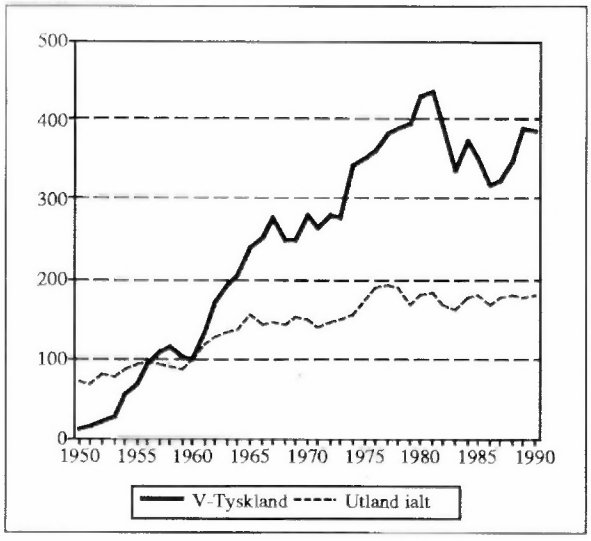

Figur 8.2.13 Vest-tyske hotellovernattinger i sommersesongen. 1950-90. Indeks 1960=100

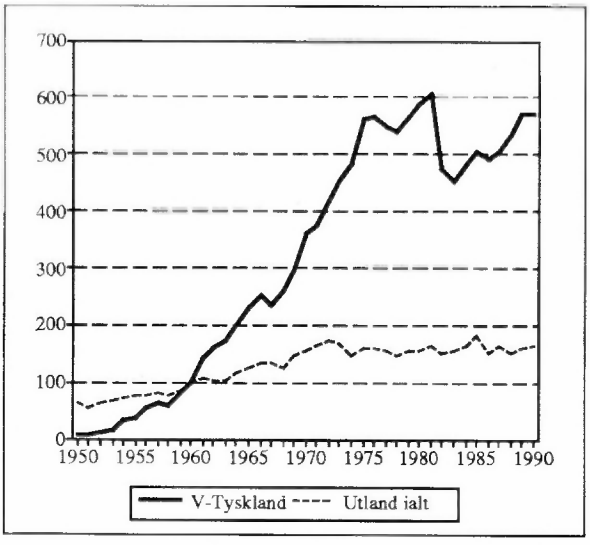

Figur 8.2.14 Vest-tyske hotellovernattinger i høstsesongen. 1950-90. Indeks 1960=100

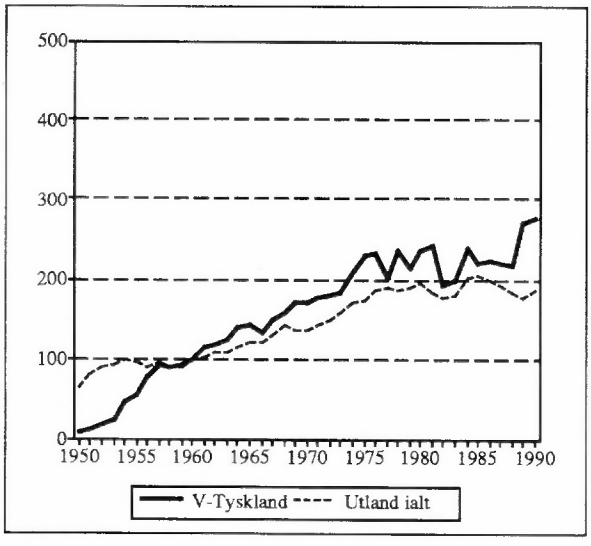

bare 10 prosent av deres samlede overnattinger. Høstmånedene hadde 6 prosent av den tyske hotellturismen. Begge disse sesongene betydde mindre for tyskerne enn gjennomsnittlig for utlendingene.

Figur 8.2.11 viser utviklingen i de tyske overnattingene etter sesong for perioden 1950-90. Veksten har vært sterkest i sommersesongen. I 1990 var det 470 prosent flere overnattinger i sommermånedene enn i 1960. For vintersesongen har det i samme periode vært en vekst på snaut 300 prosent, mens høstsesongen har hatt en vekst på snaut 200 prosent. For både sommersesongen og vintersesongen ble 1981 det beste året i perioden, mens for høstsesongen fortsatte veksten fram til et toppår i 1990.

Figur 8.2.12-14 sammenlikner de tyske overnattingene med den samlede utenlandstrafikken for de forskjellige sesongene. Vi ser at den tyske hotellturismen har vokst sterkere enn gjennomsnittet for utlendingene i alle sesonger. Figur 8.2.14 viser imidlertid at for høstsesongen har veksttakten på det tyske markedet i storparten av perioden vært bare litt raskere enn for den samlede utenlandstrafikken.

Figurene viser at sommersesongen har vokst sterkest i hele perioden fram til 1980. Dette gjelder både i forhold til tyske overnattinger i de andre sesongene og i forhold til den samlede utenlandske turismen. Spesielt kan vi merke oss at mens den samlede utenlandstrafikken i sommermånedene stagnerte fra begynnelsen av 1970-årene, økte de tyske sommerovernattingene med over 60 prosent også på 1970-tallet.

Ellers ser vi at nedgangen på det tyske markedet i 1980-årene rammet både sommer- og vintersesongen. Derimot har de tyske overnattingene i høstmånedene økt også i løpet av 1980-tallet.

* * *

Figur 8.2.15 Vest-tyske hotellovernattinger. Landsdel. 1990

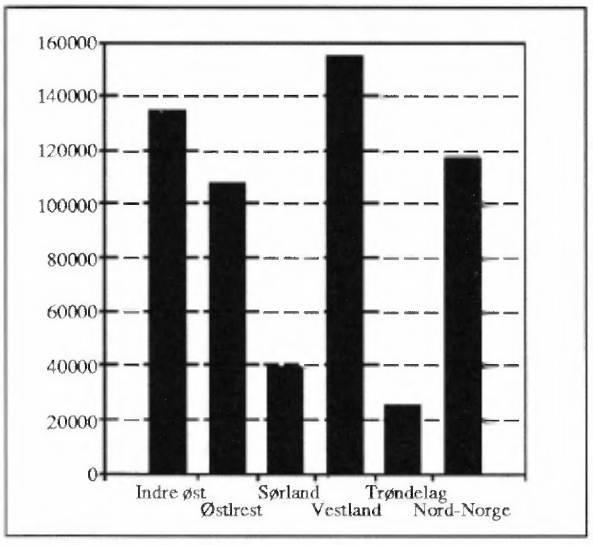

Figur 8.2.16 Vest-tyske hotellovernattinger som andel av utenlandske overnattinger ialt. Landsdel. 1990. Prosent

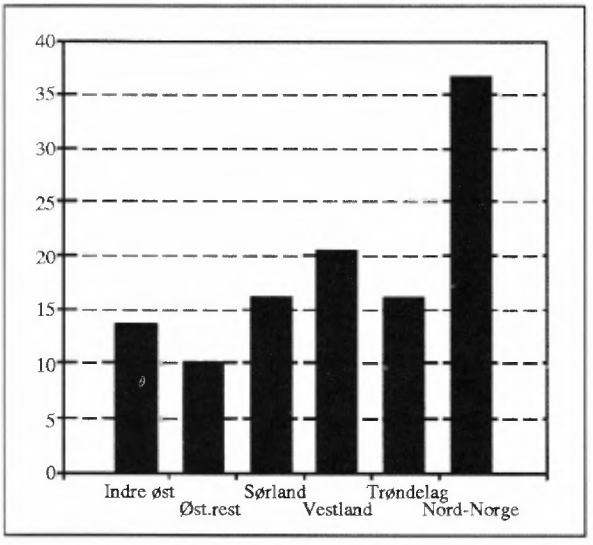

Figur 8.2.17 Vest-tyske hotellovernattinger. Fylke. 1990

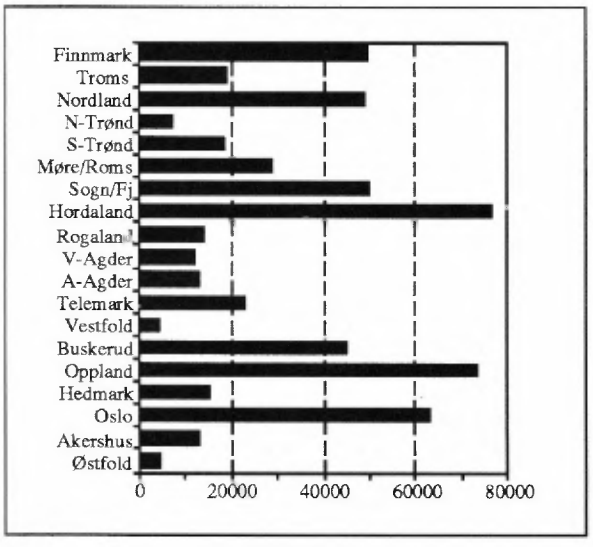

8.2.4 Regionalt mønster

Figur 8.2.15 viser hvordan de tyske overnattingene fordelte seg på landsdeler i 1990. Vi ser at tysk hotellturisme i Norge har flere tyngdepunkter. Vestlandet har flest tyske overnattinger, og de tre fylkene her hadde i 1990 samlet 27 prosent av den totale tyske trafikken. Også Østlandsområdet og Nord-Norge er imidlertid viktig som reisemål for tyskerne. Østlandet hadde samlet 42 prosent av den tyske trafikken, fordelt med 23 prosent på det indre Østlandet og med 19 prosent på resten av Østlandet. Hele 20 prosent av de tyske overnattingene kom imidlertid i Nord-Norge. På Sørlandet og i Trøndelag var det derimot forholdsvis få tyske overnattinger (hhv. snaut 7 og snaut 5 prosent i 1990)

Figur 8.2.16 viser hvilken betydning tyskerne hadde i forhold til de samlede utenlandske overnattingene i landsdelene. Målt på denne måten ser vi at tyskerne betydde klart mest for Nord-Norge. Der stod de for mer enn en tredel av den utenlandske hotellturismen i 1990. På Vestlandet utgjorde de tyske overnattingene drøyt 20 prosent. Selvom det absolutt sett var mange tyske overnattinger på Østlandet, ser vi imidlertid at de hadde en mindre betydning her enn i gjennomsnitt for landet. Til tross for lave absolutte tall, utgjorde derimot tyskerne i Trøndelag og på Sørlandet en like stor andel av turismen som gjennomsnittlig for landet.

I figur 8.2.17 og 8.2.18 er de samme tallene brudt ned på det enkelte fylke. Vi ser at Hordaland, Oppland og Oslo hadde flest tyske overnattinger. Sett i forhold til den samlede utenlandsturismen betyr imidlertid de tyske gjestene mest i Finnmark med drøyt 40 prosent og i Nordland med 35 prosent. Til tross for den store absolutte betydningen tyskerne hadde i Hordaland og i Oslo, ser vi imidlertid at de tyske turismen i Hordaland ikke betydde mer enn for landsgjennom-

Figur 8.2.18 Vest-tyske hotellovernattinger som andel av utenlandske overnattinger ialt. Fylke. 1990. Prosent

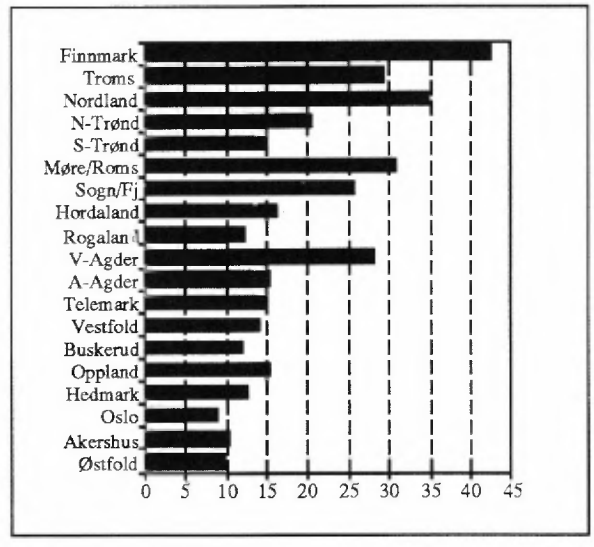

Figur 8.2.19 Vest-tyske hotellovernattinger. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

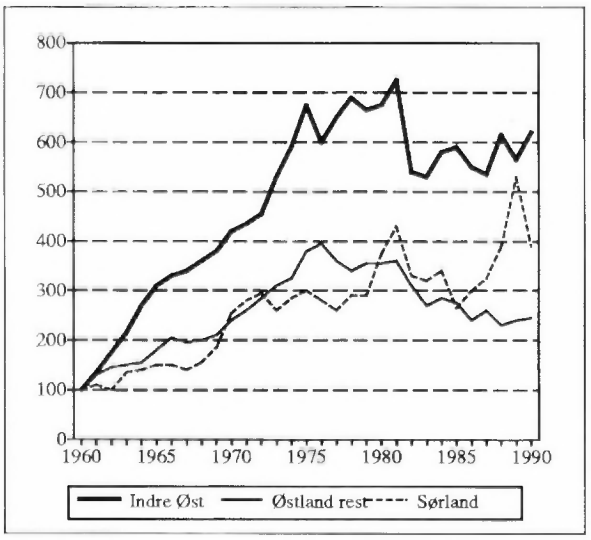

Figur 8.2.20 Vest-tyske hotellovernattinger. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

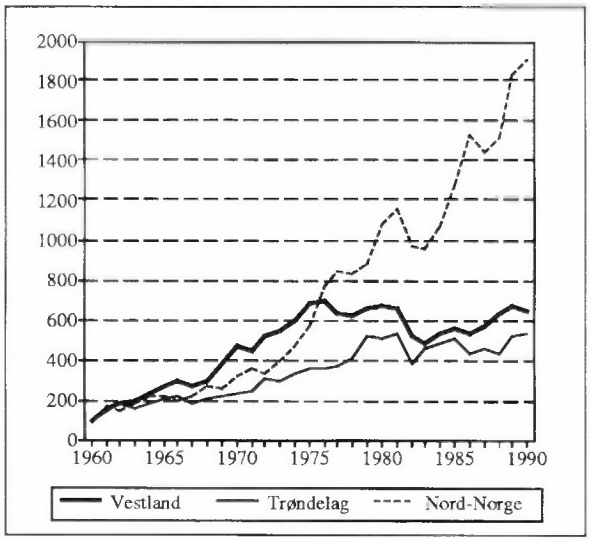

Figur 8.2.21 Vest-tyske hotellovernattinger. Fylke. Endring 1960-90. Prosent

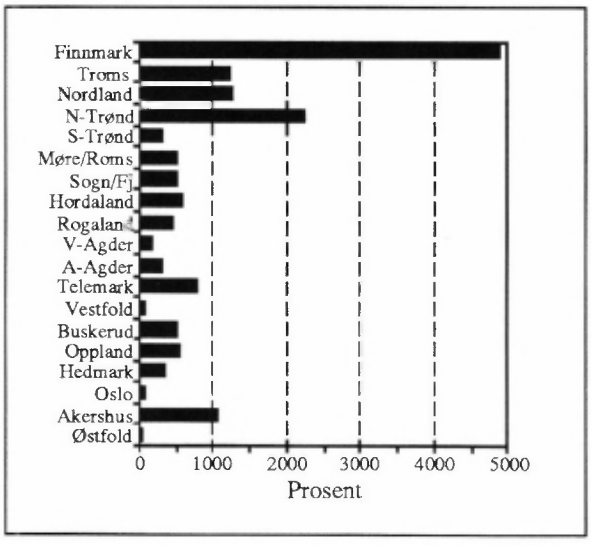

snittet, mens Oslo faktisk var det fylket i landet der tyskerne relativt sett betydde minst.

Figur 8.2.19 og 8.2.20 belyser utviklingen i de tyske overnattingene etter landsdel i perioden 1960-90. Samlet var den prosentvise oppgangen i disse årene klart sterkest for Nord-Norge. Her var det i 1990 omlag 18 ganger så mange tyske hotell-overnattinger som i 1960. For Nord-Norge legger vi dessuten merke til den sterke veksten med nesten en fordobling også i 1980-årene, til tross for stagnasjon og nedgang i landet forøvrig. Vestlandet og det indre Østlandet har også hatt sterk vekst, med drøyt 5 ganger så mange overnattinger i 1990 som i 1960. For Vestlandet merker vi oss imidlertid at toppåret kom allerede i 1976 og at landsdelen deretter som hovedtendens har hatt nedgang og stagnasjon på det tyske markedet. Det indre Østlandet fulgte landgjennomsnittet med vekst fram til 1981, men har deretter blitt rammet kraftig av svikten på 1980-tallet. Det øvrige Østlandsområdet har hatt den svakeste utviklingen i perioden under ett. I 1990 var det "bare" 145 prosent flere tyske overnattinger enn i 1960. Også i dette området ser vi at toppåret kom allerede i 1976. Deretter var det en klar nedgang fram til 1990. På Sørlandet var det i 1990 nesten 290 prosent flere overnattinger enn i 1960 og i Trøndelag var det mer enn en firedobling i perioden. I begge disse områdene ser vi dessuten at de beste årene har kommet på slutten av 1980-årene.

Figur 8.2.21 viser den samlede prosentvise endringen i de tyske overnattingene fra 1960 til 1990 på fylkesnivå. Vi ser at Finnmark har hatt den klart sterkeste veksten. Ellers ser vi at den tyske hotellturismen er mer enn tidoblet i alle fylkene fra Nord-Trøndelag og nordover. Ingen fylker har hatt nedgang i de tyske overnattingene i denne perioden, men vi legger merke til at Østlandsfylkene Oslo, Østfold og Vestfold har hatt den svakeste veksten med mindre enn en fordobling siden 1960. Dessuten ser vi at i alle de tre fylkene på Vestlandet er den tyske hotellturismen omlag femdoblet fra 1960 til 1990.

Figurene på neste side belyser den regionale utviklingen fra noe andre innfallsvinkler. For hver landsdel sammenliknes utviklingen i de tyske overnattingene med utviklingen i de samlede utenlandske overnattingene i landsdelen. I hver figur sammenliknes også utviklingen i de tyske overnattingene i landsdelen med utviklingen i de samlede tyske overnattingene på landsplan (stiplet linje).

* * *

Figur 8.2.22 Indre Østland. Hotellovernattinger fra Vest-Tyskalnd og fra utlandet ialt. Vest-tyske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

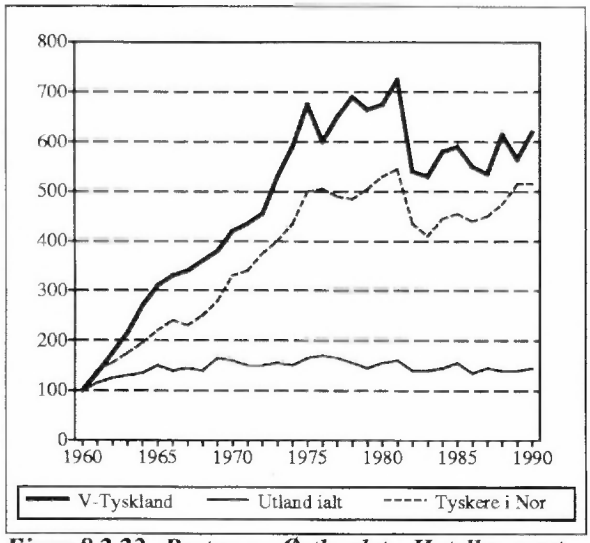

Figur 8.2.23 Resten av Østlandet. Hotellovernattinger fra Vest-Tyskland og fra utlandet ialt. Vest-tyske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

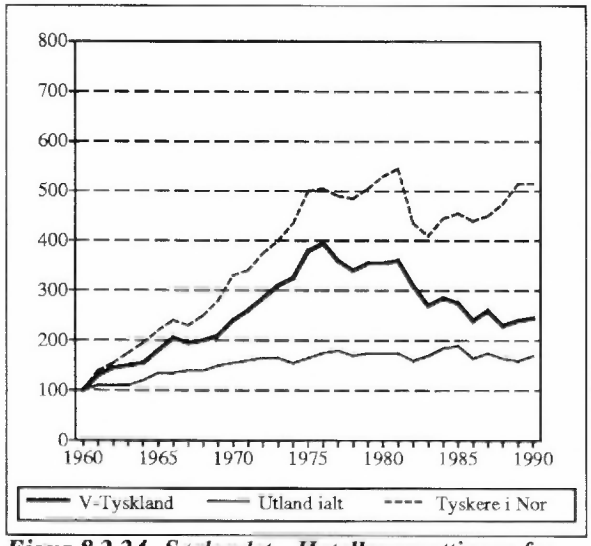

Figur 8.2.24 Sørlandet. Hotellovernattinger fra Vest-Tyskland og fra utlandet ialt. Vest-tyske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

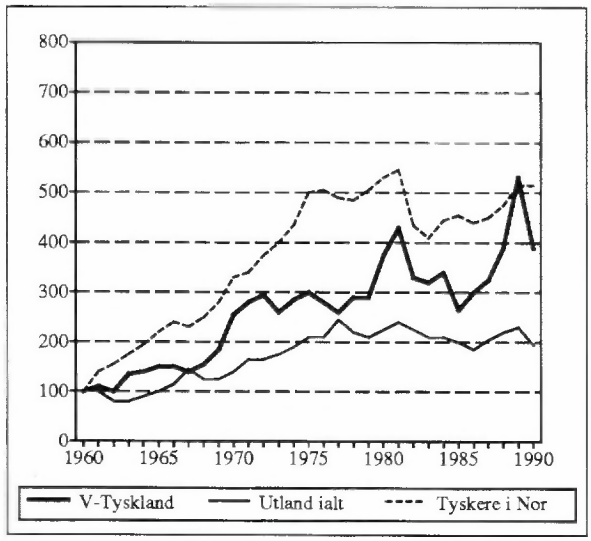

Figur 8.2.25 Vestlandet. Hotellovernattinger fra Vest-Tyskland og fra utlandet ialt. Vest-tyske hotellovernattinger i Norge. 1960-90. 1960=100

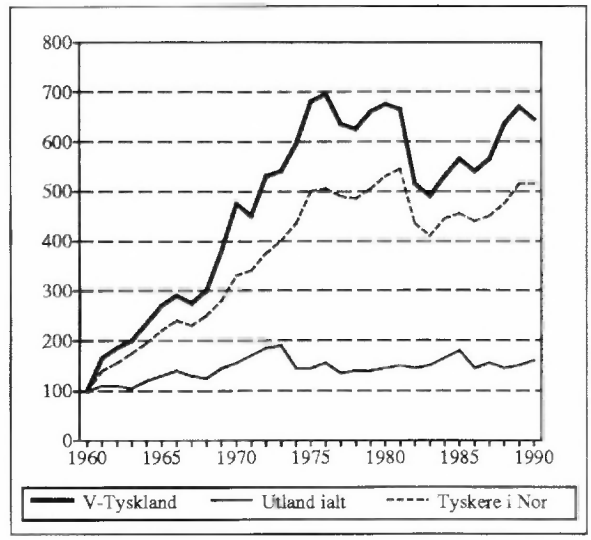

Figur 8.2.26 Trøndelag. Hotellovernattinger fra Vest-Tyskland og fra utlandet ialt. Vest-tyske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

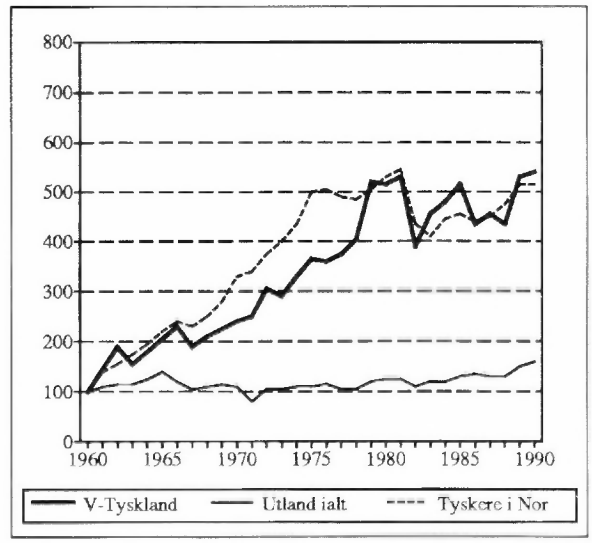

Figur 8.2.27 Nord-Norge. Hotellovernattinger fra Vest-Tyskland og fra utlandet ialt. Vest-tyske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

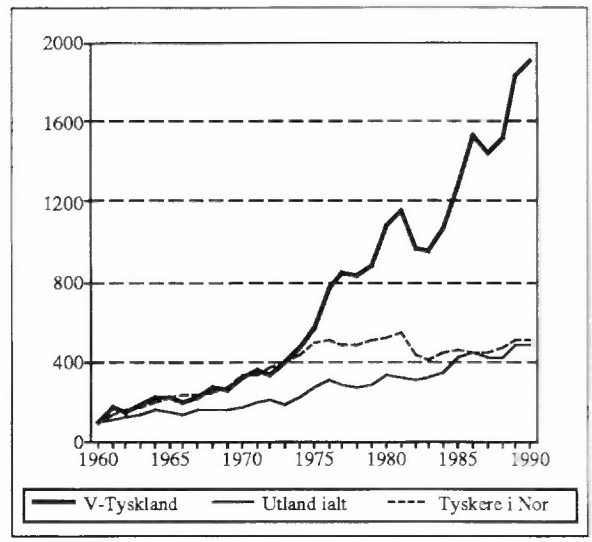

Figur 8.2.28 Vest-Tyskland. Valutakurs og overnattinger. 1965-90. Indeks 1965=100

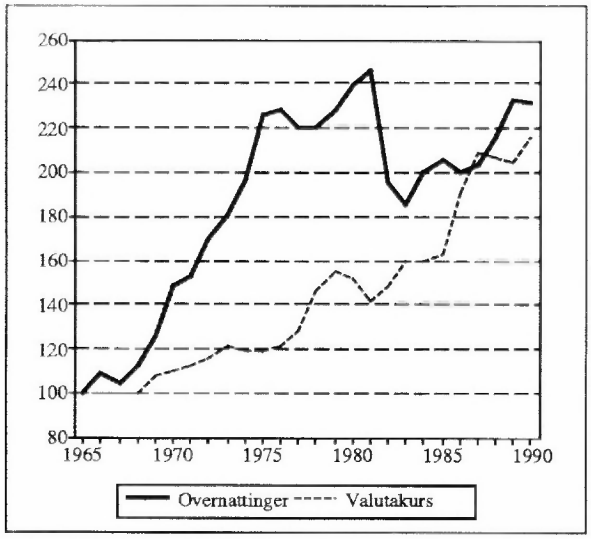

8.2.5 Valutakurs og overnattinger

Figur 8.1.28 viser utviklingen i kursen på tyske mark i forhold til norske kroner og utviklingen i tyske overnattinger ved norske hoteller for årene 1965-90. Som hovedinntrykk ser vi at både valutakursen og den tyske turismen har økt sterkt i hele perioden. Som påpekt skal en imidlertid være forsiktig med å tolke årsakssammenhenger inn i denne samvariasjonen. Likevel kan en slå fast at kursutviklingen ikke har hemmet den tyske turismen til Norge i denne perioden. Oppgangen i kursen på tyske mark kan imidlertid betraktes som et symptom på en styrking av den tyske økonomien i perioden. Den bakenforliggende økonomiske utviklingen kan derfor anses som en viktig faktor bak både kursoppgangen og turistveksten ved norske hoteller.

Vi ser at kursen på tyske mark har steget noenlunde jevnt i hele perioden. Bare i 1980 og 1981 var det et markert fall i kursen. Uten å antyde en årsakssammenheng kan vi peke på at det sterkeste tilbakeslaget i den tyske turismen til Norge kom fra 1981 til 1982.

Tabell 8.2.1. Vest-tyske hotellovernattinger etter hotelltype og sesong. 1950-90. 1000 overnattinger

	Hotelltype				Sesong		
	I alt	By	Turist	Land	Vinter	Sommer	Høst
1950	6	5	1	1	1	4	1
1951	8	6	1	1	1	5	1
1952	11	9	1	1	2	8	2
1953	17	13	2	2	3	11	2
1954	31	24	4	3	6	21	5
1955	39	30	5	4	7	26	6
1956	53	41	7	6	10	36	8
1957	62	48	8	7	12	42	9
1958	61	47	7	7	12	39	9
1959	73	47	14	12	11	52	9
1960	86	55	16	14	11	65	10
1961	119	71	26	22	15	93	11
1962	134	76	32	26	19	103	12
1963	147	78	43	26	21	113	12
1964	166	84	52	30	23	130	14
1965	189	95	58	36	26	149	14
1966	205	103	68	35	28	164	13
1967	198	99	66	33	30	152	15
1968	212	106	71	36	27	169	16
1969	238	113	83	42	27	193	17
1970	281	130	104	47	31	233	17
1971	289	137	103	49	29	242	17
1972	320	153	117	50	31	272	18
1973	342	157	134	50	30	293	18
1974	371	163	155	53	38	313	21
1975	427	187	187	53	39	365	23
1976	432	193	184	55	40	369	23
1977	417	194	177	47	42	355	20
1978	416	186	184	46	43	350	23
1979	432	200	188	43	43	367	21
1980	451	203	203	45	47	381	24
1981	466	215	206	45	48	394	24
1982	370	180	156	35	43	308	19
1983	351	165	150	36	37	295	20
1984	379	169	172	38	41	314	24
1984	501	201	172	128	59	411	31
1985	513	196	173	144	55	430	28
1986	499	163	168	169	50	421	29
1987	509	183	164	162	50	431	28
1988	539	167	196	177	54	457	28
1989	581	198	189	194	61	484	35
1990	580	190	180	210	60	484	36
Prosentvise endringer							
1950-60	1344,5	1113,6	2123,9	2058,9	881,1	1539,7	1050,3
1960-70	227,6	136,5	528,8	231,7	180,4	259,4	72,2
1970-80	60,5	55,8	95,8	-4,3	53,2	63,1	37,2
1980-90	-2,9	-21,5	-11,2	38,1	-10,6	-2,9	16,8
1950-90	7277,1	3411,3	24203,9	9365,4	3668,0	9236,7	3073,9
1950-70	4632,2	2769,8	13884,8	7061,1	2651,3	5792,9	1880,7
1970-90	55,9	22,4	73,8	32,2	37,0	58,4	60,2
Omregningsfaktorer 1984/1984							
x-faktor	0,756	0,841	1,000	0,297	0,699	0,763	0,775
y-faktor	1,322	1,190	1,000	3,363	1,431	1,310	1,291

Tabell 8.2.2. Vest-tyske hotellovernattinger. 1960-90. 1000 overnattinger

	I alt	Landsdel					
		Indre Østland	Østland rest	Sørland	Vestland	Trøndelag	Nord-Norge
1960	86	14	36	8	20	3	4
1961	119	18	47	8	33	5	8
1962	134	24	53	8	37	7	6
1963	147	30	54	10	40	5	8
1964	166	37	56	10	47	6	10
1965	189	42	64	12	54	7	10
1966	205	46	73	12	58	8	9
1967	198	46	70	11	55	7	10
1968	212	49	72	12	60	7	12
1969	238	52	76	14	76	8	12
1970	281	58	86	20	95	8	14
1971	289	60	93	21	90	9	16
1972	320	63	103	23	106	11	15
1973	342	73	112	20	109	10	18
1974	371	81	116	22	119	11	21
1975	427	93	136	23	137	13	25
1976	432	83	142	21	139	12	35
1977	417	89	130	20	128	13	38
1978	416	95	122	22	126	14	37
1979	432	91	128	22	133	18	40
1980	451	93	129	29	135	18	48
1981	466	100	129	33	134	18	52
1982	370	74	111	25	104	13	43
1983	351	73	98	25	98	16	43
1984	379	80	102	26	107	17	48
1984	501	125	124	34	128	23	66
1985	513	128	120	27	135	25	79
1986	499	119	105	31	129	21	95
1987	509	115	114	33	136	22	89
1988	539	133	100	40	152	21	94
1989	581	122	105	54	162	25	113
1990	580	134	108	39	155	26	117
Prosentvise endringer							
1960-70	227,6	317,1	138,3	154,9	372,5	137,2	216,5
1970-80	60,5	61,3	49,2	45,3	41,7	115,2	242,0
1980-90	-2,9	-8,3	-31,1	4,6	-4,1	4,7	75,6
1960-90	410,7	517,4	145,0	287,3	542,0	434,6	1801,4
1970-90	55,9	48,0	2,8	52,0	35,9	125,4	500,8
Omregningsfaktorer 1984/1984							
x-faktor	0,756	0,636	0,820	0,759	0,835	0,716	0,726
y-faktor	1,322	1,572	1,219	1,318	1,198	1,396	1,378

8.3 Sverige

Figur 8.3.1 Hotellovernattinger fra Sverige og fra utlandet ialt. 1950-90. Indeks 1950=100

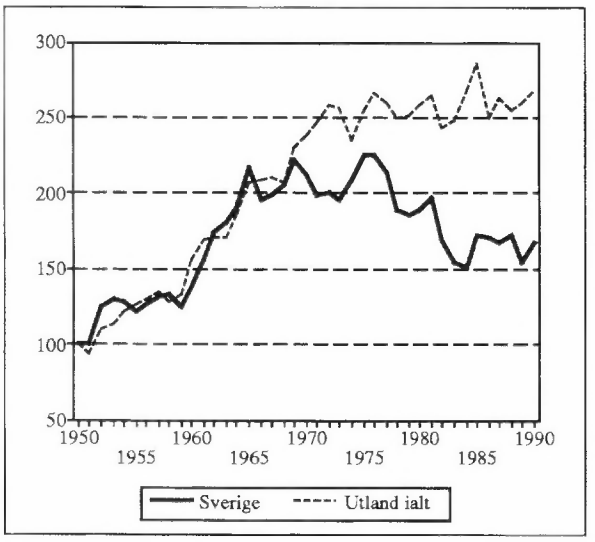

Figur 8.3.2 Hotellovernattinger fra Sverige og fra utlandet ialt. Tiårlige endringer. 1950-90. Prosent

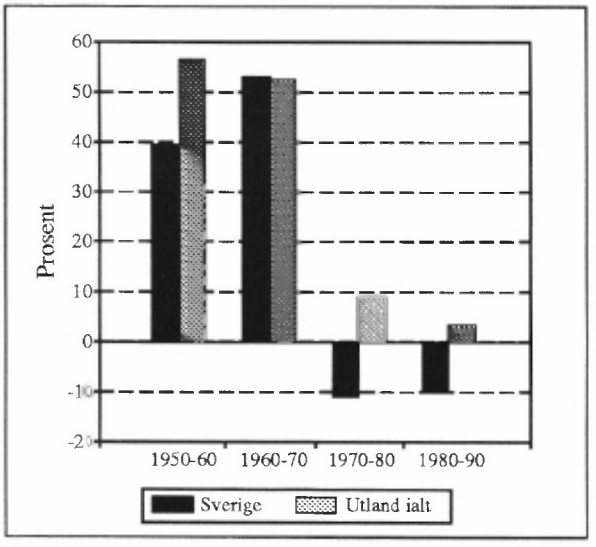

8.3.1 Hovedlinjer

Svenske gjester hadde i 1990 en andel på 16,0 prosent av de samlede utenlandske overnattingene ved norske hoteller. Svenskene var dermed den tredje største gjestegruppen ved hotellene. Figur 8.3.1 viser utviklingen i de svenske overnattingene i perioden 1950-90. I 1990 var det 69 prosent flere svenske overnattinger enn i 1950. Denne oppgangen var, som figur 8.3.1 også viser, klart svakere enn for de samlede utenlandske turismen.

Figur 8.3.2 summerer opp utviklingen for tiårsperiodene siden 1950. Vi ser at svenskenes overnattinger økte sterkt både i 1950-årene og i 1960-årene. Veksten var på 40 prosent fra 1950 til 1960 og på drøyt 50 prosent fra 1960 til 1970. Vi ser at svenskene fulgte noenlunde samme veksttakt som den samlede trafikken fra utlandet i denne perioden. 1970-årene ga imidlertid stagnasjon og nedgang i den svenske hotellturismen. Selvom det kom et symbolsk topp-punkt i 1976, ble det en samlet nedgang på omlag 10 prosent fra 1970 til 1980. Nedgangen fortsatte i 1980-årene, og overnattingstallet lå i 1990 nye 10 prosent under nivået fra 1980. Det var imidlertid særlig første halvdel av 1980-årene som sviktet. Figur 8.3.1 viser likevel klart at utviklingen på det svenske markedet helt siden 1970 har vært svakere enn for den samlede utenlandsturismen i Norge.

Svenskene bidro altså til den sterke oppgangen for norske hoteller fram til 1970. Nedgangen på det svenske markedet etter 1970 har imidlertid vært en viktig faktor bak stagnasjonen i den utenlandske turismen i denne perioden.

Figur 8.3.3 viser de årlige prosentvise endringene i de svenske overnattingene i perioden. Utviklingen på 1950-tallet er preget av den sterke oppgangen på 25 prosent i 1952. Umiddelbart er det nærliggende å sette dette i sammenheng med vinter-OL i Oslo dette året. Som vi skal se i avsnitt 8.3.3, var det imidlertid

Figur 8.3.3 Svenske hotellovernattinger. Årlige endringer. 1950-90. Prosent

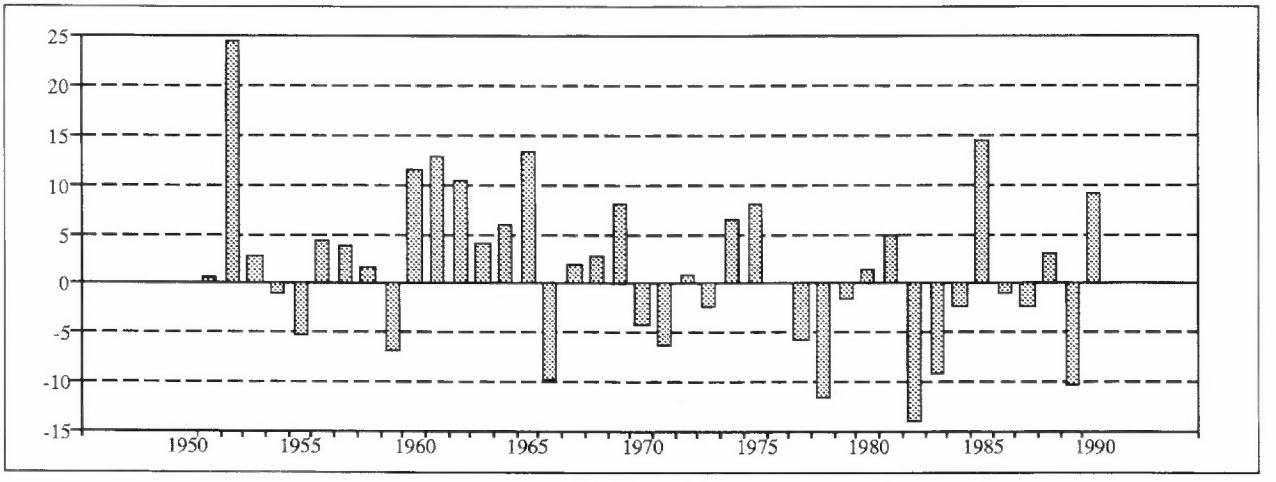

Figur 8.3.4 Svenske overnattinger etter hotelltype. 1990. Prosent

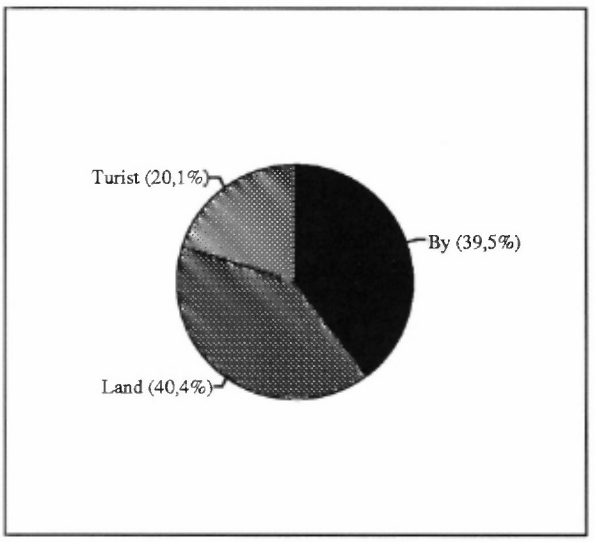

Figur 8.3.5 Svenske overnattinger etter hotelltype. 1950-90. Indeks 1950=100

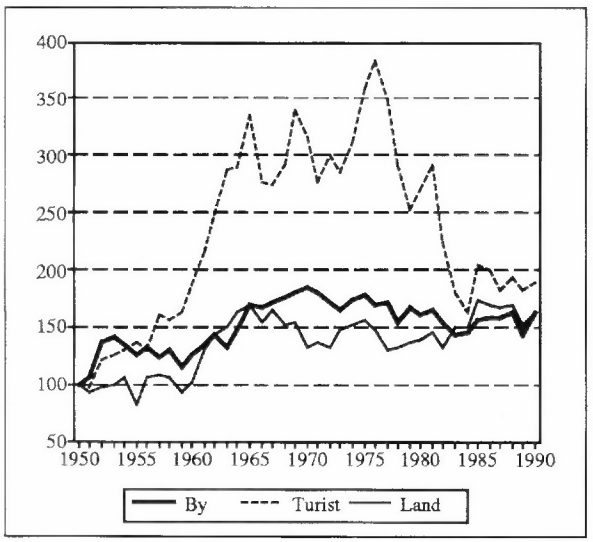

Figur 8.3.6 Svenske overnattinger ved byhoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

ikke vintersesongen, men først og fremst sommermånedene og høstmånedene som hadde oppgangen dette året. Tilveksten i 1960-årene var jevnere. Da var det hele 4 år med vekst over 10 prosent og bare ett nedgangsår. Figuren viser at utviklingen på både 1970 og 1980-tallet har vært ujevn. I begge tiårene har det vært flere år med nedgang enn med oppgang. Allikevel ser vi at det har vært en del år med klar oppgang også etter 1970. Med en nedgang på nesten 15 prosent er midlertid 1982 det året som har hatt sterkest svikt i hele perioden. Derimot ser vi at 1985 gav den sterkeste oppgangen siden 1952 med 15 prosent.

8.3.2 Hotelltype

Figur 8.3.4 viser de svenske overnattingene etter hotelltype i 1990. Vi ser at byhotellene og landhotellene begge hadde omlag 40 prosent av de svenske overnattingene, mens turisthotellene hadde en andel på 20 prosent. Det betyr at svenskene benytter landhotellene i større omfang enn for gjennomsnittet av utlendingene (34 prosent). På den annen side overnatter de mindre enn gjennomsnittlig på både byhotellene (43 prosent) og på turisthotellene (23 prosent).

Figur 8.3.5 viser utviklingen i de svenske overnattingene etter hotelltype i perioden 1950-90. I 1990 var det om lag 90 prosent flere overnattinger ved turisthotellene enn i 1950. For både landhotellene og byhotellene var oppgangen i samme periode på drøyt 60 prosent. Utviklingsmønsteret har imidlertid vært forskjellig for hotelltypene gjennom perioden. Turisthotellene hadde en meget sterk vekst fram til midten av 1970-årene (280 prosent), men har deretter hatt en sterk nedgang fram til midten av 1980-årene. Byhotellene hadde oppgang fram til 1970 (80 prosent) og har deretter hatt svak nedgang. Ved landhotellene økte de svenske overnattingene fram til 1965. Deretter har det i hovedsak har vært nedgang og stagnasjon.

Figur 8.3.7 Svenske overnattinger ved turisthoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

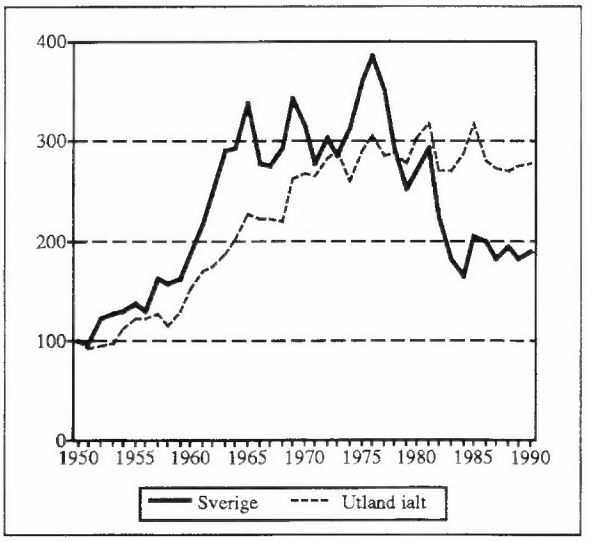

Figur 8.3.8 Svenske overnattinger ved landhoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

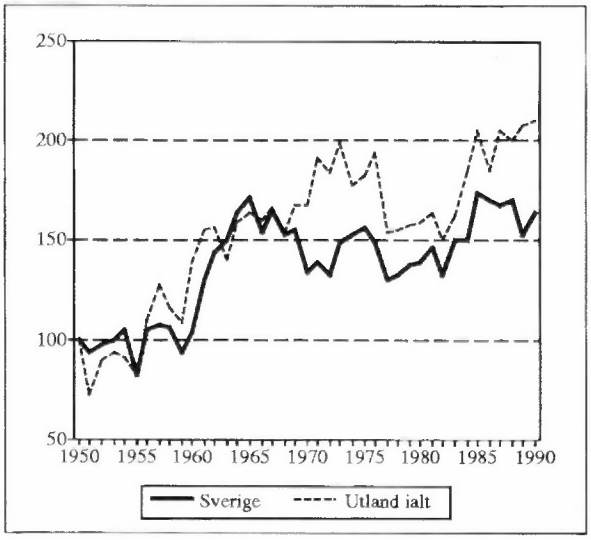

Figur 8.3.9 Svenske hotellovernattinger etter sesong. 1990. Prosent

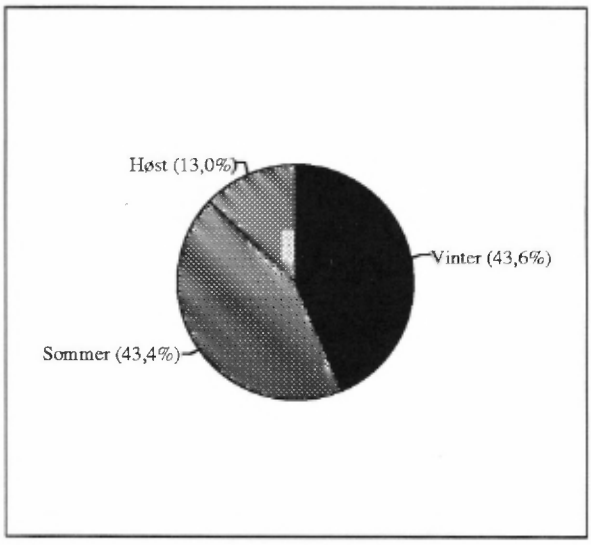

Figur 8.3.10 Hotellovernattinger fra Sverige og fra utlandet ialt. Måned. 1990. Prosent av årets overnattinger

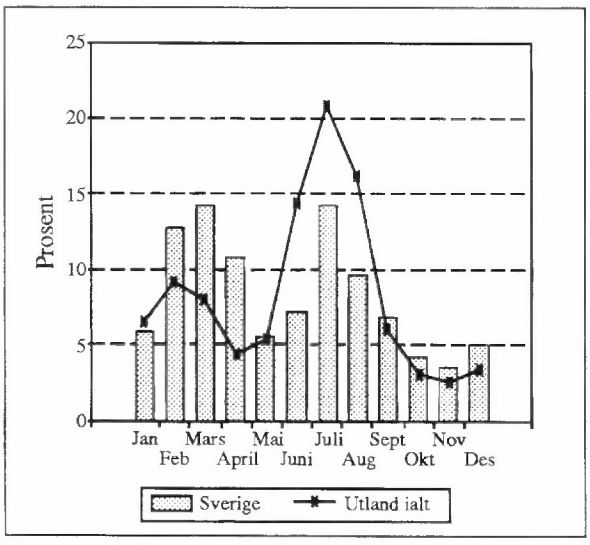

Figurene 8.3.6-8 viser at for alle hotelltypene har utviklingen på det svenske markedet vært svakere enn for den samlede utenlandstrafikken. Ved byhotellene har svenskene i hele perioden hatt en svakere utvikling enn gjennomsnittet for utlendingene. Ved turisthotellene økte de svenske overnattingene sterkere enn gjennomsnittet fram til midten av 1970-årene. Mens den samlede utenlandstrafikken deretter holdt seg noenlunde stabil fram til 1990, sviktet svenskene dramatisk i de ti årene fram til midten av 1980-tallet. Ved landhotellene økte trafikken fra Sverige omtrent i takt med de øvrige utlendingene fram til slutten av 1960-tallet, mens utviklingen deretter har vært svakere enn gjennomsnittet.

8.3.3 Sesongmønster

Figur 8.3.9 viser at svenskene har om lag like mange overnattinger om vinteren som om sommeren. Både sommersesongen og vintersesongen hadde drøyt 43 prosent av de samlede overnattingene i 1990. Høstmånedene oktober-desember hadde en andel på 13 prosent.

Figur 8.3.10 viser at svenskene hadde en betydelig større andel av sine overnattinger i vintermånedene enn gjennomsnittet for utlendingene. Derimot ser vi at sommermånedene tar en langt mindre andel av de svenske overnattingene enn for utlendingene i gjennomsnitt. I 1990 var mars og juli de viktigste besøksmånedene for svenske gjester. Begge måneder hadde en andel på ca. 14 prosent av årets samlede overnattinger fra Sverige.

Figur 8.3.10 viser dessuten at svenskene samlet også la en noe større andel av sine overnattinger til høstmånedene enn gjennomsnittet for utlendingene.

Figur 8.3.11 viser utviklingen i de svenske overnattingene etter sesong for perioden 1950-90. Veksten har vært sterkest i vintersesongen og i høst-

Figur 8.3.11 Svenske hotellovernattinger etter sesong. 1950-90. Indeks 1950=100

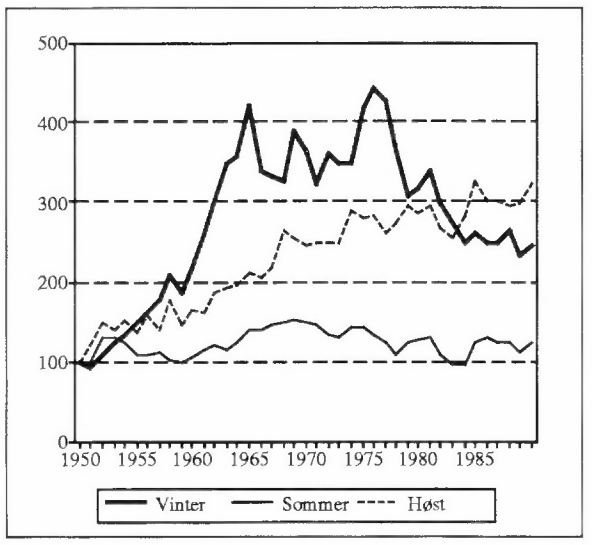

Figur 8.3.12 Svenske hotellovernattinger i vintersesongen. 1950-90. Indeks 1950=100

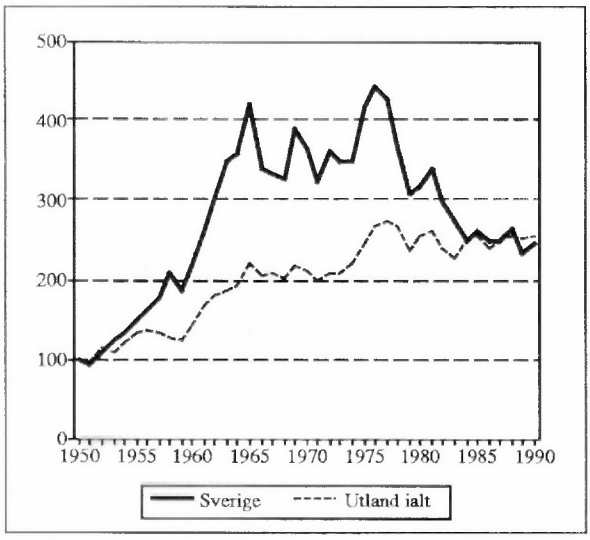

Figur 8.3.13 Svenske hotellovernattinger i sommersesongen. 1950-90. Indeks 1950=100

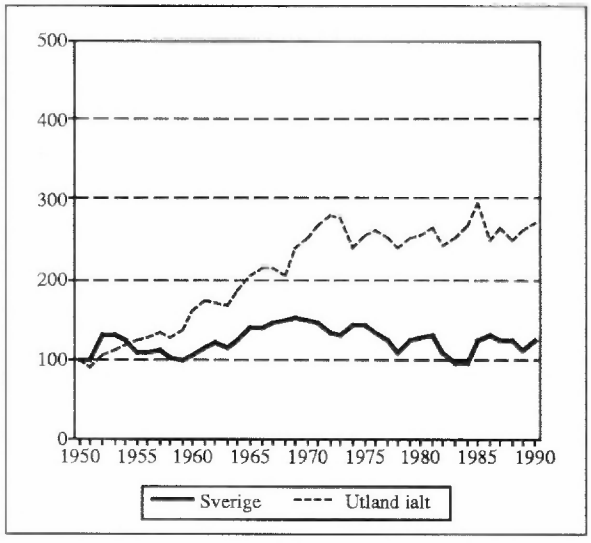

Figur 8.3.14 Svenske hotellovernattinger i høstsesongen. 1950-90. Indeks 1950=100

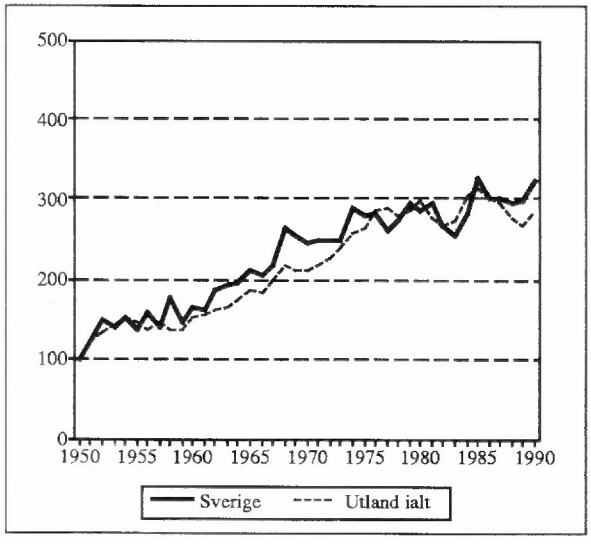

sesongen. I 1990 var det om lag 225 prosent flere overnattinger i høstmånedene enn i 1950, mens det i samme periode var blitt 145 prosent flere overnattinger i vintersesongen. For sommersesongen ser vi derimot at veksten har vært meget svak, med bare 24 prosent flere overnattinger fra Sverige i 1990 enn i 1950.

Samlet viser figur 8.3.12 at de svenske vinterovernattingene har økt om lag like mye som den samlede utenlandske vinterturismen fra 1950 til 1990. Vi ser imidlertid at trafikken fra Sverige vokste mye sterkere enn den samlede utlenlandstrafikken i 1950-årene og fram til midten av 1960-årene. Mens de øvrige utenlandske overnattingene fortsatt økte fram til siste halvdel av 1970-årene, ser vi at de svenske vinterovernattingene i denne perioden stagnerte og deretter gikk kraftig ned fra slutten av 1970-årene og til 1990. Fram til midten av 1960-årene var således det svenske markedet en kraftig motor bak veksten i vinterturismen i Norge. Svikten i Sverige har imidlertid også vært en viktig årsak til nedgangen siden midten av 1970-årene.

Figur 8.3.13 viser at utviklingen i den svenske sommerturismen har vært svak i hele perioden. Mens de samlede utenlandske sommerovernattingene økte med rundt 75 prosent i 1950-årene, var det ingen vekst på det svenske markedet. Selvom 1960-årene ga en klar oppgang, bidro svenskene til å begrense den ellers så sterke veksten i sommerturismen fram til begynnelsen av 1970-årene. Når den samlede utenlandsturismen stagnerte i 1970-årene var det nedgang i trafikken fra Sverige og heller ikke 1980-årene har gitt noen ny vekst. Svikten på det svenske markedet har således også bidratt til stagnasjonen i den utenlandske sommerturismen etter 1970.

Figur 8.3.14 viser at for høstmånedene har den svenske trafikken økt gjennom hele perioden, men med avtagende styrke etter 1970. Vi ser også at de svenske overnattingene i hovedsak har fulgt samme mønster som de samlede utenlandske overnattingene gjennom hele perioden. Veksten for svenskene var noe over gjennomsnittet i 1960-årene og noe lavere enn gjennomsnittet i 1970-årene. Stagnasjonen i 1980-årene har imidlertid rammet trafikken fra Sverige noe lettere enn de øvrige utenlandske høstovernattingene.

* * *

Figur 8.3.15 Svenske hotellovernattinger. Landsdel. 1990

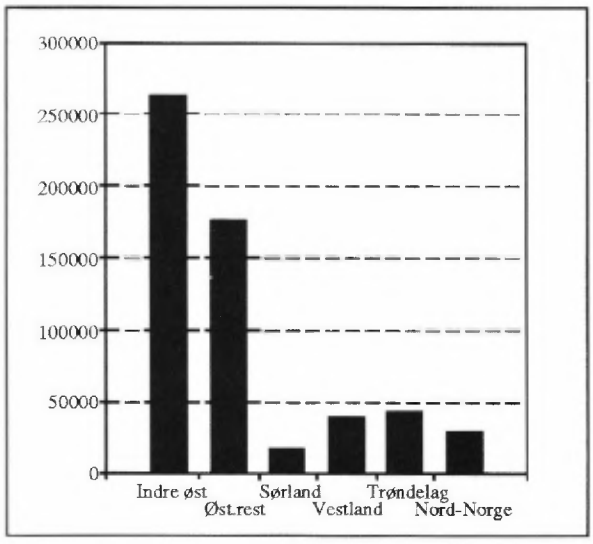

Figur 8.3.16 Svenske hotellovernattinger som andel av utenlandske hotellovernattinger ialt. Landsdel. 1990. Prosent

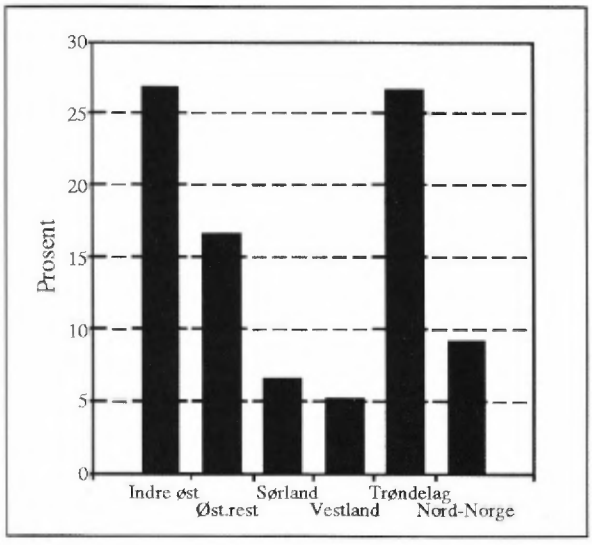

Figur 8.3.17 Svenske hotellovernattinger. Fylke. 1990

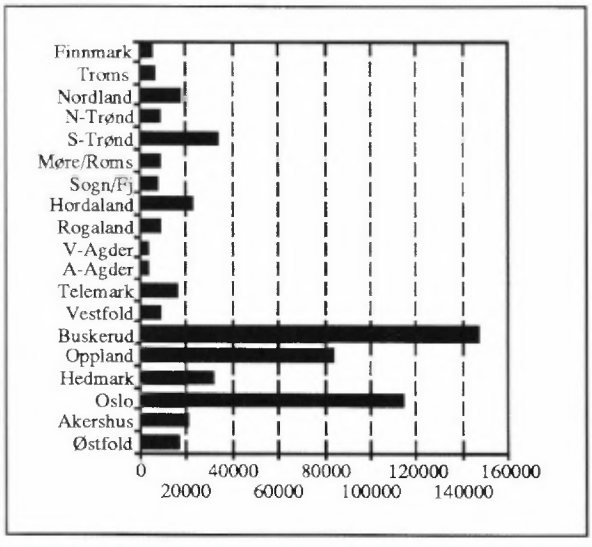

8.3.4 Regionalt mønster

Figur 8.3.15 viser hvordan de svenske overnattingene fordelte seg på landsdeler i 1990. Vi ser at også svensk (som dansk) hotellturisme i Norge er sterkt konsentrert til Østlandsområdet, mens de andre landsdelene i absolutte tall betyr lite. Fylkene på det indre Østlandet hadde 46 prosent av alle de svenske hotellovernattingene i 1990. Resten av Østlandet hadde 31 prosent. Det betyr at bare 23 prosent av de samlede svenske overnattingene skjedde utenfor Østlandsområdet.

Figur 8.3.16 viser hvilken betydning svenskene har i forhold til de samlede utenlandske overnattingene i landsdelene. Vi ser at svenskene utgjorde 27 prosent av de samlede utenlandske overnattingene på det indre Østlandet. Målt på denne måten ser vi imidlertid at det svenske markedet betyr like mye for Trøndelag. Videre ser vi at svensker både på Sørlandet, på Vestlandet og i Nord-Norge stod for mellom 5 og 10 prosent av den samlede utenlandsturismen i 1990, mens de på Østlandet forøvrig hadde en andel på drøyt 16 prosent.

I figur 8.3.17 og 8.3.18 er de samme tallene brudt ned på de enkelte fylker. Vi ser at det er Buskerud og deretter Oslo og Oppland som har de fleste svenske overnattingene. Sett i forhold til den samlede utenlandske hotellturismen betyr også de svenske gjestene mest i Buskerud og i Østfold. I Buskerud stod det svenske markedet i 1990 for nesten 40 prosent av den samlede utenlandstrafikken, mens andelen i Østfold var på 35 prosent. Med unntak av Nordland (med 13 prosent) var svenskenes andel av turismen lavere enn 10 prosent i alle fylkene på Sørlandet, på Vestlandet og i Nord-Norge.

Figur 8.3.18 Svenske hotellovernattinger som andel av utenlandske hotellovernattinger ialt. Fylke. 1990. Prosent

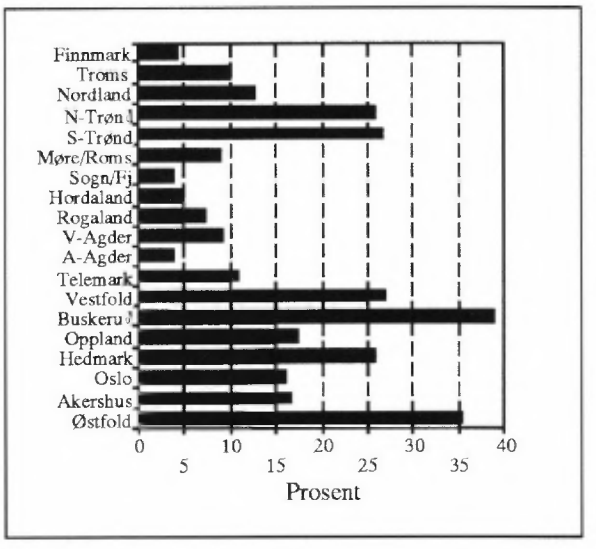

Figur 8.3.19 Svenske hotellovernattinger. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

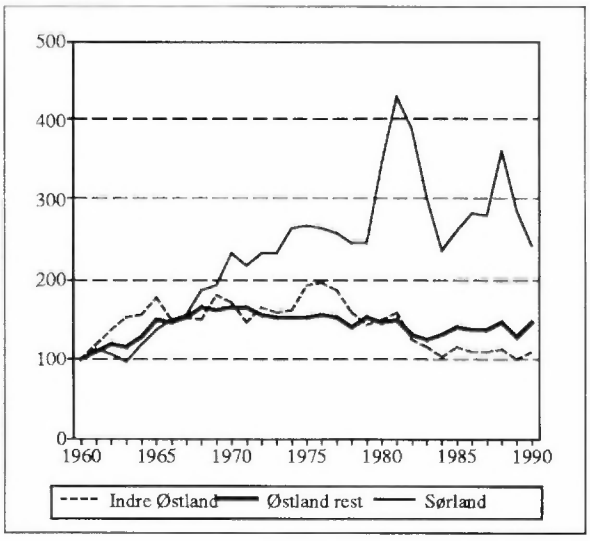

Figur 8.3.20 Svenske hotellovernattinger. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

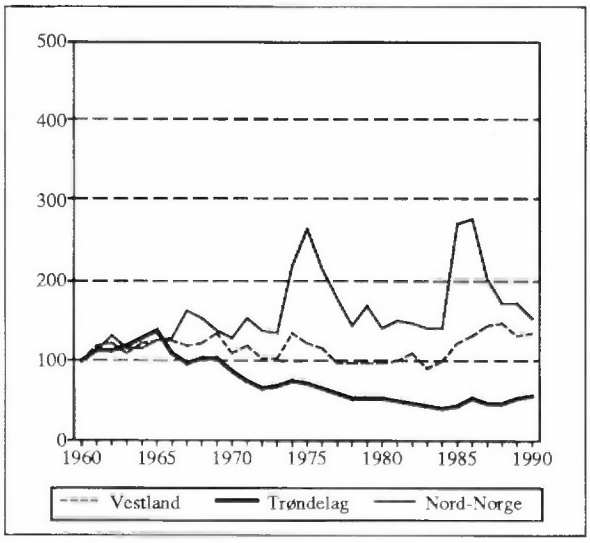

Figur 8.3.21 Svenske hotellovernattinger. Fylke. Endring 1960-90. Prosent

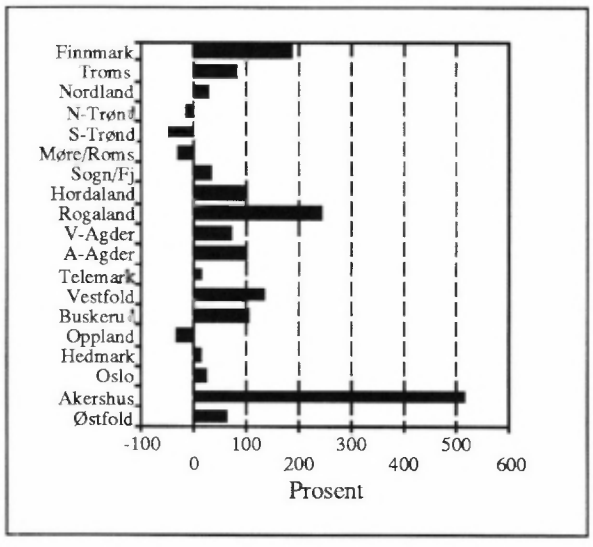

Figur 8.3.19 og 8.3.20 belyser utviklingen i de svenske overnattingene etter landsdel i perioden 1960-90. Vi legger merke til at den relative framgangen har vært størst i de områdene der svenskene absolutt sett betyr minst. Samlet var den prosentvise oppgangen i disse årene sterkest for Sørlandet og for Nord-Norge. Sørlandet hadde i 1990 drøyt 140 prosent flere svenske overnattinger enn i 1960, og i Nord-Norge var oppgangen på drøyt 50 prosent i samme periode. Til sammenlikning var oppgangen på landsbasis i disse årene på 21 prosent i de svenske overnattingene. Svakest var utviklingen i Trøndelag, der det var en nedgang på mer enn 40 prosent i perioden, og på det indre Østlandet der det var snaut 10 prosent flere overnattinger i 1990 enn i 1960. På det øvrige østlandsområdet har oppgangen vært på 45 prosent i perioden. På Vestlandet var det stagnasjon fram til begynnelsen av 1980-årene, mens en kraftig oppgang på slutten av 1980-årene sørget for at overnattingstallet i 1990 lå drøyt 30 prosent høyere enn i 1960.

Figur 8.3.21 viser den samlede prosentvise endringen i de svenske overnattingene fra 1960 til 1990 på fylkesnivå. Vi ser at Akershus har hatt den klart sterkeste veksten i perioden med en femdobling av den svenske trafikken. Sterk oppgang har det også vært i Rogaland og Finnmark. Av de fylkene der svenskene betyr mye, er det Buskerud som har hatt den sterkeste veksten, med drøyt 100 prosent flere overnattinger i 1990 enn i 1960. Ellers legger vi merke til at fire fylker har hatt nedgang i den svenske turismen i perioden. Sterkest var nedgangen i Sør-Trøndelag med 47 prosent. Også i Oppland, som var et viktig fylke for svensk turisme, var det nedgang med 34 prosent. Dessuten var det nedgang i Nord-Trøndelag og i Møre og Romsdal.

Figurene på neste side belyser den regionale utviklingen også fra noe andre innfallsvinkler. For hver landsdel sammenliknes utviklingen i de svenske overnattingene med utviklingen i den samlede utenlandske turismen i landsdelen. I hver figur sammenliknes også utviklingen i de svenske overnattingene i landsdelen med utviklingen i de samlede svenske overnattingene på landsplan (stiplet linje).

* * *

Figur 8.3.22 Indre Østland. Hotellovernattinger fra Sverige og fra utlandet ialt. Svenske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

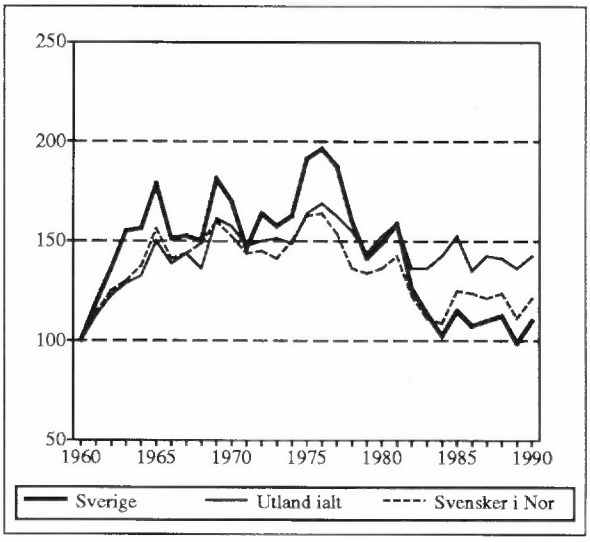

Figur 8.3.23 Resten av Østlandet. Hotellovernattinger fra Sverige og fra utlandet ialt. Svenske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

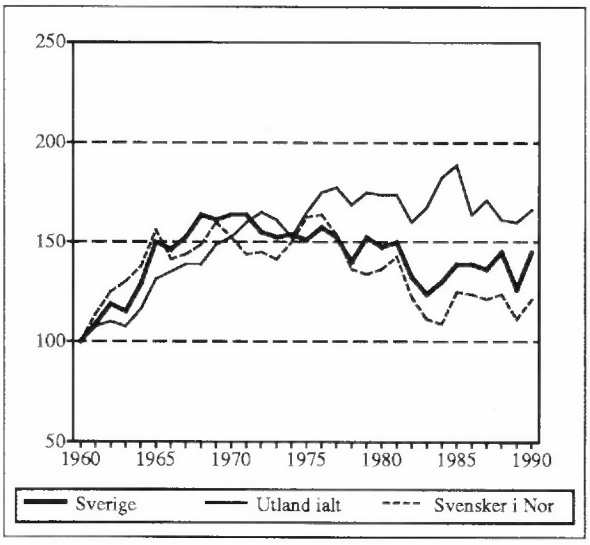

Figur 8.3.24 Sørlandet. Hotellovernattinger fra Sverige og fra utlandet ialt. Svenske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

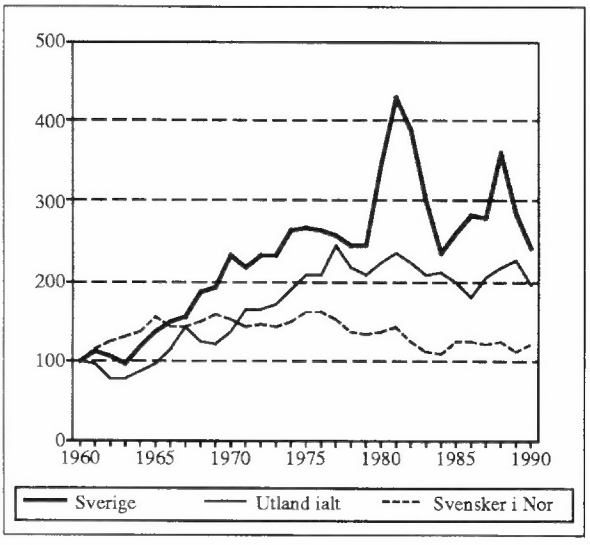

Figur 8.3.25 Vestlandet. Hotellovernattinger fra Sverige og fra utlandet ialt. Svenske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

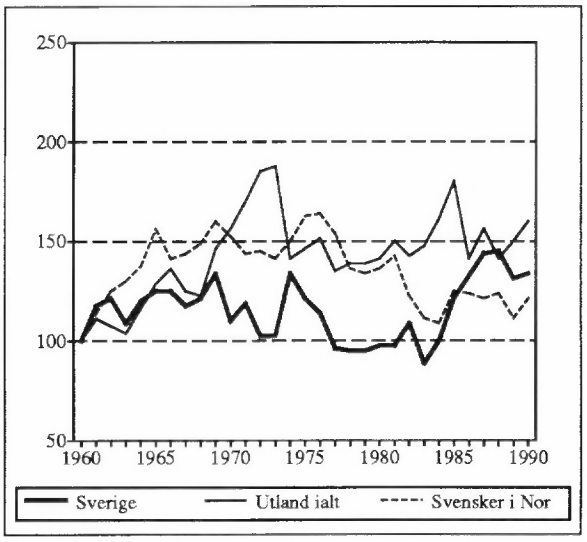

Figur 8.3.26 Trøndelag. Hotellovernattinger fra Sverige og fra utlandet ialt. Svenske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

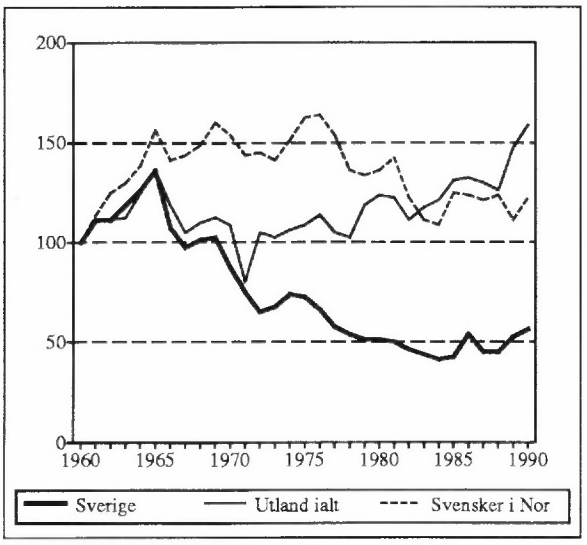

Figur 8.3.27 Nord-Norge. Hotellovernattinger fra Sverige og fra utlandet ialt. Svenske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

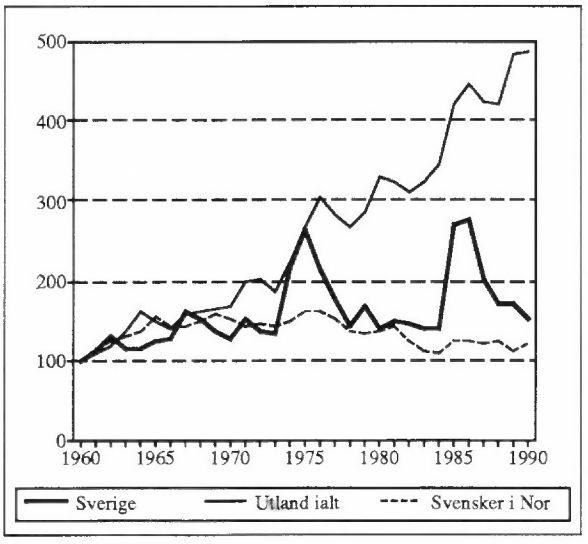

Figur 8.3.28. Sverige. Valutakurs og overnattinger. 1965-90. Indeks 1965=100

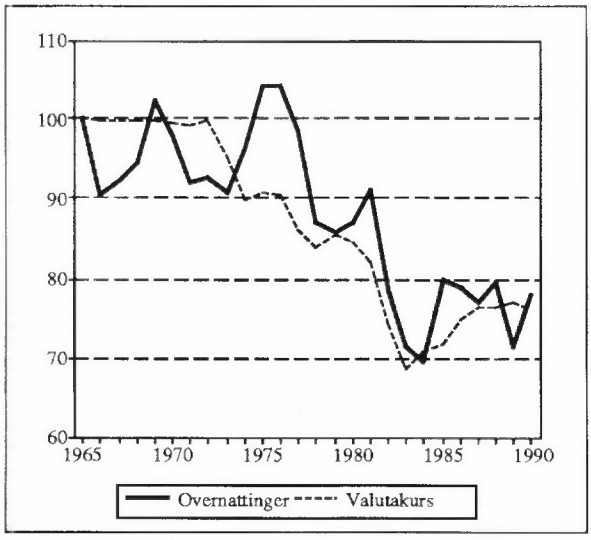

8.3.5 Valutakurs og overnattinger

Figur 8.3.28 viser utviklingen i kursen på svenske kroner i forhold til norske kroner og utviklingen i svenske overnattinger ved norske hoteller. Fram til 1972 lå kursen på svenske kroner praktisk talt fast. Endringene i overnattingene i denne perioden må således ha hatt andre forklaringsfaktorer enn kursutviklingen. Fra 1972 til 1983 ser vi at valutakursen falt forholdsvis kraftig. Som hovedtendens ser vi at svenskene overnattinger i Norge også gikk ned i denne perioden. Videre ser vi at kursen steg igjen fra 1983 og ut 1980-årene. Parallelt med dette ser vi at den svenske hotellturismen har tatt seg noe opp igjen.

Selvom kursen og overnattingstallet beveger seg i hver sin retning i mer avgrensde perioder, synes hovedtendensen å vise en forholdvis høy grad av samvariasjon mellom kursutviklingen og turistutviklingen. Som bakgrunn for å forstå utviklingen i den svenske turismen bør derfor valutakursen være en av de faktorer en vurderer nærmere. Den samvariasjonen som er påvist her gir, som påpekt i innledningen til kapittel 4, imidlertid ikke grunnlag for å hevde at det er svingningene i valutakursen som har styrt utviklingene i svenskenes hotellturisme i Norge.

Tabell 8.3.1. Svenske hotellovernattinger etter hotelltype og sesong. 1950-90. 1000 overnattinger

	Hotelltype				Sesong		
	I alt	By	Turist	Land	Vinter	Sommer	Høst
1950	212	113	60	39	55	141	17
1951	213	119	58	36	51	141	20
1952	266	156	73	38	60	181	25
1953	273	159	76	38	67	184	23
1954	271	153	78	41	73	173	25
1955	257	144	82	32	81	152	23
1956	268	150	78	40	88	154	26
1957	279	140	97	41	97	158	23
1958	283	148	94	41	113	142	29
1959	264	130	98	36	102	137	24
1960	295	143	112	40	119	148	27
1961	332	153	130	50	144	162	27
1962	367	163	149	55	164	172	31
1963	382	151	173	58	190	160	32
1964	405	168	174	63	196	176	33
1965	459	191	202	66	229	194	35
1966	414	189	166	59	186	194	34
1967	423	195	165	64	182	204	36
1968	434	200	175	59	179	211	44
1969	469	205	205	59	213	213	43
1970	449	209	189	51	199	210	41
1971	422	203	166	53	176	204	41
1972	425	194	181	51	197	187	41
1973	415	188	171	57	191	183	41
1974	442	197	187	59	191	203	48
1975	477	201	216	60	228	203	47
1976	479	192	230	57	242	189	47
1977	452	193	209	50	234	175	43
1978	399	174	175	51	200	153	45
1979	393	189	151	53	169	176	49
1980	399	183	162	54	174	177	47
1981	418	187	175	56	186	183	49
1982	360	175	134	51	163	153	45
1983	327	161	108	58	149	136	42
1984	320	164	98	58	136	137	47
1984	507	199	98	210	250	193	63
1985	580	215	122	242	262	244	74
1986	575	218	120	236	248	258	68
1987	561	218	110	233	250	244	68
1988	578	225	116	237	266	245	66
1989	519	196	109	213	230	221	67
1990	567	224	114	229	247	246	73
Prosentvise endringer							
1950-60	39,1	26,2	86,6	2,9	117,5	5,2	64,5
1960-70	52,6	46,5	68,6	29,2	67,0	41,9	48,2
1970-80	-11,3	-12,5	-14,3	4,3	-12,4	-15,7	16,8
1980-90	-10,4	0,7	-29,8	18,0	-22,5	-1,8	13,7
1950-90	68,7	62,9	89,3	63,6	146,5	23,5	224,0
1950-70	112,2	84,9	214,7	32,9	263,2	49,3	143,9
1970-90	-20,5	-11,9	-39,9	23,1	-32,1	-17,3	32,8
Omregningsfaktorer 1984/1984							
x-faktor	0,631	0,822	1,000	0,276	0,542	0,708	0,742
y-faktor	1,586	1,216	1,000	3,622	1,844	1,412	1,348

Tabell 8.3.2. Svenske hotellovernattinger. 1960-90. 1000 overnattinger

	I alt	Landsdel					
		Indre Østland	Østland rest	Sørland	Vestland	Trøndelag	Nord-Norge
1960	295	117	104	5	22	34	12
1961	332	137	112	5	26	37	14
1962	367	158	123	5	27	38	16
1963	382	180	119	5	24	40	14
1964	405	182	133	6	27	43	14
1965	459	207	155	7	28	46	15
1966	414	175	151	7	28	37	16
1967	423	178	158	8	26	33	20
1968	434	175	170	9	27	34	19
1969	469	211	168	10	30	35	17
1970	449	198	170	12	24	30	16
1971	422	171	170	11	26	25	19
1972	425	191	161	12	23	22	17
1973	415	183	159	11	23	23	16
1974	442	189	159	13	30	25	27
1975	477	223	157	13	27	24	33
1976	479	229	163	13	26	22	26
1977	452	218	158	13	22	20	22
1978	399	185	145	12	21	18	17
1979	393	164	157	12	21	17	21
1980	399	173	152	17	22	17	17
1981	418	184	156	21	22	17	18
1982	360	146	137	19	24	16	18
1983	327	132	129	15	20	14	17
1984	320	120	135	12	22	14	17
1984	507	246	158	16	29	31	27
1985	580	274	170	17	36	32	52
1986	575	256	169	18	39	40	53
1987	561	261	167	18	43	34	39
1988	578	268	177	24	43	34	33
1989	519	235	154	19	39	40	33
1990	567	262	177	16	39	42	29
Prosentvise endringer							
1960-70	52,6	69,6	63,6	133,6	8,9	-12,8	26,6
1970-80	-11,3	-12,7	-10,4	47,7	-10,6	-42,3	10,9
1980-90	-10,4	-26,0	-1,3	-29,5	36,8	11,3	9,5
1960-90	21,3	9,6	44,6	143,1	33,3	-43,9	53,6
1970-90	-20,5	-35,4	-11,6	4,1	22,4	-35,7	21,4
Omregningsfaktorer 1984/1984							
x-faktor	0,631	0,488	0,850	0,754	0,759	0,449	0,645
y-faktor	1,586	2,051	1,176	1,327	1,317	2,229	1,551

8.4 USA

Figur 8.4.1 Hotellovernattinger fra USA og fra utlandet ialt. 1950-90. Indeks 1950=100

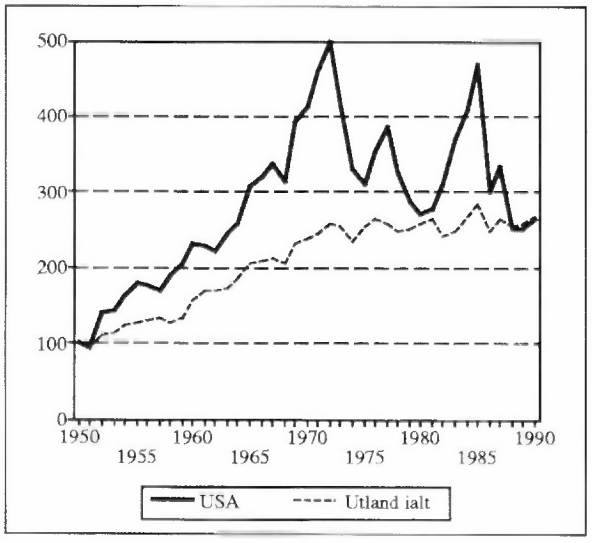

Figur 8.4.2 Hotellovernattinger fra USA og fra utlandet ialt. Tiårlige endringer. 1950-90. Prosent

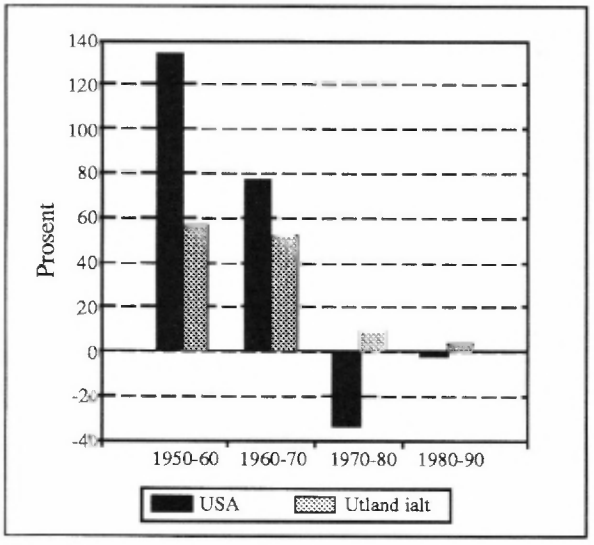

8.4.1 Hovedlinjer

Gjester fra USA hadde i 1990 en andel på 10,3 prosent av de samlede utenlandske overnattingene ved norske hoteller. Amerikanerne var dermed den fjerde største gjestegruppen ved hotellene. Figur 8.4.1 viser utviklingen i de amerikanske overnattingene i perioden 1950-90. Det var i 1990 var omlag 165 prosent flere amerikanske overnattinger enn i 1950. Denne oppgangen var nokså nøyaktig like sterk som for den samlede utenlandske turismen. Utviklingen i løpet av perioden viser imidlertid betydelig avvik fra gjennomsnittet for utlendingene.

Figur 8.4.2 summerer opp utviklingen for tiårsperiodene siden 1950. Vi ser at den amerikanske trafikken økte sterkt, med drøyt 130 prosent, i 1950-årene. I dette tiåret var oppgangen mer enn dobbelt så sterk som gjennomsnittet for utlendingene. Den sterke veksten fortsatte i 1960-årene med en oppgang på nye 75 prosent. Også da var veksten klart sterkere enn for utlendingene samlet. De amerikanske overnattingene vokste videre fram til 1972. Da nådde de imidlertid et topp-punkt som ikke er gjentatt seinere. Deretter var det sterk nedgang fram til 1980, slik at 1970-årene samlet ga en reduksjon på nesten 30 prosent i den amerikanske turismen. 1980-årene var ujevne med sterk oppgang i første halvdel og sterk nedgang igjen i siste halvdel. 1985 var et spesielt godt år med nesten like mange overnattinger som i 1972. Samlet ga imidlertid også 1980-årene en nedgang i den amerikanske hotell-turismen på 3 prosent. Som vi ser var utviklingen på det amerikanske markedet svakere enn for utlendingene samlert både i 1970- og i 1980-årene.

Amerikanerne var således en viktig drivkraft bak den sterke veksten i den utenlandske hotellturismen fram til begynnelsen av 1970-årene. Deretter har svikten på det amerikanske markedet (med unntak av noen gode år) vært en av de viktigste årsakene til stagnasjonen i den samlede utenlandstrafikken.

Figur 8.4.3 Hotellovernattinger fra USA. Årlige endringer. 1950-90. Prosent

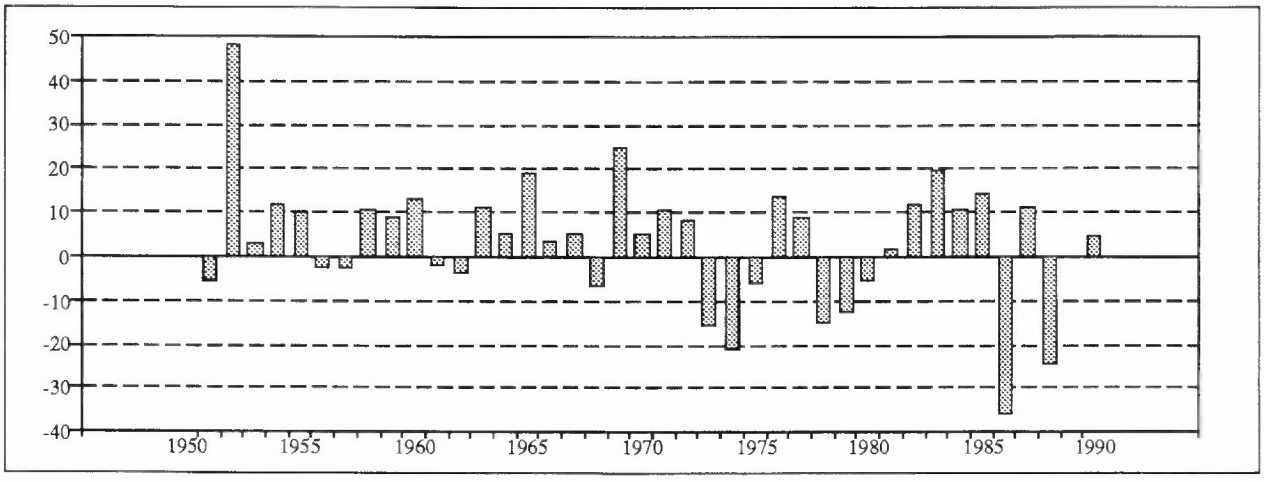

Figur 8.4.4 Overnattinger fra USA etter hotelltype. 1990. Prosent

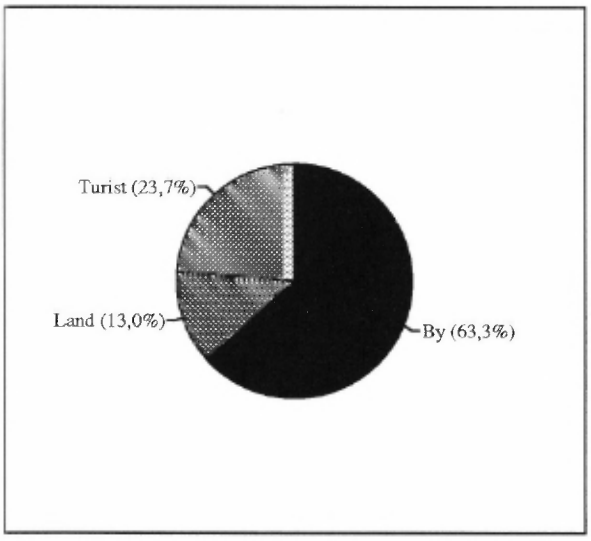

Figur 8.4.5 Overnattinger fra USA etter hotelltype. 1950-90. Indeks 1950=100

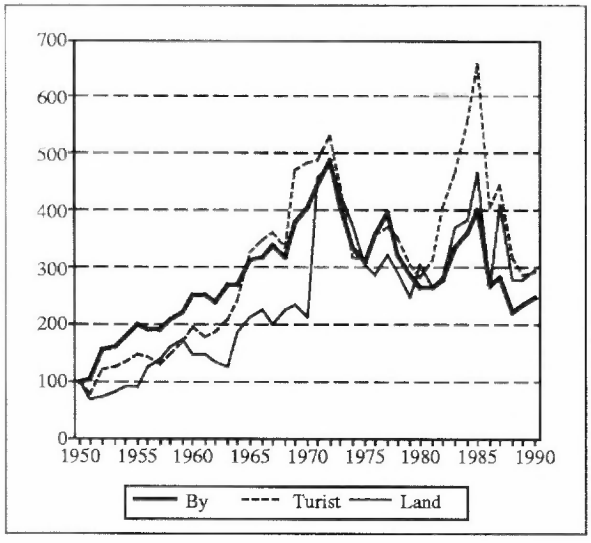

Figur 8.4.6 Overnattinger fra USA ved byhoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

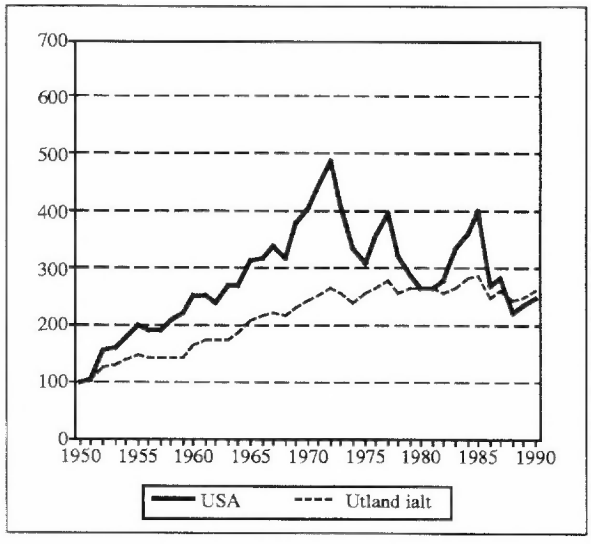

Figur 8.4.3 viser de årlige prosentvise endringene i de amerikanske overnattingene i perioden. Den sterke utviklingen på 1950-tallet gjenspeiler seg i fire år med oppgang på minst 10 prosent. I OL-året 1952 legger vi merke til at det var en vekst på nesten 50 prosent i den amerikanske turismen. Allikevel var det i løpet av 1950-årene 3 år med nedgang i besøkene fra USA. Også på 1960-tallet var det 4 år med oppgang på minst 10 prosent i den amerikanske trafikken. Sterkest var oppgangen i 1969 med 25 prosent. Selvom det var like mange år med oppgang som med nedgang også på 1970-tallet, gav 4 år med svikt på mellom 10 og 20 prosent som vi har sett en samlet nedgang. De markerte nedgangsårene i 1973 og 1974 og mot slutten av tiåret er mest iøyenfallende. De mest alvorlige nedgangsårene på det amerikanske markedet har imidlertid kommet i 1980-årene. Da var det en nedgang på drøyt 35 prosent i 1986 og ny svikt med nesten 25 prosent i 1988. Derfor gav 1980-tallet en samlet nedgang til tross for at vi i 5 av årene hadde en vekst på mer enn 10 prosent på det amerikanske markedet også i dette tiåret.

8.4.2 Hotelltype

Figur 8.4.4 viser de amerikanske overnattingene etter hotelltype i 1990. Vi ser at storparten, 63 prosent, av den amerikanske hotellturismen fant sted på byhotellene. Til sammenlikning hadde byhotellene en andel på 43 prosent av den samlede utenlandstrafikken i 1990. Turisthotellene hadde 24 prosent av de amerikanske overnattingene i 1990, mens landhotellene hadde bare 13 prosent. Dermed brukte amerikanerne byhotellene mer enn gjennomsnittet for utlendingene, mens de i mindre grad en gjennomsnittet overnattet på landhotellene. Turisthotellene ble av amerikanerne brukt i omtrent samme omfang som resten av utlendingene.

Figur 8.4.5 viser at alle hotelltypene i hovedtrekk har

Figur 8.4.7 Overnattinger fra USA ved turisthoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

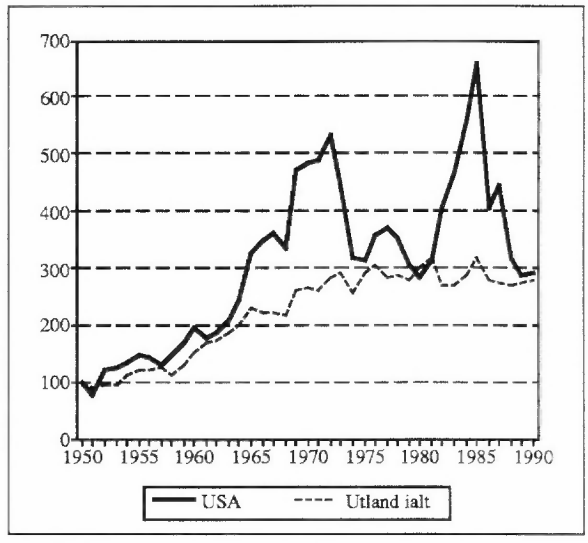

Figur 8.4.8 Overnattinger fra USA ved landhoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

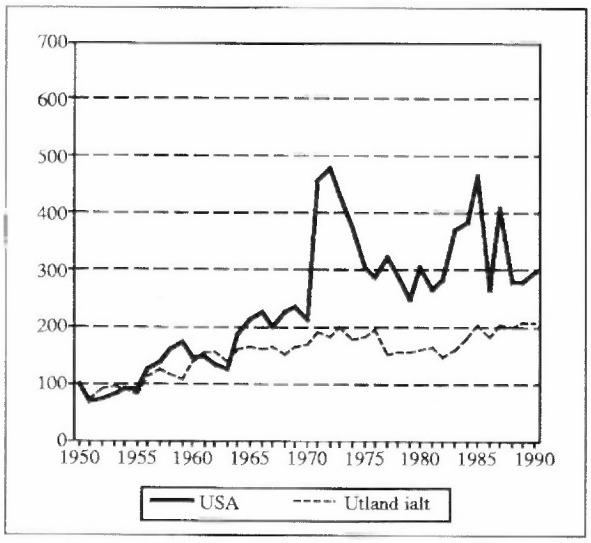

Figur 8.4.9 Hotellovernattinger fra USA etter sesong. 1990. Prosent

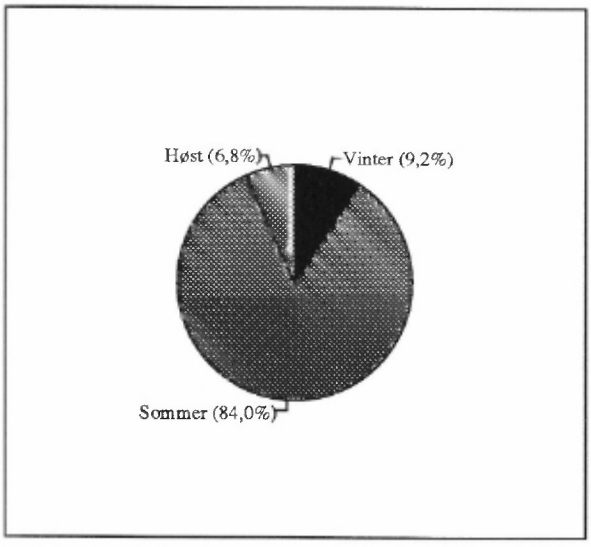

Figur 8.4.10 Hotellovernattinger fra USA og fra utlandet ialt. Måned. 1990. Prosent av årets overnattinger

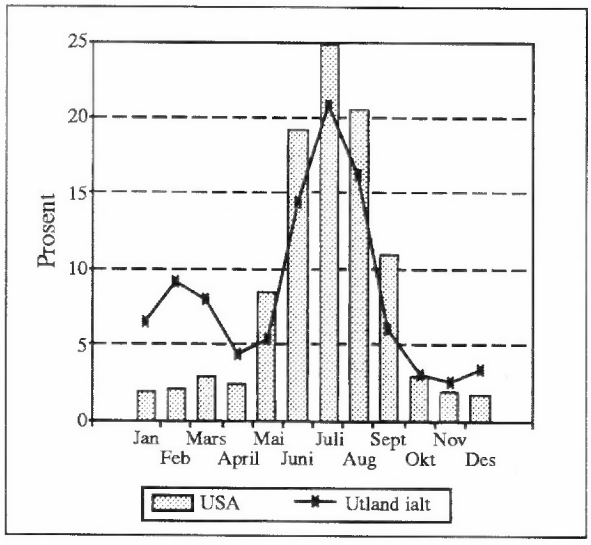

hatt den samme utviklingen gjennom perioden. Mens byhotellene i 1990 hadde snaut 150 prosent flere overnattinger enn i 1950 var oppgangen for turist- og landhotellene på snaut 200 prosent. Mens byhotellene hadde sitt desiderte toppår i 1972, legger vi imidlertid merke til at for turisthotellene var det 1985 som ble det klart beste året.

Figurene 8.4.6-8 viser at det bare er landhotellene som har kommet ut av perioden med klart sterkere oppgang for amerikanerne enn for de samlede utlendingene. Både byhotellene og turisthotellene har hatt omtrent like sterk oppgang på det amerikanske markedet som gjennomsnittlig for utlendingene. På 1950-tallet var imidlertid oppgangen sterkest for byhotellene, og amerikanerne økte der tre ganger så mye som den samlede utenlandstrafikken. På 1960-tallet var det turisthotellene som økte mest og til tross for at utlenlandsovernattingene også ellers gikk sterkt opp ved turisthotellene, var veksten nesten dobbelt så sterk for amerikanerne i løpet av dette tiåret. På 1980-tallet er det den sterke veksten og deretter det sterke fallet for turisthotellene som er mest iøyenfallende. Fra 1980 til 1985 ble de amerikanske overnattingene ved turisthotellene mer enn fordoblet. De neste fem årene var imidlertid nedgangen like dramatisk, og i 1990 var den amerikanske turismen ved turisthotellene tilbake på samme nivå som i 1980. Også byhotellene og landhotellene fulgte det samme hovedmønsteret i 1980-årene, men utslagene var ikke så store for disse hotelltypene.

8.4.3 Sesongmønster

Figur 8.4.9 og 8.4.10 viser at amerikansk hotellturisme i Norge i stor grad er konsentrert til sommermånedene. Figur 8.4.9 viser at hele 84 prosent av de samlede amerikanske overnattingene i 1990 kom i sommersesongen mai-september. Vi ser

Figur 8.4.11 Hotellovernattinger fra USA etter sesong. 1950-90. Indeks 1950=100

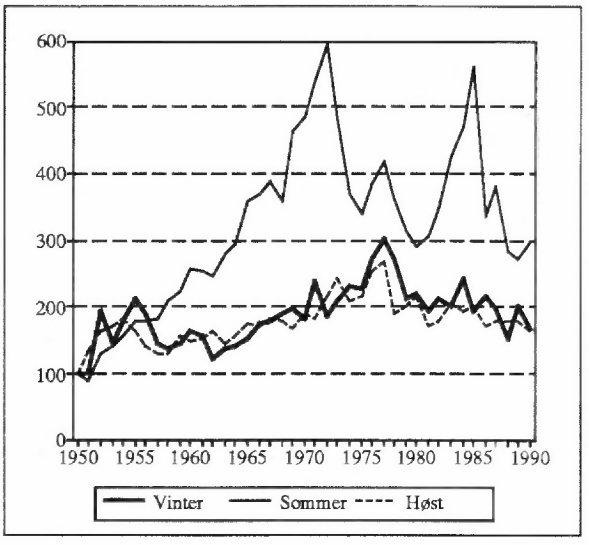

Figur 8.4.12 Hotellovernattinger fra USA i vintersesongen. 1950-90. Indeks 1950=100

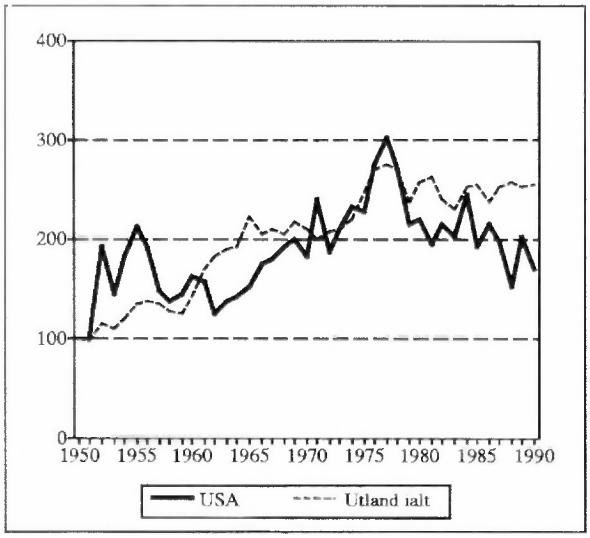

Figur 8.4.13 Hotellovernattinger fra USA i sommersesongen. 1950-90. Indeks 1950=100

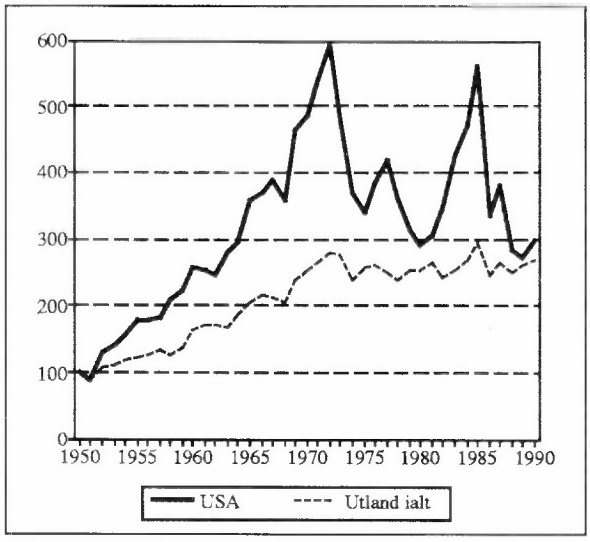

Figur 8.4.14 Hotellovernattinger fra USA i høstsesongen. 1950-90. Indeks 1950=100

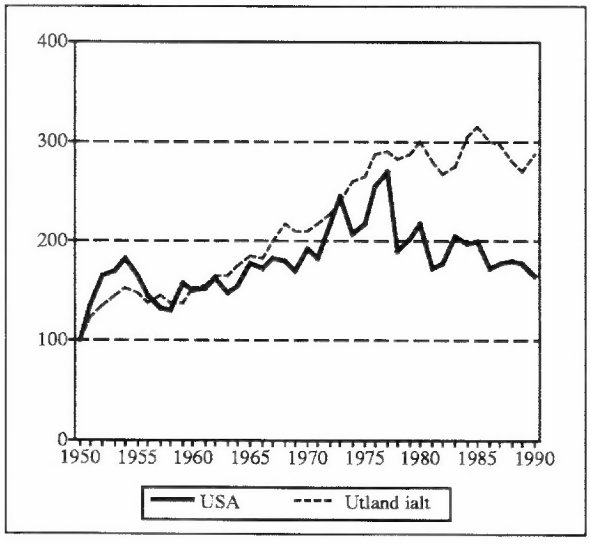

at juli var den viktigste overnattingsmåneden for amerikanerne, med 25 prosent av årets samlede overnattinger i 1990. Figur 8.4.10 viser også at amerikanerne har en større andel av sine overnattinger i sommermånedene enn gjennomsnittet for utlendingene.

Vintersesongen hadde drøyt 9 prosent av de amerikanske overnattingene i 1990, mens høstmånedene hadde snaut 7 prosent. Figur 8.4.10 viser at amerikanerne dermed har en mindre andel av sine overnattinger enn gjennomsnittet for utlendingene både i vinter- og høstmånedene.

Figur 8.4.11 viser utviklingen i de amerikanske overnattingene etter sesong for perioden 1950-90. Veksten har vært sterkest i sommersesongen. I 1990 var det nesten 200 prosent flere overnattinger i sommermånedene enn i 1950, mens det i samme periode var blitt "bare" mellom 60 og 70 prosent flere overnattinger i både vintersesongen og i høstmånedene. Vi ser også at det er i sommersesongen vi har hatt de mest utpregede toppårene på begynnelsen av 1970-tallet og på midten av 1980-tallet.

Figur 8.4.12 viser at de amerikanske overnattingene i vintersesongen har vokst svakere enn gjennomsnittet for de utenlandske overnattingene. Mens den amerikanske trafikken i vintersesongen økte med 68 prosent fra 1950 til 1990, ser vi av figur 8.4.12 at de samlede utenlandske overnattingene vokste med 150 prosent i samme periode. Amerikanerne fulgte sånn noenlunde veksten i de samlede utenlandsturismen fram til midten av 1970-tallet, men har deretter blitt redusert mer enn gjennomsnittet for utlendingene. Ellers legger vi merke til den sterke veksten amerikanerne hadde i første del av 1950-årene, og særlig i 1952 da den amerikanske vintertrafikken ble nesten fordoblet. Det er nærliggende å se dette i sammenheng med at de olympiske vinterleker ble arrangert i Oslo vinteren 1952.

Figur 8.4.13 viser at det er sommerturismen som i hele perioden har preget utviklingen i den samlede amerikanske turismen. Det er her vi finner igjen de markerte toppårene i 1972 og i 1985, og den dramatiske svikten på 1970-tallet og i siste del av 1980-tallet. Den amerikanske sommerturismen økte med drøyt 150 prosent i 1950-årene og med nesten 100 prosent i 1960-årene, for deretter å bli nesten halvert igjen i løpet av 1970-årene. Etter toppen i 1985 var det i 1990 omtrent like mange sommerovernattinger som i 1980. Samlet har de amerikanske overnattingene i sommersesongen ikke økt så mye sterkere enn den samlede utenlandske trafikken fra 1950 til 1990, med 200 prosent mot 170 prosent.

Figur 8.4.14 viser at også for høstmånedene har amerikanerne hatt en svakere vekst enn gjennomsnittet for den utenlandske turismen fra 1950 til 1990. Fram

Figur 8.4.15 Hotellovernattinger fra USA. Landsdel. 1990

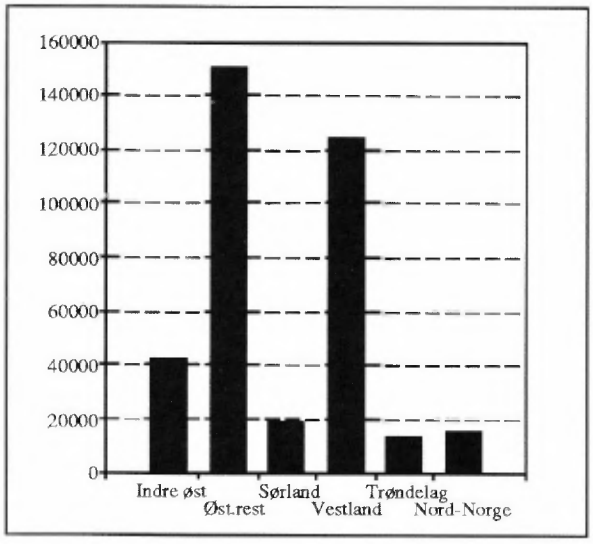

Figur 8.4.16 Hotellovernattinger fra USA som andel av utenlandske hotellovernattinger ialt. Landsdel. 1990. Prosent

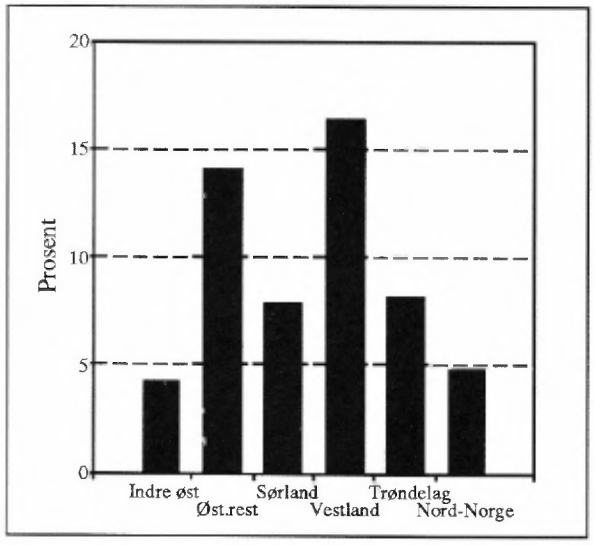

Figur 8.4.17 Hotellovernattinger fra USA. Fylke. 1990

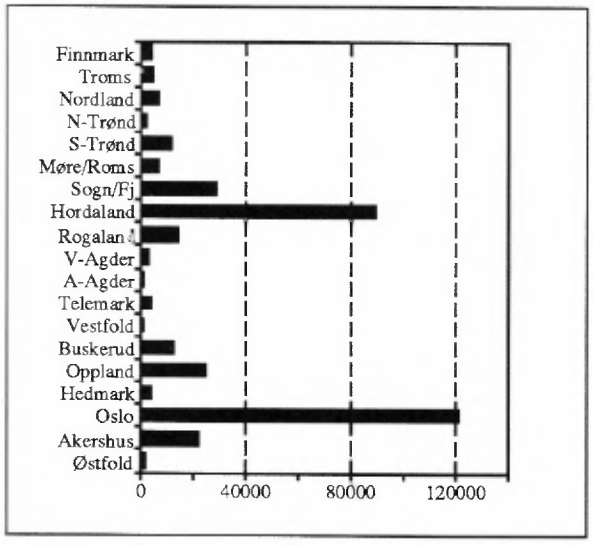

til midten av 1970-årene var oppgangen på det amerikanske markedet lik eller noe svakere enn for utlendingene ellers. Mens de samlede utenlandske høstovernattingene deretter har holdt seg noenlunde stabile, ser vi imidlertid at det de siste 15 årene har vært klar nedgang for den amerikanske hotellturismen om høsten.

8.4.4 Regionalt mønster

Figur 8.4.15 viser at amerikansk turisme i Norge er konsentrert til det ytre Østlandsområdet og Vestlandet. Forholdsvis få amerikanske gjester finner veien til hotellene på det indre Østlandet og enda færre til Sørlandet, Trøndelag og Nord-Norge. Det ytre Østlandsområdet hadde 41 prosent av de amerikanske overnattingene i 1990 og Vestlandet hadde 34 prosent. Det betyr at resten av landet bare hadde 25 prosent av den samlede amerikanske hotellturismen i 1990.

Figur 8.4.16 viser hvilken betydning amerikanerne har i forhold til de samlede utenlandske overnattingene i landsdelene. Målt på denne måten ser vi at amerikanerne betyr mest for Vestlandet, der de i 1990 utgjorde drøyt 16 prosent av den samlede utenlandsturismen. På det ytre Østlandsområdet var andelen på 14 prosent. Både på det indre Østlandet og i Nord-Norge var amerikanernes andel under 5 prosent, mens rundt 8 prosent av den samlede utenlandsturismen ble besørget av amerikanske gjester i Trøndelag og på Sørlandet.

Figur 8.4.17 viser at det avgjort er de to fylkene Oslo og Hordaland som utgjør tyngdepunktene for amerikansk hotellturisme. I 1990 hadde Oslo 33 prosent av de amerikanske overnattingene mens Hordaland hadde 25 prosent. Sett i forhold til de samlede utenlandske overnattingene viser figur 8.4.18 imidlertid at de amerikanske gjestene også betyr mye i Akershus og i Sogn og Fjordane. Figur 8.4.18 viser

Figur 8.4.18 Hotellovernattinger fra USA som andel av utenlandske hotellovernattinger ialt. Fylke. 1990. Prosent

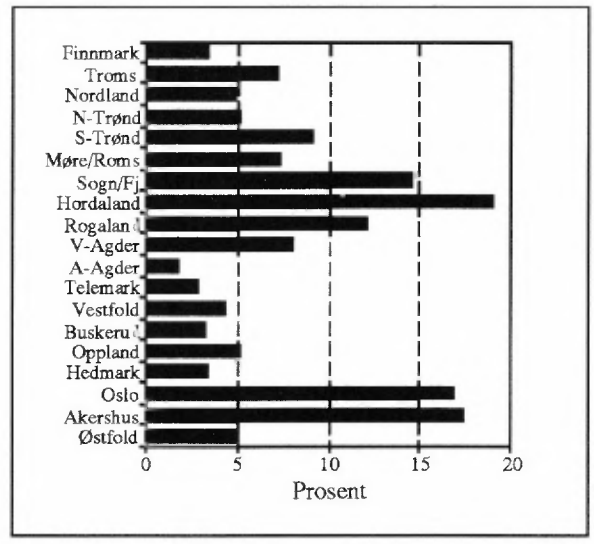

Figur 8.4.19 Hotellovernattinger fra USA. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

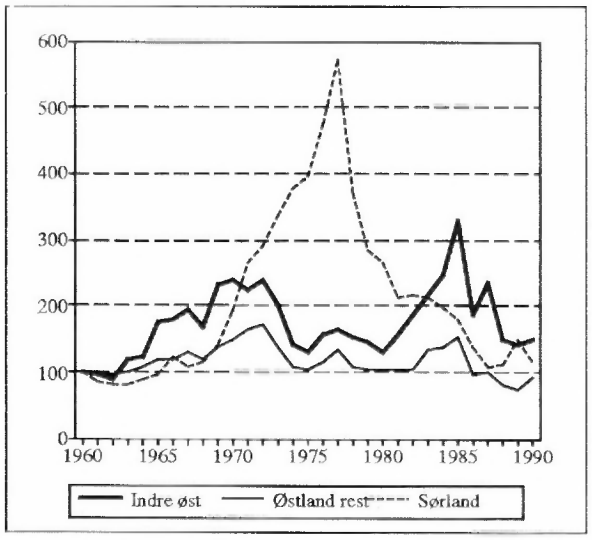

Figur 8.4.20 Hotellovernattinger fra USA. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

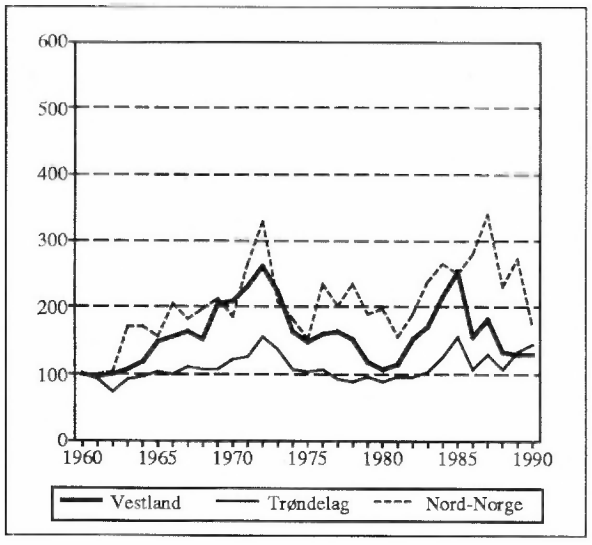

Figur 8.4.21 Hotellovernattinger fra USA. Fylke. Endring 1960-90. Prosent

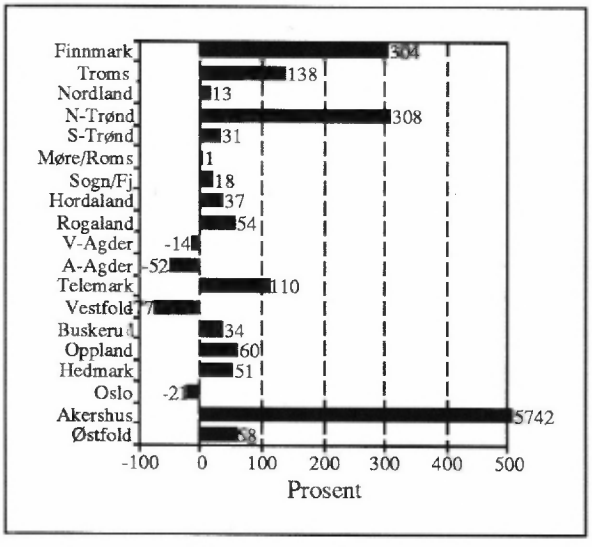

ellers at i hele 10 av fylkene utgjør de amerikanske overnattingene bare 5 prosent eller mindre av samlede utenlandske hotellovernattinger.

Figur 8.4.19 og 8.4.20 belyser utviklingen i de amerikanske overnattingene etter landsdel i perioden 1960-90. Samlet var den prosentvise oppgangen i disse årene sterkest for Nord-Norge. Der var det i 1990 drøyt 70 prosent flere amerikanske overnattinger enn i 1960, mens oppgangen for landet under ett var på bare 14 prosent. Svakest utvikling var det i det ytre Østlandsområdet. Der var det i 1990 7 prosent færre overnattinger fra USA enn i 1960. På Vestlandet var det i 1990 snaut 30 prosent flere overnattinger enn i 1960. På det indre Østlandet, på Sørlandet og i Trøndelag var det i 1990 mellom 15 og 50 prosent flere amerikanske overnattinger i 1990 enn i 1960.

Utviklingen gjennom perioden er imidlertid preget av forholdsvis store svinginger for alle landsdeler. Noen særtrekk bør framheves. Det ytre Østlandsområdet (med Oslo) og Trøndelag har hatt de minste svingningene i den amerikanske turismen. Særlig ser vi at topp-punktene i begynnelsen av 1970-årene og midt i 1980-årene var mindre markerte her enn i de andre landsdelene. På det indre Østlandet ser vi dessuten at toppen i 1985 var betydelig høyere enn i 1972. For Sørlandet avviker utviklingen fra mønsteret i de andre landsdelene. Der var det ingen topp i 1972 og heller ikke i 1985. Derimot nådde de amerikanske besøkene en markert topp i midten av 1970-årene (1977) mens resten av landet opplevde en svikt på det amerikanske markedet. For Nord-Norge legger vi merke til at toppen i 1980-årene kom seinere enn ellers i landet. Mens resten av landet hadde sterk svikt i 1986, gikk den amerikanske turismen fortsatt opp i Nord-Norge dette året. Oppgangen fortsatte også i 1987, slik at i denne landsdelen er det faktisk 1987 som er året med flest amerikanske hotellovernattinger hittil.

Figur 8.4.21 viser den samlede prosentvise endringen i de amerikanske overnattingene fra 1960 til 1990 på fylkesnivå. Sterkest oppgang har det vært i Akershus. Små tall gir der store prosentvise utslag, men overnattingstallet er mangedoblet i løpet av perioden. Sterk oppgang har det ellers vært i Nord-Trøndelag og Finnmark. Færre overnattinger har det blitt i fire fylker. Viktigst er det at Oslo i 1990 hadde færre amerikanske overnattinger enn i 1960. Nedgangen var på drøyt 20 prosent.

Figurene på neste side belyser den regionale utviklingen fra noe andre innfallsvinkler. For hver landsdel sammenliknes utviklingen i de amerikanske overnattingene med utviklingen i den samlede utenlandstrafikken i landsdelen. De amerikanske overnattingene i landsdelen sammenliknes også med utviklingen i de samlede amerikanske overnattingene på landsplan (stiplet linje).

Figur 8.4.22 Indre Østland. Hotellovernattinger fra USA og fra utlandet ialt. Hotellovernattinger fra USA i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

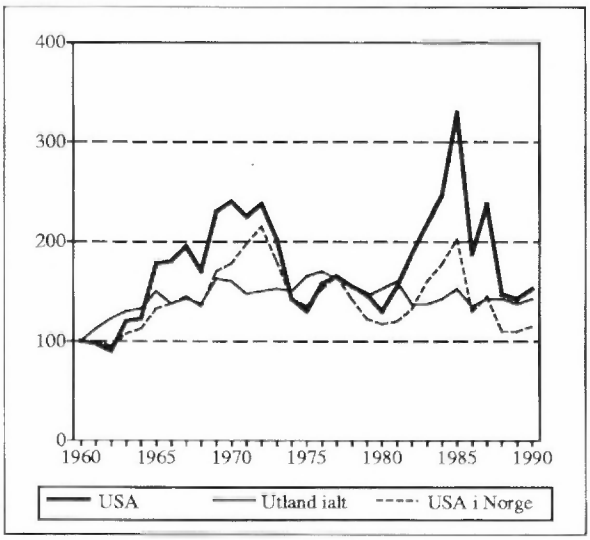

Figur 8.4.23 Resten av Østlandet. Hotellovernattinger fra USA og fra utlandet ialt. Hotellovernattinger fra USA i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

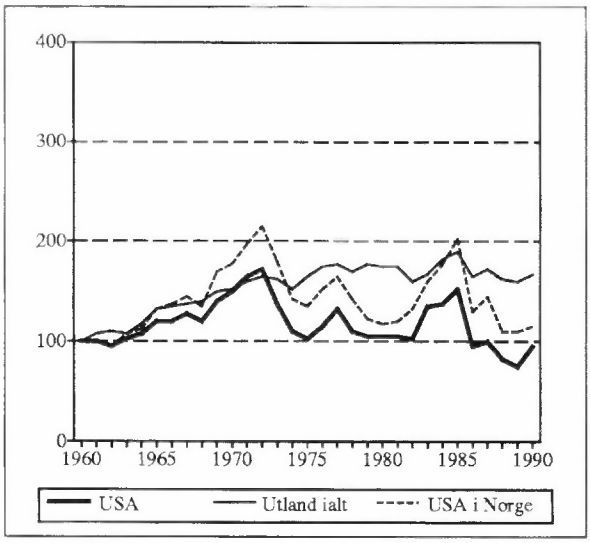

Figur 8.4.24 Sørlandet. Hotellovernattinger fra USA og fra utlandet ialt. Hotellovernattinger fra USA i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

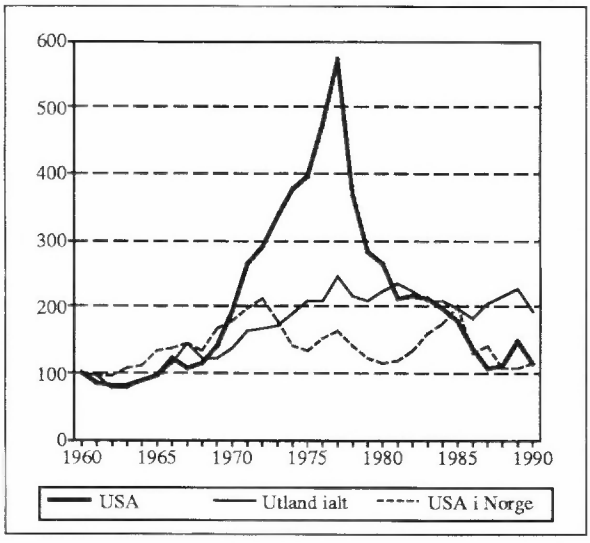

Figur 8.4.25 Vestlandet. Hotellovernattinger fra USA og fra utlandet ialt. Hotellovernattinger fra USA i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

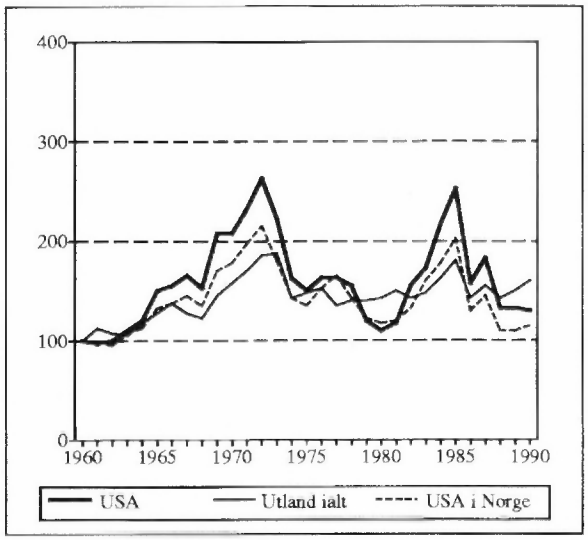

Figur 8.4.26 Trøndelag. Hotellovernattinger fra USA og fra utlandet ialt. Hotellovernattinger fra USA i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

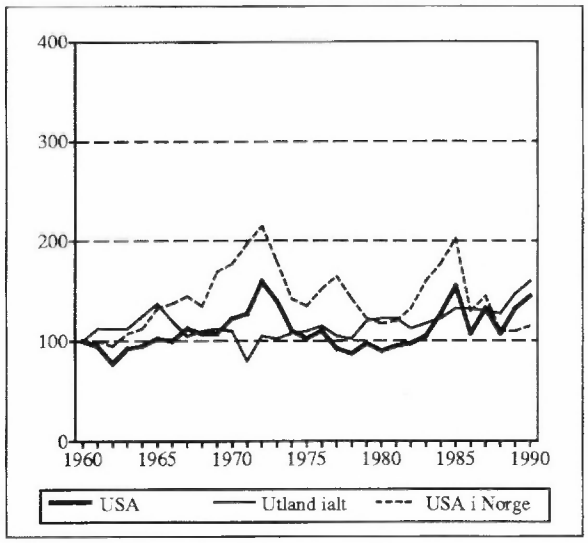

Figur 8.4.27 Nord-Norge. Hotellovernattinger fra USA og fra utlandet ialt. Hotellovernattinger fra USA i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

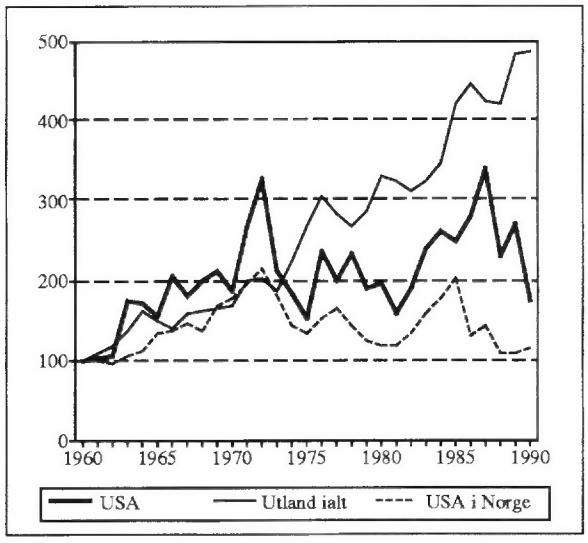

Figur 8.4.28 USA. Valutakurs og overnattinger. 1965-90. Indeks 1965=100

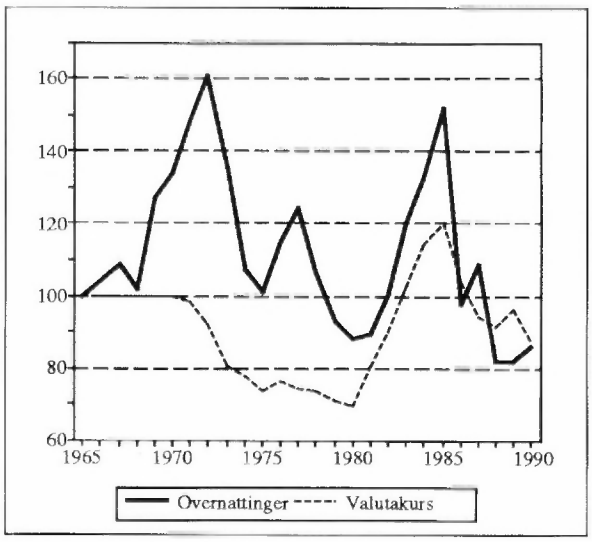

8.4.5 Valutakurs og overnattinger

Figur 8.4.28 viser utviklingen i kursen på amerikanske dollar i forhold til norske kroner og utviklingen i amerikanske overnattinger ved norske hoteller for årene 1965-90. Fram til 1970 holdt kursen seg stabil. Vi ser imidlertid at det har vært forholdsvis store svingninger i dollarkursen i perioden etter 1970. Kursen falt sterkt fram til 1975 og holdt seg lav fram til 1980. Deretter økte dollarkursen sterkt fram til 1985, men falt på nytt markert mot slutten av 1980-årene. Sammenlikner vi kursutviklingen med utviklingen i den amerikanske turismen til Norge, kan vi gjøre følgende iakttagelser: Den sterke veksten i overnattingene fram til begynnelsen av 1970-årene kom i en periode med stabil dollarkurs. Kursutviklingen kan derfor ikke brukes som forklaringsfaktor bak turistveksten i denne perioden. Fallet i dollarkursen fra 1971 til 1975 ble etterfulgt av en sterk nedgang også i den amerikanske turismen. Likeledes ser vi at den sterke økningen i de amerikanske overnattingene fra 1980 til 1985 falt sammen med en sterk oppgang i dollarkursen i disse årene, og at nedgangen i overnattingene etter 1985 falt sammen med en ny nedgang i dollarkursen.

Vi kan dermed slå fast at det i årene 1970-90 har vært en høy grad av samvariasjon mellom kursutviklingen og turistutviklingen. Som påpekt i innledningen til kapittel 4 gir allikevel ikke dette grunnlag for å hevde at det er svingningene i dollarkursen som har vært drivkraften bak utviklingen i den amerikanske turismen i perioden. Det er imidlertid åpenbart at valutakursen bør inngå som en viktig faktor i en nærmere årsaksforklaring.

Tabell 8.4.1. Hotellovernattinger fra USA etter hotelltype og sesong. 1950-90. 1000 overnattinger

	Hotelltype				Sesong		
	I alt	By	Turist	Land	Vinter	Sommer	Høst
1950	121	84	30	7	16	92	13
1951	115	87	23	5	16	80	18
1952	170	130	35	5	31	118	22
1953	176	133	37	6	23	129	22
1954	197	150	40	7	29	143	24
1955	217	168	43	6	34	162	22
1956	212	161	43	9	31	164	19
1957	207	159	38	10	23	167	17
1958	229	174	43	11	22	190	17
1959	250	188	50	12	23	206	20
1960	283	215	58	10	26	237	20
1961	277	214	53	10	25	232	20
1962	268	203	55	10	20	226	21
1963	299	227	62	9	22	258	19
1964	314	229	72	13	22	271	20
1965	374	263	97	15	24	327	23
1966	388	269	103	16	28	338	22
1967	408	286	107	14	28	355	24
1968	381	266	99	16	31	327	23
1969	476	320	139	17	32	423	22
1970	500	341	144	15	29	446	25
1971	554	376	145	33	38	492	24
1972	602	410	157	34	30	544	29
1973	507	344	132	31	33	442	32
1974	401	280	94	27	37	337	27
1975	377	262	93	22	36	312	28
1976	428	301	106	20	44	351	34
1977	466	334	109	23	48	383	35
1978	398	272	105	21	43	329	25
1979	347	240	90	18	34	287	26
1980	330	224	84	22	35	266	28
1981	335	224	93	19	31	282	23
1982	375	235	120	20	34	318	23
1983	448	283	138	26	32	390	27
1984	496	304	165	27	39	432	26
1984	564	337	165	61	49	485	30
1985	646	376	195	74	38	577	31
1986	414	251	121	42	43	344	26
1987	460	263	132	65	39	394	27
1988	348	209	95	44	30	291	27
1989	347	218	85	44	40	280	27
1990	365	231	86	47	34	306	25
Prosentvise endringer							
1950-60	133,4	154,6	94,3	45,9	61,4	158,9	50,3
1960-70	76,9	59,1	148,9	45,6	12,9	88,0	27,5
1970-80	-34,1	-34,5	-41,3	42,5	19,9	-40,3	12,4
1980-90	-2,6	-7,3	2,7	-1,7	-23,0	2,2	-24,6
1950-90	165,0	146,2	191,5	197,7	68,2	197,3	62,5
1950-70	313,0	305,2	383,6	112,5	82,2	386,8	91,6
1970-90	-35,8	-39,2	-39,7	40,1	-7,7	-38,9	-15,2
Omregningsfaktorer 1984/1984							
x-faktor	0,880	0,900	1,000	0,449	0,798	0,890	0,861
y-faktor	1,136	1,112	1,000	2,227	1,253	1,124	1,162

Tabell 8.4.2. Hotellovernattinger fra USA. 1960-90. 1000 overnattinger

	I alt	Landsdel					
		Indre Østland	Østland rest	Sørland	Vestland	Trøndelag	Nord-Norge
1960	283	25	146	13	86	7	6
1961	277	25	146	11	84	6	6
1962	268	23	138	10	85	5	7
1963	299	30	147	11	94	6	11
1964	314	31	154	11	101	6	11
1965	374	45	174	12	127	7	10
1966	388	45	174	16	133	6	13
1967	408	49	186	14	140	7	11
1968	381	43	173	15	131	7	12
1969	476	58	202	18	177	7	13
1970	500	61	217	25	178	8	12
1971	554	57	239	34	199	8	17
1972	602	60	248	38	225	10	20
1973	507	51	199	44	191	9	13
1974	401	36	158	49	139	7	11
1975	377	33	149	51	128	7	9
1976	428	40	167	61	138	7	15
1977	466	42	192	74	139	6	12
1978	398	39	159	48	132	6	15
1979	347	37	152	37	103	6	12
1980	330	33	150	34	94	6	12
1981	335	39	152	27	100	6	10
1982	375	47	149	28	132	6	12
1983	448	55	196	27	148	7	15
1984	496	62	198	26	186	8	16
1984	564	68	220	33	207	12	24
1985	646	92	246	30	242	14	22
1986	414	52	153	23	150	10	25
1987	460	65	160	18	174	12	30
1988	348	41	131	19	127	10	21
1989	347	40	120	25	126	12	24
1990	365	42	151	19	124	13	16
Prosentvise endringer							
1960-70	76,9	139,3	48,9	93,4	107,2	20,3	86,3
1970-80	-34,1	-45,7	-30,7	37,2	-47,2	-26,8	5,1
1980-90	-2,6	15,8	-9,9	-56,6	18,6	63,6	-11,8
1960-90	13,5	50,5	-7,0	15,1	29,6	44,2	72,7
1970-90	-35,8	-37,1	-37,5	-40,5	-37,4	19,8	-7,3
Omregningsfaktorer 1984/1984							
x-faktor	0,880	0,911	0,900	0,779	0,897	0,720	0,692
y-faktor	1,136	1,098	1,112	1,284	1,115	1,389	1,446

8.5 Storbritannia

Figur 8.5.1 Hotellovernattinger fra Storbritannia og fra utlandet ialt. 1950-90. Indeks 1950=100

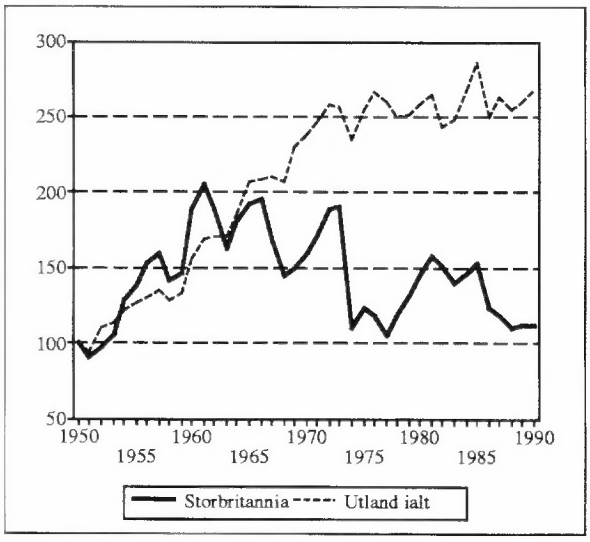

Figur 8.5.2 Hotellovernattinger fra Storbritannia og fra utlandet ialt. Tiårlige endringer. 1950-90. Prosent

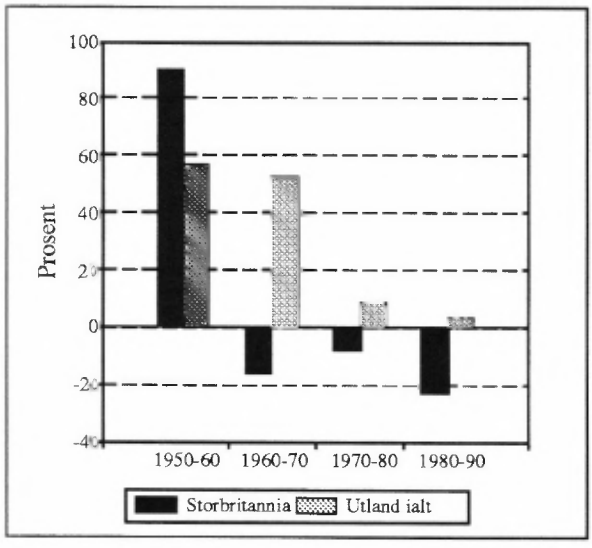

8.5.1 Hovedlinjer

Gjester fra Storbritannia hadde i 1990 en andel på 9,6 prosent av de samlede utenlandske overnattingene ved norske hoteller. Dermed var britene den femte største gjestegruppen ved hotellene. Figur 8.5.1 viser utviklingen i de engelske overnattingene i perioden 1950-90. Det var i 1990 var bare 12 prosent flere engelske overnattinger enn i 1950. Denne oppgangen var klart svakere enn for den samlede utenlandske turismen.

Figur 8.5.2 summerer opp utviklingen for tiårsperiodene siden 1950. De engelske overnattingene økte sterkt 1950-årene. Veksten på 90 prosent var klart høyere enn den gjennomsnittlige oppgangen på 56 prosent for de samlede utenlandske overnattingene i dette tiåret. Den engelske hotellturismen nådde imidlertid sitt topp-punkt så tidlig som i 1961. Mens den øvrige utenlandstrafikken fortsatte å vokse sterkt, var det stagnasjon og nedgang på 16 prosent for den engelske turismen i 1960-årene. Ny nedgang ble det i 1970-årene (8 prosent). Selv om veksten i den samlede utenlandske turismen da også stagnerte, var svikten på det engelske markedet sterkere enn gjennomsnittet i dette tiåret. Det samme kan sies om 1980-årene. Også da var det nedgang (23 prosent) i de engelske overnattingene mens det fortsatt var en svak vekst i den samlede utenlandstrafikken.

Dermed var de engelske overnattingene i 1990 nesten nede på samme nivå som i 1950. Bare på 1950-tallet har gjestene fra Storbritannia gitt et positivt bidrag til veksten i utenlandsturismen. På 1960-tallet bidro engelsmennene til å begrense den ellers så sterke veksten i utenlandske overnattingene. I 1970- og 1980-årene har svikten på det engelske markedet vært en viktig faktor bak stagnasjonen i den utenlandske turismen.

Figur 8.5.3 viser de årlige prosentvise endringene i de

Figur 8.5.3 Hotellovernattinger fra Storbritannia. Årlige endringer. 1950-90. Prosent

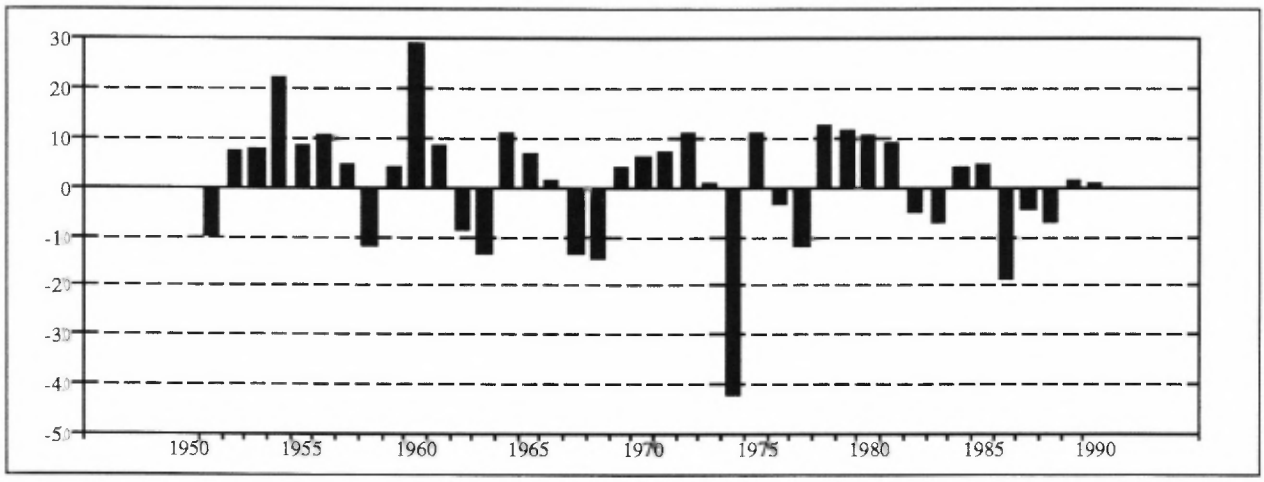

Figur 8.5.4 Overnattinger fra Storbritannia etter hotelltype. 1990. Prosent

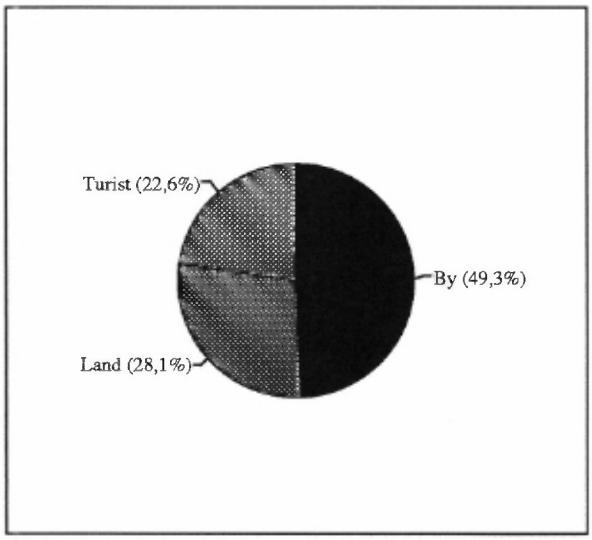

Figur 8.5.5 Overnattinger fra Storbritannia etter hotelltype. 1950-90. Indeks 1950=100

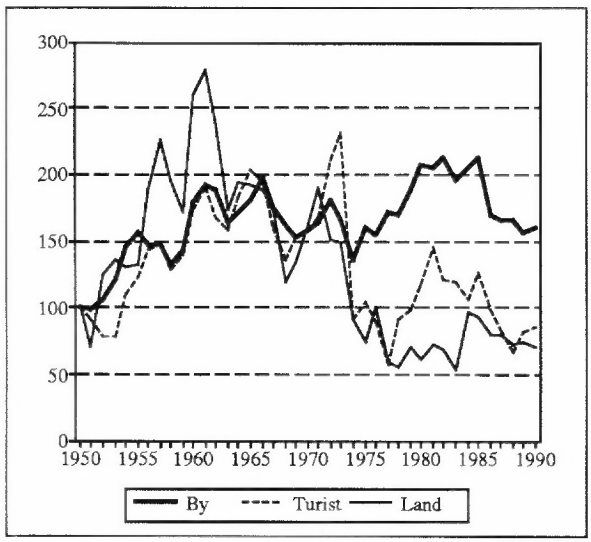

Figur 8.5.6 Overnattinger fra Storbritannia ved byhoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

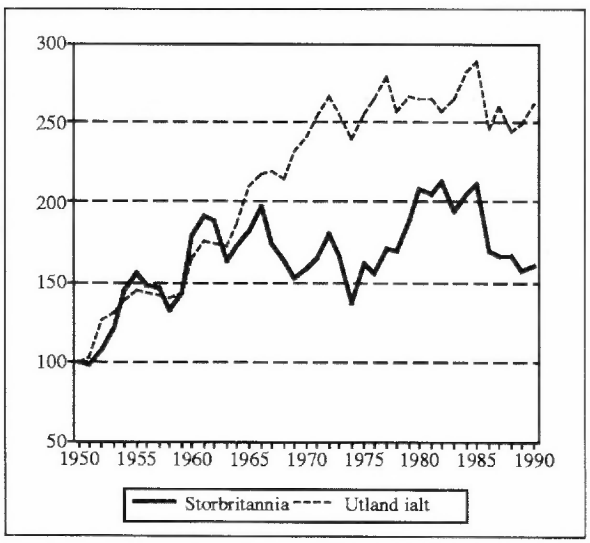

engelske overnattingene i perioden. Den sterke utviklingen på 1950-tallet kommer til uttrykk gjennom flere år med klar vekst og bare to år med nedgang. 1960-tallet ble innledet med en vekst på nesten 30 prosent i 1960 og også i dette tiåret var det flere oppgangsår enn nedgangsår. Allikevel ser vi at tre av årene ga en kraftig nedgang på mellom ti og femten prosent. Også i 1970-årene var det flere år med oppgang enn nedgang. Mest dramatiske var svikten i 1974, da de engelske overnattingene i løpet av ett år ble redusert med mer enn 40 prosent. Til tross for noen klare oppgangsår igjen mot slutten av 1970-tallet og på begynnelsen av 1980-tallet, ble virkningen av dette ødelagt av ny sterk svikt ved midten av 1980-årene. I 1986 ble de engelske overnattingene igjen redusert med nesten 20 prosent i løpet av et år.

8.5.2 Hotelltype

Figur 8.5.4 viser de engelske overnattingene etter hotelltype i 1990. Vi ser at byhotellene var klart viktigst med en andel på nesten 50 prosent. Til sammenlikning hadde byhotellene en andel på 43 prosent av de samlede utenlandske turismen i 1990. Turisthotellene hadde nesten 23 prosent av de engelske overnattingene i 1990, mens byhotellene hadde 28 prosent. Det betyr at engelskmennene brukte landhotellene mindre enn gjennomsnittet for utlendingene, mens de overnattet på turisthotellene omtrent i samme grad som gjennomsnittet.

Figur 8.5.5 viser at for de engelske overnattingene er det byhotellene som har registrert den sterkeste oppgangen i perioden under ett. I 1990 var det 60 prosent flere overnattinger ved byhotellene enn i 1950. Landhotellene og turisthotellene har i samme periode hatt en nedgang på hhv. 14 og 29 prosent.

Figurene 8.5.6-8 viser at for alle hotelltypene har ut-

Figur 8.5.7 Overnattinger fra Storbritannia ved turisthoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

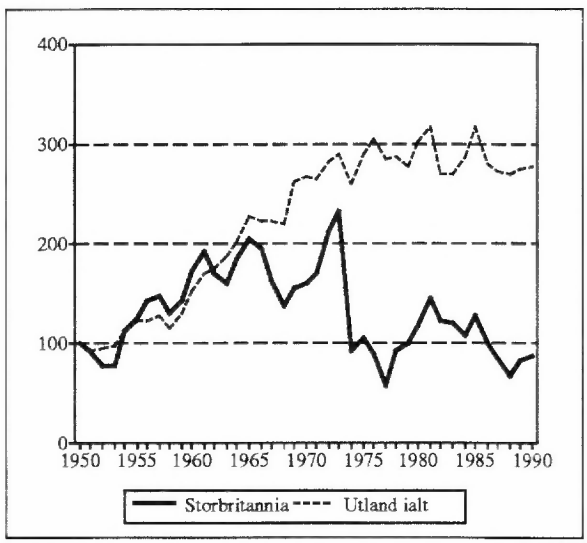

Figur 8.5.8 Overnattinger fra Storbritannia ved landhoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

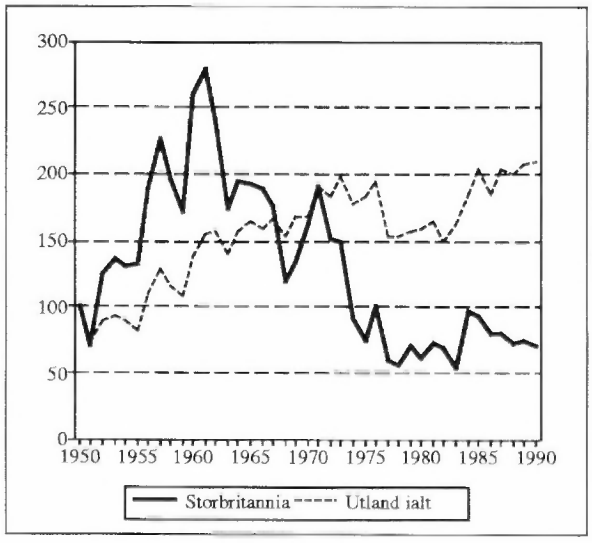

Figur 8.5.9 Hotellovernattinger fra Storbritannia etter sesong. 1990. Prosent

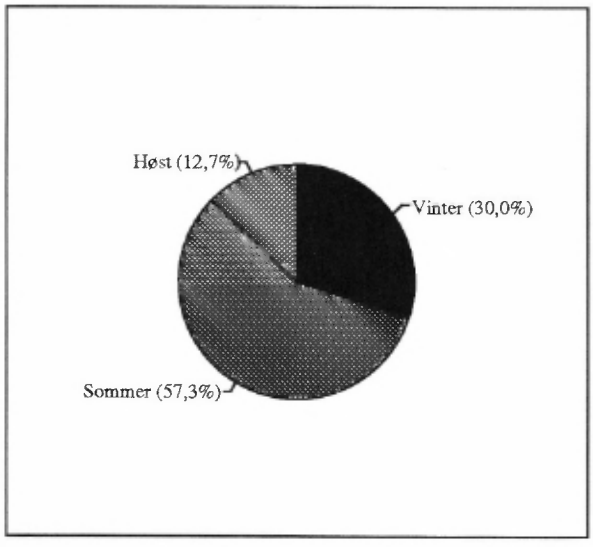

Figur 8.5.10 Hotellovernattinger fra Storbritannia og fra utlandet ialt. Måned. 1990. Prosent av årets overnattinger

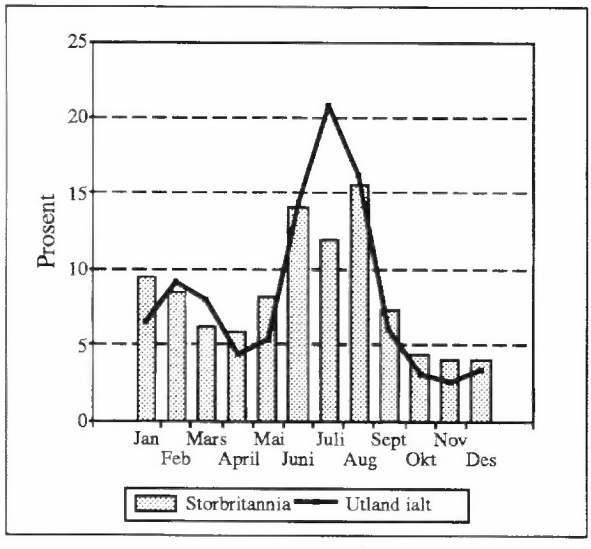

viklingen på det engelske markedet vært klart svakere enn for den samlede utenlandstrafikken. På 1950-tallet var det landhotellene som økte sterkest og klart sterkere enn den samlede utenlandske trafikken ved landhotellene. I 1960- og 1970-årene var det imidlertid landhotellene som sviktet mest. Mens de samlede utenlandske overnattingene på landhotellene holdt seg noenlunde stabile fra 1960 til 1980, ble de engelske overnattingene redusert med nesten 80 prosent i denne perioden. For turisthotellene og byhotellene fulgte de engelske besøkene på 1950-tallet omlag samme mønster som de samlede utenlandstrafikken. Begge disse hotelltypene hadde imidlertid også stagnasjon og nedgang på 1960-tallet mens de øvrige utenlandske overnattingene fortsatte å vokse. Sammen med landhotellene var det besøket ved turisthotellene som sviktet i 1970-årene, mens byhotellene da hadde oppgang på det engelske markedet. På 1980-tallet er det byhotellene og turisthotellene som har hatt svakest utvikling med fortsatt nedgang, mens landhotellene har hatt en liten oppgang i dette tiåret.

8.5.3 Sesongmønster

Figur 8.5.9 viser at engelskmennene hadde 57 prosent av sine overnattinger i sommermånedene mai-september. 30 prosent av overnattingene kom om vinteren, mens høstmånedene stod for 13 prosent.

Figur 8.5.10 viser at engelskmennene dermed langt på vei fulgte hovedmønstert for den utenlandske turismen i Norge. Vintersesongen og høstsesongen betyr imidlertid et par prosentpoeng mer enn for gjennomsnittet og sommersesongen tilsvarende mindre. Allikevel var juni og august i 1990 de viktigste månedene for engelsk hotellturisme, med rundt 15 prosent av totaltrafikken i begge måneder.

Figur 8.5.11 viser utviklingen i de engelske over-

Figur 8.5.11 Hotellovernattinger fra Storbritannia etter sesong. 1950-90. Indeks 1950=100

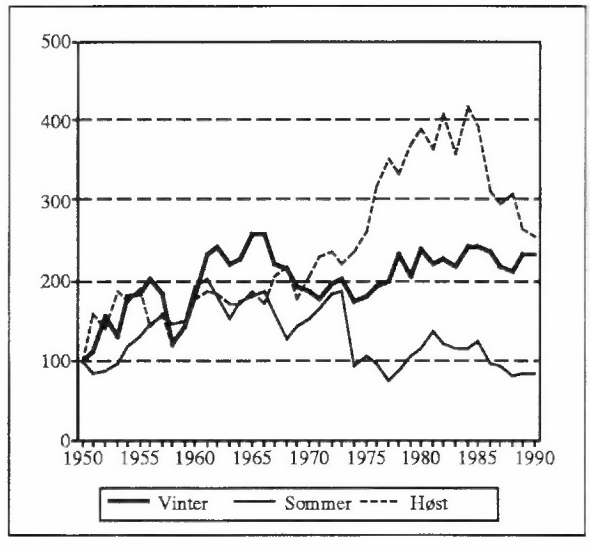

Figur 8.5.12 Hotellovernattinger fra Storbritannia i vintersesongen. 1950-90. Indeks 1950=100

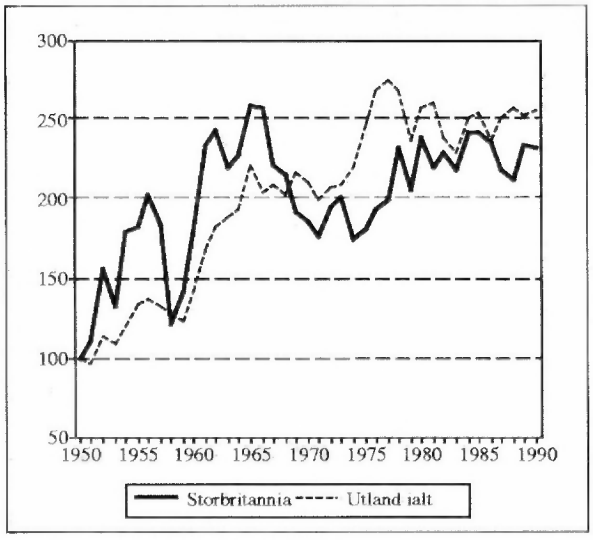

Figur 8.5.13 Hotellovernattinger fra Storbritannia i sommersesongen. 1950-90. Indeks 1950=100

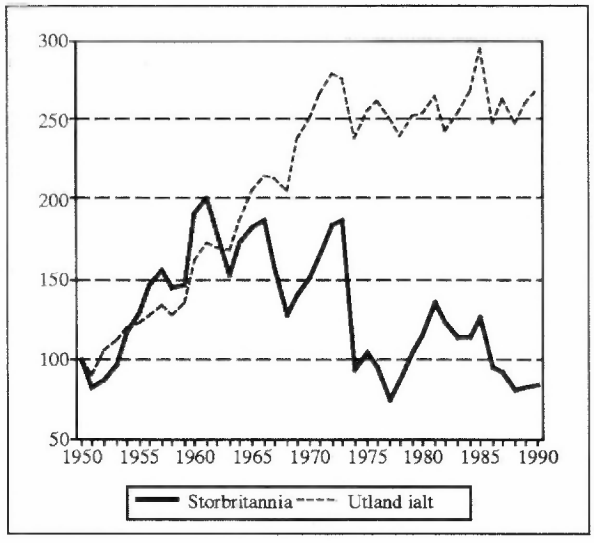

Figur 8.5.14 Hotellovernattinger fra Storbritannia i høstsesongen. 1950-90. Indeks 1950=100

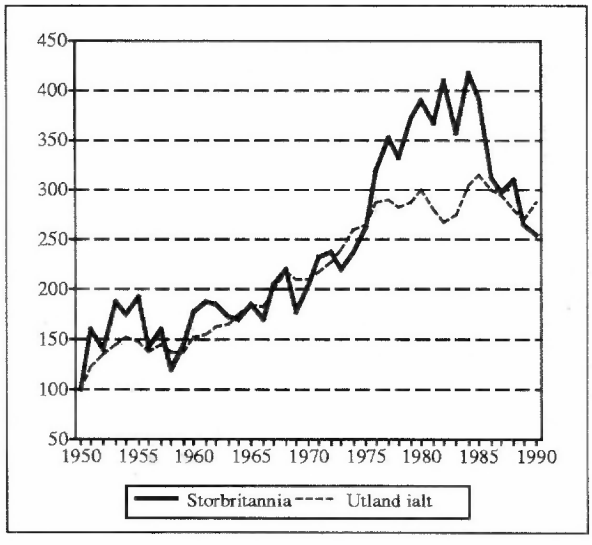

nattingene etter sesong for perioden 1950-90. Veksten har vært svakest for sommersesongen. I 1990 var det 17 prosent færre overnattinger i sommermånedene enn i 1950. Både i vintersesongen og i høstsesongen har overnattingene blitt mer enn fordoblet i samme periode.

Figur 8.5.12 viser at de engelske overnattingene i vintersesongen har økt nesten like mye som de samlede utenlandske vinterovernattingene i perioden 1950-90. Den engelske vintertrafikken økte sterkere enn gjennomsnittet fram til midten av 1960-årene, men nådde en topp allerede i 1965. Mens de samlede utenlandsovernattingene holdt seg noenlunde stabile i siste del av 1960-årene var det imidlertid i disse årene kraftig nedgang på det engelske markedet. I 1970-årene fulgte likevel besøkene fra Storbritannia igjen den generelle oppgangen i vintertrafikken. Hovedtendensen på 1980-tallet har vært stabilitet både på det engelske markedet og for utenlandstrafikken generelt. Samlet gav dette 134 prosent flere engelske vinterovernattinger i 1990 enn i 1950, mens oppgangen i den samlede utenlandske vinterturismen var på 155 prosent i samme periode.

Figur 8.5.13 viser at den engelske sommerturismen i Norge har hatt en meget svak utvikling sett i forhold til gjennomsnittet for utlendingene. Bare 1950-årene har gitt oppgang. Da var veksten imidlertid sterkere enn for resten av utenlandsturismen og det var nesten en fordobling i tallet på overnattinger fra 1950 til 1960. Toppnivået for den engelske sommerturismen i Norge ble imidlertid nådd allerede i 1961. Deretter har hovedtendensen vært nedgang gjennom hele resten av perioden. Mens den øvrige utenlandstrafikken fortsatt vokste i 1960-årene ble de engleske overnattingene redusert med drøyt 20 prosent fra 1960 til 1970. 1970-årene preges av det dramatiske fallet i 1974, da de engelske sommerovernattingene i Norge ble nesten halvert i løpet av ett eneste år. Også 1980-tallet har gitt svikt på det engelske markedet. Dermed var det i 1990 17 prosent færre sommerovernattinger fra Storbritannia enn i 1950, mens de samlede utenlandske overnattingene økte med nesten 170 prosent i samme periode. Svikten på det engelske markedet bidro således til å redusere veksten i 1960-årene, og har vært en viktig faktor bak stagnasjonen i den utenlandske sommerturismen etter 1970.

Figur 8.5.14 viser at høstsesongen har hatt en mer positiv utvikling. De engelske overnattingene fulgte den samme sterke vekst som de samlede utenlandske overnattingene fram til midten av 1970-årene. Etter at stagnasjonen da satte inn for den samlede utenlandstrafikken, økte de engelske overnattingene fortsatt sterkt fram til første del av 1980-årene. I siste del av 1980-tallet har det engelske høstmarkedet imidlertid sviktet sterkt, og dermed har perioden siden 1950 under ett gitt om lag samme vekst på markedet i Storbritannia som for utlendingene generelt.

Figur 8.5.15 Hotellovernattinger fra Storbritannia. Landsdel. 1990.

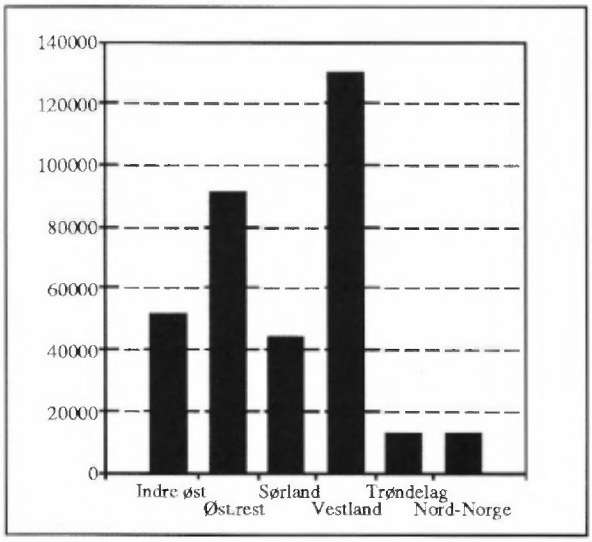

Figur 8.5.16 Hotellovernattinger fra Storbritannia som andel av utenlandske hotellovernattinger ialt. Landsdel. 1990. Prosent

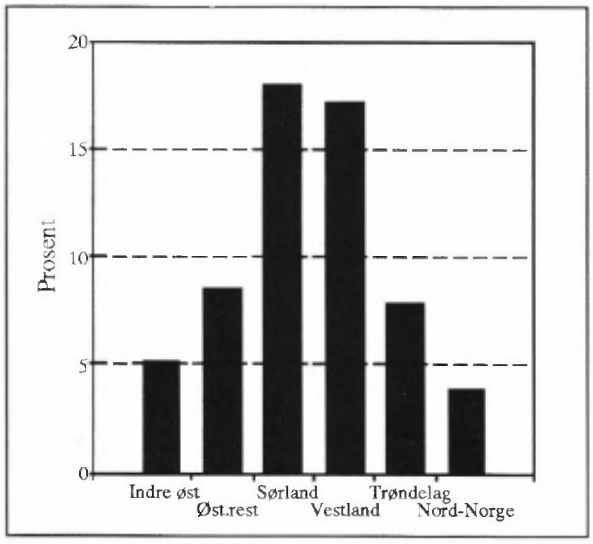

Figur 8.5.17 Hotellovernattinger fra Storbritannia. Fylke. 1990

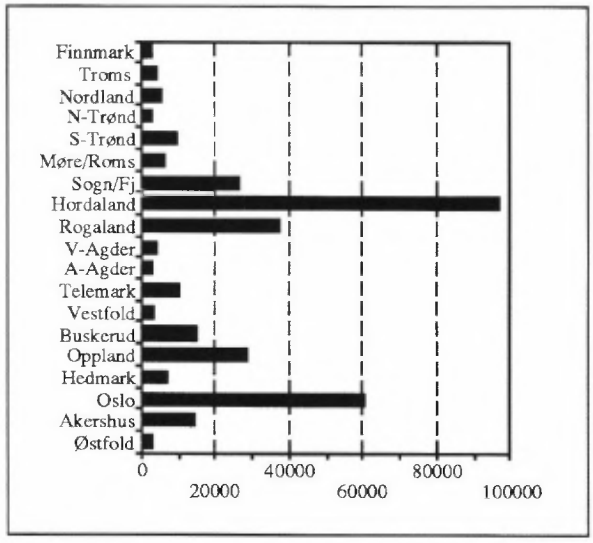

8.5.4 Regionalt mønster

Vestlandet er det viktigste området for engelsk turisme i Norge. Figur 8.5.15 viser at fylkene på Vestlandet hadde 38 prosent av de samlede hotellovernattingene fra Storbritannia i 1990. Vi ser imidlertid at også Østlandsområdet og Sørlandet trekker mange engelske turister, mens Trøndelag og Nord-Norge betyr svært lite som reisemål for engelskmenn i Norge. Østlandsområdet hadde tilsammen 42 prosent av trafikken fordelt med 15 prosent på det indre Østlandet og 27 prosent på resten av Østlandet.

Figur 8.5.16 viser hvilken betydning engelskmennene har i forhold til de samlede utenlandske overnattingene i landsdelene. Her ser vi at britene betyr mest for Sørlandet og for Vestlandet der de i 1990 utgjorde 17-18 prosent av den samlede utenlandsturismen. Videre betyr engelskmenn minst for Nord-Norge og for det indre Østlandet. I disse områdene hadde britene snaut 5 prosent av den samlede utenlandstrafikken.

I figur 8.5.17 og 8.5.18 er de samme tallene brudt ned på det enkelte fylke. Hordaland og Oslo har de fleste britiske overnattingene. Hordaland alene hadde nesten 30 prosent av den engelske turismen i 1990. Sett i forhold til de samlede utenlandske overnattingene betyr imidlertid de britiske gjestene mest i Rogaland. Der stod britene i 1990 for nesten hver tredje overnatting. I Hordaland sørget britene for omtrent hver femte utenlandske overnatting.

Figur 8.5.19 og 8.5.20 belyser utviklingen i de britiske overnattingene etter landsdel i perioden 1960-90. Bare to landsdeler hadde flere britiske overnattinger i 1990 enn i 1960. Det var paradoksalt nok to av de landsdelene der de engelske overnattingene betyr minst, nemlig Trøndelag og Nord-Norge. Utviklingen i disse landsdelene har vært ujevn fra år til år. I 1990 var det imidlertid 135 prosent flere britiske overnattinger

Figur 8.5.18 Hotellovernattinger fra Storbritannia som andel av utenlandske hotellovernattinger ialt. Fylke. 1990. Prosent

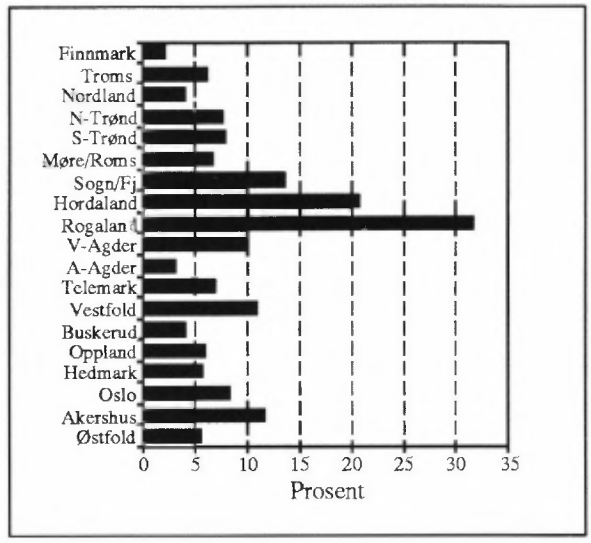

Figur 8.5.19 Hotellovernattinger fra Storbritannia. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

Figur 8.5.20 Hotellovernattinger fra Storbritannia. Landsdel. 1960-90. Indeks 1960=100

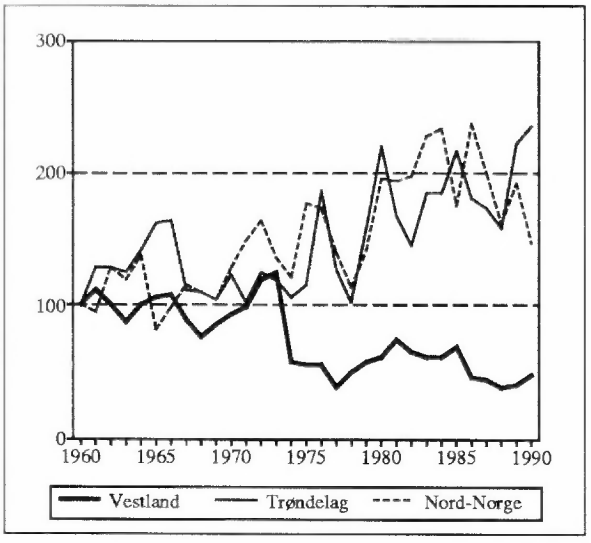

Figur 8.5.21 Hotellovernattinger fra Storbritannia. Fylke. Endring 1960-90. Prosent

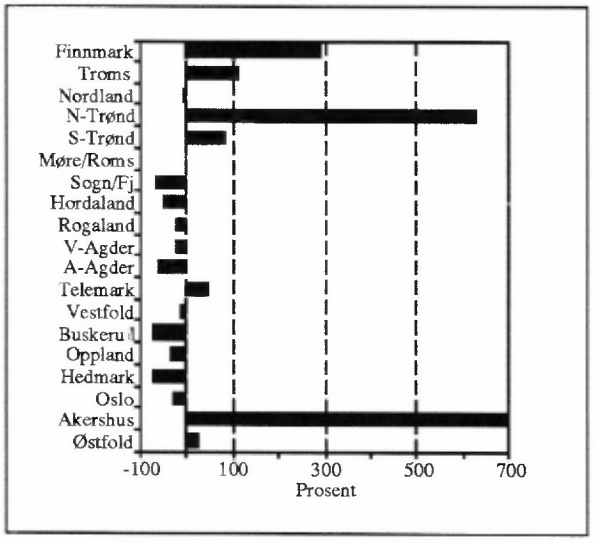

i Trøndelag enn i 1960, mens Nord-Norge har hatt en oppgang på nesten 50 prosent i samme periode. Derimot har både Vestlandet og det indre Østlandet hatt en meget svak utvikling. I begge disse landsdelene var den britiske turismen mer enn halvert i 1990 i forhold til 1960. På det indre Østlandet kom storparten av nedgangen allerede på 1960-tallet. Her har det imidlertid vært en viss oppgang igjen siden midten av 1970-årene. På vestlandet holdt de britiske overnattingene seg oppe fram til begynnelsen av 1970-årene. Her er nedgangen i første rekke preget av fallet i 1974, som landsdelen ennå ikke har kommet seg over. Dessuten har det her vært en fortsatt nedgang også på 1980-tallet for de engelske overnattingene på Vestlandet. For resten av Østlandsområdet og for Sørlandet var overnattingstallet i 1990 omlag 20-25 prosent lavere enn i 1960. Figur 8.5.19 viser at overnattingene på det ytre Østlandet holdt seg noenlunde stabile fram til midten av 1980-årene, men at det har vært en svikt siden 1985. Sørlandet hadde nedgang på 1960-tallet og oppgang igjen i 1970-årene. Også her har det imidlertid vært en sterk svikt i siste del av 1980-årene.

For det indre Østlandet kom topp-året for de engelske overnattingene, som på landsplan, allerede i 1961. På Vestlandet er det 1973 som hittil er det beste året. For resten av Østlandet nådde den engelske trafikken sitt høydepunkt i 1982. Bare for Trøndelag har oppgangen fortsatt helt fram til slutten av perioden. For Sørlandet og for Nord-Norge er toppårene henholdsvis i 1985 og i 1986.

Figur 8.5.21 viser den samlede prosentvise endringen i de britiske overnattingene fra 1960 til 1990 på fylkesnivå. Nedgangen har vært størst for innlandsfylkene Buskerud og Hedmark, der nesten 75 prosent av de engelske overnattingene er blitt borte siden 1960. På Vestlandet er det Sogn og Fjordane og Hordaland som har hatt den sterkeste nedgangen med hhv. 66 og 52 færre overnattinger i 1990 enn i 1960. Størst oppgang har det vært i Akershus og i Nord-Trøndelag med mellom 6 og 7 ganger så mange overnattinger i 1990 som i 1960. Dessuten har Finnmark hatt en sterk oppgang på nesten 300 prosent. Alle disse vekstfylkene trekker allikevel fortsatt relativt få engelske overnattinger til seg.

Figurene på neste side belyser den regionale utviklingen fra noen andre innfallsvinkler. For hver landsdel sammenliknes utviklingen i de engelske overnattingene med utviklingen i den samlede utenlandske turismen i landsdelen. I hver figur sammenliknes også utviklingen i de engelske overnattingene i landsdelen med utviklingen i de samlede engelske overnattingene på landsplan (stiplet linje).

Figur 8.5.22 Indre Østland. Hotellovernattinger fra Storbritannia og fra utlandet ialt. Britiske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

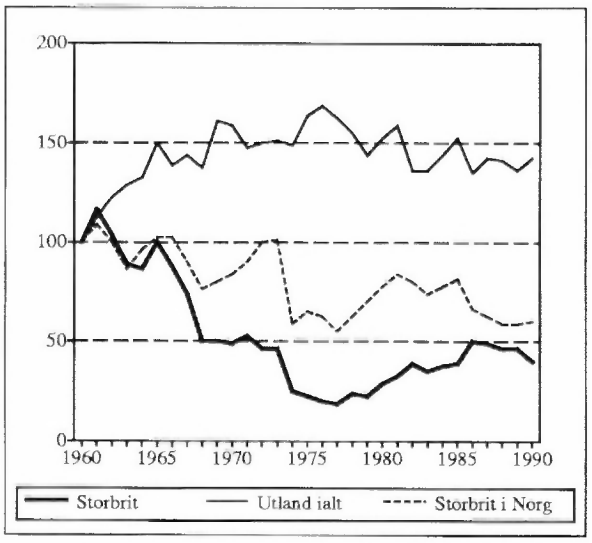

Figur 8.5.23 Resten av Østlandet. Hotellovernattinger fra Storbritannia og fra utlandet ialt. Britiske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

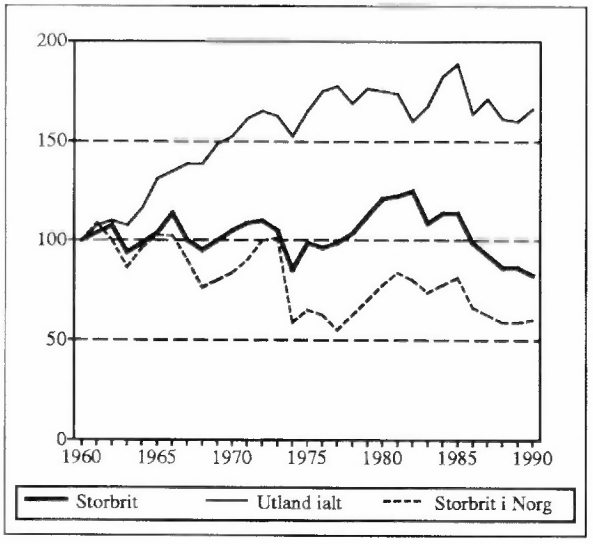

Figur 8.5.24 Sørlandet. Hotellovernattinger fra Storbritannia og fra utlandet ialt. Britiske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

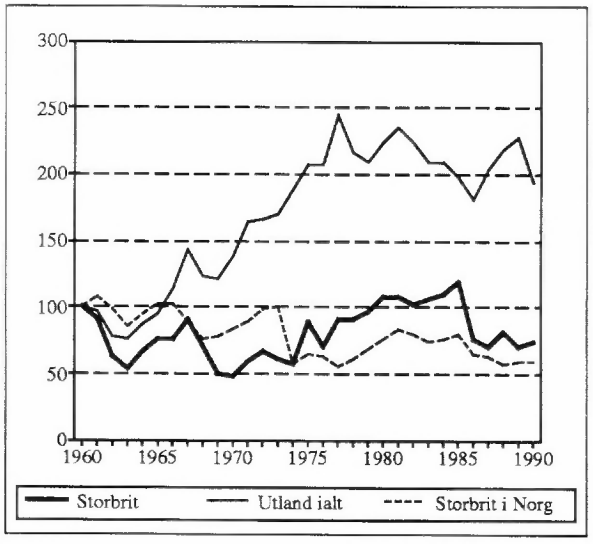

Figur 8.5.25 Vestlandet. Hotellovernattinger fra Storbritannia og fra utlandet ialt. Britiske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

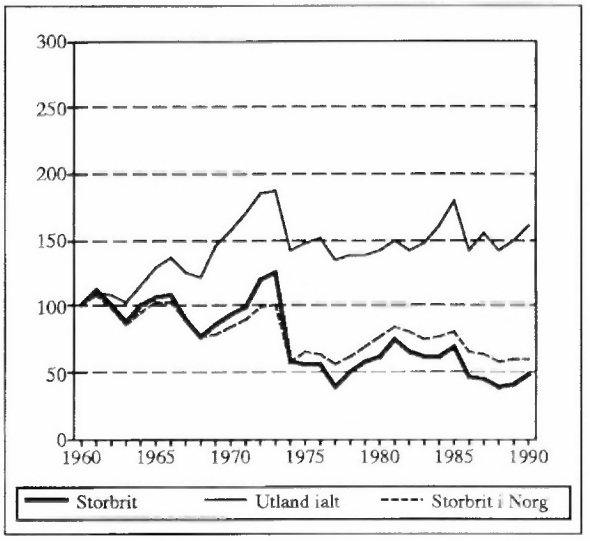

Figur 8.5.26 Trøndelag. Hotellovernattinger fra Storbritannia og fra utlandet ialt. Britiske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

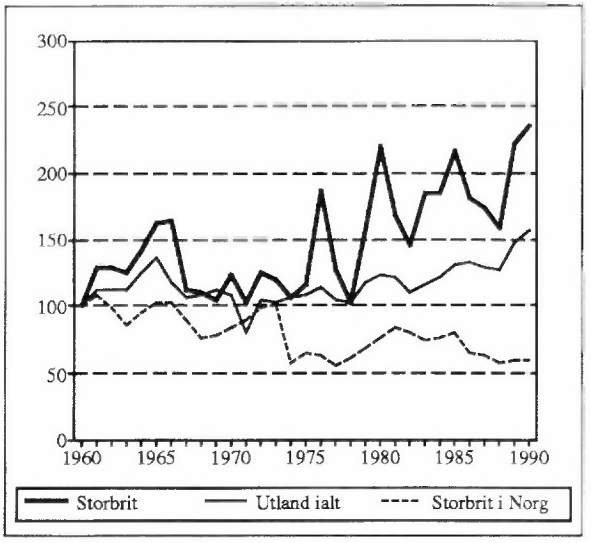

Figur 8.5.27 Nord-Norge. Hotellovernattinger fra Storbritannia og fra utlandet ialt. Britiske hotellovernattinger i Norge ialt. 1960-90. 1960=100

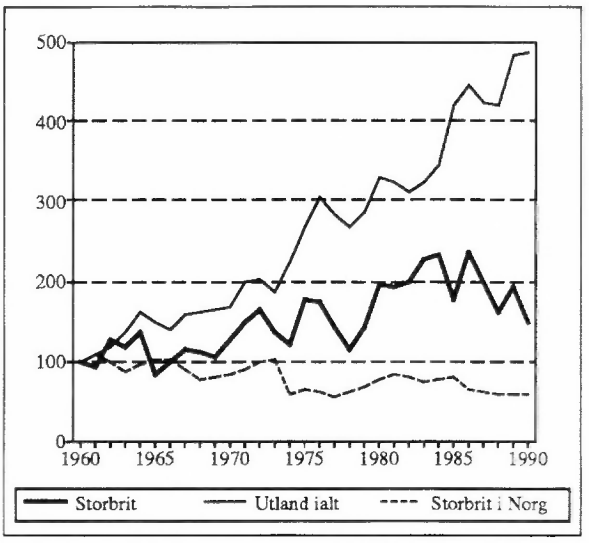

Figur 8.5.28 Storbritannia. Valutakurs og overnattinger. 1965-90. Indeks 1965=100

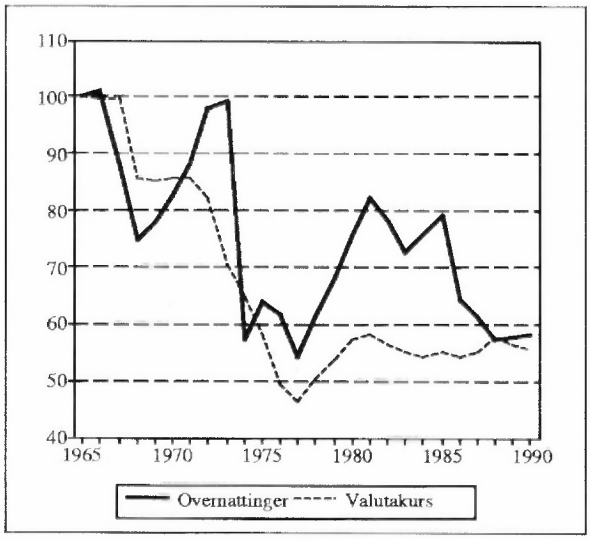

8.5.5 Valutakurs og overnattinger

Figur 8.5.28 viser utviklingen i kursen på britiske pund i forhold til norske kroner og utviklingen i overnattinger fra Storbritannia ved norske hoteller for årene 1965-90. Figuren viser at pundkursen fra slutten av 1960-årene og fram til 1977 ble halvert. Som hovedinntrykk ser vi at det også var en sterk nedgang i de engelske overnattingene i Norge i denne perioden. Vi ser imidlertid at overnattingene begynte å falle før pundet. Dessuten ser vi at turismen tok seg kraftig opp igjen fra 1968 till 1973 under tildels stabil og tildels fallende pundkurs. Etter 1977 og fram til 1981 steg pundet igjen og det ble billigere for britene å kjøpe norske kroner. Vi ser at overnattingene økte sterkt i de samme årene. Gjennom resten av 1980-årene har kursen på pund vært noenlunde stabil. I denne perioden har det imidlertid vært en markert nedgang i de engelske overnattingene igjen.

I deler av perioden kan vi således finne god samvariasjon mellom utviklingen i pundkursen og utviklingen i de engelske hotellovernattingene i Norge. Dette betyr imidlertid ikke at svingningene i kursen kan betraktes som årsak til utviklingen i overnattingene. (se innledningen til kapittel 4). Dessuten har vi sett at samvariasjonen mellom valutakurs og turisme ble brutt i andre deler av perioden. Kursutviklingen bør imidlertid være en av de drivkrefter som undersøkes nærmere om man vil forstå årsakene til endringene i engelsk turisme til Norge i denne perioden.

Tabell 8.5.1. Hotellovernattinger fra Storbritannia etter hotelltype og sesong. 1950-90. 1000 overnattinger

	Hotelltype				Sesong		
	I alt	By	Turist	Land	Vinter	Sommer	Høst
1950	213	89	90	35	27	176	11
1951	193	87	82	24	30	145	17
1952	207	94	70	44	42	152	15
1953	224	107	70	47	36	169	20
1954	273	129	99	46	49	206	19
1955	295	138	111	46	50	226	21
1956	325	131	128	66	55	256	15
1957	341	130	132	79	50	274	17
1958	301	117	116	69	33	254	13
1959	314	128	126	60	39	259	16
1960	405	159	155	91	49	337	19
1961	439	170	171	98	64	355	20
1962	402	167	151	84	66	316	20
1963	348	145	142	61	60	269	19
1964	385	153	164	68	62	305	19
1965	411	161	183	67	70	320	20
1966	416	176	174	66	70	327	19
1967	361	155	144	62	60	278	22
1968	308	144	122	42	58	226	24
1969	320	135	138	47	52	248	19
1970	339	140	142	57	51	266	22
1971	364	146	151	67	48	291	25
1972	403	160	190	53	53	324	26
1973	408	148	207	52	55	329	24
1974	236	121	82	32	47	163	26
1975	262	143	93	26	49	185	28
1976	253	138	80	35	52	166	35
1977	224	152	51	21	54	131	38
1978	252	151	81	20	63	153	36
1979	281	167	88	25	56	184	41
1980	310	184	105	21	65	203	42
1981	338	182	130	25	60	238	40
1982	322	189	109	24	62	215	45
1983	299	173	107	19	59	201	39
1984	311	182	95	34	66	200	46
1984	441	216	95	130	105	263	73
1985	462	223	114	125	105	291	66
1986	375	179	89	107	103	220	53
1987	358	175	75	107	94	213	52
1988	333	175	60	98	92	187	54
1989	337	165	73	99	102	190	45
1990	341	168	77	96	102	195	43
Prosentvise endringer							
1950-60	89,8	79,3	72,9	159,9	78,8	91,5	75,4
1960-70	-16,4	-11,7	-8,6	-37,8	3,7	-21,1	16,1
1970-80	-8,5	31,3	-26,1	-62,6	28,3	-23,7	91,1
1980-90	-22,6	-23,2	-26,3	17,6	-2,5	-27,0	-34,7
1950-90	12,5	59,7	-14,0	-29,0	131,9	-15,8	153,8
1950-70	58,8	58,4	58,1	61,6	85,5	51,1	103,6
1970-90	-29,1	0,8	-45,6	-56,1	25,0	-44,3	24,7
Omregningsfaktorer 1984/1984							
x-faktor	0,705	0,843	1,000	0,260	0,626	0,759	0,622
y-faktor	1,419	1,186	1,000	3,848	1,598	1,317	1,607

Tabell 8.5.2. Hotellovernattinger fra Storbritannia. 1960-90. 1000 overnattinger

	I alt	Landsdel					
		Indre Østland	Østland rest	Sørland	Vestland	Trøndelag	Nord-Norge
1960	405	69	86	43	199	4	4
1961	439	80	88	39	223	5	4
1962	402	71	91	27	202	5	6
1963	348	61	80	23	174	5	5
1964	385	59	84	28	202	6	6
1965	411	69	88	33	211	6	4
1966	416	60	97	33	216	7	4
1967	361	51	85	39	176	4	5
1968	308	34	81	31	152	4	5
1969	320	34	85	22	170	4	5
1970	339	33	89	20	186	5	6
1971	364	36	93	25	198	4	7
1972	403	31	94	29	237	5	7
1973	408	32	90	26	249	5	6
1974	236	17	73	24	112	4	5
1975	262	16	84	38	112	5	8
1976	253	14	82	30	112	7	8
1977	224	13	84	39	77	5	6
1978	252	16	88	39	100	4	5
1979	281	15	96	42	115	6	6
1980	310	20	104	46	123	9	9
1981	338	22	104	47	150	7	9
1982	322	26	106	44	131	6	9
1983	299	24	92	45	120	7	10
1984	311	26	97	47	123	7	10
1984	441	48	127	66	171	10	20
1985	462	49	127	72	188	11	15
1986	375	64	109	46	126	10	20
1987	358	62	103	42	124	9	17
1988	333	58	97	49	107	8	14
1989	337	59	96	43	111	12	16
1990	341	51	91	44	129	12	12
Prosentvise endringer							
1960-70	-16,4	-52,1	4,3	-53,0	-6,8	22,1	27,8
1970-80	-8,5	-40,5	16,0	128,9	-33,6	79,6	53,8
1980-90	-22,6	39,1	-32,7	-31,7	-24,2	7,0	-25,1
1960-90	-40,7	-60,3	-18,6	-26,5	-53,1	134,7	47,1
1970-90	-29,1	-17,3	-21,9	56,3	-49,7	92,2	15,1
Omregningsfaktorer 1984/1984							
x-faktor	0,705	0,536	0,764	0,712	0,722	0,754	0,530
y-faktor	1,419	1,865	1,309	1,405	1,384	1,326	1,888

8.6 Frankrike

Figur 8.6.1 Hotellovernattinger fra Frankrike og fra utlandet ialt. 1950-90. Indeks 1950=100

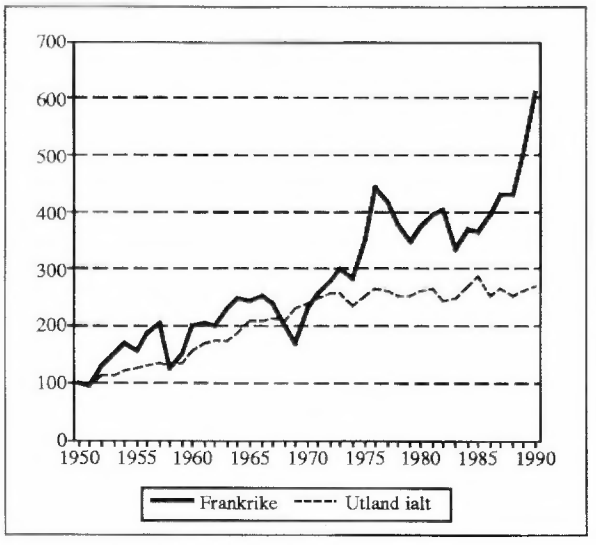

Figur 8.6.2 Hotellovernattinger fra Frankrike og fra utlandet ialt. Tiårlige endringer. 1950-90. Prosent

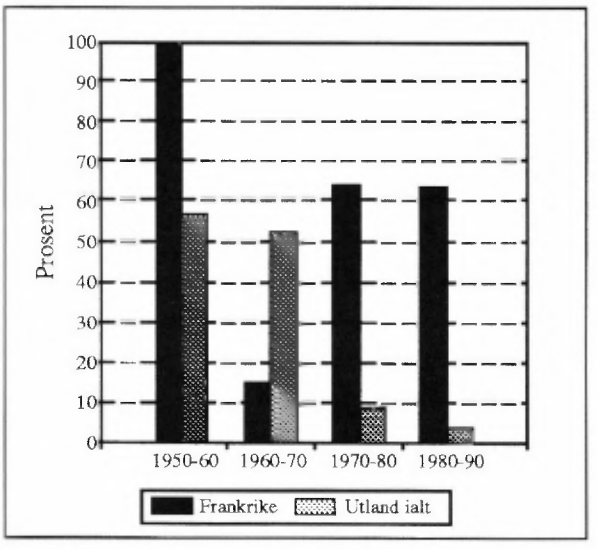

8.6.1 Hovedlinjer

Franske gjester hadde i 1990 en andel på 4,8 prosent av de samlede utenlandske overnattingene ved norske hoteller. Figur 8.6.1 viser utviklingen i de franske overnattingene i perioden 1950-90. Vi ser at det i 1990 var omlag 5 ganger så mange overnattinger som i 1950. Denne oppgangen var klart sterkere enn for den samlede utenlandske hotellturismen.

Figur 8.6.2 summerer opp utviklingen for tiårsperiodene siden 1950. De franske overnattingene økte sterkere enn den samlede utenlandske turismen i 1950-årene, men klart svakere i 1960-årene. Veksten var på nesten 100 prosent fra 1950 til 1960 og på bare 15 prosent fra 1960 til 1970. Når oppgangen i den samlede utenlandstrafikken stanset på 1970-tallet, fortsatte imidlertid den sterke veksten på det franske markedet. Både på 1970-tallet og 1980-tallet var det en vekst på over 60 prosent i de franske overnattingene. Riktignok ser vi at det var stagnasjon fra midten av 1970-årene til midten av 1980-årene. Allikevel har veksten de to siste tiårene vært betydelig sterkere enn i den samlede utenlandske hotellturismen.

Det franske markedet har således gjennom hele perioden gitt bidrag til den samlede oppgangen i utenlandsturismen til Norge. Særlig merker vi oss at dette markedet har hatt vekstkraft også etter at de tradisjonelle hovedmarkedene begynte å svikte.

Figur 8.6.3 viser de årlige prosentvise endringene i de franske overnattingene i perioden. Til tross for den forholdsvis jevne oppgangen har det vært markerte nedgangsår i alle tiårene siden 1950. Sterkest svikt var det i 1958 med en nedgang på over 40 prosent. Den årlige utviklingen på 1960-tallet var ujevn. Mot slutten av tiåret var det et par markerte nedgangsår. 1970-tallet preges av tre år med oppgang på over 20 prosent. Dessuten merker vi oss en meget positiv avslutning av perioden med oppgang på drøyt 15 prosent i 1989 og drøyt 20 prosent i 1990.

Figur 8.6.3 Franske hotellovernattinger. Årlige endringer. 1950-90. Prosent

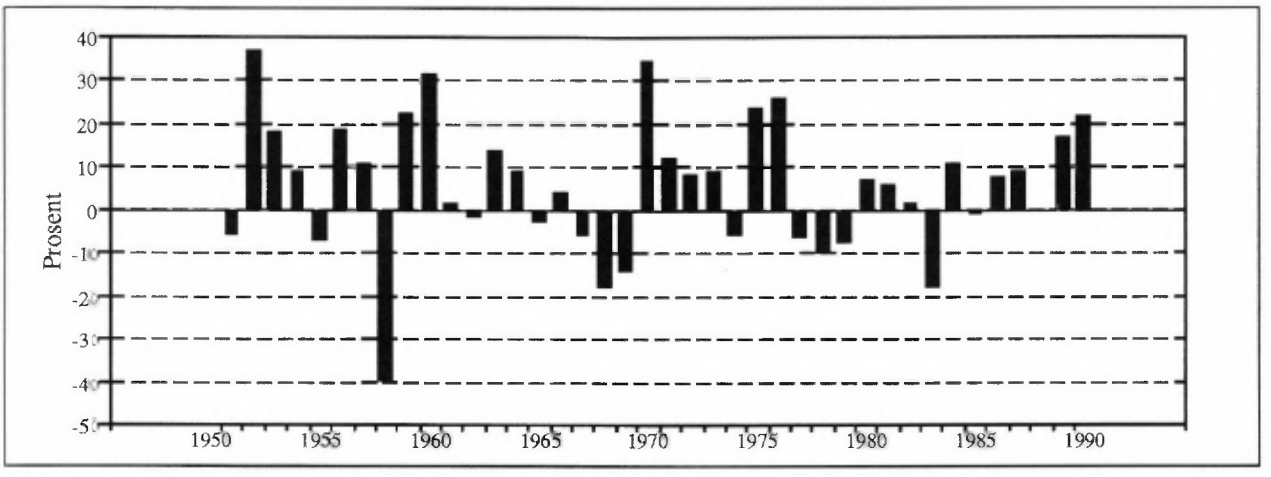

Figur 8.6.4 Franske overnattinger etter hotelltype. 1990. Prosent

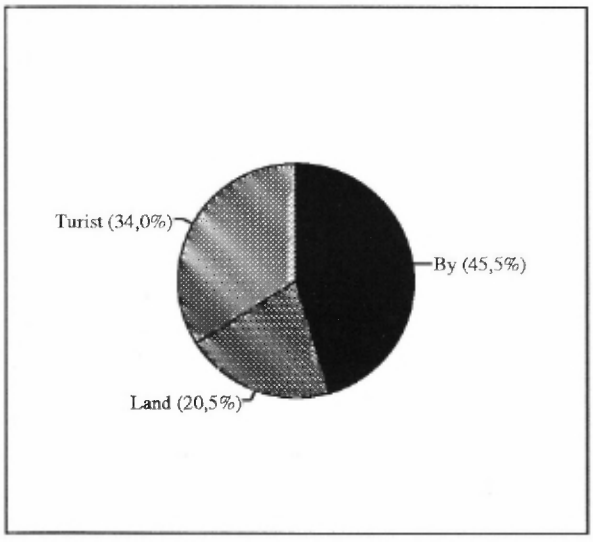

Figur 8.6.5 Franske overnattinger etter hotelltype. 1950-90. Indeks 1950=100

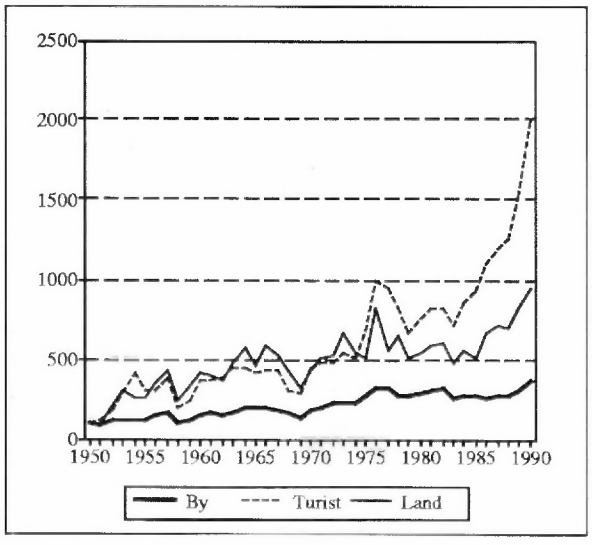

Figur 8.6.6 Franske overnattinger ved byhoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

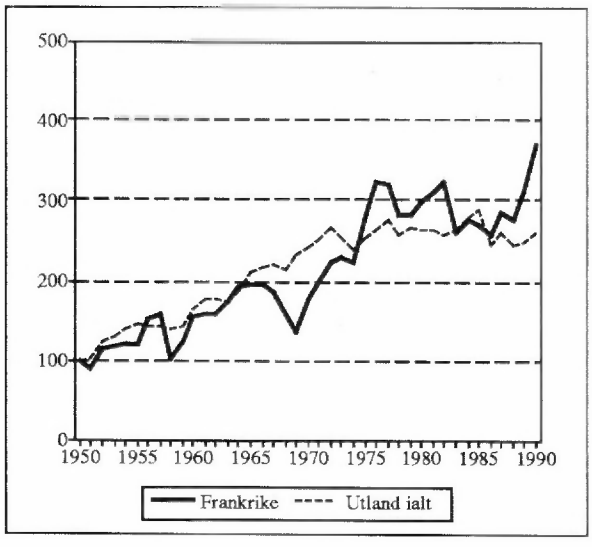

8.6.2 Hotelltype

Figur 8.6.4 viser de franske overnattingene etter hotelltype i 1990. Byhotellene var viktigst med drøyt 45 prosent av de samlede overnattingene. Turisthotellene hadde 34 prosent av de franske overnattingene i 1990, mens landhotellene hadde 21 prosent. Dette betyr at franskmennene brukte byhotellene i omtrent samme grad som gjennomsnittet for utlendingene (43 prosent). Turisthotellene betydde mer for franskmennene enn for gjennomsnittet (24 prosent). Derimot skjedde bare hver femte franske overnatting ved et landhotell, mens landhotellene trakk til seg hver tredje av den samlede utenlandske turismen.

Figur 8.6.5 viser at også for de franske overnattingene er det turisthotellene som har registrert den sterkeste oppgangen. I 1990 var det 19 ganger så mange franske overnattinger ved turisthotellene som i 1950. Ved landhotellene har samme periode gitt nesten en ni-dobling, mens byhotellene i 1990 hadde "bare" 270 prosent flere overnattinger enn i 1950.

Figurene 8.6.6-8 viser at for alle hotelltypene har veksten på det franske markedet vært sterkere enn for de samlede utenlandstrafikken. Dette er meget markert for turisthotellene og landhotellene, mens utviklingen for byhotellene bare har gått svakt i fransk favør. Vi ser at hovedmønsteret med sterk vekst fram til midten av 1970-årene, deretter stagnasjon fram til midten av 1980-årene og ny vekst mot slutten av dette tiåret, gjelder for alle hotelltypene. Veksten på 1980-tallet har imidlertid vært sterkest for turisthotellene. For turisthotellene er det særlig etter 1970 at de franske overnattingene har økt sterkere enn gjennomsnittet for utlendingene. For byhotellene har utviklingen på det franske markedet i hovedtrekk fulgt utviklingen i den samlede utenlandstrafikken. Her var det særlig første halvdel av 1970-tallet og siste del av 1980-årene som har gitt spesielt sterk fransk oppgang.

Figur 8.6.7 Franske overnattinger ved turisthoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

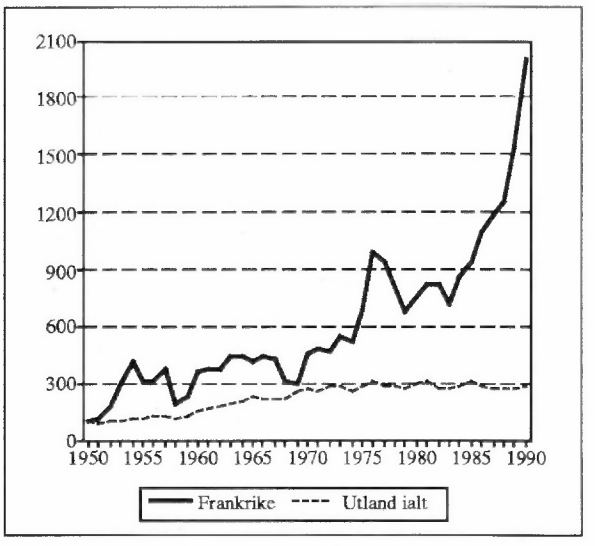

Figur 8.6.8 Franske overnattinger ved landhoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

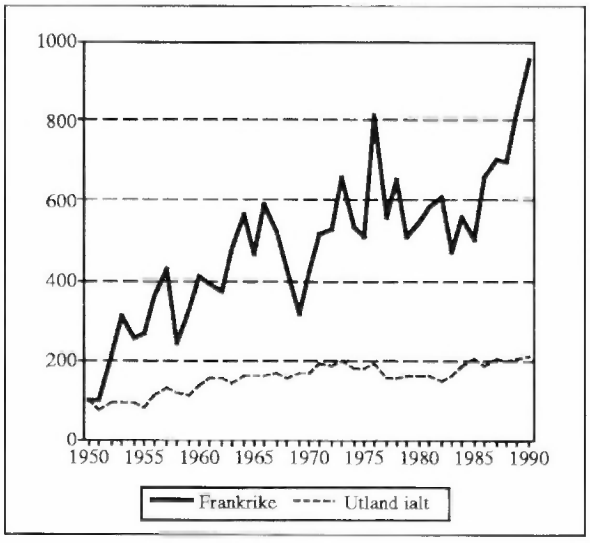

Figur 8.6.9 Franske hotellovernattinger etter sesong. 1990. Prosent

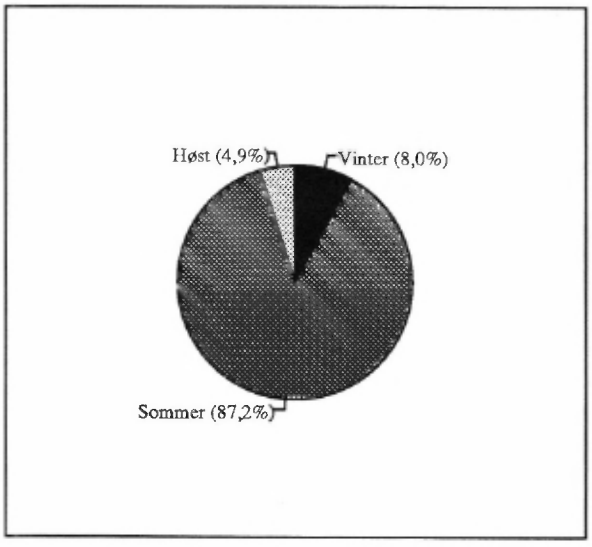

Figur 8.6.10 Hotellovernattinger fra Frankrike og fra utlandet ialt. Måned. 1990. Prosent av årets overnattinger

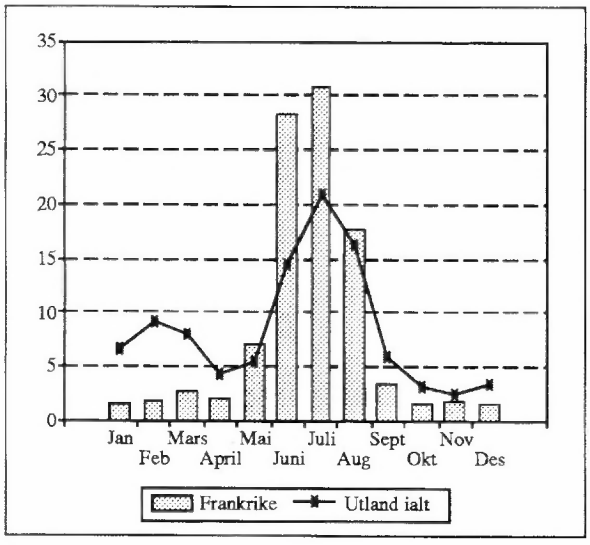

8.6.3 Sesongmønster

Figur 8.6.9 og 8.6.10 viser at fransk hotellturisme er konsentrert til sommeren i større grad enn for de fleste andre gjestegrupper. Hele 87 prosent av de samlede franske overnattingene i 1990 kom i sommermånedene mai-september. 8 prosent av overnattingene kom om vinteren, mens høstsesongen stod for 5 prosent.

Figur 8.6.10 viser at franskmennene dermed la en klart større andel av sine overnattinger til sommersesongen enn gjennomsnittet for utlendingene. Juli og juni er de viktigste månedene for fransk hotellturisme i Norge. Til sammen hadde disse to månedene nesten 60 prosent av de samlede franske overnattingene i 1990. Derimot ser vi at særlig vinteren, men også høstmånedene, trekker en svært liten andel av de franske overnattingene sett i forhold til utlendingene ellers.

De franske overnattingene kan fordeles på sesong bare fra 1966. Figur 8.6.11 viser utviklingen i sesongene for årene 1966-90. Vi ser at veksten i denne perioden under ett har vært sterkest for vintersesongen. I vintermånedene var det i 1990 230 prosent flere franske overnattinger enn i 1966. For sommersesongen og høstsesongen har det i samme periode vært en oppgang på snaut 150 prosent. Vi ser dessuten at sesongene har hatt svært ulik utvikling gjennom perioden. Som hovedkonklusjon kan vi si at vintersesongen og høstsesongen hadde sterk vekst fram til midten av 1970-årene for deretter å stagnere. For sommersesongen var det stagnasjon fram til begynnelsen av 1980-årene og deretter sterk vekst.

Figur 8.6.12 viser at de franske overnattingene i vintersesongen ble firedoblet fra 1966 og fram til midten av 1970-årene. I denne perioden var det i vintersesongen de franske overnattingene steg sterkest. Oppgangen for franskmennene var flere ganger så stor som gjennomsnittet for utlendingenes vinterturisme.

Figur 8.6.11 Franske hotellovernattinger etter sesong. 1966-90. Indeks 1966=100

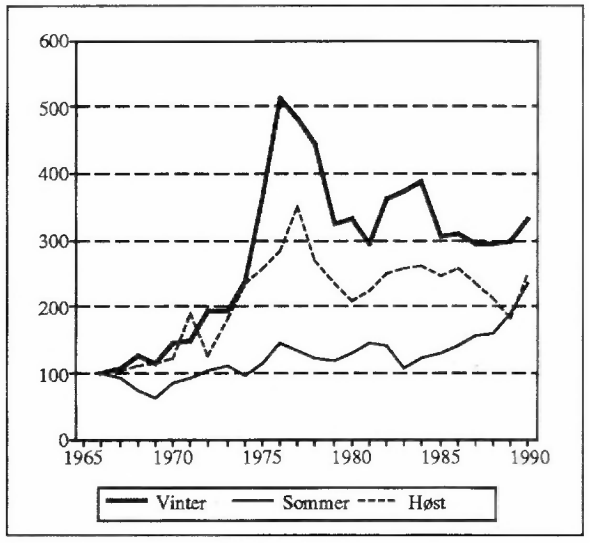

Figur 8.6.12 Franske hotellovernattinger i vintersesongen. 1966-90. Indeks 1966=100

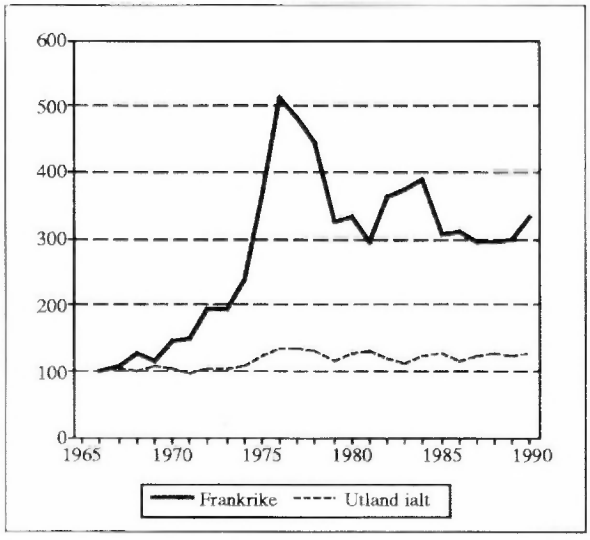

Figur 8.6.13 Franske hotellovernattinger i sommersesongen. 1966-90. Indeks 1966=100

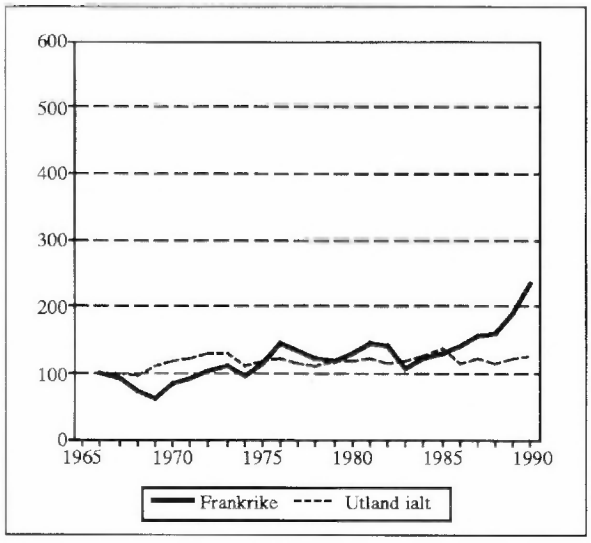

Figur 8.6.14 Franske hotellovernattinger i høstsesongen. 1966-90. Indeks 1966=100

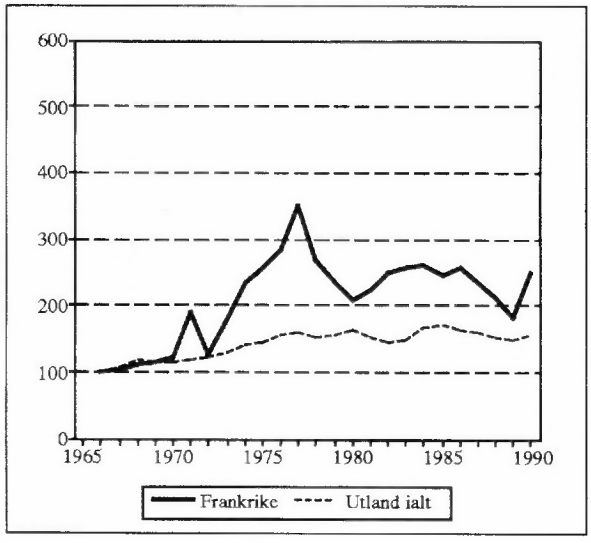

Deretter var det imidlertid sterk nedgang (-40 prosent) i den franske vintertrafikken fram til begynnelsen av 1980-årene. Deretter ser vi at den har holdt seg på omlag samme nivå fram til 1990. Allikevel viser figur 8.6.12 at den samlede oppgangen i den franske vinterturismen har vært mye sterkere enn for gjennomsnittet av utlendingene i perioden 1966-90 under ett. Her var det imidlertid snakk om små absolutte endringer på små tall.

Figur 8.6.13 viser at det fra midten av 1960-årene og til midten av 1970-årene ikke var noen vekst i den franske sommerturismen ved hotellene. Deretter var det en viss oppgang fram til begynnelsen av 1980-årene, men vi ser at overnattingstallet i 1983 igjen var nede på omtrent samme nivå som i 1966. I denne perioden fulgte de franske overnattingene i hovedsak utviklingen i den samlede utenlandske sommertrafikken. I siste del av 1980-årene har imidlertid veksten på det franske markedet skutt fart. Fra 1983 til 1990 er den franske sommerturismen mer enn fordoblet. I denne perioden har det franske markedet vært et av vekstområdene i et samlet sett stagnerende utenlandsmarked. For perioden 1966 til 1990 under ett viser figur 8.6.13 at oppgangen i den franske sommerturismen dermed har vært større enn for den samlede utenlandstrafikken.

For høstsesongen viser figur 8.6.14 at det var vekst fra 1966 til 1977. Oppgangen i disse årene var på 250 prosent og mye sterkere enn for utlendingene samlet. Deretter var det kraftig nedgang igjen fram til 1980, mens hovedtendensen på resten av 1980-tallet har vært stabilitet. Samlet har også høstsesongen gitt en sterkere vekst fra 1966 til 1990 enn gjennomsnittet for utlendingene. Også her var det imidlertid bare små absolutte endringer.

* * *

Figur 8.6.15 Franske hotellovernattinger. Landsdel. 1990

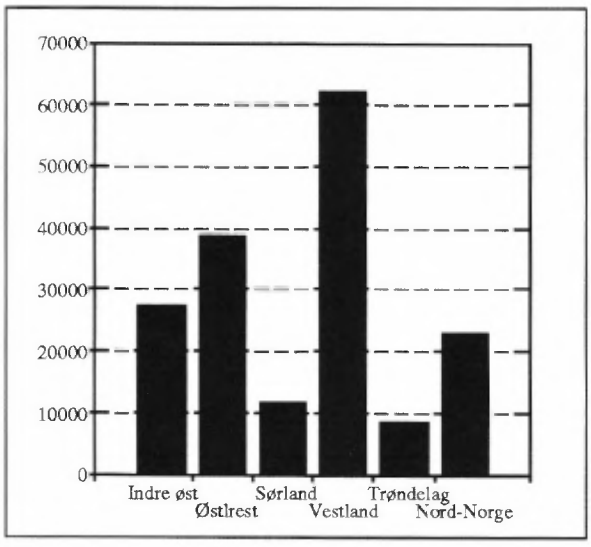

Figur 8.6.16 Franske hotellovernattinger som andel av utenlandske hotellovernattinger ialt. Landsdel. 1990. Prosent

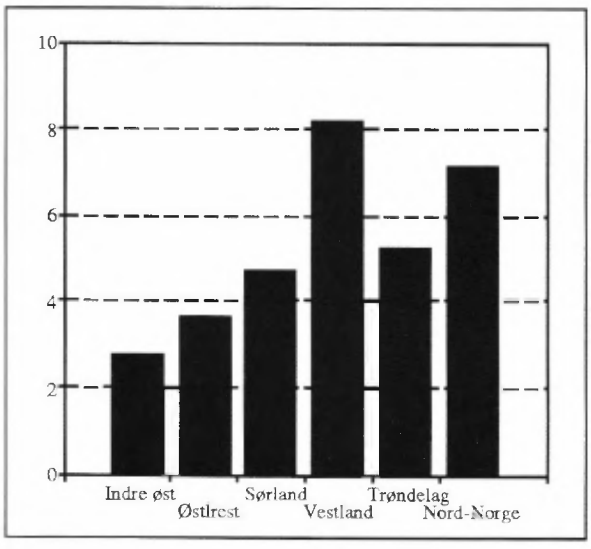

Figur 8.6.17 Franske hotellovernattinger. Fylke. 1990

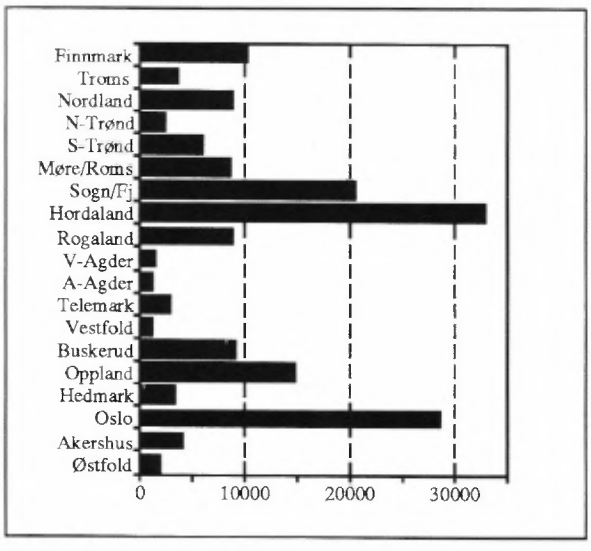

8.6.4 Regionalt mønster

Figur 8.6.15 viser hvordan de franske overnattingene fordelte seg på landsdeler i 1990. Vi ser at Vestlandet har de fleste franske overnattingene. I 1990 trakk de tre vestlandsfylkene til seg mer enn hver tredje franske hotellovernatting i Norge. Dette var mer enn dobbelt så stor andel som det indre Østlandet (med 16 prosent) og også betydelig mer enn for resten av Østlandet (med 23 prosent). Samlet utgjør imidlertid også Østlandsområdet et viktig mål for fransk turisme i Norge. Nord-Norge hadde i 1990 13 prosent av de samlede franske overnattingene, mens Sørlandet og Trøndelag hadde andeler på hhv. 7 og 5 prosent.

Figur 8.6.16 viser hvilken betydning franskmennene har i forhold til de samlede utenlandske overnattingene i landsdelene. Igjen ser vi at det franske markedet betyr mest for Vestlandet. Der var 8 prosent av overnattingene franske i 1990. Målt på denne måten betyr imidlertid franskmennene forholdvis mye også for Nord-Norge med 7 prosent av den samlede utenlandsturismen. Til tross for høye absolutte tall betyr gjestene fra Frankrike derimot mindre enn landsgjennomsnittet på Østlandet. På det indre Østlandet utgjorde franskmennene snaut 3 prosent av den samlede utenlandsturismen, og på resten av Østlandet snaut 4 prosent. Selvom de absolutte tallene for Sørlandet og Vestlandet var lave, har allikevel det franske markedet om lag like stor betydning for disse områdene som gjennomsnittlig for landet.

I figur 8.6.17 og 8.6.18 er de samme tallene brudt ned på det enkelte fylke. Vi ser at det er Hordaland og Oslo som har de fleste franske overnattingene. Sett i forhold til de samlede utenlandske overnattingene betyr imidlertid den franske turismen mest i Sogn og Fjordane med over 10 prosent, og i Møre og Romsdal og Finnmark med 9 prosent. Ellers har franskmennene en mindre andel enn landsgjennom-

Figur 8.6.18 Franske hotellovernattinger som andel av utenlandske hotellovernattinger ialt. Fylke. 1990. Prosent

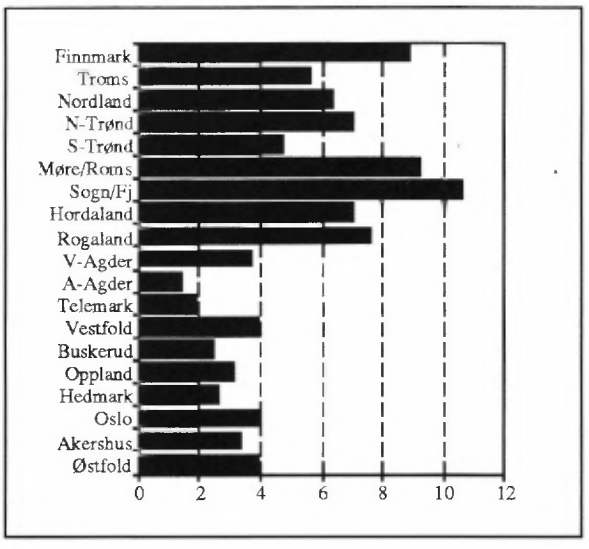

Figur 8.6.19 Franske hotellovernattinger. Landsdel. 1966-90. Indeks 1966=100

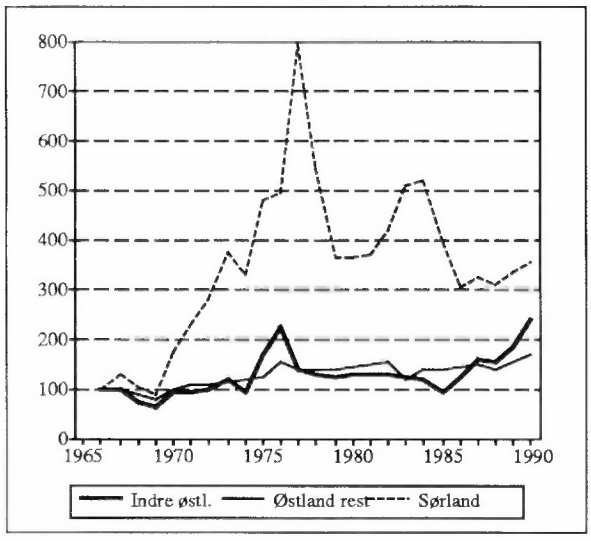

Figur 8.6.20 Franske hotellovernattinger. Landsdel. 1966-90. Indeks 1966=100

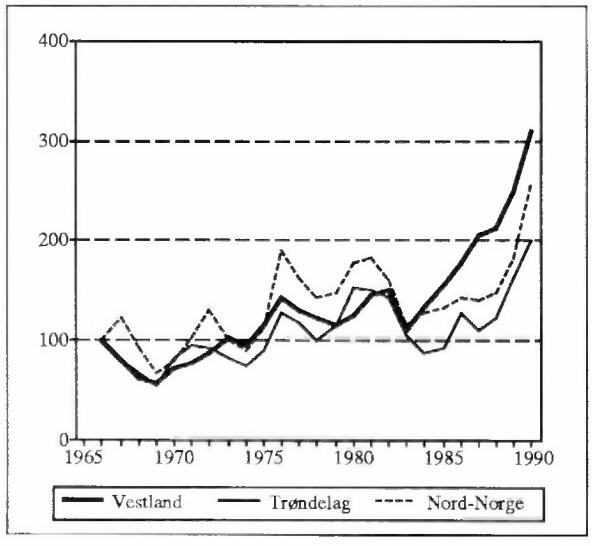

Figur 8.6.21 Franske hotellovernattinger. Fylke. Endring 1966-90. Prosent

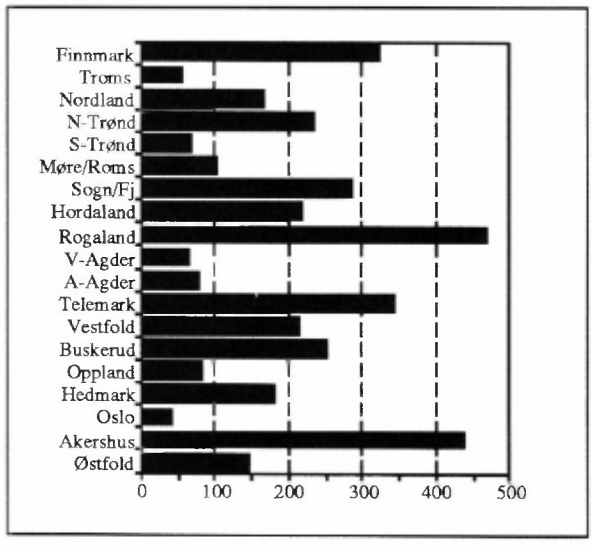

snittet på 4,8 prosent i alle fylkene på Østlandet og Sørlandet til og med Vest-Agder. Fra Rogaland og nordover kysten betyr derimot franskmennene mer enn gjennomsnittlig for landet i alle fylker unntatt Sør-Trøndelag. Minst betyr den franske turismen i Aust-Agder og i Telemark der mindre enn 2 prosent av overnattingene i 1990 kom fra Frankrike.

Figur 8.6.19 og 8.6.20 belyser utviklingen i de franske overnattingene etter landsdel i perioden 1966-90. Samlet var den prosentvise oppgangen i disse årene sterkest for Sørlandet og for Vestlandet. Sørlandet hadde i 1990 2,5 ganger så mange franske overnattinger som i 1966. Små absolutte tall gir imidlertid store relative utslag for denne landsdelen. På Vestlandet var oppgangen på drøyt 200 prosent i samme periode. På landsbasis var oppgangen i disse årene på snaut 140 prosent i den franske hotellturismen. Dermed ser vi også at Østlandet med Oslo og Trøndelag har hatt en betydelig svakere vekst enn landsgjennomsnittet i de franske overnattingene fra 1966 til 1990, mens oppgangen på det indre Østlandet og i Nord-Norge har vært omtrent som landsgjennomsnittet. Bortsett fra på Sørlandet og på Østlandsområdet med Oslo har hovedtyngden av veksten kommet siden midten av 1980-årene. I alle disse områdene har de franske overnattingene blitt mer enn fordoblet fra 1985 til 1990. For alle områdene unntatt Sørlandet, ser vi dessuten at toppårene har kommet mot slutten av perioden.

Figur 8.6.23 viser den samlede prosentvise endringen i de franske overnattingene fra 1966 til 1990 på fylkesnivå. Rogaland og Akershus har hatt den sterkeste oppgangen i perioden. I begge disse fylkene var det mer enn fire ganger så mange franske overnattinger i 1990 som i 1966. Særlig for Akershus er det imidlertid her slik at små absolutte tall gir store prosentvise utslag. For de viktigste fylkene for fransk turisme ser vi at Sogn og Fjordane har hatt en oppgang på snaut 300 prosent fra 1966 til 1990, mens Hordaland har hatt en oppgang på drøyt 200 prosent i samme periode. Derimot er Oslo det fylket som har hatt den svakeste veksten på det franske markedet siden 1966 (40 prosent).

Figurene på neste side belyser den regionale utviklingen fra noen andre innfallsvinkler. For hver landsdel sammenliknes utviklingen i de franske overnattingene med utviklingen i den samlede utenlandske turismen i landsdelen. I hver figur sammenliknes også utviklingen i de franske overnattingene i landsdelen med utviklingen i de samlede franske overnattingene på landsplan (stiplet linje).

Figur 8.6.22 Indre Østland. Hotellovernattinger fra Frankrike og fra utlandet ialt. Franske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

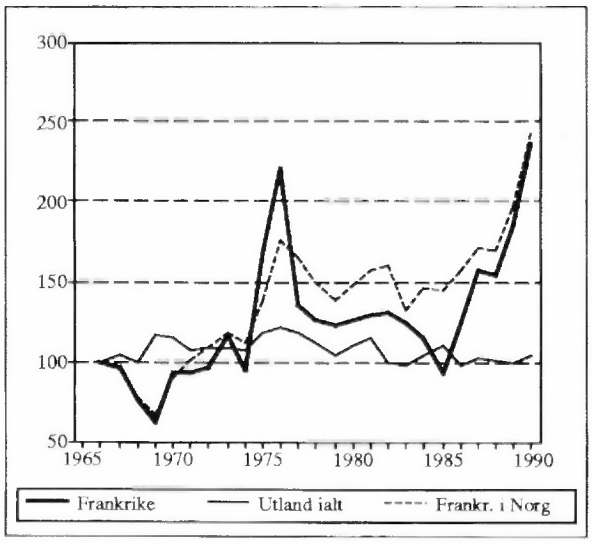

Figur 8.6.23 Resten av Østlandet. Hotellovernattinger fra Frankrike og fra utlandet ialt. Franske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

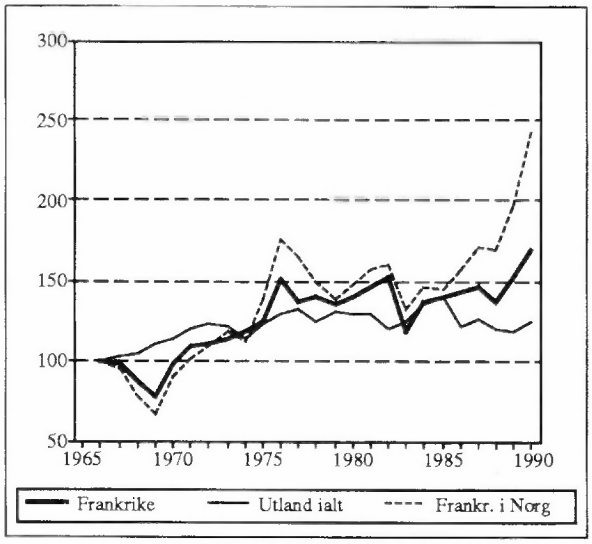

Figur 8.6.24 Sørlandet. Hotellovernattinger fra Frankrike og fra utlandet ialt. Franske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

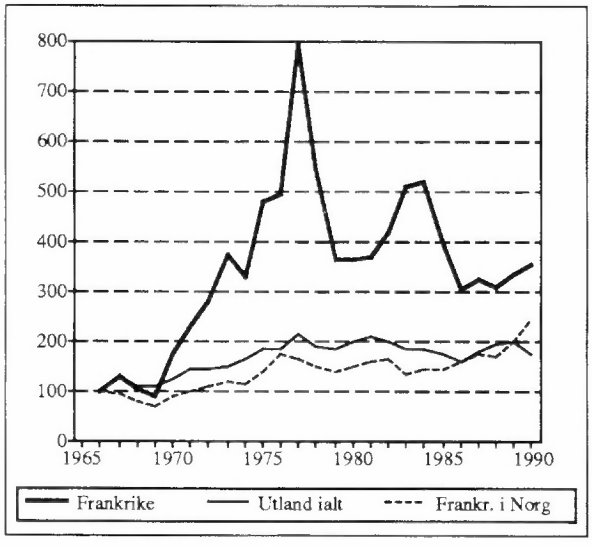

Figur 8.6.25 Vestlandet. Hotellovernattinger fra Frankrike og fra utlandet ialt. Franske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

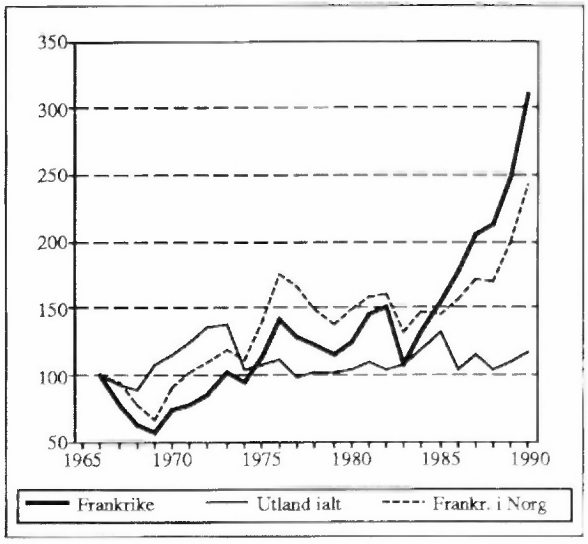

Figur 8.6.26 Trøndelag. Hotellovernattinger fra Frankrike og fra utlandet ialt. Franske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

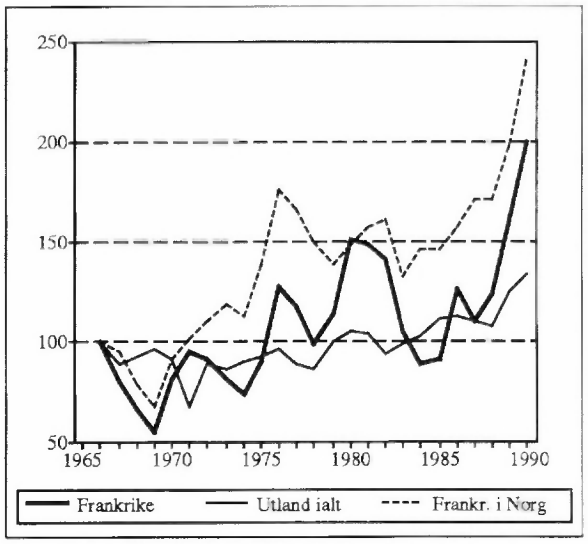

Figur 8.6.27 Nord-Norge. Hotellovernattinger fra Frankrike og fra utlandet ialt. Franske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

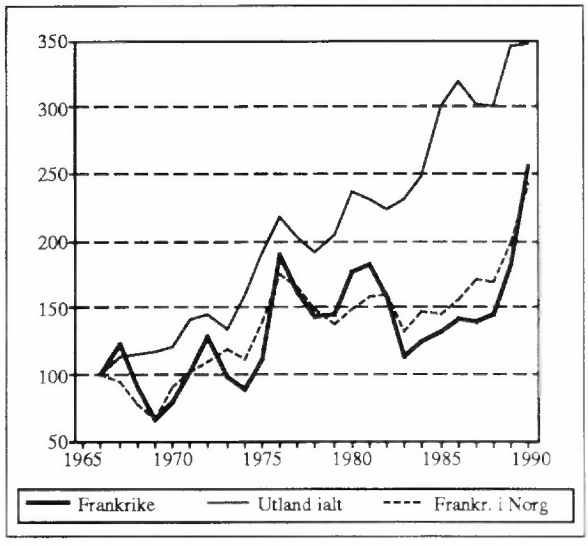

Figur 8.6.28 Frankrike. Valutakurs og overnattinger. 1965-90. Indeks 1965=100

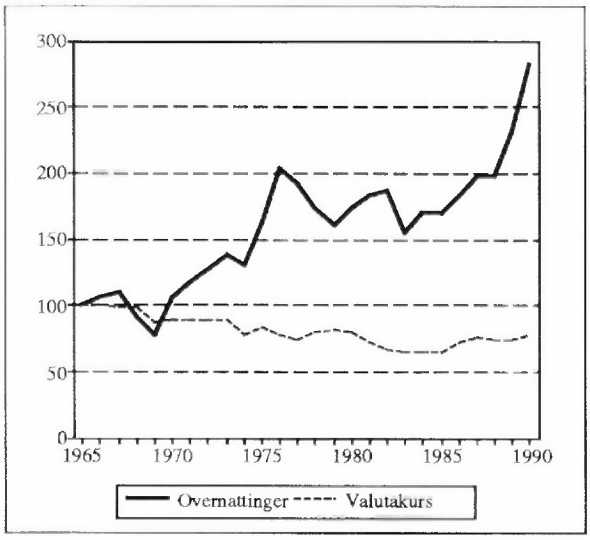

8.6.5 Valutakurs og overnattinger

Figur 8.6.28 viser utviklingen i kursen på franske franc i forhold til norske kroner og utviklingen i franske overnattinger ved norske hoteller for årene 1965-90. For franskmennene har det blitt dyrere å kjøpe norske kroner i løpet av denne perioden. Nedgangen var klar fram til modten av 1980-årene. Deretter har franske franc igjen blitt noe styrket i forhold til norske kroner.

Kursutviklingen har altså gjort det dyrere for franskmenn å feriere i Norge i løpet av perioden. Til tross for dette har de franske overnattingene økt med nesten 200 prosent. Den framgangen som norske hoteller har hatt på det franske markedet har derfor skjedd på tross av, og ikke på grunn av, utviklingen i vekslingsforholdet mellom norske kroner og franske franc. Oppgangen på det franske markedet må ha hatt andre drivkrefter enn valutakursutviklingen.

Tabell 8.6.1. Franske hotellovernattinger etter hotelltype og sesong. 1950-90. 1000 overnattinger

	Hotelltype				Sesong		
	I alt	By	Turist	Land	Vinter	Sommer	Høst
1950	22	18	3	1	..	..	..
1951	21	16	4	1	..	..	..
1952	29	20	5	3	..	..	..
1953	34	21	9	4	..	..	..
1954	37	21	12	4	..	..	..
1955	35	22	9	4	..	..	..
1956	41	27	9	5	..	..	..
1957	45	28	11	6	..	..	..
1958	27	18	6	3	..	..	..
1959	33	22	7	5	..	..	..
1960	44	27	11	6	..	..	..
1961	45	28	11	6	..	..	..
1962	44	28	11	5	..	..	..
1963	50	31	13	7	..	..	..
1964	55	34	13	8	..	..	..
1965	53	35	12	7	..	..	..
1966	56	35	13	8	3	49	3
1967	53	33	12	7	4	46	3
1968	43	28	9	6	4	36	3
1969	37	24	8	5	4	30	3
1970	50	31	13	6	5	42	3
1971	56	35	14	7	5	46	5
1972	61	40	14	8	7	51	4
1973	66	41	16	9	7	54	5
1974	63	40	15	8	8	48	7
1975	77	50	20	7	13	57	7
1976	98	57	29	12	18	72	8
1977	92	57	27	8	17	65	10
1978	83	50	24	9	15	60	8
1979	77	50	19	7	11	59	7
1980	83	53	22	8	11	65	6
1981	88	55	24	8	10	71	6
1982	89	57	24	9	12	70	7
1983	74	46	21	7	13	53	7
1984	81	49	25	8	13	61	7
1984	103	58	25	21	16	78	9
1985	102	57	27	18	13	82	8
1986	110	54	32	24	13	89	9
1987	120	60	34	26	12	100	8
1988	120	58	36	26	12	101	7
1989	140	66	44	30	12	121	6
1990	171	78	58	35	14	149	8
Prosentvise endringer							
1950-60	98,9	54,4	267,2	310,3	..	..	..
1960-70	14,5	13,8	22,3	3,3	..	..	..
1970-80	64,2	69,7	67,6	28,9	129,3	55,9	70,9
1980-90	63,5	23,8	166,1	74,4	-0,7	77,9	20,7
1950-90	511,7	269,4	1903,8	852,3	..	..	..
1950-70	127,8	75,8	349,3	323,9	..	..	..
1970-90	168,6	110,1	346,0	124,7	127,7	177,4	106,2
Omregningsfaktorer 1984/1984							
x-faktor	0,791	0,844	1,000	0,388	0,832	0,775	0,862
y-faktor	1,264	1,184	1,000	2,575	1,202	1,291	1,160

Tabell 8.6.2. Franske hotellovernattinger. 1960-90. 1000 overnattinger

	I alt	Landsdel					
		Indre Østland	Østland rest	Sørland	Vestland	Trøndelag	Nord-Norge
1960	..	..	..	..	..	..	..
1961	..	..	..	..	..	..	..
1962	..	..	..	..	..	..	..
1963	..	..	..	..	..	..	..
1964	..	..	..	..	..	..	..
1965	..	..	..	..	..	..	..
1966	56	7	20	3	17	3	6
1967	53	7	20	3	14	2	7
1968	43	5	18	3	11	2	5
1969	37	4	16	2	10	2	4
1970	50	7	20	4	13	2	5
1971	56	7	22	6	13	3	6
1972	61	7	22	7	15	2	8
1973	66	8	23	9	18	2	6
1974	63	7	24	8	16	2	5
1975	77	12	25	12	19	2	7
1976	98	16	30	12	25	4	11
1977	92	10	28	20	22	3	9
1978	83	9	28	14	21	3	8
1979	77	9	28	9	20	3	9
1980	83	9	28	9	22	4	10
1981	88	9	30	9	25	4	11
1982	89	9	31	10	26	4	9
1983	74	9	24	13	19	3	7
1984	81	8	28	13	23	2	7
1984	103	13	31	17	26	4	11
1985	102	11	32	13	31	4	12
1986	110	14	33	10	35	5	13
1987	120	18	34	11	41	5	12
1988	120	18	31	10	42	5	13
1989	140	21	35	11	50	7	16
1990	171	27	39	12	62	8	23
Prosentvise endringer							
1966-70	-9,9	-7,3	-1,7	71,2	-27,3	-19,7	-20,2
1970-80	64,2	35,5	43,3	110,3	71,9	87,5	120,1
1980-90	63,5	88,2	19,9	-1,5	147,0	32,1	45,4
1966-90	142,0	136,3	68,8	254,8	208,7	98,8	155,3
1970-90	168,6	155,0	71,8	107,2	324,4	147,7	220,0
Omregningsfaktorer 1984/1984							
x-faktor	0,791	0,623	0,883	0,765	0,859	0,657	0,655
y-faktor	1,264	1,606	1,133	1,306	1,164	1,523	1,528

8.7 Nederland

Figur 8.7.1 Hotellovernattinger fra Nederland og fra utlandet ialt. 1950-90. Indeks 1950=100

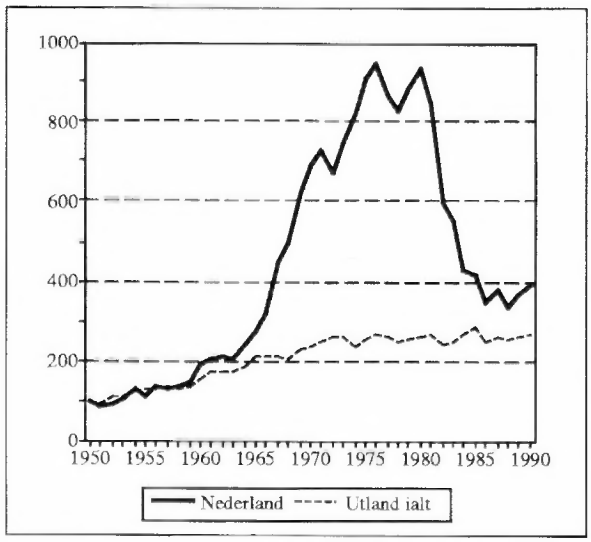

Figur 8.7.2 Hotellovernattinger fra Nederland og fra utlandet ialt. Tiårlige endringer. 1950-90. Prosent

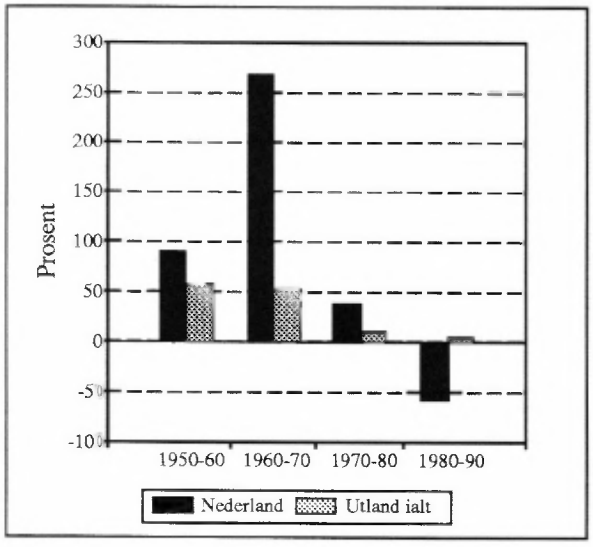

8.7.1 Hovedlinjer

Nederlandske gjester hadde i 1990 en andel på 3,6 prosent av de samlede utenlandske overnattingene ved norske hoteller. Figur 8.7.1 viser utviklingen i de nederlandske overnattingene i perioden 1950-90. Vi ser at det i 1990 var omlag 300 prosent flere overnattinger enn i 1950. Denne oppgangen var klart sterkere enn for den samlede utenlandske hotellturismen.

Figur 8.7.2 summerer opp utviklingen for tiårsperiodene siden 1950. Vi ser at nederlendernes overnattinger økte sterkt både i 1950-årene og i 1960-årene. Veksten var på nesten 90 prosent fra 1950 til 1960 og på nesten 270 prosent fra 1960 til 1970. Mens oppgangen på 1950-tallet var omtrent på linje med den samlede utenlandstrafikken, var nederlenderne en av de gjestegruppene som økte desidert sterkest på 1960-tallet. Også i 1970-årene økte den nederlandske turismen (med 35 prosent) klart sterkere enn den samlede utenlandstrafikken (+9 prosent). Oppgangen kulminerte imidlertid ved midten av 1970-tallet. Da var det hele 8 ganger så mange nederlandske overnattinger som i begynnelsen av 1950-årene. Figur 8.7.1 viser likevel at svært mye av gevinsten på det nederlandske markedet gikk tapt igjen i 1980-årene. Fra 1980 til 1985 ble den nederlandske trafikken mer enn halvert. Selvom nedgangen er stanset i siste del av 1980-tallet, var det i 1990 nesten 60 prosent færre nederlandske overnattinger ved norske hoteller enn i 1980. Ved inngangen til 1990-årene var den nederlandske hotellturismen faktisk nede på omtrent samme nivå som ved midten av 1960-årene.

Det nederlandske markedet var dermed en av drivkreftene bak veksten i utenlandsturismen både i 1950- og 1960-årene. Etter at stagnasjonen i den samlede utenlandsturismen satte inn i begynnelsen av 1970-årene, var det fortsatt vekstkraft på det nederlandske markedet fram til siste del av 1970-årene. På 1980-tallet har imidlertid den meget sterke

Figur 8.7.3 Nederlandske hotellovernattinger. Årlige endringer. 1950-90. Prosent

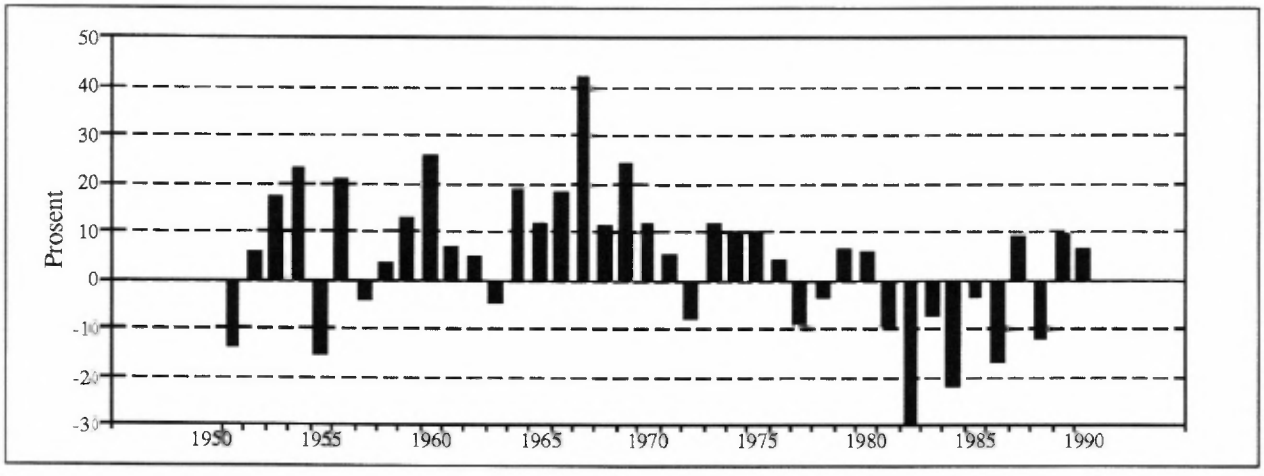

Figur 8.7.4 Nederlandske overnattinger etter hotelltype. 1990. Prosent

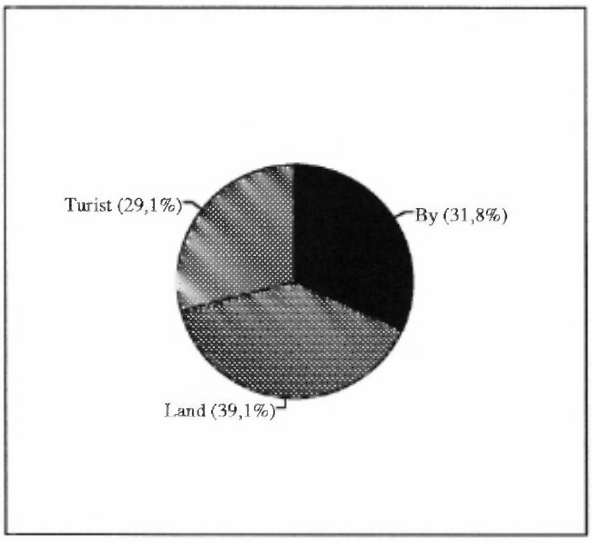

Figur 8.7.5 Nederlandske overnattinger etter hotelltype. 1950-90. Indeks 1950=100

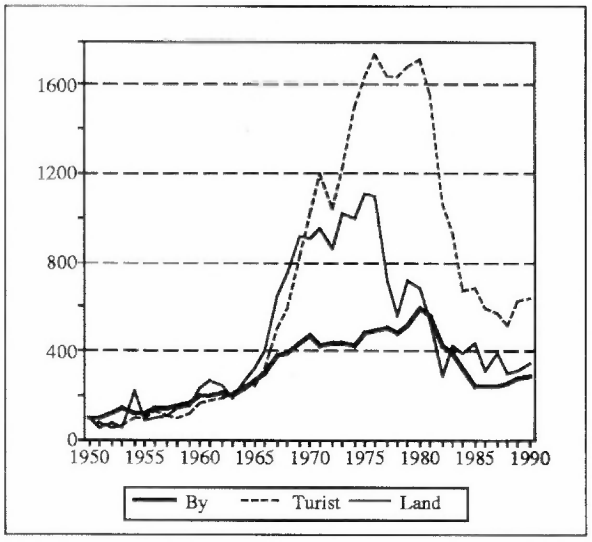

Figur 8.7.6 Nederlandske overnattinger ved byhoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

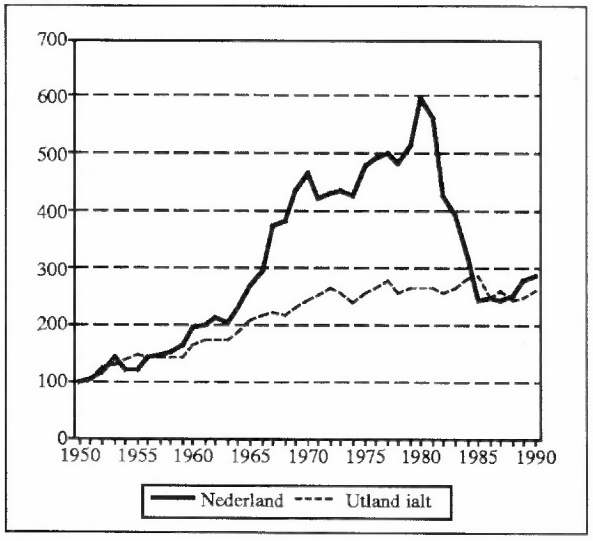

svikten på det nederlandske markedet vært en viktig årsak bak stagnasjonen i den samlede utenlandsturismen.

Figur 8.7.3 viser de årlige prosentvise endringene i de nederlandske overnattingene i perioden. Til tross for oppgangen på 1950-tallet var både 1951 og 1955 markerte nedgangsår. 1960-tallet er preget av sterk vekst, med en topp på 40 prosent i 1967. Bare ett år gav nedgang. Selvom veksten stagnerte mot slutten av 1970-årene ser vi at oppgangsårene fortsatt var i flertall i dette tiåret. Derimot har 7 av 10 år på 1980-tallet har gitt nedgang i de nederlandske overnattingene. Særlig sterk var svikten i 1982 og i 1984, med nedgang på hhv. 30 og drøyt 20 prosent.

8.7.2 Hotelltype

Figur 8.7.4 viser de nederlandske overnattingene etter hotelltype i 1990. Vi ser at landhotellene var viktigst med 39 prosent av de samlede overnattingene. Turisthotellene hadde 29 prosent av de nederlandske overnattingene i 1990, mens byhotellene hadde 32 prosent. Dette betyr at nederlenderene brukte landhotellene og turisthotellene i noe større grad enn gjennomsnittet for utlendingene (gjennnomsnittet var hhv. 34 og 24 prosent). Derimot hadde de en mindre andel av sine overnattinger på byhotellene (gjennomsnitt 43 prosent).

Figur 8.7.5 viser at også for den nederlandske turismen er det turisthotellene som har registrert den sterkeste oppgangen. I 1990 var det drøyt 5 ganger så mange nederlandske overnattinger ved turisthotellene som i 1950. Ved landhotellene har oppgangen i samme periode vært på snaut 250 prosent. Byhotellene har hatt en oppgang i overnattingene fra Nederland på omtrent 190 prosent fra 1950 til 1990.

Figurene 8.7.6-8 viser at for alle hotelltypene har

Figur 8.7.7 Nederlandske overnattinger ved turisthoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

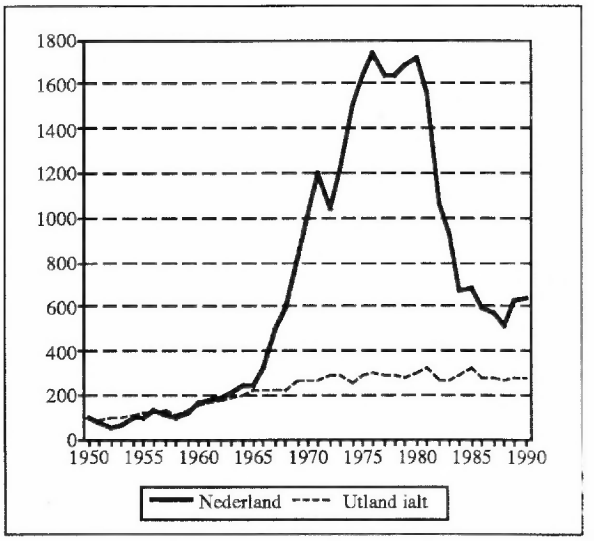

Figur 8.7.8 Nederlandske overnattinger ved landhoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

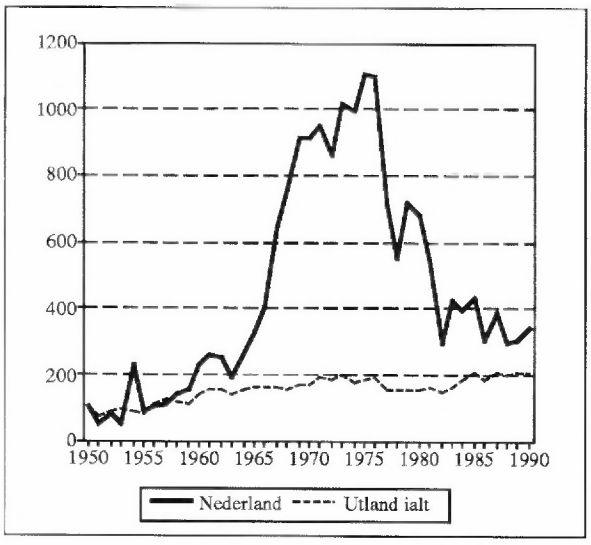

Figur 8.7.9 Nederlandske hotellovernattinger etter sesong. 1990. Prosent

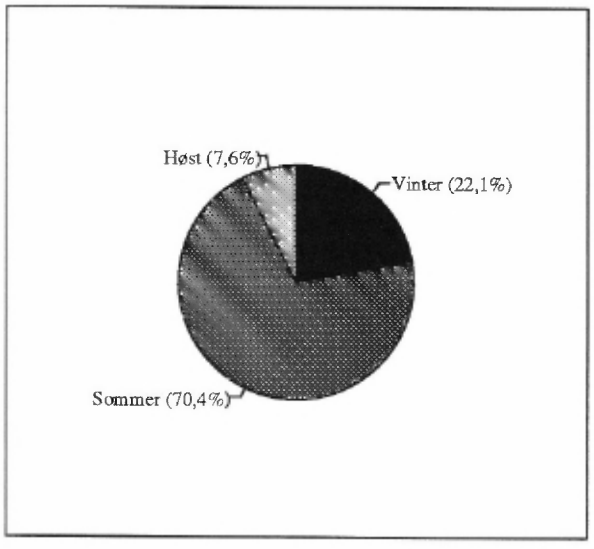

Figur 8.7.10 Hotellovernattinger fra Nederland og fra utlandet ialt. Måned. 1990. Prosent av årets overnattinger

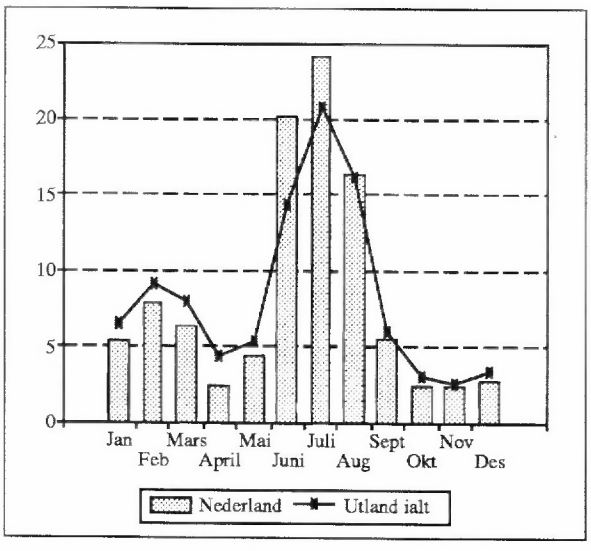

veksten i de nederlandske overnattingene vært sterkere enn for den samlede utenlandstrafikken. Hovedmønsteret med sterk vekst i 1960- og 1970-årene og sterk nedgang igjen i første del av 1980-årene gjelder for alle hotelltypene. Det var imidlertid turisthotellene og dernest landhotellene som hadde den sterkeste framgangen fram til slutten av 1970-årene. Vi ser dessuten at nedgangen kom først for landhotellene. Her markerer 1975/76 toppårene, mens 1977/78 ga nesten en halvering av de nederlandske overnattingene ved landhotellene. For turisthotellene kom også toppåret i 1976, men trafikken holdt seg på omtrent det samme nivået fram til 1980. Ved byhotellene fortsatte imidlertid den sterke veksten helt fram til 1980. Nedgangen i første halvdel av 1980-årene rammet alle hotelltypene hardt. Mens både turisthotellene og landhotellene har hatt fortsatt nedgang også fra 1985 til 1990, har imidlertid byhotellene i disse årene hatt en viss oppgang igjen på det nederlandske markedet. For alle hotelltyper må vi imidlertid tilbake til 1960-tallet for å finne år med færre nederlandske overnattinger enn i 1990.

8.7.3 Sesongmønster

Figur 8.7.9 og 8.7.10 viser at også nederlandsk hotellturisme i Norge i stor grad er konsentrert til sommeren. 70 prosent av de samlede nederlandske overnattingene i 1990 kom i sommermånedene mai-september.

Figur 8.7.10 viser at nederlenderne dermed stort sett fulgte hovedmønsteret for utenlandsturismen i Norge. Sommersesongen betydde imidlertid 8 prosentpoeng mer enn gjennomsnittet mens vinteren og høsten betydde tilsvarende mindre.

De nederlandske overnattingene kan fordeles på sesong bare fra 1966. Figur 8.7.11 viser utviklingen for årene 1966-90. Vi ser at veksten i denne perioden

Figur 8.7.11 Nederlandske hotellovernattinger etter sesong. 1966-90. Indeks 1966=100

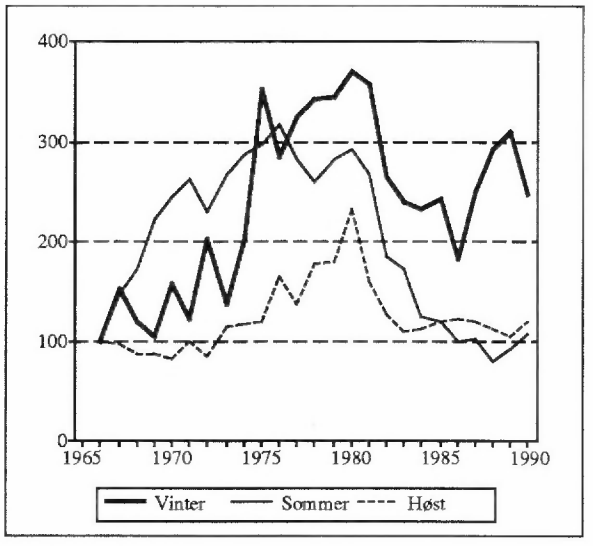

Figur 8.7.12 Nederlandske hotellovernattinger i vintersesongen. 1966-90. Indeks 1966=100

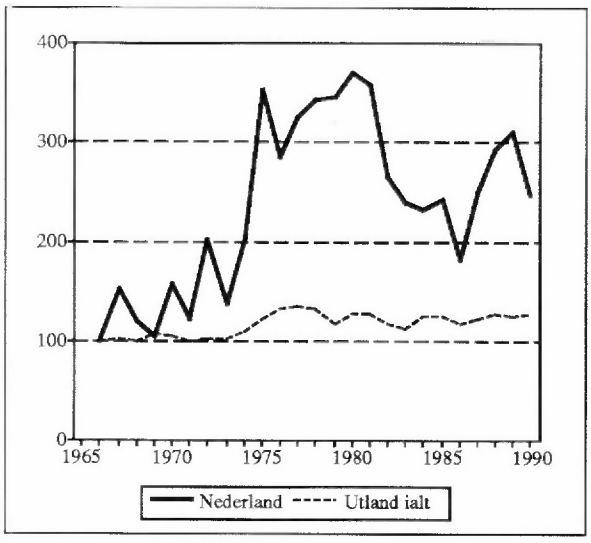

Figur 8.7.13 Nederlandske hotellovernattinger i sommersesongen. 1966-90. Indeks 1966=100

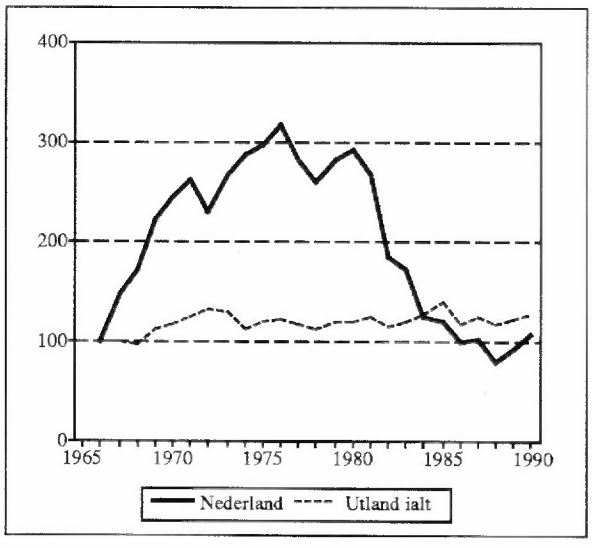

Figur 8.7.14 Nederlandske hotellovernattinger i høstsesongen. 1966-90. Indeks 1966=100

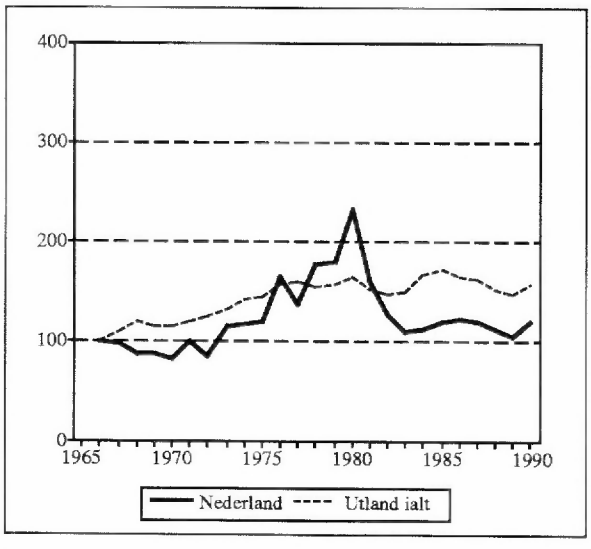

under ett har vært klart sterkest for vintersesongen. I vintermånedene var det i 1990 nesten 150 prosent flere nederlandske overnattinger enn i 1966. Etter en kraftig vekst fram til 1980, var imidlertid både sommersesongen og høstsesongen i 1990 nede på nesten samme nivå som i 1966.

Figur 8.7.12 viser at den nederlandske trafikken i vintersesongen økte betydelig sterkere enn den samlede utenlandske vinterturismen fra 1966 til 1990. Særlig var veksten sterk i første del av 1970-årene. Veksten flatet imidlertid ut mot slutten av 1970-tallet og de nederlandske overnattingene nådde et toppunkt vinteren 1980. Deretter ser vi at første halvdel av 1980-årene ga nedgang, mens det etter 1986 igjen har vært en stigende hovedtendens. Samlet var imidlertid vintersesongen tross alt den sesongen som ble minst rammet av svikten på det nederlandske markedet etter 1980.

Figur 8.7.11 og 8.7.13 viser at i siste del av 1960-årene var det sommersesongen som hadde den sterkeste veksten i de nederlandske overnattingene. Oppgangen fortsatte fram til 1976, mens det deretter har vært nedgang. Dermed ser vi at oppgangen på det nederlandske markedet kulminerte først i sommersesongen. Selvom nedgangen stanset i siste del av 1980-årene, var det i 1990 fortsatt færre nederlandske sommerovernattinger enn i 1985. For perioden 1966 til 1990 under ett viser figur 8.7.13 at oppgangen i den nederlandske sommerturismen har vært mindre enn for den samlede utenlandstrafikken.

For høstsesongen viser figur 8.7.11 og 8.7.14 at det ikke var noen vekst i årene 1966-1973, og utviklingen på det nederlandske markedet var i denne perioden svakere enn for utlendingene generelt. Deretter ble imidlertid den nederlandske høsttrafikken mer enn fordoblet fram til 1980. I løpet av tre år på begynnelsen av 1980-tallet sviktet allikevel også høstmarkedet fullstendig, slik at de nederlandske høstovernattingene i 1983 var tilbake på omtrent samme nivå som i midten av 1960-årene. Dette lave nivået har holdt seg fram til 1990.

* * *

Figur 8.7.15 Nederlandske hotellovernattinger. Landsdel. 1990

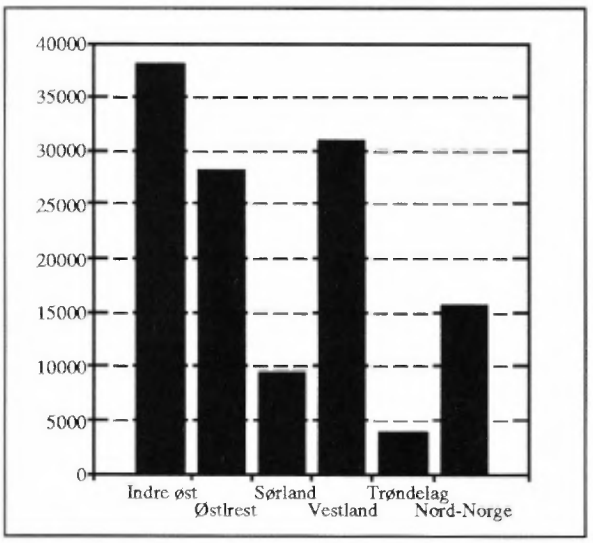

Figur 8.7.16 Nederlandske hotellovernattinger som andel av utenlandske hotellovernattinger ialt. Landsdel. 1990. Prosent

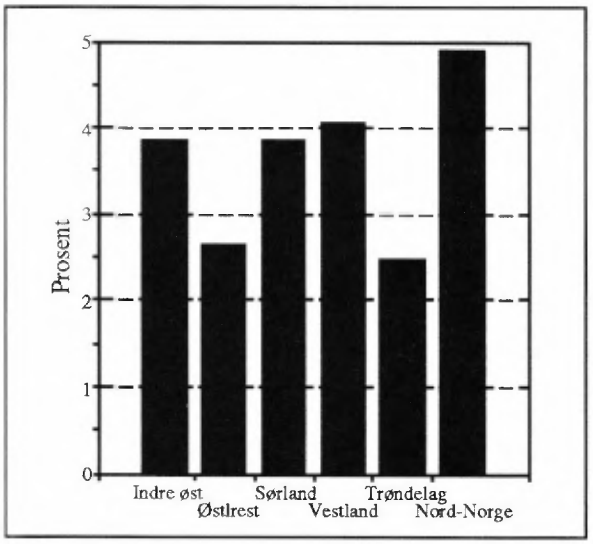

Figur 8.7.17 Nederlandske hotellovernattinger. Fylke. 1990

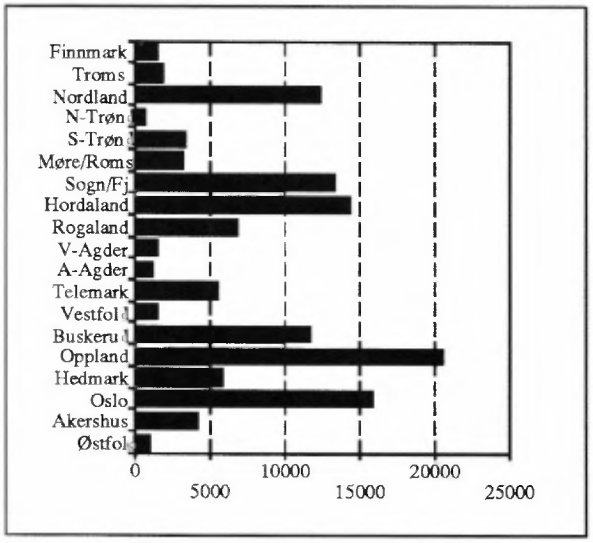

8.7.4 Regionalt mønster

Figur 8.7.15 viser hvordan de nederlandske overnattingene fordelte seg på landsdeler i 1990. Nederlandsk turisme har sitt største tyngdepunkt på Østlandsområdet. Fylkene i dette området hadde tilsammen over halvparten av de nederlandske hotell-overnattingene. Også Vestlandet og delvis Nord-Norge trekker imidlertid forholdvis mange gjester fra Nederland, med henholdsvis 24 og 12 prosent av den samlede trafikken. Derimot ser vi at Sørlandet og Trøndelag har få nederlandske overnattinger.

Figur 8.7.16 viser hvilken betydning nederlenderne har i forhold til de samlede utenlandske overnattingene i landsdelene. Vi ser at gjestene fra Nederland stod for mellom 2,5 og 5 prosent i alle landsdelene. Målt på denne måten betyr nederlenderne mest for Nord-Norge med snaut 5 prosent av den samlede utenlands-trafikken. Selvom det absolutt sett var mange nederlendere på Østlandet utgjorde denne gjestegruppen allikevel bare snaut 4 prosent på det indre Østlandsområdet og 2,5 prosent på resten av Østlandet. Også for Sørlandet og Vestlandet hadde nederlenderne om lag 4 prosent av den utenlandske trafikken. I Trøndelag betydde de også relativt sett lite med en andel på 2,5 prosent.

I figur 8.7.17 og 8.7.18 er de samme tallene brudt ned på det enkelte fylke. Det var Oppland og Oslo som i 1990 hadde de fleste nederlandske overnattingene. Sett i forhold til de samlede utenlandske hotellturismen betyr imidlertid de nederlandske gjestene mest i Nordland og Sogn og Fjordane. I Nordland utgjorde nederlenderne i 1990 nesten 9 prosent av den samlede utenlandstrafikken, mens andelen i Sogn og Fjordane var på nesten 7 prosent. Ellers legger vi merke til at den nederlandske turismen i Nord-Norge er sterkt konsentrert til Nordland fylke. I Troms og Finnmark betyr nederlenderne lite både absolutt og relativt. Sammen

Figur 8.7.18 Nederlandske hotellovernattinger som andel av utenlandske hotellovernattinger ialt. Fylke. 1990. Prosent

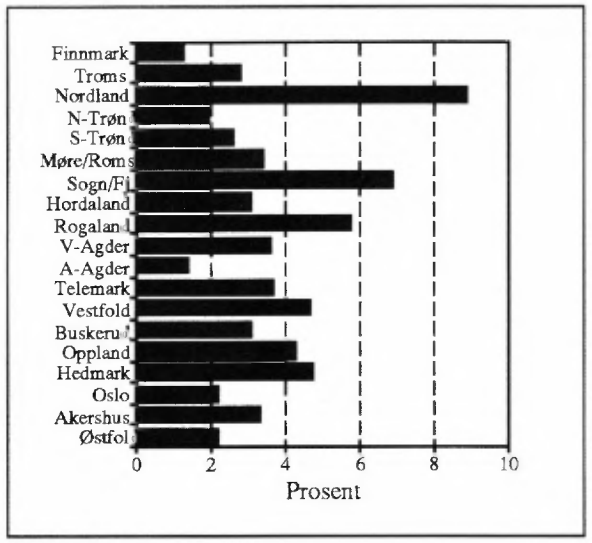

Figur 8.7.19 Nederlandske hotellovernattinger. Landsdel. 1966-90. Indeks 1966=100

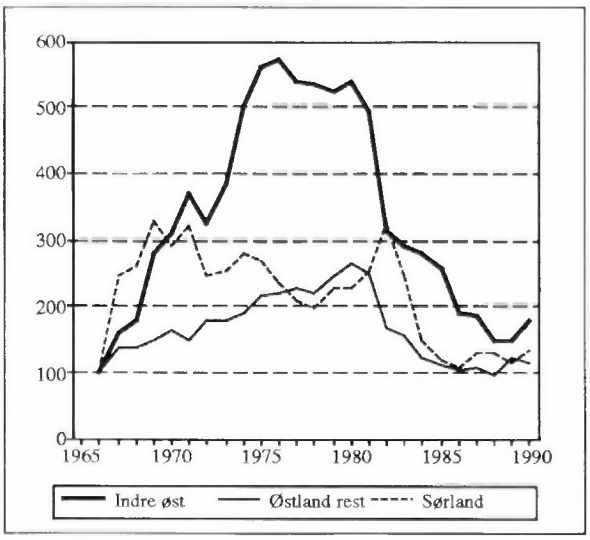

Figur 8.7.20 Nederlandske hotellovernattinger. Landsdel. 1966-90. Indeks 1966=100

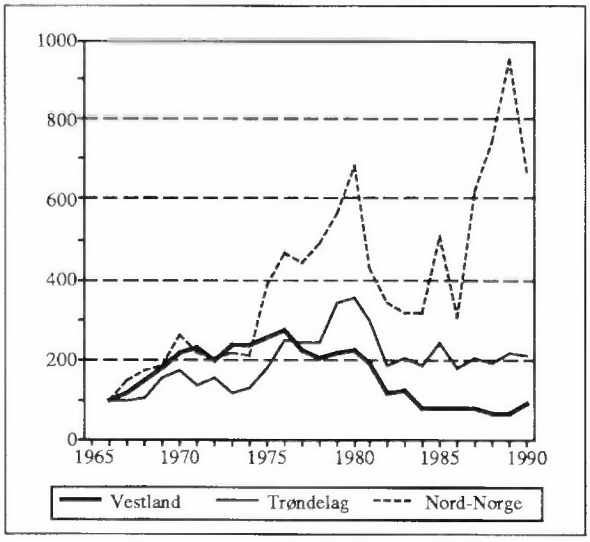

Figur 8.7.21 Nederlandske hotellovernattinger. Fylke. Endring 1966-90. Prosent

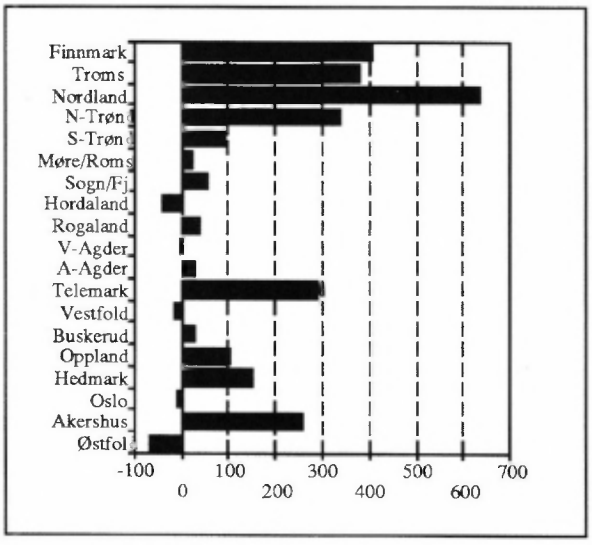

med Aust-Agder er Finnmark ett av de fylkene der de nederlandske gjestene betyr minst for hotellene med under 2 prosent av den samlede utenlandske turismen.

De nederlandske overnattingene kan fordeles på landsdel bare fra 1966. Figur 8.7.19 og 8.7.20 belyser utviklingen etter landsdel for perioden 1966-90. Samlet var den prosentvise oppgangen i disse årene sterkest for Nord-Norge. Nord-Norge hadde i 1990 mer enn 5 ganger så mange nederlandske overnattinger som i 1966. På den annen side var det på Vestlandet noe færre gjester fra Nederland i 1990 enn i 1966 (-11 prosent). Mellom disse ytterpunktene viser figurene at Trøndelag i 1990 hadde drøyt dobbelt så mange nederlandske overnattinger som i 1966, mens det indre Østlandet i samme periode hadde snaut en fordobling. På resten av Østlandet og på Sørlandet var oppgangen på hhv. rundt 15 og 30 prosent. Vi ser videre at alle landsdeler ble rammet av svikten på det nederlandske markedet i første halvdel av 1980-årene. For Nord-Norge har imidlertid siste del av 1980-tallet har gitt ny sterk vekst, slik at det ved utgangen av dette tiåret var flere nederlandske overnattinger i denne landsdelen enn noengang tidligere. For fylkene på det indre Østlandet har derimot nedgangen fortsatt også gjennom siste del av 1980-årene. I dette området var det i 1990 fortsatt klart færre nederlandske overnattinger enn i 1985. For de øvrige landsdelene ser vi at svikten på det nederlandske markedet ble stanset ved midten av 1980-årene, men at årene fram til 1990 allikevel bare har gitt svak oppgang igjen.

Figur 8.7.21 viser den samlede prosentvise endringen i de nederlandske overnattingene fra 1966 til 1990 på fylkesnivå. Alle fylkene i Nord-Norge har kommet godt ut av denne perioden. Sterkest har oppgangen vært i Nordland der det i 1990 var mer enn 6 ganger så mange nederlandske overnattinger som i 1966. I Finnmark og Troms har oppgangen vært på rundt 400 prosent i samme periode. På den annen side hadde hele 5 fylker i 1990 færre nederlandske overnattinger enn i 1966. Sterkest var nedgangen for Østfold med 65 prosent. Også Hordaland og Oslo har imidlertid fått redusert den nederlandske turismen i denne perioden. I Hordaland var svikten på nesten 40 prosent og i Oslo på nesten 10 prosent.

Figurene på neste side belyser den regionale utviklingen fra noe andre innfallsvinkler. For hver landsdel sammenliknes utviklingen i de nederlandske overnattingene med utviklingen i den samlede utenlandske hotellturismen i landsdelen. I hver figur sammenliknes også utviklingen i de nederlandske overnattingene i landsdelen med utviklingen i de samlede nederlandske overnattingene på landsplan (stiplet linje).

Figur 8.7.22 Indre Østland. Hotellovernattinger fra Nederland og fra utlandet ialt. Nederlandske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

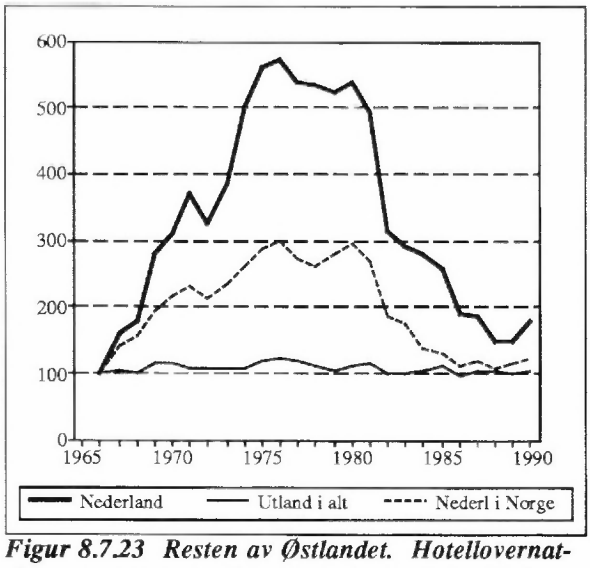

Figur 8.7.23 Resten av Østlandet. Hotellovernattinger fra Nederland og fra utlandet ialt. Nederlandske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

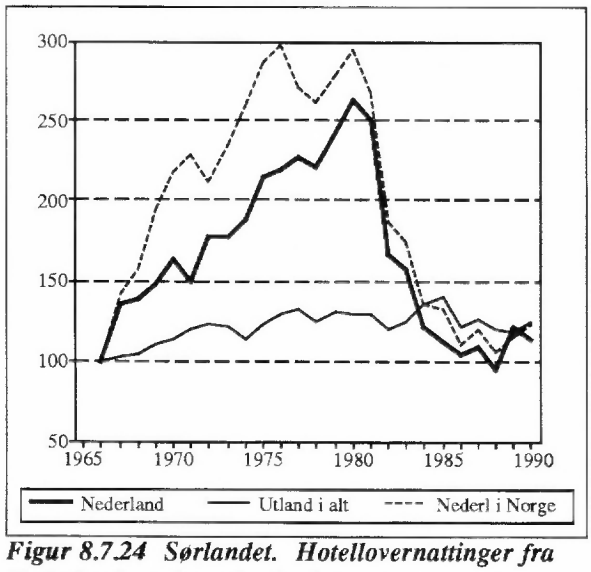

Figur 8.7.24 Sørlandet. Hotellovernattinger fra Nederland og fra utlandet ialt. Nederlandske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

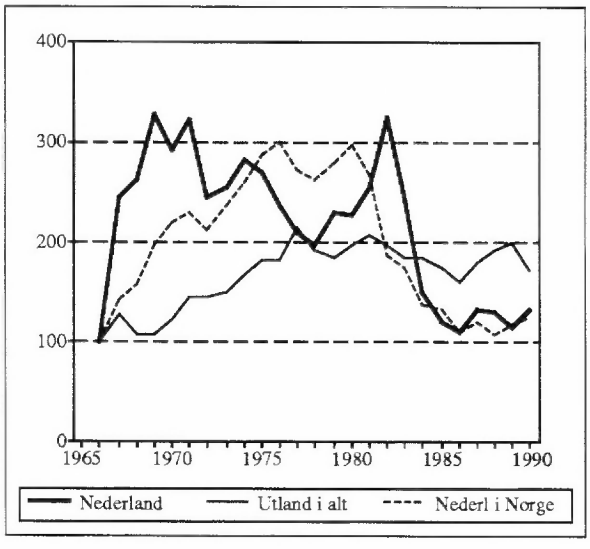

Figur 8.7.25 Vestlandet. Hotellovernattinger fra Nederland og fra utlandet ialt. Nederlandske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

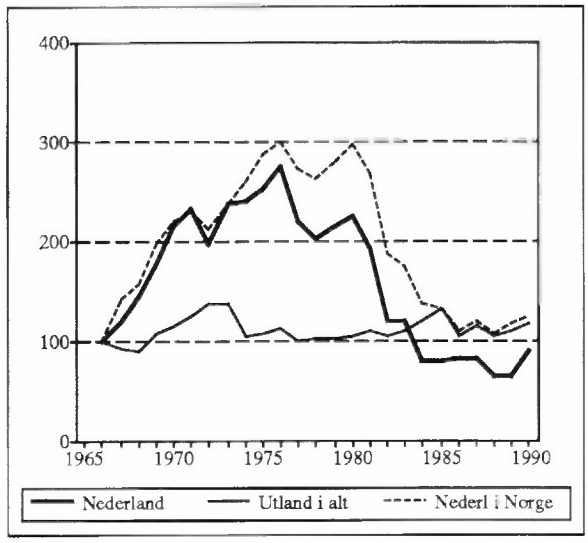

Figur 8.7.26 Trøndelag. Hotellovernattinger fra Nederland og fra utlandet ialt. Nederlandske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

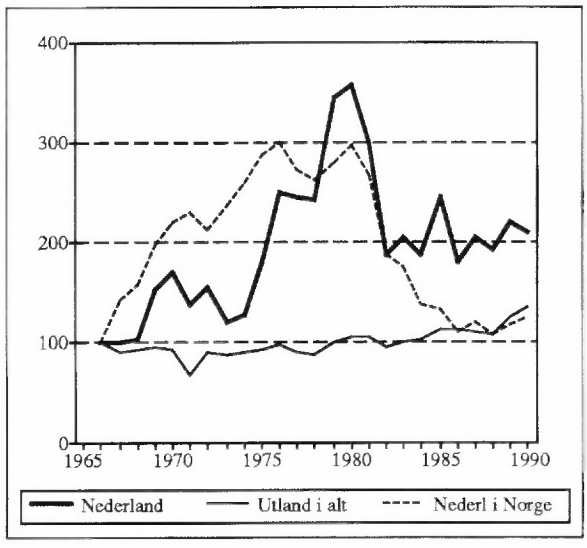

Figur 8.7.27 Nord-Norge. Hotellovernattinger fra Nederland og fra utlandet ialt. Nederlandske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

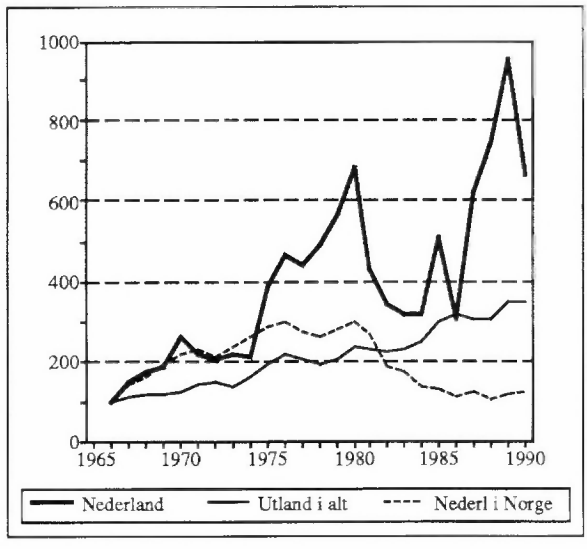

Figur 8.7.28 Nederland. Valutakurs og overnattinger. 1965-90. Indeks 1965=100

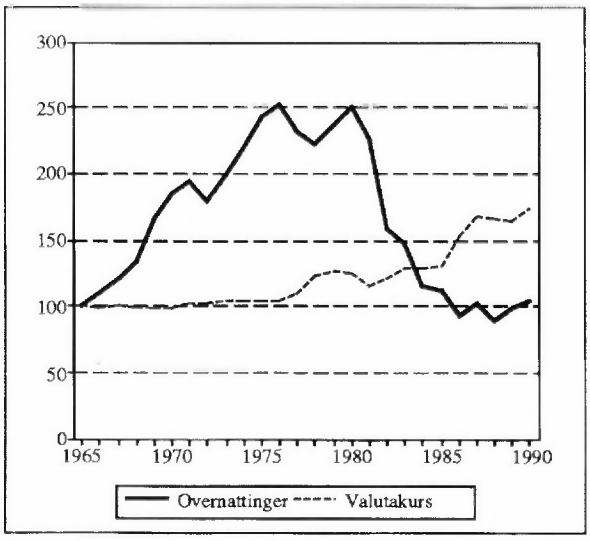

8.7.5 Valutakurs og overnattinger

Figur 8.7.28 viser utviklingen i kursen på nederlandske gylden i forhold til norske kroner og utviklingen i nederlandske overnattinger ved norske hoteller for årene 1965-90. Valutakursen holdt seg noenlunde stabil fram til midten av 1970-årene. Deretter har kursen på nederlandske gylden økt sterkt. I denne perioden har det altså blitt billigere for nederlenderne å kjøpe norske kroner.

Figuren viser at de nederlandske overnattingene økte sterkt og ble mer enn fordoblet fram til midten av 1970-årene mens valutakursen holdt seg stabil. Samtidig som valutakursen begynte å stige, stagnerte den nederlandske turismen til Norge, og den har deretter blitt kraftig redusert i perioden med stigende valutakurs. Dette betyr at den sterke framgangen hotellene hadde på det nederlandske merkedet fram til midten av 1970-årene, ikke kan forklares med at valutakursen gjorde det billigere for nederlenderne å feriere i Norge. Heller ikke kan svikten på det nederlandske markedet på 1980-tallet forklares med at vekslingskursen gjorde Norge til et dyrere ferieland. Nedgangen i denne perioden har kommet til tross for at valutakursen isolert sett må ha stimulert til økt nederlandsk turisme til Norge.

Tabell 8.7.1. Nederlandske hotellovernattinger etter hotelltype og sesong. 1950-90. 1000 overnattinger

	Hotelltype				Sesong		
	I alt	By	Turist	Land	Vinter	Sommer	Høst
1950	20	11	6	3	..	..	..
1951	17	11	4	1	..	..	..
1952	18	13	3	2	..	..	..
1953	21	16	4	1	..	..	..
1954	26	13	6	7	..	..	..
1955	22	14	6	3	..	..	..
1956	26	16	7	3	..	..	..
1957	25	16	6	3	..	..	..
1958	26	17	6	4	..	..	..
1959	30	19	7	4	..	..	..
1960	37	22	9	7	..	..	..
1961	40	22	10	8	..	..	..
1962	42	24	11	7	..	..	..
1963	40	23	12	5	..	..	..
1964	47	25	14	8	..	..	..
1965	53	30	14	9	..	..	..
1966	63	33	18	12	8	49	6
1967	89	41	29	18	12	71	6
1968	99	43	34	21	9	84	5
1969	122	48	48	26	8	109	5
1970	136	52	59	26	12	119	5
1971	143	47	70	27	9	128	6
1972	133	48	60	25	15	112	5
1973	148	48	70	29	10	130	7
1974	163	47	87	28	15	140	7
1975	179	53	95	32	27	145	7
1976	187	54	101	31	22	155	10
1977	170	56	94	20	25	137	8
1978	164	53	95	16	26	127	11
1979	175	57	97	21	26	138	11
1980	185	66	99	19	28	143	14
1981	167	62	90	15	27	130	10
1982	117	47	62	8	20	90	8
1983	109	43	54	12	18	84	7
1984	85	35	39	11	18	61	7
1984	139	44	39	56	27	103	9
1985	135	34	39	62	26	99	10
1986	112	35	34	44	20	82	10
1987	123	34	33	56	28	85	10
1988	108	35	29	43	33	66	9
1989	118	38	36	44	35	75	8
1990	126	40	37	49	28	89	10
Prosentvise endringer							
1950-60	88,7	94,0	58,8	128,5	..	..	..
1960-70	266,3	140,4	538,2	298,2	..	..	..
1970-80	35,3	27,6	68,8	-25,1	134,2	19,3	181,2
1980-90	-58,2	-51,6	-63,0	-49,4	-33,4	-63,2	-49,1
1950-90	291,3	188,1	533,0	245,1	..	..	..
1950-70	591,2	366,4	913,6	809,9	..	..	..
1970-90	-43,4	-38,2	-37,6	-62,1	56,0	-56,1	43,0
Omregningsfaktorer 1984/1984							
x-faktor	0,613	0,797	1,000	0,200	0,663	0,589	0,742
y-faktor	1,632	1,255	1,000	4,994	1,508	1,699	1,347

Tabell 8.7.2. Nederlandske hotellovernattinger. 1960-90. 1000 overnattinger

	I alt	Landsdel					
		Indre Østland	Østland rest	Sørland	Vestland	Trøndelag	Nord-Norge
1960	..	..	..	..	..	..	..
1961	..	..	..	..	..	..	..
1962	..	..	..	..	..	..	..
1963	..	..	..	..	..	..	..
1964	..	..	..	..	..	..	..
1965	..	..	..	..	..	..	..
1966	63	9	21	6	24	1	1
1967	89	14	29	14	29	1	2
1968	99	16	29	15	35	1	2
1969	122	25	31	18	43	2	3
1970	136	28	35	17	52	2	4
1971	143	33	32	18	56	2	3
1972	133	29	38	14	47	2	3
1973	148	34	37	14	57	2	3
1974	163	44	40	16	58	2	3
1975	179	50	46	15	61	2	5
1976	187	51	46	13	66	3	7
1977	170	48	48	12	53	3	6
1978	164	48	47	11	49	3	7
1979	175	46	51	13	52	5	8
1980	185	48	56	13	54	5	10
1981	167	44	53	14	46	4	6
1982	117	28	35	18	29	2	5
1983	109	26	33	14	29	3	4
1984	85	25	26	8	19	2	4
1984	139	60	30	11	28	4	7
1985	135	54	28	8	28	5	12
1986	112	40	26	8	28	3	7
1987	123	40	27	9	28	4	15
1988	108	32	24	9	22	4	18
1989	118	31	30	8	22	4	22
1990	126	38	28	9	31	4	16
Prosentvise endringer							
1966-70	117,8	210,3	63,6	192,0	113,9	69,3	162,6
1970-80	35,3	72,9	60,7	-22,6	4,7	110,1	159,7
1980-90	-58,2	-66,7	-56,8	-41,2	-60,4	-40,9	-2,3
1966-90	23,3	78,5	13,5	32,8	-11,4	110,2	566,1
1970-90	-43,4	-42,5	-30,7	-54,5	-58,6	24,1	153,6
Omregningsfaktorer 1984/1984							
x-faktor	0,613	0,417	0,852	0,792	0,698	0,697	0,603
y-faktor	1,632	2,399	1,174	1,263	1,432	1,434	1,659

8.8 Finland

Figur 8.8.1 Hotellovernattinger fra Finland og fra utlandet ialt. 1950-90. Indeks 1950=100

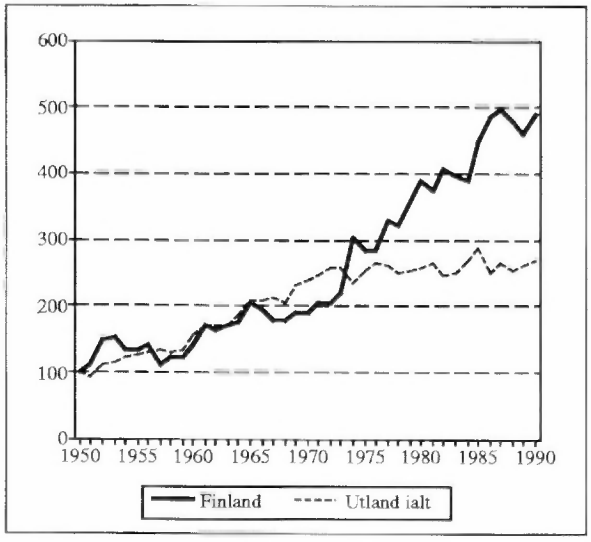

Figur 8.8.2 Hotellovernattinger fra Finland og fra utlandet ialt. Tiårlige endringer. 1950-90. Prosent

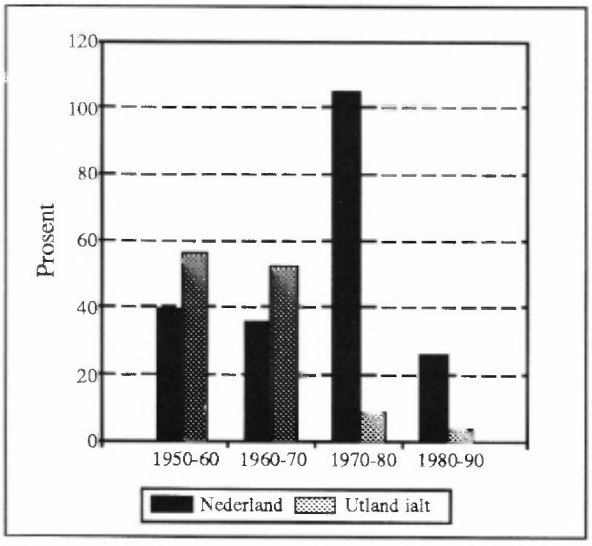

8.8.1 Hovedlinjer

Finske gjester hadde i 1990 en andel på 3,0 prosent av de samlede utenlandske overnattingene ved norske hoteller. Figur 8.8.1 viser utviklingen i de finske overnattingene i perioden 1950-90. Vi ser at det i 1990 var nesten 4 ganger så mange overnattinger som i 1950. Oppgangen på det finske markedet var dermed betydelig sterkere enn veksten i den samlede utenlandske hotellturismen.

Figur 8.8.2 summerer opp utviklingen for tiårsperiodene siden 1950. Vi ser at finnenes overnattinger økte med snaut 40 prosent både i 1950-årene og i 1960-årene. I denne perioden var imidlertid oppgangen på det finske markedet noe svakere enn veksten i den samlede utenlandsturismen. Sterkest var veksten på 1970-tallet. Fra 1970 til 1980 ble de finske overnattingene mer enn fordoblet. Dette var i et tiår da veksten i den samlede utenlandstrafikken var på under 10 prosent. Selvom veksttakten også på det finske markedet ble redusert i 1980-årene, var oppgangen på drøyt 25 prosent betydelig sterkere enn gjennomsnittet for utlendingene. Veksten var sterk fram til 1987 som ble toppåret i perioden. Helt på slutten av 1980-tallet ble imidlertid også det finske markedet rammet av stagnasjon.

De finske overnattingene fulgte dermed fram til begynnelsen av 1970-årene noenlunde den generelle veksten i utenlandsturismen. Veksten på det finske markedet skjøt imidlertid fart når den samlede utenlandstrafikken begynte å stagnere i 1970-årene. Fra 1970 til 1990 er finnene en av de gjestegruppene som har hatt den sterkeste oppgangen. Selvom det finske markedet fortsatt betyr forholdsvis lite, har således turismen fra Finland gitt et positivt bidrag til utviklingen de siste to tiårene.

Figur 8.8.3 viser de årlige prosentvise endringene i de

Figur 8.8.3 Finske hotellovernattinger. Årlige endringer. 1950-90. Prosent

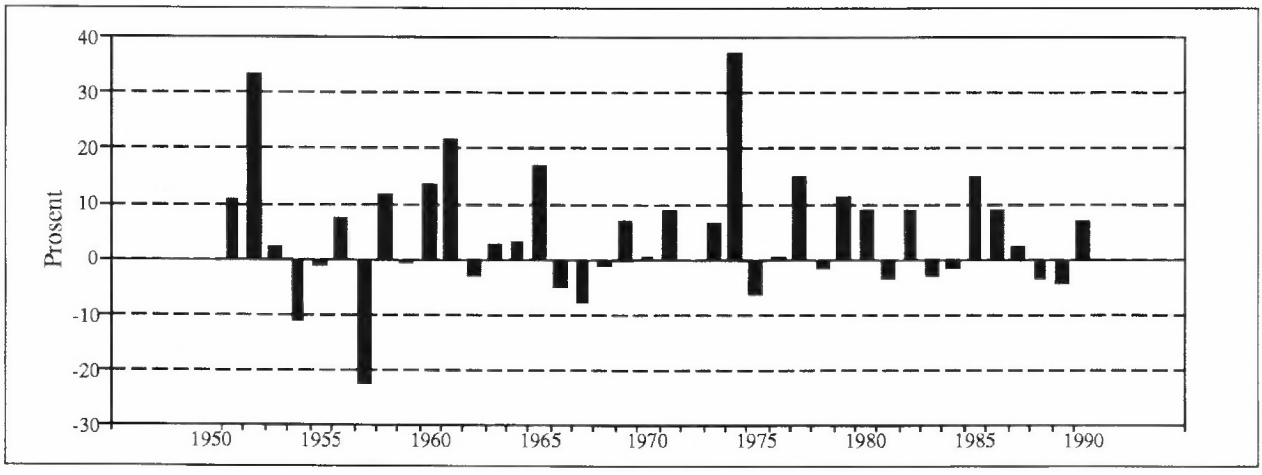

Figur 8.8.4 Finske overnattinger etter hotelltype. 1990. Prosent

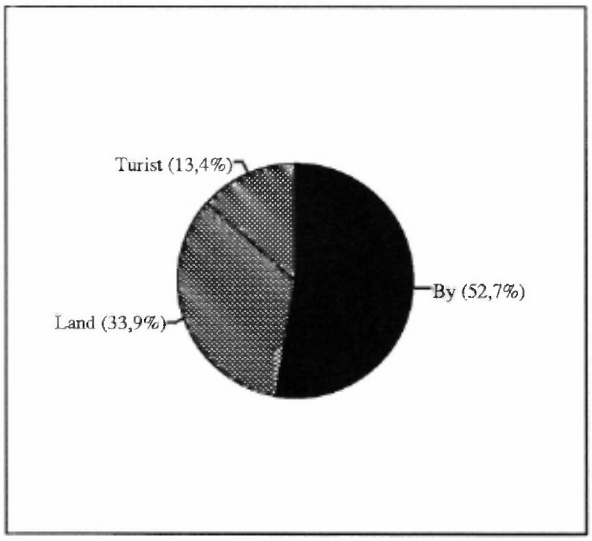

Figur 8.8.5 Finske overnattinger etter hotelltype. 1950-90. Indeks 1950=100

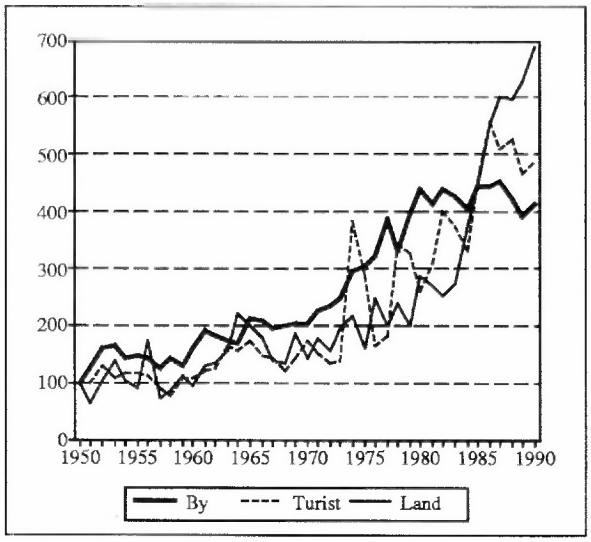

Figur 8.8.6 Finske overnattinger ved byhoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

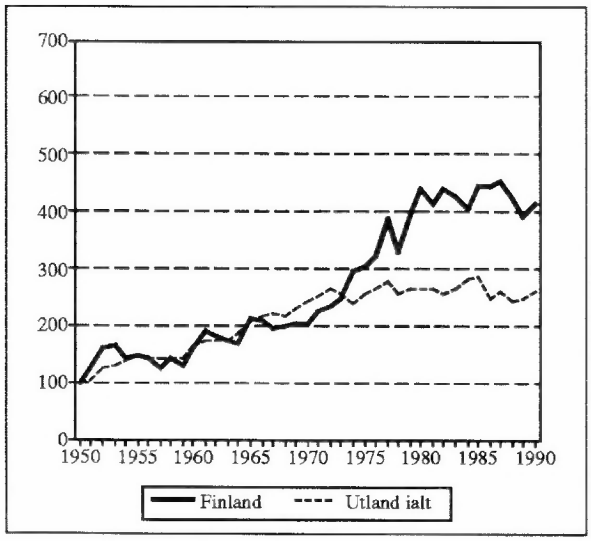

finske overnattingene i perioden. Vi ser at 1950-tallet var et tiår med store svinginger, fra oppgang på over 30 prosent i 1952 til nedgang på nesten 25 prosent i 1957. Selvom oppgangen preger også 1960-årene, var det 4 år med nedgang også i dette tiåret. På 1970-tallet ser vi at det bare var to nedgangsår, og at 1974 ga en vekst på nesten 40 prosent i trafikken fra Finland. På 1980-tallet gav fire av årene en oppgang på nesten 10 prosent eller mer. Den samlede veksten i dette tiåret har imidlertid blitt svekket av hele 5 år med nedgang.

8.8.2 Hotelltype

Figur 8.8.4 viser de finske overnattingene etter hotelltype i 1990. Vi ser at byhotellene tok nesten 53 prosent av de samlede overnattingene. Landhotellene hadde 34 prosent, mens turisthotellene hadde 13 prosent av det finske markedet i 1990. Dermed hadde finnene en større andel av sine overnattinger på byhotellene enn gjennomsnittet for utlendingene (43 prosent), mens de brukte turisthotellene mindre enn gjennomsnittlig (24 prosent). Landhotellene betydde like mye for finnene som for resten av utlendingene.

Figur 8.8.5 viser at på det finske markedet er det landhotellene som har registrert den sterkeste oppgangen siden 1950. I 1990 var det nesten 6 ganger så mange overnattinger ved landhotellene som i 1950. Ved turisthotellene har oppgangen i samme periode vært på snaut 400 prosent. Byhotellene har hatt en oppgang i den finske trafikken på drøyt 300 prosent fra 1950 til 1990.

Figurene 8.8.6-8 viser at veksten på det finske markedet for alle hotelltypene har vært sterkere enn for den samlede utenlandsturismen. Fram til 1980 var det byhotellene som hadde den sterkeste oppgangen på det finske markedet. Deretter var imidlertid framgangen for byhotellene slutt, og i 1990 hadde de

Figur 8.8.7 Finske overnattinger ved turisthoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

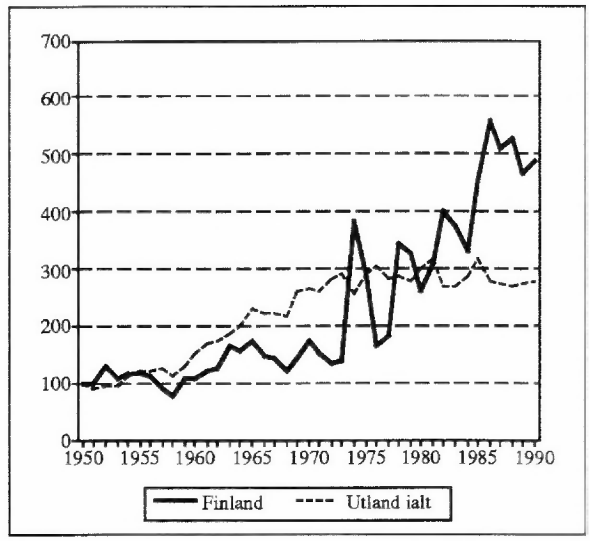

Figur 8.8.8 Finske overnattinger ved landhoteller. 1950-90. Indeks 1950=100

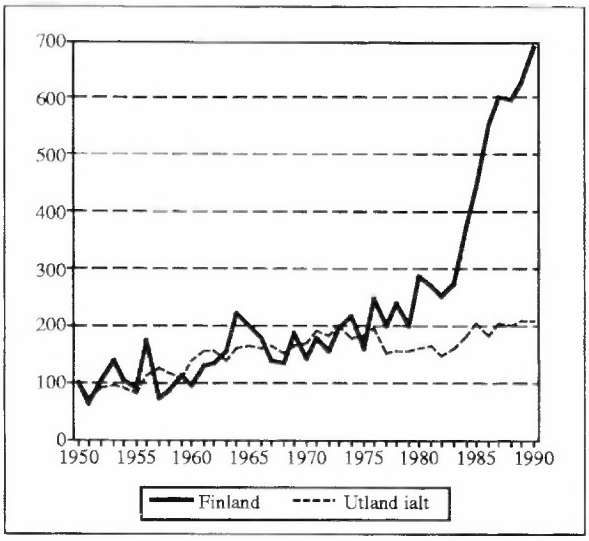

Figur 8.8.9 Finske hotellovernattinger etter sesong. 1990. Prosent

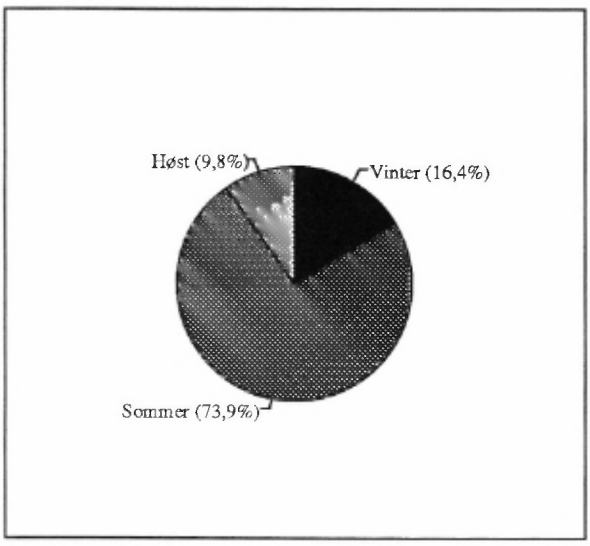

Figur 8.8.10 Hotellovernattinger fra Finland og fra utlandet ialt. Måned. 1990. Prosent av årets overnattinger

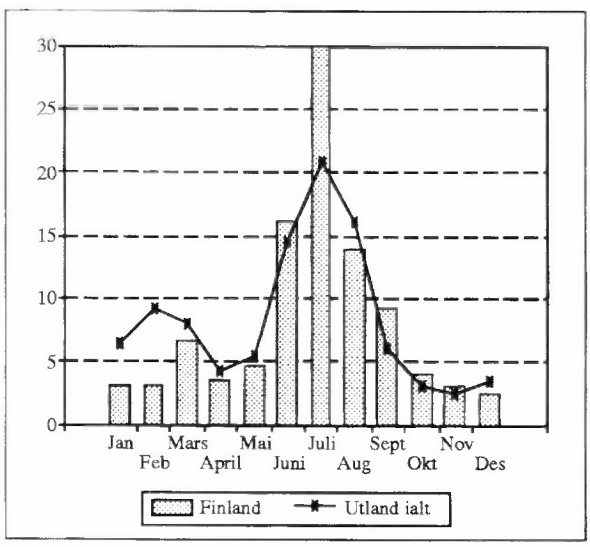

igjen noe færre finske overnattinger enn i 1980. Fram til 1970 hadde både turisthotellene og landhotellene svakere vekst enn byhotellene. På 1970-tallet var det sterk vekst for alle hotelltyper. Når oppgangen stagnerte for byhotellene, fortsatte imidlertid den sterke veksten for turist- og landhotellene også i 1980-årene. For turisthotellene ble den finske trafikken nesten fordoblet fra 1980 til 1990, mens trafikken ved landhotellene ble mer enn fordoblet. Svikten på det finske markedet helt på slutten av 1980-tallet rammet bare turisthotellene og byhotellene. Ved landhotellene fortsatte oppgangen også i disse årene.

I forhold til den samlede utenlandstrafikken økte de finske overnattingene fram til 1970 omtrent som gjennomsnittet ved byhotellene og landhotellene. Ved turisthotellene var veksten på det finske markedet noe under gjennomsnittet i denne perioden. I 1970-årene var veksten i de finske overnattingene sterkere enn gjennomsnittet ved alle hotelltypene. Mens dette for turisthotellene og landhotellene gjaldt også i 1980-årene, har byhotellene det siste tiåret hatt en utvikling for finnene som omtrent tilsvarte gjennomsnittet for utlendingene.

8.8.3 Sesongmønster

Figur 8.8.9 viser at finnene hadde 74 prosent av sine overnattinger i Norge i sommersesongen. Drøyt 16 prosent kom om vinteren mens snaut 10 prosent av de finske overnattingene skjedde i høstmånedene.

Figur 8.8.10 viser dermed at finnene i noe større grad enn gjennomsnittet konsentrerte sine norgesopphold til sommermånedene, mens vinterturismen hadde en noe lavere andel enn for gjennomsnittet. Juli var desidert den viktigste måneden for trafikken fra Finland. 30 prosent av de finske overnattingene skjedde i denne måneden.

Figur 8.8.11 Finske hotellovernattinger etter sesong. 1966-90. Indeks 1966=100

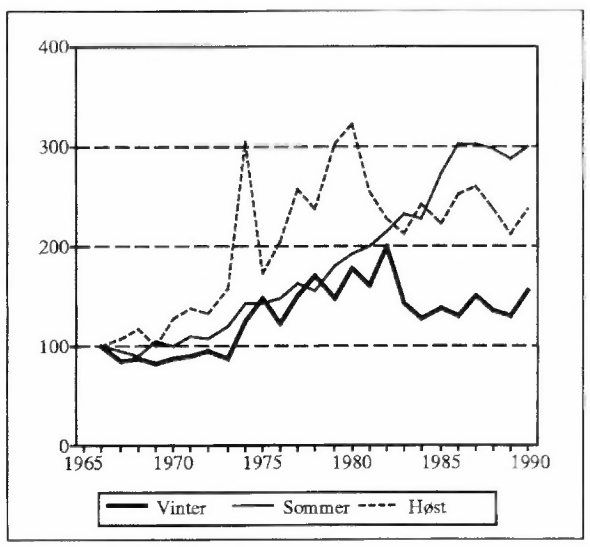

Figur 8.8.12 Finske hotellovernattinger i vintersesongen. 1966-90. Indeks 1966=100

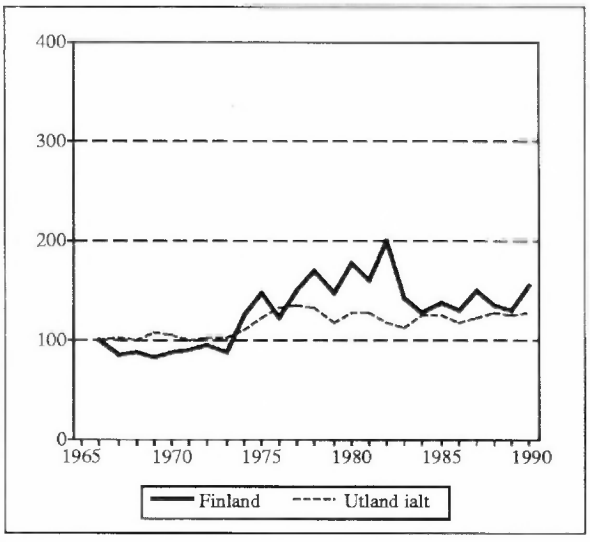

Figur 8.8.13 Finske hotellovernattinger i sommersesongen. 1966-90. Indeks 1966=100

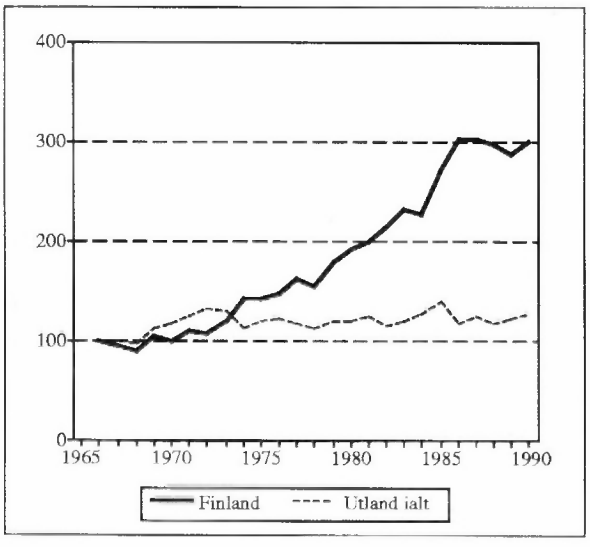

Figur 8.8.14 Finske hotellovernattinger i høstsesongen. 1966-90. Indeks 1966=100

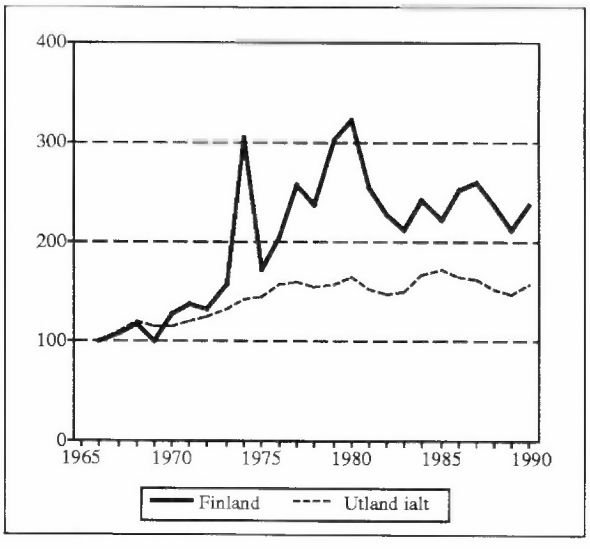

Også for Finland kan overnattingene fordeles på sesong bare fra 1966. Figur 8.8.11 viser utviklingen for årene 1966-90. Veksten i denne perioden under ett har vært klart sterkest for sommersesongen. I sommermånedene var det i 1990 omtrent 200 prosent flere finske overnattinger enn i 1966. Etter en pen vekst fram til 1980, har imidlertid trafikken fra Finland i 1980-årene blitt redusert både i vintersesongen og høstsesongen.

Figur 8.8.12 viser at de finske overnattingene i vintersesongen bare økte noe sterkere enn den samlede utenlandske vinterturismen ved hotellene fra 1966 til 1990. Det var stagnasjon for finnene som for de øvrige utlendingene fra 1966 og fram til begynnelsen av 1970-årene. Deretter ble imidlertid den finske vintertrafikken fordoblet fram til begynnelsen av 1980-årene, og i denne perioden var oppgangen for finnene betydelig sterkere enn for utlendingene generelt. I løpet av 1983 og 1984 sviktet imidlertid det finske vintermarkedet sterkt. Selvom de finske overnattingene deretter har økt noe igjen, har derfor utviklingen i vintersesongen vært svakere for finnene enn for det samlede utenlandsmarkedet i 1980-årene under ett.

Figur 8.8.13 viser at fra 1966 og fram til begynnelsen av 1970-årene økte de finske overnattingene i sommersesongen noe svakere enn den samlede utenlandstrafikken. Mens den samlede sommerturismen fra utlandet deretter stagnerte, har imidlertid de finske overnattingene vokst raskt helt fram til slutten av 1980-årene. I 1970-årene kom økningen i sommermånedene parallelt med oppgang også i de andre sesongene. Etter at de øvrige sesongene sviktet i begynnelsen av 1980-årene, ble imidlertid sommersesongen alene igjen som drivkraft bak veksten på det finske markedet. Den finske sommerturismen økte fra 1980 til 1990 med drøyt 50 prosent. Som vi ser av figur 8.8.13 sviktet imidlertid veksten også i denne sesongen mot slutten av tiåret.

For høstsesongen viser figur 8.8.14 at det var sterk vekst fram til 1980. Små absolutte tall gjør bevegelsene noe ujevne, men samlet var det tydelig høstsesongen som hadde den sterkeste oppgangen i denne perioden. Framgangen på det finske markedet var også mer enn dobbelt så sterk som for den samlede utenlandske høstturismen. Også høstsesongen ble imidlertid sterkt rammet av svikt på det finske markedet de første årene på 1980-tallet. Deretter har utviklingen vært noe ujevn i resten av tiåret, men hoverdtendensen har vært stagnasjon på samme måte som for utlendingene generelt.

* * *

Figur 8.8.15 Finske hotellovernattinger. Landsdel. 1990

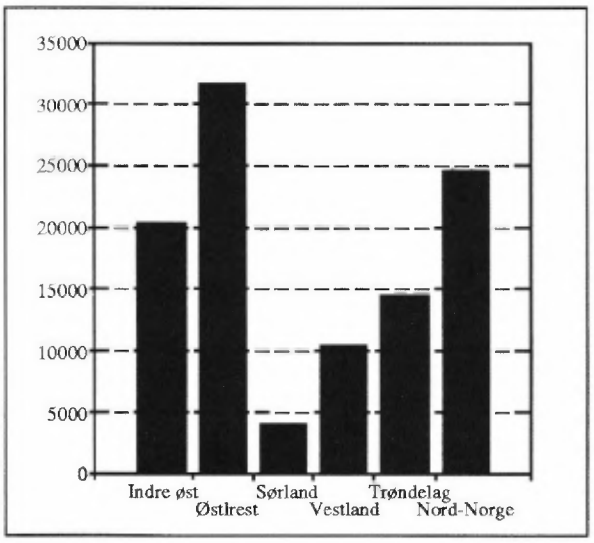

Figur 8.8.16 Finske hotellovernattinger som andel av utenlandske hotellovernattinger ialt. Landsdel. 1990. Prosent

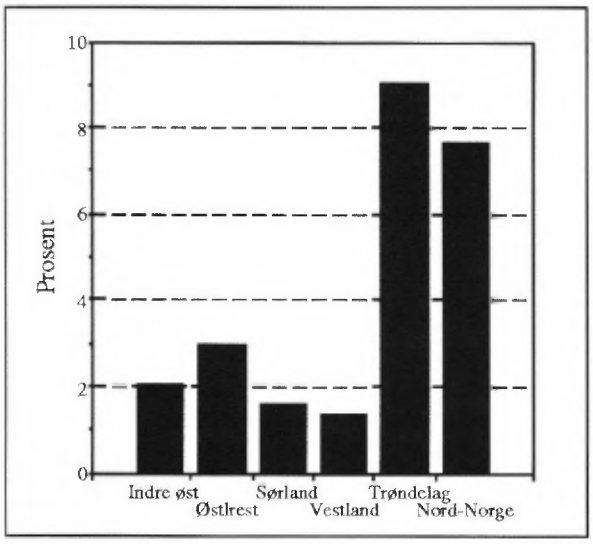

Figur 8.8.17 Finske hotellovernattinger. Fylke. 1990

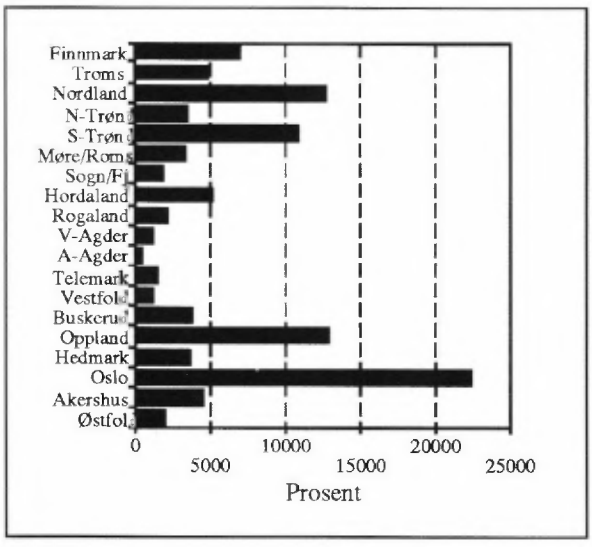

8.8.4 Regionalt mønster

Figur 8.8.15 viser hvordan de finske overnattingene fordelte seg på landsdeler i 1990. Østlandsområdet og Nord-Norge er de viktigste områdene for finsk hotellturisme i Norge. Samlet hadde Østlandet i 1990 nesten halvparten av de finske overnattingene i Norge. Det indre Østlandet tok 19 prosent og resten av Østlandet tok 30 prosent. Nord-Norge hadde 23 prosent av finnenes overnattinger, og Trøndelagsfylkene en andel på 14 prosent. Derimot trekker hotellene både på Vestlandet og Sørlandet forholdsvis få finske gjester.

Figur 8.8.16 viser hvilken betydning finnene har i forhold til de samlede utenlandske overnattingene i landsdelene. Målt på denne måten betyr finnene mest for hotellene i Trøndelag. Der utgjorde de 9 prosent av den utenlandske turismen mens landsgjennomsnittet altså var på 3 prosent. Finnene var imidlertid viktig også i Nord-Norge, med en andel på nesten 8 prosent. Til tross for høye absolutte tall betyr det finske markedet betyr lite for østlandsområdet. På det indre Østlandet utgjorde finnene 2 prosent av den samlede utenlandstrafikken, og på resten av Østlandet var andelen på 3 prosent. Likeledes ser vi at finnene bare gir små bidrag til hotellturismen på Sørlandet og på Vestlandet, med en andel på under 2 prosent i begge landsdelene.

I figur 8.8.17 og 8.8.18 er de samme tallene brudt ned på det enkelte fylke. Det er Oslo, Oppland og Nordland som har de fleste finske overnattingene. Sett i forhold til den samlede utenlandske hotellturismen betyr imidlertid de finske gjestene mest i Nord-Trøndelag med drøyt 10 prosent, og deretter Nordland og Sør-Trøndelag med mellom 8 og 9 prosent. Finnene har mer enn dobbelt så stor andel av utenlandstrafikken som på landsbasis i alle fylkene fra Sør-Trøndelag og nordover. Minst betydning har

Figur 8.8.18 Finske hotellovernattinger som andel av utenlandske hotellovernattinger ialt. Fylke. 1990. Prosent

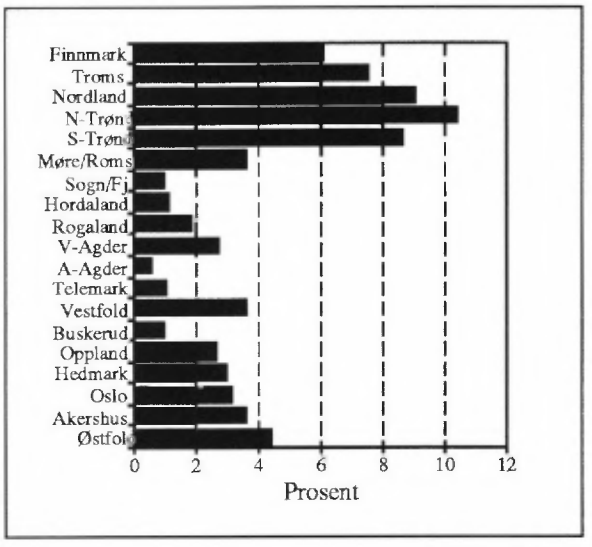

Figur 8.8.19 Finske hotellovernattinger. Landsdel. 1966-90. Indeks 1966=100

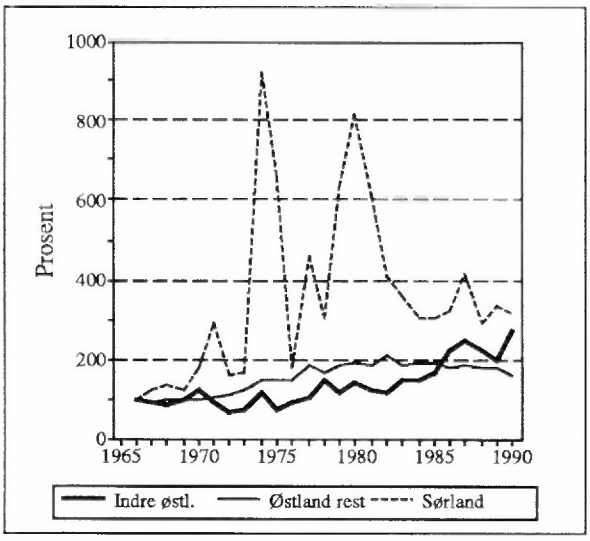

Figur 8.8.20 Finske hotellovernattinger. Landsdel. 1966-90. Indeks 1966=100

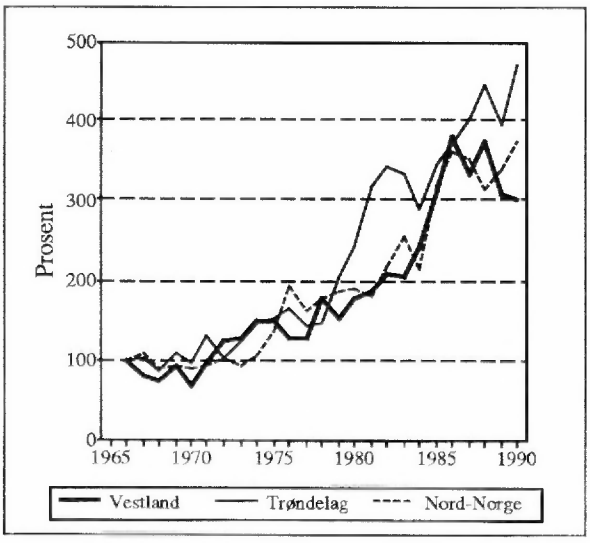

Figur 8.8.21 Finske hotellovernattinger. Fylke. Endring 1966-90. Prosent

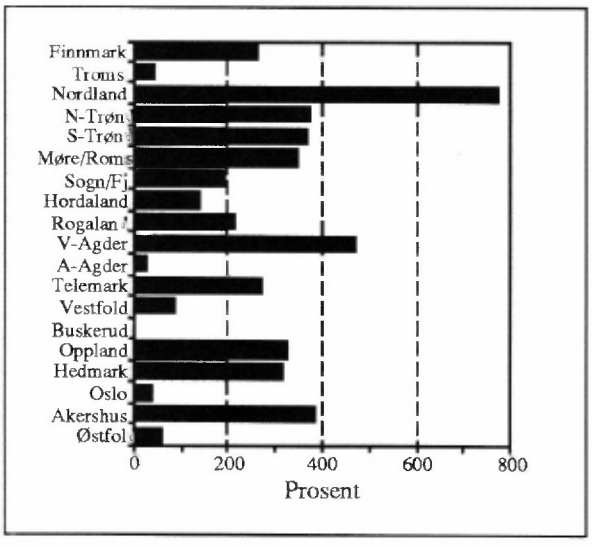

finnene for sørlandsfylket Aust-Agder med en andel på under 1 prosent av de samlede utenlandske overnattingene.

Figur 8.8.19 og 8.8.20 belyser utviklingen i de finske overnattingene etter landsdel i perioden 1966-90. Samlet var den prosentvise oppgangen i disse årene sterkest for Trøndelag og for Nord-Norge. Trøndelag hadde i 1990 nesten 4 ganger så mange finske overnattinger som i 1966, og i Nord-Norge var oppgangen på nesten 300 prosent i samme periode. Svakest har den finske turismen økt på Østlandet med Oslo. Der var det i 1990 om lag 60 prosent flere overnattinger enn i 1966. I dette området og for Sørlandet har dessuten det finske markedet sviktet i 1980-årene mens det var vekst i landet for øvrig. Små absolutte tall har bidratt til at utviklingen på Sørlandet er preget av kraftige svingninger. Samlet var det imidlertid her drøyt 200 prosent flere finske overnattinger i 1990 enn i 1966. Også for Vestlandet og det indre Østlandet har det i perioden under ett vært en oppgang på snaut 200 prosent i trafikken fra Finland. For det indre Østlandet, Trøndelag og Nord-Norge ser vi at det er 1990 som har vært det beste året i perioden under ett. For Sørlandet kom toppåret allerede i 1974, og for det ytre Østlandet i 1982. På Vestlandet var det vekst fram til et topp-punkt i 1986, mens det deretter har vært reduksjon i den finske turismen.

Figur 8.8.21 viser den samlede prosentvise endringen i de finske overnattingene fra 1966 til 1990 på fylkesnivå. Nordland har hatt den klart sterkeste veksten i perioden, med nesten 8 ganger så mange overnattinger i 1990 som i 1966. Fordi finnene også har en forholdsvis stor betydning for Nordland, har veksten på det finske markedet gitt et viktig bidrag til oppgangen i den samlede utenlandstrafikken i dette fylket. Ellers legger vi merke til at i Nord-Norge har Finnmark hatt en oppgang godt over landsgjennomsnittet, mens Troms har vært et av de svakeste fylkene i landet. I Oslo, som i 1990 hadde flest finske overnattinger, har veksten siden 1966 også vært meget svak med bare 37 prosent. I Oppland har de finske overnattingene siden 1966 økt med drøyt 300 prosent.

Figurene på neste side belyser den regionale utviklingen fra noen andre innfallsvinkler. For hver landsdel sammenliknes utviklingen i de finske overnattingene med utviklingen i den samlede utenlandske hotellturismen i landsdelen. I hver figur sammenliknes også utviklingen i de finske overnattingene i landsdelen med utviklingen i de samlede finske overnattingene på landsplan (stiplet linje).

Figur 8.8.22 Indre Østland. Hotellovernattinger fra Finland og fra utlandet ialt. Finske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

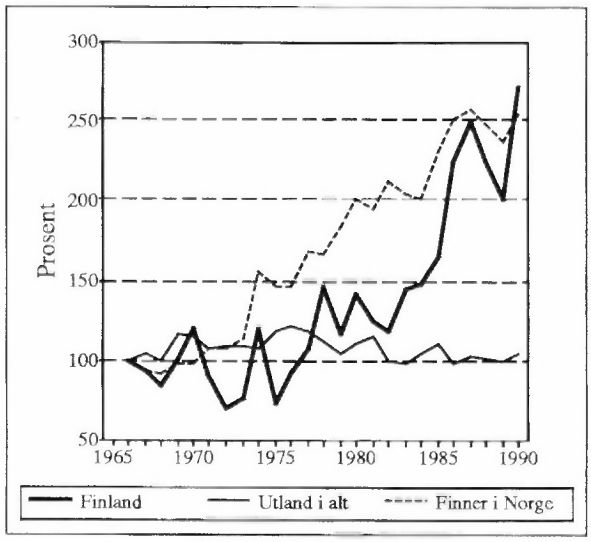

Figur 8.8.23 Resten av Østlandet. Hotellovernattinger fra Finland og fra utlandet ialt. Finske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

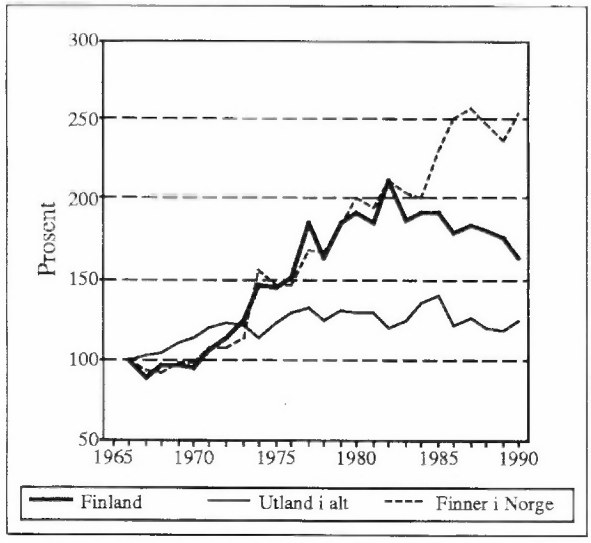

Figur 8.8.24 Sørlandet. Hotellovernattinger fra Finland og fra utlandet ialt. Finske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

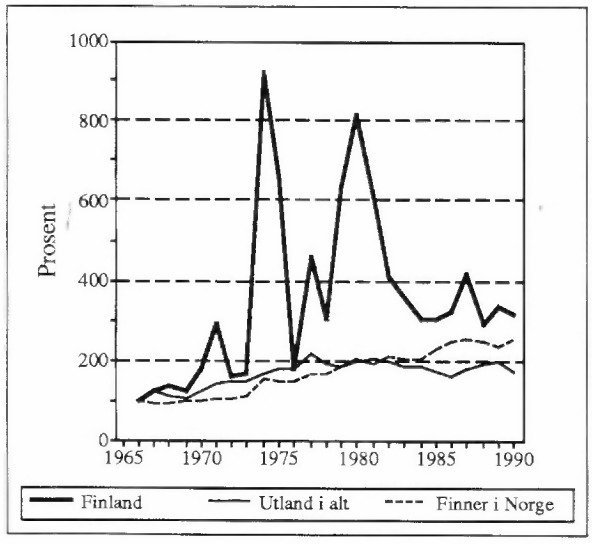

Figur 8.8.25 Vestlandet. Hotellovernattinger fra Finland og fra utlandet ialt. Finske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

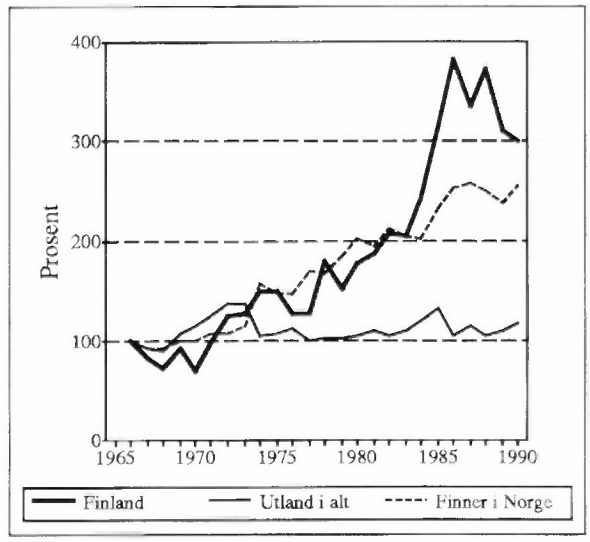

Figur 8.8.26 Trøndelag. Hotellovernattinger fra Finland og fra utlandet ialt. Finske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

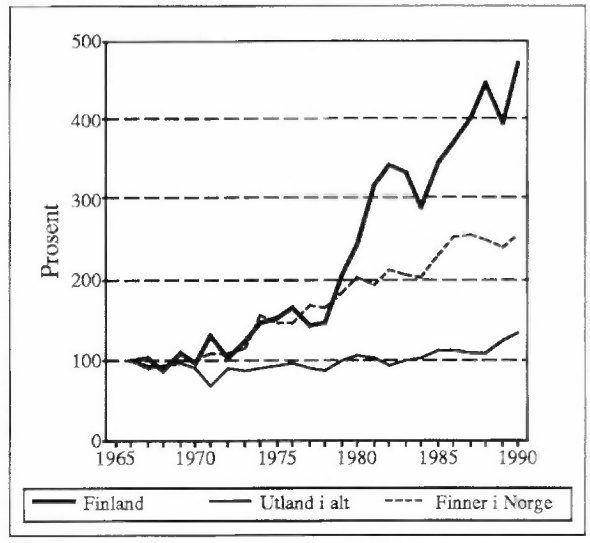

Figur 8.8.27 Nord-Norge. Hotellovernattinger fra Finland og fra utlandet ialt. Finske hotellovernattinger i Norge ialt. 1966-90. 1966=100

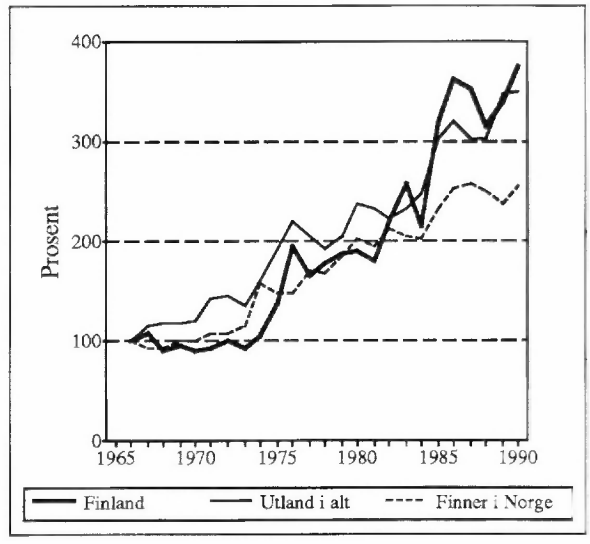

Figur 8.8.28 Finland. Valutakurs og overnattinger. 1965-90. Indeks 1965=100

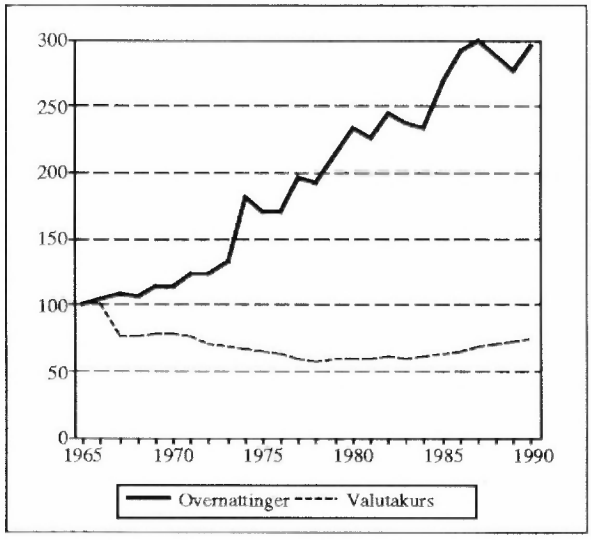

8.8.5 Valutakurs og overnattinger

Figur 8.8.28 viser kursutviklingen for finske mark i forhold til norske kroner og utviklingen i de finske overnattingene ved norske hoteller for årene 1965-90. Det har blitt dyrerer for finnene å kjøpe norske kroner i løpet av perioden. Denne tendensen var klar fram til slutten av 1970-årene. I løpet av 1980-årene har imidlertid kursen på finske mark igjen steget noe i forhold til norske kroner.

Isolert sett har valutakursen altså i hovedsak gjort det dyrere for finnene å feriere i Norge siden 1965. Parallet med dette har de finske overnattingene økt med 200 prosent. Hovedkonklusjonen må derfor bli at den framgangen norsk hotellnæring har hatt på det finske markedet i denne perioden ikke kan forklares med kursutviklingen.

Tabell 8.8.1. Finske hotellovernattinger etter hotelltype og sesong. 1950-90. 1000 overnattinger

	Hotelltype				Sesong		
	I alt	By	Turist	Land	Vinter	Sommer	Høst
1950	16	11	3	2	..	..	..
1951	18	14	3	1	..	..	..
1952	24	18	4	2	..	..	..
1953	24	18	3	3	..	..	..
1954	22	16	3	2	..	..	..
1955	21	16	3	2	..	..	..
1956	23	16	3	4	..	..	..
1957	18	14	3	2	..	..	..
1958	20	16	2	2	..	..	..
1959	20	14	3	2	..	..	..
1960	23	17	3	2	..	..	..
1961	27	21	4	3	..	..	..
1962	27	20	4	3	..	..	..
1963	27	19	5	3	..	..	..
1964	28	19	5	5	..	..	..
1965	33	24	5	4	..	..	..
1966	31	23	4	4	8	20	3
1967	29	22	4	3	7	18	4
1968	29	22	3	3	7	17	4
1969	31	22	4	4	7	20	3
1970	31	23	5	3	7	19	4
1971	33	25	4	4	7	21	5
1972	33	26	4	3	8	21	5
1973	35	27	4	4	7	23	5
1974	49	33	11	5	10	28	11
1975	46	34	8	3	12	28	6
1976	46	36	5	5	10	29	7
1977	53	43	5	4	12	32	9
1978	52	37	10	5	14	30	8
1979	58	44	9	4	12	35	10
1980	63	49	8	6	14	37	11
1981	61	46	9	6	13	39	9
1982	66	49	12	5	16	42	8
1983	64	47	11	6	11	45	7
1984	63	45	10	8	10	44	8
1984	83	54	10	19	14	59	10
1985	96	60	13	23	15	71	10
1986	104	59	16	29	15	79	11
1987	107	61	15	31	17	79	11
1988	103	57	15	31	15	78	10
1989	99	53	13	32	15	75	9
1990	105	55	14	36	17	78	10
Prosentvise endringer							
1950-60	39,8	57,6	6,3	-7,2	..	..	..
1960-70	35,8	29,0	64,2	51,8	..	..	..
1970-80	104,7	117,0	49,9	104,7	105,4	93,1	155,6
1980-90	26,3	-6,1	86,8	138,9	-12,1	56,8	-25,9
1950-90	390,7	314,3	389,1	588,7	..	..	..
1950-70	89,8	103,2	74,7	40,8	..	..	..
1970-90	158,6	103,9	180,0	389,0	80,5	202,7	89,4
Omregningsfaktorer 1984/1984							
x-faktor	0,752	0,828	1,000	0,414	0,719	0,751	0,797
y-faktor	1,331	1,207	1,000	2,416	1,391	1,331	1,255

Tabell 8.8.2. Finske hotellovernattinger. 1960-90. 1000 overnattinger

	I alt	Landsdel					
		Indre Østland	Østland rest	Sørland	Vestland	Trøndelag	Nord-Norge
1960	..	..	..	..	..	..	..
1961	..	..	..	..	..	..	..
1962	..	..	..	..	..	..	..
1963	..	..	..	..	..	..	..
1964	..	..	..	..	..	..	..
1965	..	..	..	..	..	..	..
1966	31	5	17	1	3	2	4
1967	29	5	15	1	2	2	4
1968	29	4	16	1	2	2	4
1969	31	5	16	1	3	2	4
1970	31	6	16	1	2	2	4
1971	33	4	18	2	3	3	4
1972	33	3	19	1	4	2	4
1973	35	4	21	1	4	2	4
1974	49	6	24	7	4	3	4
1975	46	4	24	5	4	3	6
1976	46	4	25	1	4	3	8
1977	53	5	31	3	4	3	7
1978	52	7	27	2	5	3	7
1979	58	6	31	5	4	4	8
1980	63	7	32	6	5	5	8
1981	61	6	31	5	5	6	7
1982	66	6	35	3	6	7	9
1983	64	7	31	3	6	7	11
1984	63	7	32	2	7	6	9
1984	83	11	37	4	8	9	14
1985	96	12	37	4	11	11	21
1986	104	17	35	4	13	11	24
1987	107	19	36	5	12	12	23
1988	103	17	35	4	13	14	21
1989	99	15	34	4	11	12	22
1990	105	20	32	4	10	14	25
Prosentvise endringer							
1966-70	-2,0	19,6	-4,6	81,2	-31,5	-3,1	-11,4
1970-80	104,7	18,7	101,0	351,4	158,1	148,8	113,3
1980-90	26,3	90,3	-15,2	-61,0	69,5	95,0	97,2
1966-90	153,5	170,3	62,6	219,1	199,7	370,1	272,7
1970-90	158,6	125,9	70,4	76,1	337,5	385,2	320,4
Omregningsfaktorer 1984/1984							
x-faktor	0,752	0,646	0,854	0,625	0,806	0,649	0,630
y-faktor	1,331	1,549	1,172	1,599	1,240	1,541	1,586

8.9 Andre land

Bare de viktigste utenlandske gjestegruppene er spesifisert i statistikken. Det betyr at det gjennom hele perioden har vært en restpost med overnattinger fra "Andre land" i tillegg til de nasjonalitetene som er spesifisert foran i dette kapitlet. Spesifiserings-omfanget har imidlertid blitt gradvis utvidet gjennom perioden. Fra og med 1950 til og med 1969 var det bare de 8 nasjonalitetene som er kommentert i avsnittene foran som ble spesifisert. Fra og med 1970 ble gruppen "Europa ellers" skilt ut fra andre land. I 1978 ble japanere også spesifisert. Dette avsnittet skal skissere hovedtrekkene i utviklingen for overnattinger fra disse områdene.

Figur 8.9.1 Hotellovernattinger fra Andre land og fra utlandet ialt. 1950-90. Indeks 1950=100

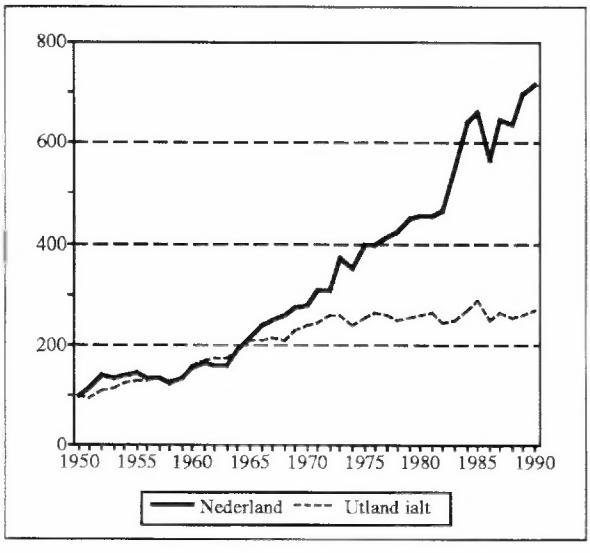

Figur 8.9.2 Hotellovernattinger fra Andre land og fra utlandet ialt. Tiårlige endringer. 1950-90. Prosent

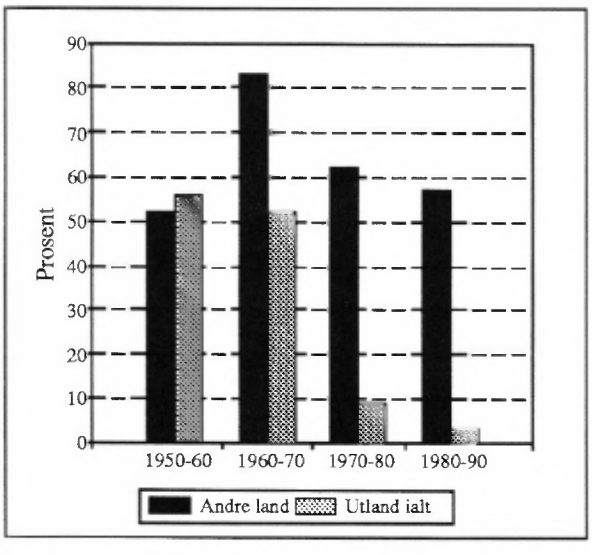

Samlet utgjorde disse gjestegruppene 18,6 prosent av alle de utenlandske overnattingene i 1990. Figur 8.9.3 illustrerer hvordan dette fordelte seg på områder i 1990. Figur 8.9.1 viser hvordan trafikken fra disse områdene har utviklet seg i perioden 1950-90. Vi ser at det i 1990 var drøyt 6 ganger så mange overnattinger som i 1950. Dermed har altså veksten i turismen fra Andre land vært betydelig sterkere enn oppgangen i den samlede utenlandstrafikken.

Figur 8.9.2 summerer opp utviklingen for tiårsperioder. I 1950-årene økte trafikken fra Andre land med 52 prosent og i 1960-årene med over 80 prosent. Samlet var veksten i denne perioden noe sterkere enn for de samlede utenlandske overnattingene. Allikevel er hovedinntrykket av figur 8.9.1 at oppgangen i trafikken fra Andre land var omtrent på linje med den gjennomsnittlige oppgangen for utlendingene fram til midten av 1960-årene. Deretter har imidlertid trafikken fra de uspesifiserte områdene vært mye større enn gjennomsnittlig for utlendingene. Når stagnasjonen på hovedmarkedene satt inn rundt 1970, fortsatte den sterke veksten fra andre land. Oppgangen var på rundt 60 prosent både i 1970- og i 1980-årene. Veksten på disse markedene har dessuten fortsatt helt fram til 1990. Riktignok var det også her et meget godt år i 1985 og deretter et tilbakeslag i 1986. Veksten tok seg imidlertid raskt opp igjen, og 1990 ble året med flest overnattinger fra disse områdene i perioden.

Trafikken fra de uspesifiserte "Andre land" har dermed økt noenlunde jevnt gjennom hele perioden. De fulgte med i den sterke oppgangen på de større markedene fram til begynnelsen av 1970-årene. Disse markedene har imidlertid hatt solid vekstkraft også i

Figur 8.9.3 Hotellovernattinger fra Andre land etter område. 1990

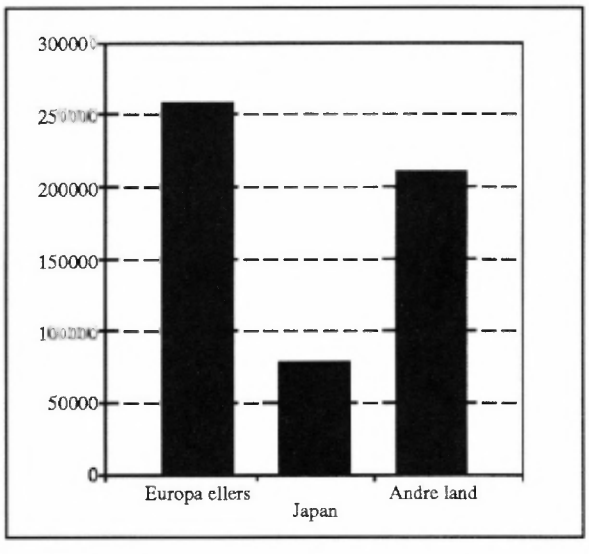

Figur 8.9.4 Hotellovernattinger fra Europa ellers og fra utlandet ialt. 1970-90. Indeks 1970=100

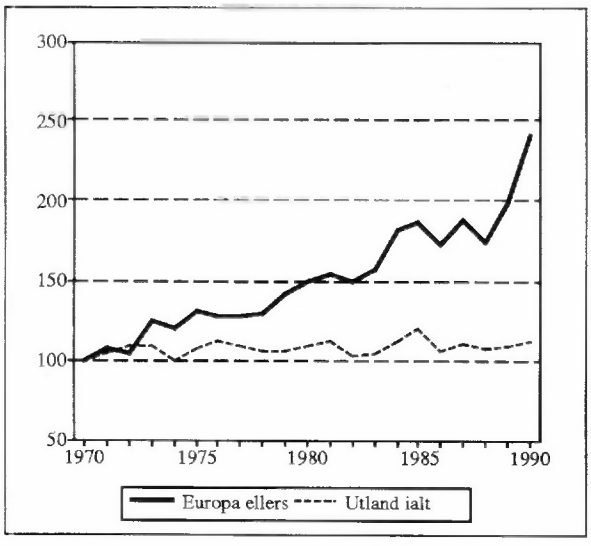

Figur 8.9.5 Hotellovernattinger fra Japan og fra utlandet ialt. 1978-90. Indeks 1978=100

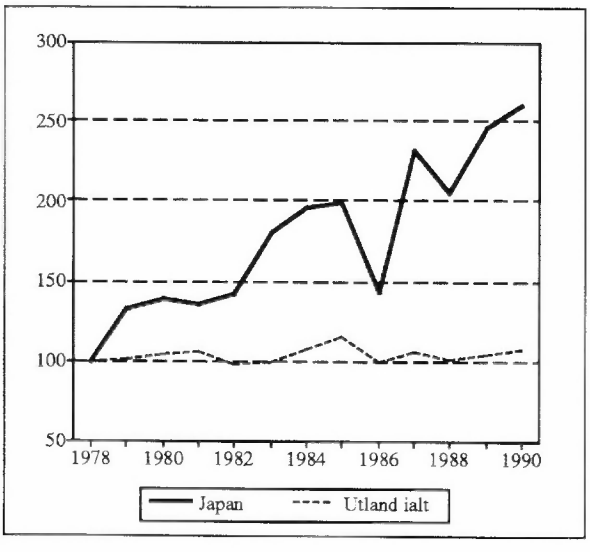

siste del av perioden og har således bidratt til at den samlede utenlandske turismen tross alt gikk opp i disse årene.

Fra og med 1970 kan vi følge utviklingen for gjester fra "Europa ellers" særskilt. Denne gruppen omfatter alle europeiske land utenom de nordiske, Storbritannia, Vest-Tyskland, Frankrike og Nederland. Mens de samlede utenlandske overnattingene økte med bare drøyt 10 prosent fra 1970 til 1990, viser figur 8.9.4 at trafikken fra "Europa ellers" gikk opp med nesten 150 prosent i samme periode. Oppgangen var på 50 prosent på 1970-tallet og på 60 prosent på 1980-tallet. Dermed hadde dette området sterk vekst parallelt med stagnasjonen på hovedmarkedene. Etter en ujevn periode midt på 1980-tallet ser vi at veksten igjen var særlig kraftig mot slutten av 1980-årene. I 1990 utgjorde gjester fra Europa ellers 9,0 prosent av den samlede utenlandstrafikken. Fra og med 1990 er forøvrig noen flere enkeltland i denne gjestegruppen spesifisert. I 1990 stod italienere for om lag hver tredje overnatting fra Europa ellers. Spaniere utgjorde 10 prosent og sveitsere 13 prosent i 1990.

Oppgangen fra gruppen Europa ellers var allikevel noe mindre enn for de uspesifiserte landene utenfor Europa. Fra uspesifiserte land utenfor Europa økte hotellturismen med nesten 170 prosent fra 1970 til 1990.

Fra og med 1978 er også japanerne skilt ut som en egen gjestegruppe. Figur 8.9.5 viser utviklingen i de japanske overnattingene for årene 1978-1990. Mens den samlede utenlandske turismen altså bare har vokst ubetydelig i disse årene, var det i 1990 mer enn 150 prosent flere overnattinger fra Japan enn i 1978. Også Japan har således vært et godt vekstmarked i stagnasjonsperioden på 1980-tallet. Vi ser at 1986 også på det japanske markedet ga et kraftig tilbakeslag. Veksten tok seg imidlertid raskt opp igjen mot slutten av tiåret, og 1990 ble året med flest japanske overnattinger ved norske hoteller i perioden.

9. Sammendrag

9.1 Oversyn

Fra 1950 til 1990 økte overnattingene ved norske hoteller med 126 prosent, eller med 2,1 prosent årlig. Veksten var på mellom 20 og 25 prosent i 1950- og 1960-årene og på nesten 35 prosent i 1970-årene, men bare drøyt 10 prosent fra 1980 til 1990. Samlet får vi et bilde av noenlunde jevn vekst fram til midten av 1980-årene. Selvom det har vært nedgangsår også tidligere, kom periodens sterkeste tilbakeslag i siste del av 1980-årene. 1985 markerer året med flest hotellovernattinger i perioden, men samtidig innledningen til en nedgangstid. De samlede overnattingene gikk ned både i 1986, 1988 og i 1989. Selvom 1990 har gitt en viss oppgang igjen, var det i 1990 fortsatt 2 prosent færre overnattinger enn i 1985.
I 1990 hadde nordmenn 70 prosent av hotellenes samlede overnattinger, mens utlendingene stod for 30 prosent. Det er imidlertid den utenlandske turismen som samlet har økt sterkest fra 1950 til 1990. Mens utlendingenes overnattinger økte med 168 prosent (2,5 prosent årlig) i denne perioden, gikk de norske overnattingene opp med 111 prosent (1,9 prosent årlig). Utviklingslinjene har dessuten vært svært forskjellig på det norske og det utenlandske markedet gjennom perioden.

Det er mulig å trekke opp følgende hovedmønster for utviklingen siden 1950: Fram til midten av 1960-årene var det utlendingene som sørget for veksten ved norske hoteller. I disse årene ble den utenlandske turismen fordoblet, mens den norske hotellturismen bare hadde ubetydelig vekst. I et snaut tiår fra 1965 og fram til begynnelsen av 1970-årene var det vekst både for utlendinger og nordmenn. I 1970-årene var det imidlertid den sterke veksten på det innenlandske markedet som preget utviklingen og sørget for at den samlede trafikken fortsatt gikk opp. Til tross for enkelte gode år har den utenlandske hotellturismen hatt bare liten oppgang siden første del av 1970-årene. 1985 var et godt år både for nordmenn og utlendinger og markerer dermed det foreløpige toppåret for hotellovernattinger i Norge. Deretter har det vært nedgang både for den utenlandske og den norske trafikken. 1985 står igjen som toppåret også på utenlandsmarkedet, mens 1987 markerer toppåret på det innenlandske markedet.

9.2 Hotelltype

Hotellene er i statistikken delt inn i turisthoteller, byhoteller og landhoteller. I 1990 hadde byhotellene 40 prosent av de samlede overnattingene, mens landhotellene og turisthotellene hadde hhv. 34 prosent og 26 prosent.

Utviklingen har vært meget forskjellig for disse hotelltypene opp gjennom perioden. Turisthotellene har hatt den klart sterkeste veksten med 340 prosent fra 1950 til 1990. For byhotellene har veksten vært på 74 prosent og for landhotellene på 41 prosent.

I 1950-årene var det byhotellene som (såvidt) hadde den sterkeste veksten med 25 prosent. Det tiåret økte turisthotellenes overnattinger med 24 prosent. Mens veksten for både byhotellene og landhotellene var svak både i 1960- og 1970-årene, hadde turisthotellene en meget sterk oppgang i denne perioden. Trafikken ved turisthotellene økte med 76 prosent fra 1960 til 1970 og med nye 96 prosent i løpet av 1970-årene. Deretter ble imidlertid turisthotellene rammet særlig sterkt av svikten fra midten av 1980-tallet. I 1980-årene har turisthotellenes overnattinger økt ubetydelig (med 2 prosent), mens landhotellene har hatt en oppgang på 32 prosent og byhotellene med 12 prosent. Både byhotellene og turisthotellene hadde en foreløpig topp i overnattingene i 1985. For landhotellene har det vært en viss vekst også i siste halvdel av 1980-årene, slik at landhotellene i 1990 hadde sitt høyeste overnattingstall noensinne.

Fram til midten av 1960-årene hadde alle hotelltyper stagnasjon eller bare ubetydelig vekst i den norske trafikken. For byhotellene varte imidlertid denne stagnasjonen nesten fram til midten av 1970-årene og for landhotellene helt til begynnelsen av 1980-årene. Ved turisthotellene, derimot, økte den norske turismen meget sterkt etter 1965, og ble omlag firedoblet i de femten årene fram til 1980. Perioden under ett økte de norske overnattingene med drøyt 450 prosent ved turisthotellene, med 50 prosent ved byhotellene og med 20 prosent ved landhotellene.

For den utenlandske turismen gjelder hovedmønsteret med vekst fram til begynnelsen av 1970-årene og deretter stagnasjon for alle hotelltyper. Særlig kan vi merke oss at mens den norske trafikken ble mer enn fordoblet ved turisthotellene i løpet av 1970-årene, var det bare ubetydelig vekst i utlenlandstrafikken ved turisthotellene i samme periode. Samlet har den utenlandske turismen økt med snaut 180 prosent ved turisthotellene fra 1950 til 1990. Ved byhotellene og landhotellene var oppgangen på hhv. 160 og 110 prosent i samme periode.

9.3 Sesongmønster

I 1990 kom 52 prosent av alle hotellovernattingene i sommersesongen, mens vintersesongen og høstsesongen utgjorde henholdsvis 30 prosent og 18 prosent.

Samlet har veksten vært sterkest for høstsesongen med en økning på 148 prosent i perioden. Sommersesongen har hatt den svakeste veksten med 118 prosent,

mens vintersesongen har hatt en oppgang på 127 prosent. Fram til 1970 var veksten sterkest i sommersesongen. Etter 1970 har overnattingene økt sterkest i høst- og vintersesongen. Svikten i siste del av 1980-tallet har rammet alle sesonger, men nedgangen har vært sterkest i høstsesongen. Både høstsesongen og sommersesongen hadde et markert toppår i 1985, mens vintersesongen hadde vekst helt fram til 1988.

I perioden under ett har den utenlandske trafikken økt sterkere enn den norske i alle sesonger. Sterkest har utlendingenes overnattinger økt i høstmånedene (+190 prosent) og svakest har oppgangen vært i vintersesongen (+155 prosent). For sommersesongen har utenlandstrafikken steget med 170 prosent. Den norske trafikken har gått mest opp i høstsesongen med 142 prosent fra 1950 til 1990. For vintersesongen har oppgangen vært på 120 prosent og for sommersesongen på 91 prosent.

9.4 Gjestenes nasjonalitet

Fem nasjonaliteter skiller seg ut som de viktigste for utenlandsturismen ved norske hoteller. Danmark var i 1990 størst med 17,9 prosent av de samlede utenlandske overnattingene. Sverige og Tyskland hadde rundt 16 prosent og Storbritannia og USA hadde rundt 10 prosent av den samlede utenlandstrafikken. Tilsammen utgjorde disse gjestegruppene 70 prosent av alle utlendingene. De øvrige 30 prosent fordelte seg på flere mindre gjestegrupper.

Samlet er det tyskerne som har hatt den desidert sterkeste oppgangen i perioden. Fordi tyskerne nesten ikke hadde noen hotellovernattinger i Norge i begynnelsen av 1950-årene, har den relative veksten blitt svært sterk i perioden under ett. Tyskerne har mangedoblet sine overnattinger i løpet av perioden.

Dernest er det gjester fra USA som har hatt den sterkeste veksten. I 1990 var det 165 prosent flere amerikanske overnattinger enn i 1950. Videre har svenskenes overnattinger ved norske hoteller økt med nesten 70 prosent i perioden. For briter og dansker har det vært en oppgang på mellom 10 og 20 prosent.

Bortsett fra tyskerne var det amerikanere og gjester fra Storbritannia som hadde den sterkeste økningen i 1950-årene. I dette tiåret var det også oppgang for svenskene, mens de danske overnattingene ble redusert med nesten 30 prosent. På 1960-tallet fortsatte den sterke oppgangen både for tyskere og amerikanere. Også den svenske hotellturismen økte fortsatt, og danskene kom opp på omlag samme nivå som i 1950. Derimot tok veksten på det engelske markedet slutt tidlig på 1960-tallet.

Den generelle svikten i den utenlandske turismen på 1970-tallet finner vi igjen på de fleste av de viktigste utenlandsmarkedene. Overnattingene fra USA ble redusert, og trafikken fra Storbritannia gikk ytterligere noe ned. Dessuten stanset oppgangen på det svenske markedet i løpet av 1970-tallet, og ble snudd til nedgang mot slutten av tiåret. De danske overnattingene hadde imidlertid også i 1970-årene en viss oppgang. Derimot fortsatte turiststrømmen fra det tyske markedet å vokse sterkt også gjennom 1970-tallet. På 1980-tallet hadde de amerikanske overnattingene noen svært gode år ved midten av tiåret. Allikevel var det i 1990 færre amerikanske overnattinger enn i 1980. Nedgang har det også vært på alle de andre viktigste markedene unntatt det danske. Danskene hadde imidlertid i 1980-årene også bare en svak oppgang i trafikken til Norge.

Stagnasjonen i den samlede utenlandske turismen kan således tilskrives sviktende vekst og nedgang på disse fem hovedmarkedene. Samlet var trafikken fra disse markedene faktisk like stor ved midten av 1960-årene som i 1990. Som vi har sett gikk vekstkraften tidlig tapt på flere av hovedmarkedene. De engelske overnattingene nådde sitt topp-punkt allerede i 1961. Flest amerikanske overnattinger var det i 1972, og svenskene hadde sitt beste år i 1976. Selvom den tyske hotellturismen fortsatte å vokse også etter at stagnasjonen satte inn på de øvrige hovedmarkedene, står 1981 fortsatt igjen som året med flest tyske overnattinger ved norske hoteller fram til 1990. Veksten på det danske markedet var som vi så svak, men her har oppgangen allikevel fortsatt helt til slutten av perioden.

Når veksten stagnerte på disse hovedmarkedene fortsatte imidlertid oppgangen i de øvrige utenlandske overnattingene. Turiststrømmen fra "nye markeder" som Nederland, Frankrike og Finland sammen med restgruppene "Europa ellers" og "Andre land" økte også på 1970-tallet og (med unntak av nederlenderne) fremdeles på 1980-tallet. Fra 1950 til 1990, har de tradisjonelle hovedmarkedene hatt en oppgang i overnattingene på om lag 100 prosent. For de øvrige landene har oppgangen i samme periode vært på drøyt 500 prosent. Resultatet har vært at de fem hovedmarkedenes betydning er redusert fra nesten 90 prosent av den samlede utenlandske hotellturismen på 1950-tallet til 70 prosent i 1990.

Dette betyr imidlertid at norsk hotellnæring i løpet av perioden har fått et bredere markedsgrunnlag. Det kan være viktig for å stå imot de markedssvingningene som sikkert vil komme også i framtiden.

Kapittel 8 belyste utviklingen i turismen fra de enkelte utenlandsmarkedene mer detaljert. Vi har sett at utviklingen har variert etter hotelltype og sesong og at det har vært store forskjeller i utviklingen mellom landsdeler og fylker.

9.5 Valutakurs og hotellturisme

Endringer i valutakursene er en potensielt viktig faktor bak turiststrømmene mellom landene. I kapittel 8

sammenliknes derfor turiststrømmen fra landene med utviklingen i vekslingskursen i landenes valuta. Som påpekt skal en imidlertid være forsiktig med å tolke årsakssammenhenger inn i disse sammenhengene.

Noen negative konklusjoner av disse anlysene kan imidlertid trekkes. For noen land var det slik at valutakursen falt samtidig som turiststrømmen økte. Dette gjelder trafikken fra Finland og Frankrike. For disse landene kan en derfor si at det ihvertfall ikke var gunstig kursutvikling som var årsaken til veksten i overnattingene. På den annen side kan en si at når overnattingene ble redusert samtidig som valutakursen steg, var det heller ikke negativ kursutvikling som var årsak til turistnedgangen. Dette gjelder for det nederlandske markedet etter midten av 1970-årene.

For noen land finner en imidlertid den forventede samvariasjon mellom valutakurs og turisttrafikk. Her skal en likevel være mer forsiktig med å trekke postive konklusjener om årsaksammenhengen. En mer fullstendig analyse der en trekker inn en rekke andre årsaksfaktorer vil være nødvendig.

For en del nasjonaliteter (Sverige, Storbritannia, USA og Tyskland) synes allikevel samvariasjonen for deler av perioden å være så sterk at en vanskelig kan komme utenom kursutviklingen ved en nærmere analyse av drivkreftene bak utviklingen i turiststrømmen.

9.6 Kapasitet og kapasitetsutnytting

Hotellenes sengekapasitet har vokst med om lag 200 prosent fra 1950 til 1990. Veksten var sterkest i siste halvdel av perioden. Fra 1950 til 1970 økte sengetallet med drøyt 50 prosent. Fra 1970 til 1990 var økningen på drøyt 90 prosent.

Turisthotellene har økt sengekapasiteten sterkest i perioden med 315 prosent flere tilbudte senger i 1990 enn i 1950. For byhotellene har økningen vært på 225 prosent, mens landhotellene har økt kapasiteten med 45 prosent i samme periode. Turisthotellene hadde den sterkeste kapasitetsøkningen i 1960- og 1970-årene, mens det var byhotellene som økte kapasiteten sterkest på 1980-tallet. For landhotellene holdt kapasiteten seg noenlunde uendret fram til 1980, mens det deretter har vært en sterk oppgang.

Hotellenes kapasitet har vokst betydelig sterkere enn hotellenes overnattinger. Derfor har kapasitets-utnyttingen gått markert ned i perioden. Utnyttingen av sengekapasiteten var på 35 prosent i 1990. Utnyttingsgraden gikk opp i første halvdel av 1950-årene, og nådde en topp på ca. 60 prosent i 1955. Deretter har kapasitetsutnyttingen blitt redusert, og med økende styrke for hvert tiår. Nedgangen var på 5 prosentpoeng i 1960-årene, på 7 prosentpoeng i 1970-årene og på drøyt 8 prosentpoeng fra 1980 til 1990.

Svikten i kapasitetsutnyttingen har rammet alle hotelltyper, men med noe ulik styrke. Byhotellene har hatt nedgang siden midten av 1950-årene, og kapasitetsutnyttingen var i 1990 nesten 35 prosentpoeng lavere enn i 1955. For turisthotellene gikk kapasitetsutnyttingen opp på 1950-tallet, mens det har vært en nedgang på omlag 20 prosentpoeng siden 1960. Landhotellenes utnyttingsgrad holdt seg omlag uendret fram til begynnelsen av 1970-årene. Deretter har kapasitetsutnyttingen blitt redusert med rundt 15 prosentpoeng.

Kapittel 4 viser dessuten at kapasitetsutnyttingen har gått ned i alle sesonger. Siden midten av 1950-årene har nedgangen vært på 22-24 prosentpoeng for alle sesongene.

Relativt sett er det Nord-Norge og dernest Sørlandet og det ytre Østlandet med Oslo som har hatt den sterkeste veksten i sengekapasiteten i perioden under ett. Kapasiteten har i denne perioden økt raskere enn overnattingene i alle landsdeler. Kapasitetsutnyttingen har dermed gått kraftig ned i alle områder etter 1960. Sterkest har nedgangen vært på det ytre Østlandsområdet (med Oslo). Der har kapasitetsutnyttingen gått ned med ca. 30 prosentpoeng fra 1960 til 1990. Minst har nedgangen vært på det indre Østlandet. Der var kapasitetsutnyttingen 15 prosent lavere i 1990 enn i 1960. I de øvrige landsdelene er utnyttingsgraden blitt redusert med 20-25 prosent i samme periode.

9.7 Regionale perspektiver

Den samlede hotellturismen fordelte seg på landsdeler i 1990 etter følgende mønster: Det indre Østlandet hadde flest overnattinger med en andel på nesten 30 prosent av de samlede overnattingene i landet. Det øvrige Østlandsområdet var det nest viktigste området og hadde i 1990 drøyt 25 prosent av de samlede trafikken. Tilsammen blir derfor Østlandsområdet den klart viktigste landsdelen, med over halvparten (55 prosent) av hotellturismen i landet.

Videre var vestlandsfylkene et viktig tyngdepunkt og hadde i 1990 19 prosent av overnattingene. Sørlandet og Nord-Norge hadde begge mellom 9 og 10 prosent av overnattingene, mens Trøndelagsfylkene utgjorde 7 prosent.

Fra 1960 til 1990 økte de samlede overnattingene på landsbasis med 87 prosent. Av landsdelene er det Nord-Norge (+141 prosent) og Sørlandet (+124 prosent) som har hatt den sterkeste veksten i den samlede turismen. I disse landsdelene har veksten vært godt over landsgjennomsnittet. Også det indre Østlandet (+95 prosent) har hatt en vekst over landsgjennomsnittet, mens oppgangen for Vestlandet har vært noe lavere (83 prosent). Svakest oppgang har det vært i Trøndelag, der det i 1990 var snaut 50 prosent flere overnattinger enn i 1960. I resten av Østlands

området har oppgangen vært på drøyt 70 prosent i samme periode.

Fra 1960 til 1990 økte de norske overnattingene på landsplan med 94 prosent. Av landsdelene var det Sørlandet og det indre Østlandet som hadde den sterkeste oppgangen med hhv. 133 og 122 prosent i perioden. Både Nord-Norge og Vestlandet har også hatt en vekst noe over landsgjennomsnittet, med ca. 100 prosent i begge områdene. Svakest vekst på innenlandsmarkedet finner vi i Trøndelag (43 prosent) og på resten av Østlandet (76 prosent).

Nord-Norge har hatt den overlegent sterkeste veksten i utenlandstrafikken med nesten 390 prosent flere utenlandske overnattinger i 1990 enn i 1960. Til sammenlikning økte den utenlandske turismen med 71 prosent på landsbasis i samme periode. Også Sørlandet har hatt en oppgang (95 prosent) godt over landsgjennomsnittet. I de andre landsdelene har oppgangen vært lavere enn gjennomsnittlig for landet. Svakest har utviklingen vært på det indre Østlandet, der det i 1990 var 42 prosent flere utenlandske overnattinger enn i 1960. Resten av Østlandet har hatt en oppgang på 66 prosent, mens veksten både i Trøndelag og på Vestlandet har vært på snaut 60 prosent i perioden.

Vi kan dermed slå fast at utviklingen i landsdelene delvis følger og delvis avviker fra det mønsteret vi tegnet opp på landsbasis. Det mest iøynefallende avviket er den sterke veksten Nord-Norge har hatt i den utenlandske turismen etter at stagnasjonen på landsbasis satte inn i 1970-årene. Til tross for enkelte dårlige år, har hovedtendensen i Nord-Norge pekt jevnt oppover i hele perioden. For Nord-Norge er det således trafikken fra utlandet som har vært den sterkeste drivkraften bak oppgangen i turismen etter 1960. Trøndelag står fram som et avvik i negativ retning. I denne landsdelen har det for perioden under ett vært en vekst under gjennomsnittt både på innenlandsmarkedet og utenlandsmarkedet.

9.8 Internasjonale perspektiver

Sett i et internasjonalt perspektiv blir inntrykket av stagnasjon for norsk hotellnæring på utenlandmarkedet siden begynnelsen av 1970-årene forsterket. Den utenlandske turismen har vokst mindre i Norge enn i resten av Norden og mindre enn i både det sentrale og det sørlige Europa. Bare ett europeisk land, Sveits, (av de som omfattes av analysen) har hatt en svakere vekst i hotellturismen enn Norge.

I Norge har det vært en samlet oppgang på bare drøyt 10 prosent i den utenlandske turismen. I samme periode har de utenlandske overnattingene i resten av Norden økt med 46 prosent og i Europa har økningen vært på 63 prosent.

Veksten i Europa var sterkest i perioden fram til 1980. I disse årene var det en årlig gjennomsnittlig vekst på 4,3 prosent. Veksttakten ble noe redusert i første halvdel av 1980-årene, med en årlig vekst på 3,0 prosent. I siste halvdel av 1980-årene gikk veksten ytterligere noe ned og var på 1,8 prosent årlig fra 1985 til 1990. Dessuten ble perioden avsluttet med et svakt år i 1990. Da var det i Europa en nedgang på 1,2 prosent i den utenlandske turismen.

Svikten mot slutten av perioden kom særlig i Sør-Europa. Der stagnerte veksten i 1988 og 1989, mens det var en nedgang på 2 prosent i 1990. På den annen side hadde landene i Sentral-Europa en meget sterk oppgang i turismen i 1989, men også der var det stagnasjon i 1990. Perioden under ett er det imidlertid Sør-Europa som har hatt den sterkeste veksten i hotellturismen. Både i slutten av 1970-årene og første halvdel av 1980-årene var veksten sterkest i dette området. Fra 1974 til 1990 har oppgangen samlet vært på 72 prosent i Sør-Europa og på 52 prosent i Sentral-Europa.

De nordiske landene (utenom Norge) har hatt en noe svakere vekst enn Sentral-Europa i perioden under ett. Samlet er det Danmark og Finland som har hatt den beste utviklingen. Danmark hadde i 1990 60 prosent flere utenlandske overnattinger enn i 1974, og i Finland var det nesten 50 prosent flere overnattinger enn i 1974. I Sverige var det i samme periode en oppgang på 25 prosent.

Den internasjonale statistikken forteller videre at siden begynnelsen av 1970-årene har nordmenn økt sine hotellovernattinger i utlandet meget sterkt. Veksten i de norske utenlandsovernattingene var på nesten 110 prosent og dermed nesten dobbelt så sterk som oppgangen i den samlede internasjonale turismen siden 1974. Oppgangen var meget sterk og stort sett jevn fram til midten av 1980-årene, med et topp-punkt i 1986. Fra 1986 til 1990 har det imidlertid vært nedgang, og overnattingstallet lå i 1990 nesten 25 prosent lavere enn i 1986.

Kapittel 6 viser videre at den norske turismen i utlandet har økt sterkere enn den norske turismen i Norge i perioden. Likeledes økte norsk turisme i utlandet betydelig sterkere enn den utenlandske turismen i Norge.

Det er de nordiske land og det sentrale Europa som har hatt den sterkeste veksten i de norske hotellovernattingene siden 1974. I 1990 var det i Sentral-Europa snaut 190 prosent flere norske hotellovernattinger enn i 1974. I de nordiske land var oppgangen på 135 prosent i samme periode. Det sørlige Europa hadde i 1990 "bare" 63 prosent flere norske overnattinger enn i 1974. Alle områder hadde sterk vekst i den norske trafikken fram til midten av 1980-årene, mens det deretter var stagnasjon og nedgang i alle områder. Nedgangen i siste del av 1980-tallet var imidlertid særlig sterk i Sør-Europa.

Statistikken viser også at mens de norske overnattingene i de øvrige nordiske landene økte med 136 prosent fra 1974 til 1990 gikk turismen fra de andre nordiske landene til Norge ikke opp i det hele tatt i denne perioden.

Turistbalansen for hotellene har dermed gått meget sterkt i norsk disfavør siden begynnelsen av 1970-årene. Norske hoteller har tapt markedsandeler både på utenlandsmarkedene og på innenlandsmarkedet. Dette gjenspeiler seg i utviklingen av Norges reisevalutabalanse ovenfor utlandet. I 1960-årene hadde Norge et overskudd på reisevalutabalansen. I 1970 var inntektene fra utlendingenes forbruk av reisevaluta i Norge fortsatt omtrent like store som utgiftene ved nordmenns forbruk av reisevaluta i utlandet. Inntektene var da på 1,1 milliarder kroner og utgiftene på 1,0 milliarder kroner. I 1990 var utgiftene i løpende priser økt til 21,4 milliarder og inntektene til 9,4 milliarder.

9.9 Økonomiske perspektiver

Svikten i overnattingene og den fallende kapasitetsutnyttingen på slutten av 1980-tallet har resultert i en meget svak økonomisk situasjon for hotellene. Den økonomiske statistikken viser at hotellenes sysselsetting økte fram til 1987, stagnerte i 1988 og gikk ned i 1989. Likeledes har hotellenes omsetning i faste priser økt fram til 1987, men gått ned i både 1988 og 1989.

Regnskapsstatistikken for hotellene viser dessuten at driftsresultatet er mer enn halvert fra 1986 til 1989. Fordi de finansielle kostnadene har økt sterkt viser regnskapsstatistikken dessuten at resultatet før ekstraordinære poster har vist betydelige underskudd i både 1988 og 1989. Avkastningen på totalkapitalen er redusert fra drøyt 8 prosent i 1986 til bare omtrent 4 prosent i 1989. Avkastningen på egenkapitalen har vært voksende negativ i hele perioden. Dette har igjen resultert i at egenkapitalen har blitt sterkt svekket. Mens hotellenes egenkapitalandel var på drøyt 10 prosent i 1986, var den nede på 5 prosent i 1989. Dermed er egenkapitalen etterhvert blitt svært lav også sett i forhold til andre næringer.

Konklusjonen blir dermed at siste del av 1980-årene kan karakteriseres som en krisepreget tid for hotellnæringen. Dermed er det en svekket næring som møter 1990-årenes utfordringer.

9.10 Hoteller og campingplasser 1970-90

Denne analysen omfatter hotellnæringen. Fra 1970 til 1990 er det imidlertid også utarbeidet statistikk for campingplassenes overnattinger i sommersesongen. Denne statistikken kan brukes til å sette utviklingen ved hotellene inn i et noe videre perspektiv for siste halvdel av perioden. Campingstatistikken har imidlertid vært svak for store deler av perioden. I figur 9.1 er det allikevel gitt et bilde av hovedlinjene i utviklingen som skal være noenlunde sammenliknbart for årene 1970-90. (Det er korrigert for varierende svarinngang og statistikkomfang gjennom perioden).

Først og fremst skal vi være klar over at camping, målt i overnattingsvolum, betyr mye for sommerturismen. I 1990 var det i månedene juni-august flere overnattinger ved campingplassene enn ved hotellene. Dette gjaldt både for nordmenn og utlendinger. Fordi camping er en rimeligere overnattingsform, vil imidlertid inntektene fra hotellturismen være betydelig større enn fra campingturismen også om sommeren.

Figur 9.1 viser at det samlet har vært en økning i overnattingene ved campingplassene på om lag 35 prosent fra 1970 til 1990. Det var sterk vekst fram til 1976, deretter stagnasjon og nedgang fram til 1987, men igjen sterk oppgang på slutten av 1980-årene. Det samme hovedmønsteret gjelder både for den norske og den utenlandske trafikken ved campingplassene. Veksten var sterk både på innenlands- og utenlandmarkedet fram til midten av 1970-årene. Den følgende svikten fram til midten midten av 1980-årene rammet både den norske og utenlandske turismen, men var sterkest på innenlandsmarkedet. (Nedgangen i de norske overnattingene må imidlertid ses i sammenheng med at camping på fast sesongkontrakt ikke er regnet med i campingstatistikken. Denne campingformen nyttes i all hovedsak av nordmenn og mye tyder på at camping på fast kontrakt ble vanligere i denne perioden.) Oppgangen på slutten av 1980-tallet var dessuten klart sterkest for utlendingene. Perioden 1970-90 under ett var det dermed en samlet oppgang på nesten 70 prosent i utenlandsturismen ved campingplassene, mens den norske (ikke sesongbetalte) campingturismen økte med snaut 20 prosent i samme periode.

Figur 9.1 Overnattinger ved campingplasser. Ialt, nordmenn og utlendinger. Juni-august. 1970-90. Indeks 1970=100

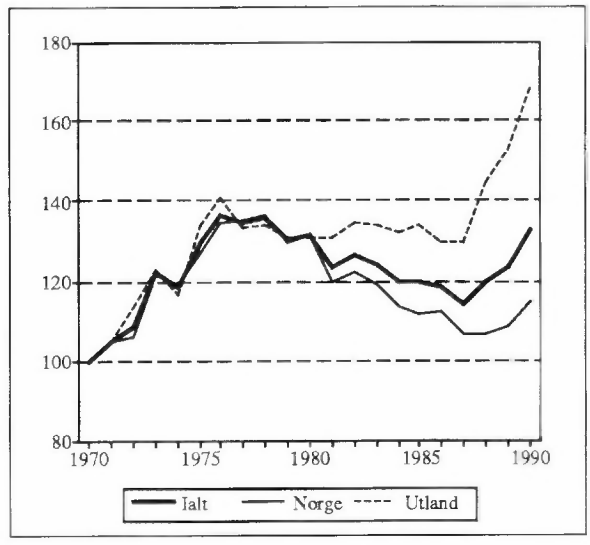

Dette betyr altså at campingplassene i de to siste tiårene av analyseperioden hadde en noe svakere oppgang enn hotellene i den samlede turismen. Antar vi at den sesongbetalte norske campingturismen har hatt en sterk vekst i perioden, kan oppgangen i de samlede campingovernattingene kanskje være tilnærmet like stor som for hotellene. Mens det i denne perioden var det innenlandske markedet som besørget storparten av veksten for hotellene, har imidlertid campingplassene hatt den sterkeste oppgangen på utenlandsmarkedet. Dermed blir bildet av den samlede utenlandske turismen til Norge noe mer positivt også for de to siste tiårene. Vi skal imidlertid merke oss at oppgangen for campingplassene kom i begynnelsen av 1970-årene og i slutten av 1980-årene. I mellom var det en periode på drøyt ti år der også campingplassene hadde stagnasjon i turismen fra utlandet.

10. Kilder og datagrunnlag

10.1 Kilder

Datagrunnlaget til denne analysen er i det vesentlige hentet fra den årlige overnattingsstatistikken for hoteller. For årene 1950-56 ble denne publisert i Statistiske Meldinger. For årene 1957-62 er resultatene publisert i NOS-publikasjonen Samferdselsstatistikk. Fra og med 1963 er hotellstatistikken og øvrig reiselivsstatistikk offentliggjort i en egen årlig NOS-publikasjon. Fra 1963 til 1976 het den Hotellstatistikk. Fra 1977 heter publikasjonen Reiselivsstatistikk.

Økonomisk statistikk for hotellene er utarbeidet fra 1985 og denne er også publisert i NOS Reiselivsstatistikk.

I noen grad brukes også data om camping og herbergevirksomhet. Disse opplysningene er også hentet fra den årlige publikasjonen Hotellstatistikk/Reiselivsstatistikk. For campingplassene bygger en dessuten på en særskilt bearbeiding av campingstatistikken for årene 1984-89, som ble offentliggjort i Statistisk ukehefte nr. 24, 1990.

Data om sysselsetting og bedriftsstruktur i kapittel 8 er hentet fra de publiserte resultatene fra Bedriftstellingene i 1953, 1963 og 1974.

Statistikken over den internasjonale turismen i kapittel 7 er hentet fra OECD's publikasjoner. OECD har gitt ut en samlet statistikkpublikasjon for årene 1974-85. For seinere år er dataene tatt fra de statistiske vedleggene til den årlige rapporten: Tourism policy and international tourism in OECD member countries.

10.2 Datagrunnlag og beregninger

10.2.1 Hotellstatistikken

Omfanget i overnattingsstatistikken for hoteller har endret seg i løpet av perioden 1950-90. De resultatene som er publisert årlig er derfor ikke fullt ut sammenliknbare for hele perioden. Den viktigste endringen ble gjort i 1983/84. Fram til 1983 var det en lovbestemt godkjenningsordning for hoteller. Fra 1950 til og med 1983 omfattet hotellstatistikken bare de "godkjente hotellene". Den nye hotelloven av juni 1983 opphevet godkjenningsordningen. På denne bakgrunn ble omfanget av overnattingsstatistikken utvidet fra og med 1984, slik at også hoteller uten godkjenning (etter den tidligere loven) kom med. Fram til 1987 omfattet statistikken alle hoteller og andre overnattingssteder som hadde minst 20 senger. For vintersesongen og høstsesongen ble imidlertid bare bedrifter med minst 50 senger tatt med i statistikken. Dette medførte en betydelig utvidelse av omfanget. I 1984 utgjorde overnattingene ved de godkjente hotellene 71 prosent av de samlede overnattingene etter det nye statistikkomfanget.

Fra og med 1988 er det igjen gjort en mindre justering av statistikkomfanget. Fra da av ble bedrifter med minst 20 senger tatt med også i vintersesongen og i høstsesongen. Denne endringen medførte imidlertid en utvidelse på bare om lag 3 prosent av overnattingene på årsbasis.

Også etter 1983 ble imidlertid overnattingsstedene til Den Norske Turistforening, Norske Vandrerhjem og campingplasser holdt utenfor hotellstatistikken.

Enda ett forhold ødelegger sammenliknbarheten i grunnlagsstatistikken for 1980-årene. I en periode fra og med 1985 ble det vanlig å innkvartere asylsøkere og flyktniger på hoteller. Disse overnattingene ble regnet med i hotellstatistikken for årene fram til og med 1987, mens de er holdt utenfor statistikken for seinere år. For å skape sammenliknbar statistikk har det derfor også vært nødvendig å trekke ut overnattinger for asylsøkere og flyktinger for årene 1985-87.

I denne analysen har det vært nødvendig å bygge opp sammenkliknbare tiddserier for hotellovernattingene i hele perioden 1950-90, ved å bygge bro over bruddene i 1983/84 og i 1987/88. Dessuten har det vært nødvendig å beregne tall ekslusive asylsøkere og flyktninger for årene 1985-87. Beregningsmåtene er kommentert nedenfor.

i) Bruddet i 1983/84

For året 1984 ble det utarbeidet statistikk etter både gammelt og nytt omfang. Det har dermed vært mulig å beregne omregningsfaktorer basert på tallene for dette året.

$$x = \frac{\text{overnattinger for godkjente hoteller i 1984}}{\text{overnattinger for alle hoteller i 1984}}$$

$$y = \frac{\text{overnattinger for alle hoteller i 1984}}{\text{overnattinger for godkjente hoteller i 1984}}$$

Faktor y gjør det mulig å regne tallene for de godkjente hotellene (statistikken fram til 1983) om til samme nivå som for alle hoteller. Faktor x kan brukes til å regne tallene for alle hoteller (statistikken etter 1984) om til samme nivå som for de godkjente hotellene. På denne måten kan det altså bygges opp tallserier som i nivå er sammenliknbare for hele perioden.

Statistikkomleggingen hadde forskjellige virkninger for de ulike hotelltypene, for de ulike gjestegruppene og for de ulike fylker og måneder mv. Tallverdiene på omregningsfaktorene blir derfor forskjellige etter disse kjennemerkene.

På denne måten har det vært mulig å regne om tidsseriene for hele perioden til et sammenliknbart nivå. Det har likevel ikke vært mulig å etablere et helt konsistent og sammenhengende nytt datagrunnlag for årene 1950-83. Dette har sammenheng med forskjellig vekting i statistikken etter hotelltype, fylke og nasjonalitet mv. før og etter bruddet i 1983/84.

Et eksempel vil illustrere dette poenget. Omregningsfaktorene for de ulike hotelltypene er forskjellig. For landhotellene hadde bruddet i 1983/84 stor betydning og omregningfaktorene er store. For turisthotellene har statistikkomfanget vært sammenliknbart for hele perioden og omregningsfaktoren blir lik 1. For byhotellene er omregningsfaktorene relativt små. Dette betyr at turisthotellene veier tyngre før 1984 i statistikken over de godkjente hotellene enn de gjør etter 1984 i statistikken over alle hoteller. Tidligere i rapporten har vi imidlertid også sett at det er turisthotellene som har hatt den klart største veksten i overnattingene gjennom perioden. For landhotellene har veksten derimot vært liten.

Dette betyr at den sterke veksten i turisthotellene har fått større vekt og betydning for den samlede utviklingen før 1984 enn den ville ha fått dersom statistikken også før 1984 hadde omfattet alle hotellene. Omvendt har den svake veksten for landhotellene hatt mindre virkning på totaltallene enn den ville hatt med dagens statistikkomfang. Hadde en tatt hensyn til denne endringen vektingen, ville den relative veksten i de samlede overnattingene i perioden 1950-83 blitt lavere enn i de godkjente hotellene.

Vektingen før og etter 1984 er imidlertid forskjellig også for fylkene, nasjonalitetene og for sesongene mv. Det ville således vært et meget komplisert arbeid å bygge opp en ny statistikk for årene 1950-83 der summene var vektet tilsvarende som statistikken for 1984-90.

Derfor er det valgt å omregne alle delsummer og totalsummer direkte uten vekting. Det betyr at utviklingen for årene før 1983 direkte følger utviklingen slik den var i de godkjente hotellene. Det betyr også at delsummene ikke er avstemt mot totaltallene. Derfor har vi også valgt å beskrive utviklingen for perioden i form av indekser. I tabellene har vi dessuten valgt å gi tallene bare for de godkjente hotellene for årene 1950-83. Tabellene inneholder imidlertid også de omregningsfaktorene som er brukt i rapporten.

Selvom nivået for årene 1950-83 er justert opp, betyr dette altså at utviklingen i denne perioden fullt ut bygger på utviklingen for bare de godkjente hotellene. Endret vekting ville ha gitt som resultat en svakere vekst i de samlede overnattingene.

Omregningsfaktorene kan brukes som grunnlag for å vurdere i hvilken grad tallene for de godkjente hotellene kan antas å være representative for alle overnattingsstedene. Omregningsfaktorer lik 1 innebærer at statistikkomfanget var det samme både før og etter 1984. Er omregningsfaktoren x mindre enn 1 innebærer det at de godkjente hotellene dekket bare en del av de samlede hotellovernattingene (ifølge statistikkomfanget etter 1984). Dermed kan usikkerheten i beregningene for årene 1950-83 vurderes på grunnlag av størrelsen av x-faktoren (eller y-faktoren). Liten x-faktor (stor y-faktor) betyr stor usikkerhet.

Som påpekt tidligere hadde statistikken for turisthotellene det samme omfanget både før og etter bruddet i 1983/84. Her er det derfor ikke innført noen ny usikkerhet gjennom beregningene. For byhotellene dekket de godkjente hotellene 83 prosent av de samlede overnattingene i 1984. For landhotellene var dekningen gjennom de godkjente hotellene så lav som 27 prosent. Videre vet vi at de godkjente hotellene hadde 70 prosent av de norske overnattingene og 73 prosent av de samlede utenlandske overnattingene. For de enkelte nasjonalitetene var dekningsgraden for de godkjente hotellene svakest for danskene med bare drøyt 50 prosent. For svensker og nederlendere var dekningsgraden også en del under gjennomsnittet. Derimot fanget de godkjente hotellene opp mer enn gjennomsnittet for amerikanere, tyskere, finner og franskmenn. Regionalt utgjorde de godkjente hotellene særlig lave andeler i på det indre Østlandet med bare ca. 50 prosent i Hedmark og i underkant av 60 prosent i Oppland og Buskerud. Derimot var dekningsgraden god på det øvrige Østlandsområdet med nesten 100 prosent i Østfold og omtrent 85 prosent i både Oslo og Telemark. Også vestlandsfuylkene hadde en god dekningsgrad med snaut 80 prosent i alle fylker. På Sørlandet varierte andelen til de godkjente hotellene fra 68 prosent i Vest-Agder til omtrent 75 prosent i Rogaland. I Nord-Norge var dekningsgraden svakest i Nordland med drøyt 60 prosent og best i Troms med 80 prosent. I begge Trøndelagsfylkene utgjorde de godkjente hotellene en andel på snaut 60 prosent i 1984. Om man skal vurdere i hvilken grad utviklingen ved de godkjente hotellene fram til 1983 kan forventes å være representativ også for de "ikke godkjente hotellene" i denne perioden, bør man gjøre det på grunnlag av de dekningsgradene som er nevnt her og de omregningsfaktorene som framgår av tabellene.

For årene 1974-83 ble det imidlertid utarbeidet separat statistikk også for herberger og pensjonater (dvs. "ikke godkjente hoteller"). Denne statistikken omfatter i hovedsak de mange små og ikke godkjente land-

hotellene som ikke kom med i hotellstatistikken i denne perioden. Resultatene fra denne statistikken kan derfor belyse forholdet mellom godkjente hoteller og andre overnattingssteder fra en annen innfallsvinkel.

Figur 10.1 viser utviklingen i overnattingene ved herberger og pensjonater for perioden 1974-83. Vi ser at den samlede trafikken var relativt stabil i årene fram til 1981. Deretter gikk den tilsynelatende sterkt ned i 1982 og 1983. Nedgangen de siste årene har imidlertid med stor sannsynlighet mer sammenheng med måten statistikken ble utarbeidet på enn med reelle endringer i trafikken. En bør derfor ikke legge vekt på svikten i disse årene. Hovedinntrykket er imidlertid at den sterke veksten hotellene hadde i perioden 1974-83 ikke finnes igjen for herberger og pensjonater.

Figur 10.1 viser at også herbergene mv. hadde stagnasjon i utenlandsturismen siden midten av 1970-årene. Videre ser vi at herbergene mv. ikke tok del i den sterke oppgangen de godkjente hotellene hadde i de norske overnattingene.

Dette bekrefter antakelsen om at statistikken for de godkjente hotellene antakeligvis overvurderer veksten for den samlede hotellnæringen fram til 1983. På 1970-tallet ser det i hvertfall ut til at de enklere overnattingsformene hadde en betydelig svakere utvikling enn hotellene. Dette må ses i sammenheng med at det i 1970-årene var turisthotellene som bidro mest til den samlede oppgangen for hotellnæringen. Dessuten viser herbergestatistikken at svikten i utenlandsturismen for hotellene ikke ble oppveid av en oppgang ved billigere overnattingsformer. Også ved herbergene mv. stagnerte utenlandsbesøkene i denne perioden.

ii) Bruddet i 1987/88

Fra 1984 til 1987 omfattet statistikken hoteller med minst 20 senger i sommermånedene, mens omfanget om vinteren og høsten var hoteller med minst 50 senger. Fra 1988 har statistikken omfattet alle hoteller med minst 20 senger for hele året. For 1987 er imidlertid statistikken utarbeidet med både gammelt og nytt omfang. Det har gjort det mulig å beregne omregningsfaktorer for 1987/88 på samme måte som for 1983/84. For årene 1984-86 har vi imidlertid vektet totalsummene. Vektingen er gjort etter hotelltype og gjestenes nasjonalitet. Totalsummene er også avstemt mot fylkessummer, månedssummer mv. slik at det for disse årene er skapt et konsistent statistikkgrunnlag.

Figur 10.1 Overnattinger ved herberger og pensjonater mv. 1974-83. 1000 overnattinger

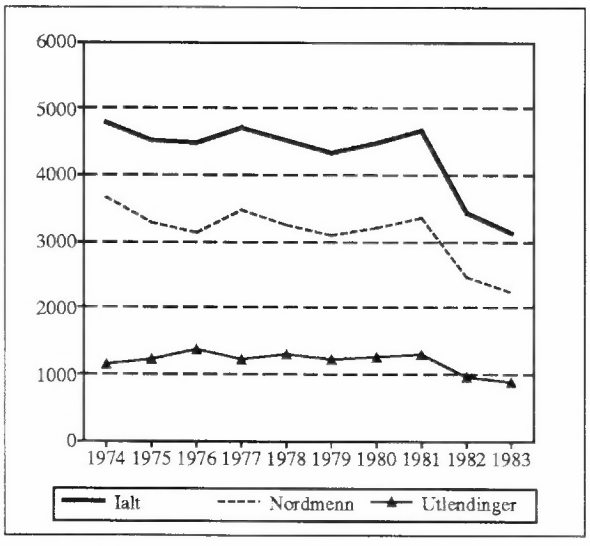

Bak denne beregningsmodellen ligger forutsetningen om at hotellene med under 50 senger i årene 1984-86 har hatt den samme relative utviklingen som hotellene med mer enn 50 senger. Merk imidlertid at beregningene er gjort disaggregert for hotelltype og nasjonalitet, og for fylker, måneder mv.

Resultatet av disse beregningene gir et datagrunnlag som er sammenliknbart for årene 1984-90 og er bygget inn i de tabellene som dekker disse årene.

Virkningene av endringen i statistikkens omfang i 1988 var imidlertid stort sett små. For det første var det altså bare tallene for vintersesongen og høstsesongen som ble berørt. For sommersesongen har statistikken hatt samme omfang i hele perioden 1984-90. Dessuten hadde heller ikke denne endringen noen betydning for turisthotellene.

Samlet økte overnattingstallet i 1987 med bare drøyt 3 prosent som en følge av endringen. Virkningen var størst for nordmenns overnattinger med 3,5 prosent. For utlendingene ble overnattingstallet i 1987 2,5 prosent høyere etter endringen. Ikke for noen av nasjonalitetene ble virkningen over 4 prosent. Med ett unntak var det også bare små virkninger for fylkene. Unntaket var Nord-Trøndelag, der endringen i statistikkomfanget økte overnattingene med 13 prosent i 1987.

Selvom de beregningene som er gjort for å bygge bro over bruddet i 1987/88 selvsagt har innført en viss usikkerhet, kan dette derfor bare i liten grad ha påvirket tallene.

iii) Asylsøkere og flyktinger i 1985-87

I årene 1985-87 var det vanlig med innkvartering av asylsøkere og flyktninger på hoteller. Disse overnattingene kom med i overnattingsstatistikken for hotellene. Dette hadde et stort omfang for 1987, men betydde forholdsvis lite for 1986 og på landsbasis meget lite for 1985. De internasjonale retningslinjene sier at denne type overnattinger ikke skal regnes med som internasjonal turisme. Etter at en hadde blitt klar over problemet, ble det derfor besluttet at disse overnattingene skulle tas ut av statistikken fra og med

1988. Samlet har en beregnet at denne typen innkvartering utgjorde omlag 3,6 prosent av hotellenes samlede overnattinger i 1987, mens andelen i 1986 og 1985 var på hhv. 0,5 og 0,1 prosent.

Denne virksomheten var imidlertid konsentrert til avgrensede geografiske områder og betydde mye i enkelte tidsperioder. For en mer detaljert analyse har det derfor vært nødvendig å renske statistikken for disse overnattingene.

Alle asylsøkere og flyktninger er naturlig nok gruppert som utlendinger i statistikken. De vil i hovedsak også være gruppert med "andre land" som nasjonalitet, selvom enkelte kan ha kommet fra "Europa ellers". I statistikken er imidlertid tallene for "Europa ellers" tilsynelatende ikke påvirket av asylsøkerne for de aktuelle årene, mens det finnes meget store utslag for gjestene fra "andre land". I beregningene er det derfor forutsatt at alle asylsøkerne er gruppert under andre land.

Det har vært nødvendig med skjønnsmessige beregninger her. Vi har sammenliknet overnattingstallet for gjester fra "andre land" for årene 1984-89. Dette er gjort for de enkelte fylker, for de enkelte hotelltyper og for de enkelte måneder. På denne måten har det blitt åpenbart hvor asylsøkerne/flyktingene har påvirket tallene. Deretter har tallene blitt justert ned på grunnlag av statistikken fra årene 1984-89. Nedjusteringene er imidlertid gjort skjønnsmessig og på grunnlag av en forventning om en rimelig utvikling i perioden 1984-89. Dette har gitt rimelige resultater, men må selvsagt brukes som de anslag det er.

På et mer aggregert nivå har det vært mulig å kontrollere disse anslagene opp mot andre beregninger. Man kan anta at utviklingen for gjestegruppen "andre land" har hatt en utvikling som tilsvarer gjennomsnittet for de øvrige utenlandske overnattingene i de aktuelle årene. Disse beregningene gir noenlunde samme resultat på landsbasis som de anslagene som er gjort. Denne metoden kan ikke anvendes på et tilstrekkelig detaljert nivå. Den bekrefter imidlertid at de skjønnsmessige detaljerte anslagene synes å summere seg opp til rimelige resultater.

Vurderingene viser at det nok fortsatt var noen asylsøkere/flyktninger med i statistikken i begynnelsen av 1988. Dette er det imidlertid ikke korrigert for i beregningene.

Størst betydning hadde asylsøkerne og flyktningene for landhotellene med drøyt 5 prosent i 1987. For turisthotellen viser beregningene at asylsøkere/flyktninger utgjorde snaut 3 prosent av de samlede overnattingene i 1987, mens betydningen for byhotellene var på om lag 2,5 prosent. Fylkene Oppland, Buskerud, Oslo, Telemark og Østfold var sterkest berørt av denne virksomheten. Hotellinnkvarteringen av asylsøkere/flyktinger var dermed i stor grad konsentrert rundt Østlandsområdet. For fylkene i resten av landet hadde dette stort sett liten eller ingen betydning for statistikken.

iv) Regionale inndelinger

Rapporten gir resultater for fylker og landsdeler. Inndelingen i landsdeler følger fylkesgrensene og er gjort på følgende måte: Som Indre Østland er regnet fylkene Hedmark, Oppland og Buskerud. Som resten av Østlandet er regnet Østfold, Vestfold, Oslo, Akershus og Telemark. I enkelte sammenhenger er dette området også betegnet som "det ytre Østlandet". Sørlandet omfatter begge Agder-fylkene og Rogaland. Vestlandet omfatter her fylkene Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Begge trøndelagsfylkene utgjør Trøndelag, mens Nord-Norge omfatter Nordland, Troms og Finnmark.

Regionale tall har det vært mulig å gi bare tilbake til 1960. For årene 1960-1971 er imidlertid inndelingene i grunnlagsstatistikken delvis gjort etter turistregioner som i enkelte tilfeller ikke følger fylkesgrensene. I disse tilfellene er overnattingene i regionen beregningsmessig fordelt på de aktuelle fylkene. Beregningene er gjort på grunnlag av fordelingene i statistikken for 1972.

Fylkestallene for sengekapasiteten er beregnet på samme måte som overnattingene for 1960-71. Delvis har det også vært nødvendig å beregne kapasitetsutnyttingen på fylkesnivå. Dette er gjort ved å regne om kapasitet og overnattinger fra turistregioner til fylker.

Resultatene viser at overgangene fra 1971 til 1972 stort sett synes rimelige. For en del fylker må imidlertid tallene for 1960-71 brukes med forbehold. De mest usikre fylkene er antakelig Akershus, Aust-Agder, Nord-Trøndelag, Troms og Finnmark. Ellers gjelder det generelt at de regionale beregningene for byhotellene er mer pålitelige enn for land- og turisthoteller. Dessuten knytter det seg større usikkerhet til beregningene av kapasitet og kapasitetsutnytting enn til beregningene av overnattinger.

10.2.2 Internasjonal statistikk

Den internasjonale statistikken er hentet fra OECD's publikasjoner. Hotellstatistikken i landene har imidlertid delvis ulikt omfang. Sammenlikninger av nivået på de absolutte tallene er derfor i prinsippet ikke forsvarlig og må eventuelt gjøres med store forbehold. Til tross for ulikhetene i nivå, har vi imidlertid forutsatt at statistikkene kan brukes til å sammenlikne utviklingslinjer. Det er det som er gjort i denne rapporten.

Som prinsipp er utviklingslinjene beskrevet på grunnlag av landenes statistikk over hotellovernattinger. I

enkelte tilfeller har det imidlertid også her vært nødvendig å supplere med ekstra beregninger for å få sammenliknbare tall for hele perioden 1974-90. For de land der det mangler hotellstatistikk for deler av perioden er utviklingen beregnet på grunnlag av statistikk for "alle overnattingssteder" eller på grunnlag av innreisestatistikk. I noen tilfeller er også utviklingen beregnet på grunnlag av gjennomsnittet for andre land i samme område.

Beregninger har særlig vært nødvendig for Storbritannia, Frankrike, Jugoslavia og Sverige. Både Frankrike og Sverige mangler statistikk for årene 1974-76. For Sverige er utviklingen i disse årene beregnet på grunnlag av utviklingen i de øvrige nordiske landene. For Frankrike er utviklingen beregnet på grunnlag av utviklingen i resten av Europa. For Storbritannia er utviklingen gjennom hele perioden beregnet på grunnlag av statistikk for alle overnattingsformer. Nivået for hotellovernattingene i Storbritannia er anslått og tilsvarer neppe det faktiske. Jugoslavia har hatt hotellstatistikk bare for de siste årene i perioden. Utviklingen for resten av perioden er beregnet på grunnlag av statistikk for alle overnattingsformer.

Dette betyr at også de internasjonale tallene må brukes med forbehold. Tallene for det enkelte land kan for deler av perioden være usikre. Hovedtendensene for de større områdene påvirkes allikevel neppe mye av usikkerhetene.

10.2.3 Økonomisk statistikk

Regnskapsstatistikken for årene 1986-89 omfatter bare foretak med minst 10 sysselsatte. I 1989 hadde disse foretakene nesten 80 prosent av den samlede omsetningen i hotellnæringen. Det betyr at resultatene i stor grad vil være gyldige for hele næringen under ett.

Bedriftstellingene i 1953, 1963 og 1974 skal i prinsippet ha hatt samme omfang. For en nærmere dokumentasjon av opplegg og omfang av disse undersøkelsene vises til de beskrivelsene som er gitt i resultatpublikasjonene.

Tidligere utkommet på emneområdet

1. Hotellstatistikken for Norge er hentet fra:

Statistiske meldinger

Nr.	5	1951
	3	1952
	3	1953
	4	1954
	5	1955
	5	1956
	5	1957

Hotellstatistikken for 1957 - 1962 er trykt i forskjellige utgaver av Samferdselsstatistikk:

Hefte I	329	1959
XII	77	1961
Hefte II		
XI	351	1959
XII	34	1960
XII	100	1961
XII	134	1962

Hotellstatistikk

A	104	1963
A	122	1964
A	154	1965
A	186	1966
A	224	1967
A	267	1968
A	331	1969
A	398	1970
A	475	1971
A	553	1972
A	627	1973
A	718	1974

Hotell- og pensjonatstatistikk1

A	812	1974-1975
A	891	1975-1976

Reiselivsstatistikk

A	993	1977
B	76	1978
B	171	1979
B	238	1980
B	324	1981
B	412	1982
B	506	1983
B	732	1984-1986
B	807	1987
B	866	1988
B	953	1989
B	992	1990

2. Resultater fra Bedriftstellingene er hentet fra:

Bedriftstelling i Norge 24. april 1953. Tredje hefte

NOS	XI	325

Bedriftstelling 1963. Hefte III

NOS	XII	222

Bedriftstelling 1974 Tjenesteyting mv.

NOS	A	895

3. Økonomisk statistikk for årene 1985-1989 er hentet fra:

Reiselivsstatistikk

B	807	1987
B	866	1988
B	953	1989
B	992	1990

4. Internasjonal hotellstatistikk er hentet fra følgende publikasjoner fra OECD:

National and international tourism statistics 1974-1985 OECD 1989

Tourism policy and international tourism in OECD member countries. Årlig rapport for 1986-1990.

Utkommet i serien sosiale og økonomiske studier (SØS)

Issued in the series Social and Economic Studies (SES)

ISSN 0085-4344 (t.o.m. nr. 63)
ISSN 0801-3845

*** Utsolgt Out of sale**

Nr. 8* Tore Thonestad: Produksjonsstruktur, import og sysselsetting *Structure of Production, Imports and Employment.* 1959-129s. 5,50 kr

- 9 Kryssløpsanalyse av produksjon og innsats i norske næringer 1954 *Input-Output Analysis of Norwegian Industries.* 1960-614s. 10 kr

- 10 Dødeligheten og dens årsaker i Norge 1856 - 1955 *Trend of Mortality and Causes of Death in Norway.* 1962-246s. 8,50 kr

- 11 Idar Møglestue: Kriminalitet og sosial bakgrunn *Crimes and Social Background.* 1962-194s. 7 kr

- 12 Norges økonomi etter krigen *The Norwegian Post-War Economy.* 1965-437s. 15 kr

- 13 Ekteskap, fødsler og vandringer i Norge 1856 - 1960 *Marriages, Births and Migrations in Norway.* 1965-221s. 9 kr

- 14* Arthur Stonehill: Foreign Ownership in Norwegian Enterprises *Utenlandske eierinteresser i norske bedrifter.* 1965-213s. 12 kr

- 15 Progressiviteten i skattesystemet 1960 *Statistical Tax Incidence Investigation.* 1966-95s. 7 kr

- 16* Langtidslinjer i norsk økonomi 1955-1960 *Trends in Norwegian Economy.* 1966-150s. 8 kr

- 17 Julie E. Backer, Øystein Aagenæs: Dødelighet blant spedbarn i Norge 1901-1963 *Infant Mortality in Norway.* 1966-74s. 7 kr

- 18* Tor Fr. Rasmussen: Storbyutvikling og arbeidsreiser En undersøkelse av pendling, befolkningsutvikling, næringsliv og urbanisering i Oslo-området *Metropolitan Growth, Commuting and Urbanization in the Oslo Area.* 1966-298s. 12 kr

Nr. 19 Hermod Skånland: Det norske kredittmarked siden 1900 *The Norwegian Credit Market since 1900.* 395s. 11 kr

- 20 Det norske skattesystemet 1967 *The Norwegian System of Taxation.* 1968-146s. 9 kr

- 21 Vidar Ringstad: Estimating Production Functions and Technical Change from Micro Data. An Exploratory Study of Individual Establishment Time-Series from Norwegian Mining and Manufacturing 1959 - 1967 *Estimering av produktfunksjoner og tekniske endringer fra mikro data. Analyser på grunnlag av tidsrekker for individuelle bedrifter fra norsk bergverk og industri.* 1971-226s. 9 kr ISBN 82-537-0014-8

- 22 Tormod Andreassen: Forsvarets virkninger på norsk økonomi *The Impact of the Defence on the Norwegian Economy.* 1972-141s. 9 kr ISBN 82-537-0149-7

- 23 Vidar Ringstad: Prisutvikling og prisatferd i 1960-årene En presentasjon og analyse av nasjonalregnskapets prisdata 1961 - 1969 *The Development and Behaviour of Prices in the 1960's Presentation and Analysis of the Price-Data of the Norwegian National Accounts.* 1974-478s. 15 kr ISBN 82-537-0279-5

- 24* Det norske skattesystemet I Direkte skatter 1974 *The Norwegian System of Taxation I Direct Taxes.* 1974-139s. 9 kr ISBN 82-537-0399-6

- 25* Friluftsliv, idrett og mosjon *Outdoor Recreation, Sport and Exercise.* 1975-114s. 8 kr ISBN 82-537-0469-0

- 26 Nasjonalregnskap, modeller og analyse En artikkelsamling til Odd Aukrusts 60-årsdag *National Accounts, Models and Analysis to Odd Aukrust in Honour of his Sixtieth Birthday.* 1975-320s. 13 kr ISBN 82-537-0530-1

Nr. 27 Den repræsentative undersøgelsesmethode *The Representative Method of Statistical Surveys.* 1976-64s. 8 kr ISBN 82-537-0538-7

- 28 Statistisk Sentralbyrå 100 år 1876-1976 *Central Bureau of Statistics 100 Years.* 1976-128s. 9 kr ISBN 82-537-0557-3

- 29 Statistisk Sentralbyrås 100-årsjubileum Prolog og taler ved festmøtet i Universitetets aula 11. juni 1976 *Central Bureau of Statistics Prologue and Addresses at the Centenary Celebration, University Hall.* 1976-32s. 7 kr ISBN 82-537-0637-5

- 30 Inntekts- og forbruksbeskatning fra et fordelingssynspunkt - En modell for empirisk analyse *Taxation of Income and Consumption from a Distributional Point of View - A Model for Empirical Analysis.* 1976-148s. 9 kr ISBN 82-537-0647-2

- 31* Det norske skattesystemet II Indirekte skatter og offentlige trygdeordninger 1976 *The Norwegian System of Taxation II Indirect Taxes and Social Security Schemes.* 1977-124s. 13 kr ISBN 82-537-0713-4

- 32 Inntekt og forbruk for funksjonshemma *Income and Consumer Expenditure of Disabled Persons.* 1977-166s. 13,00 kr ISBN 82-537-0732-0

- 33 Prinsipper og metoder for Statistisk Sentralbyrås utvalgsundersøkelser *Sampling Methods Applied by the Central Bureau of Statistics of Norway.* 1977-105s. 11 kr ISBN 82-537-0771-1

- 35 Flyttemotivundersøkelsen 1972 *Survey of Migration Motives.* 1978-233s. 15 kr ISBN 82-537-0783-5

- 36 Kjell Wettergren: Konjunkturbølger fra utlandet i norsk økonomi *International Cycles in Norwegian Economy.* 1979-141s. 13 kr ISBN 82-537-0910-2

- 37 Sigurd Høst: Norske lytter- og seervaner *Radio Listening and Television Viewing in Norway.* 1979-216s. 13 kr ISBN 82-537-0931-5

Nr. 38* Erik Biørn: Analyse av investeringsatferd Problemer, metoder og resultater *Analysing Investment Behaviour Problems, Methods and Results.* 1979-91s. 13 kr ISBN 82-537-0952-8

- 39 Olav Ljones: Kvinners yrkesdeltaking i Norge *Female Labour Activity in Norway.* 1979-162s. 13 kr ISBN 82-537-0961-7

- 40 Erik Hernæs: Framskriving av befolkningens utdanning til år 2000 *Projections of the Education Characteristics of the Population to the Year 2000.* 1979-112s. 13 kr ISBN 82-537-0998-6

- 41 Tove L. Mordal: Nordmenns feriereiser *Holiday Trips by Norwegians.* 1979-222s. 13 kr ISBN 82-537-0999-4

- 42 Erik Biørn: Analyse av sammenhengen mellom forbruk, inntekt og formue i norske husholdninger *Analysing the Relationship between Consumption, Income and Wealth in Norwegian Households.* 1980-95s. 13 kr ISBN 82-537-1012-7

- 43 Olav Bjerkholt, Svein Longva: MODIS IV A Model for Economic Analysis and National Planning *MODIS IV Modell for økonomisk analyse og nasjonal planlegging.* 1980-189s. 13 kr ISBN 82-537-1014-3

- 44 Olaf Foss: Holdninger og atferd på arbeidsmarkedet *Attitudes and Behaviour in the Labour Market.* 1980-223s. 15 kr ISBN 82-537-1186-7

- 45 Erling Joar Fløttum: Nasjonalregnskapet i Norge System og beregningsmetoder *National Accounts of Norway System and Methods of Estimation.* 1980-313s. 18 kr ISBN 82-537-1191-3

- 46 Arne Støttrup Andersen, Jan E. Kristiansen, Odd Skarstad, Hans P. Wilse: Inntektsfordeling og levekår *Income Distribution and Level of Living.* 1980-263s. 15 kr ISBN 82-537-1195-6

Nr. 47 Bjørg Moen: Fruktbarhetsutvikling og fruktbarhetsteorier Norge i et internasjonalt perspektiv *Trends and Theories in Fertility Norway in an International Context.* 1981-120s. 15 kr ISBN 82-537-1236-7

- 48 Lasse Fridstrøm: Framskriving av arbeidsstyrken 1979 - 2000 *Labour Force Projections.* 1981-109s. 15 kr ISBN 82-537-1556-0

- 49 Turid Noack, Lars Østby: Fruktbarhet blant norske kvinner Resultater fra Fruktbarhetsundersøkelsen 1977 *Fertility among Norwegian Women Results from the Fertility Survey.* 1981-349s. 20 kr ISBN 82-537-1621-4

- 50 Erik Stordahl: Flyttemønstre Norge 1971 - 1974 *Patterns of Migration Norway.* 1982-238s. 20 kr ISBN 82-537-1709-1

- 51 Per O. Aamodt: Utdanning og sosial bakgrunn *Education and Social Background.* 1982-210s. 15 kr ISBN 82-537-1759-8

- 52 Erik Biørn, Eilev S. Jansen: Econometrics of Incomplete Cross-Section/Time-Series Data: Consumer Demand in Norwegian Households 1975 - 1977 *Økonometrisk analyse av ufullstendige tverr-snitts-/tidsseriedata: Konsumetterspørselen i norske husholdninger.* 1982-307s. 20 kr ISBN 82-537-1782-2

- 53 Olav Bjerkholt, Svein Longva, Øystein Olsen, Steinar Strøm: Analysis of Supply and Demand of Electricity in the Norwegian Economy *Analyse av tilbud og etterspørsel etter elektrisitet i norsk økonomi.* 1983-334s. 20 kr ISBN 82-537-1815-2

- 54 Henry Valen, Bernt O. Aardal: Et valg i perspektiv En studie av Stortingsvalget 1981. 1983-285s. 24 kr ISBN 82-537-1932-9

- 55 Anne L. Ellingsæter, Gunvor Iversen: Endringer i kvinners arbeidsmarkeds-tilpasninger *Changes in Women's Employment Patterns.* 1984-371s. 24 kr ISBN 82-537-2039-4

Nr. 56 Helge Brunvoll: An Economic Model of Fertility, Sex and Contraception *En økonomisk modell for fruktbarhet, seksuell aktivitet og prevensjonsbruk.* 1984-334s. 24 kr ISBN 82-537-2094-7

- 57 Susan Lingsom: Uformell omsorg for syke og eldre *Informal Care of Sick and Elderly.* 1984-265s. 24 kr ISBN 82-537-2101-3

- 58 Lasse Fridstrøm: Individual Labour Supply in Norway *Individenes tilbud av arbeidskraft.* 1984-177s. 24 kr ISBN 82-537-2114-5

- 59 Petter Jakob Bjerve: Økonomi, befolkningsspørsmål og statistikk Utvalgte arbeider av Petter Jakob Bjerve *Economy, Population Issues and Statistics Selected works by Petter Jakob Bjerve.* 1985-431s. 50 kr ISBN 82-537-2236-2

- 60 Erik Hernæs: Framskriving av befolkningens utdanning Revidert modell *Projections of the Educational Characteristics of the Population A Revised Model.* 1985-95s. 25 kr ISBN 82-537-2296-6

- 61 Tiril Vogt: Vannkvalitet og helse Analyse av en mulig sammenheng mellom aluminium i drikkevann og aldersdemens *Water Quality and Health Study of a Possible Relation between Aluminium in Drinking Water and Dementia.* 1986-77s. 30 kr ISBN 82-537-2370-9

- 62 Lars B. Kristofersen: Dødelighet blant yrkesaktive Sosiale ulikheter i 1970-årene *Mortality by Occupation Social Differences in the 1970s.* 1986- 54s. 40 kr ISBN 82-537-2398-9

- 63 Liv Anne Støren: Levekår blant utenlandske statsborgere 1983 *Living Conditions among Foreign Citizens.* 1987-299s. 55 kr ISBN 82-537-2432-2

- 64 Marit Wårum: Tidsbruk og aktivitet i nærmiljø *Neighbourhood Activity and the Use of Time.* 1987-91s. 45 kr ISBN 82-537-2534-5

Nr. 65 Knut H. Alfsen, Torstein Bye, Lorents Lorentsen: Natural Resource Accounting and Analysis The Norwegian Experience 1978 - 1986 *Naturressursregnskap og analyser Norske erfaringer.* 1987-71s. 40 kr ISBN 82-537-2560-4

- 66 Liv Grøtvedt: Støy og helse Analyse av støyopplevelser i Norge *Noise and Health Study on Noise Annoyance in Norway.* 1988-71s. 45 kr ISBN 82-537-2574-4

- 67 Modeling Demand for Natural Gas A Review of Various Approaches *Etterspørsel etter naturgass En oversikt over ulike modellopplegg.* 1988-81s. 40 kr ISBN 82-537-2665-1

- 68 Miljøstatistikk 1988 Naturressurser og miljø *Environmental Statistics Natural Resources and the Environment.* 1988-291s. 70 kr ISBN 82-537-2664-3

- 69 Bernt Aardal, Henry Valen: Velgere, partier og politisk avstand. 1989-329s. 125 kr ISBN 82-537-2762-3

- 70 Sosialt utsyn 1989 *Social Survey.* 1989-230s. 125 kr ISBN 82-537-2776-3

- 71 Anne Lise Ellingsæter: Normalisering av deltidsarbeidet En analyse av endring i kvinners yrkesaktivitet og arbeidstid i 80-årene *Normalization of Part-Time Work A Study of Women's Employment and Working Time Patterns in the 1980s.* 1989-127s. 75 kr ISBN 82-537-2779-8

Nr. 72 Dag Album: Individ, arbeid og inntekt En fordelingsanalyse *Individuals, Jobs and Earnings A study of Distribution.* 1989-198s. 85 kr ISBN 82-537-2850-6

- 73 Kjell Arne Brekke, Asbjørn Torvanger (red.): Vitskapsfilosofi og økonomisk teori *Philosophy of Science and Economic Theory.* 1990-315s. 115 kr ISBN 82-537-2857-3

- 74 Henry Valen, Bernt Aardal, Gunnar Vogt: Endring og kontinuitet Stortingsvalget 1989. 1990-172s. 100 kr ISBN 82-537-2963-4

- 75 Odd Aukrust: Økonomisk forskning og debatt. Utvalgte artikler 1942-1989 1990-383s. 125 kr ISBN 82-537-2984-7

- 76 Gustav Haraldsen, Hege Kitterød: Døgnet rundt Tidsbruk og tids-organisering 1970-90 Tidsnyttingsundersøkelsene. 1992-185s. 189 kr ISBN 82-537-3639-8

- 77 Jan-Erik Lystad: Norsk hotellnæring 1950-1990 Under utgivelse

- 78 Olav Ljones, Bjørg Moen, Lars Østby (red.): Mennesker og modeller Livsløp og kryssløp. 1992-336s. 165 kr ISBN 82-537-3699-1

- 79 Det norske skattesystemet 1992 *The Norwegian Tax System* Under utgivelse

Pris kr 115,00
Publikasjonen utgis i kommisjon hos Akademika – avdeling for offentlige publikasjoner, Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.

Statistisk sentralbyrå

ISBN 82-537-3677-0
ISSN 0801-3845

PDC • Printing Data Center as 1992